

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

25 години

НАЦИОНАЛЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

ДЪРЖАВНОТО ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ ПРЕЗ 2019 г.

София, 2020 г.

СЪКРАЩЕНИЯ И АКРОНИМИ.....	2
ВЪВЕДЕНИЕ.....	4
ОСНОВНИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА СЪСТОЯНИЕТО НА ДОО	5
МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ ПРЕЗ 2019 г.....	8
ДЕЙСТВАЩИ НОРМАТИВНИ АКТОВЕ	
В ОБЛАСТТА НА СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ ПРЕЗ 2019 г.	9
ПРЕГЛЕД НА ПО-ВАЖНИТЕ ПРОМЕНИ В НОРМАТИВНИТЕ АКТОВЕ	
В ОБЛАСТТА НА СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ ПРЕЗ 2019 г.	14
СОЦИАЛНООСИГУРИТЕЛНИ ПРОГРАМИ НА ДОО.....	31
ПЕНСИИ	32
КРАТКОСРОЧНИ ОБЕЗЩЕТЕНИЯ И ПОМОЩИ ОТ ДОО.....	51
ОБЕЗЩЕТЕНИЯ ЗА БЕЗРАБОТИЦА	57
ПРОГРАМА ЗА ПРОФИЛАКТИКА И РЕХАБИЛИТАЦИЯ.....	63
ТРУДОВИ ЗЛОПОЛУКИ.....	65
КОНСОЛИДИРАН БЮДЖЕТ НА ДОО ЗА 2019 г.	74
ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРИХОДНАТА ЧАСТ	
НА КОНСОЛИДИРАНИЯ БЮДЖЕТ НА ДОО ЗА 2019 г.	75
ИЗПЪЛНЕНИЕ НА РАЗХОДНАТА ЧАСТ	
НА КОНСОЛИДИРАНИЯ БЮДЖЕТ НА ДОО ЗА 2019 г.	86
ДЕФИЦИТ / ИЗЛИШЪК.....	100
БЮДЖЕТ НА ФОНДОВЕТЕ НА ДОО	101
ФОНД „ПЕНСИИ“	102
ФОНД „ПЕНСИИ ЗА ЛИЦАТА ПО ЧЛ. 69“	105
ФОНД „ПЕНСИИ, НЕСВЪРЗАНИ С ТРУДОВА ДЕЙНОСТ“	107
ФОНД „ТРУДОВА ЗЛОПОЛУКА И ПРОФЕСИОНАЛНА БОЛЕСТ“	109
ФОНД „ОБЩО ЗАБОЛЯВАНЕ И МАЙЧИНСТВО“	111
ФОНД „БЕЗРАБОТИЦА“	114
БЮДЖЕТ НА НАЦИОНАЛНИЯ ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ	116
УЧИТЕЛСКИ ПЕНСИОНЕН ФОНД	118
ГАРАНТИРАНИ ВЗЕМАНИЯ НА РАБОТНИЦИТЕ И СЛУЖИТЕЛИТЕ.....	124
ПРИЛОЖЕНИЕ.....	129
ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ.....	137

СЪКРАЩЕНИЯ И АКРОНИМИ

АЗ	Агенция по заетостта
АПК	Административнопроцесуален кодекс
АСП	Агенция за социално подпомагане
БВП	Брутен вътрешен продукт
ВСС	Висш съдебен съвет
ГВРС	Гарантирани вземания на работниците и служителите
ГПК	Граждански процесуален кодекс
ГРАО	Гражданска регистрация и административно обслужване
ДБ	Държавен бюджет
ДВ	Държавен вестник
ДДС	Данък върху добавената стойност
ДЗПО	Допълнително задължително пенсионно осигуряване
ДОО	Държавно обществено осигуряване
ДЦК	Държавни ценни книжа
ЕАД	Еднолично акционерно дружество
ЕИБ	Европейска инвестиционна банка
ЕО	Европейска общност
ЕС	Европейски съюз
ЕЦБ	Европейска централна банка
ЗБДОО	Закон за бюджета на държавното обществено осигуряване
ЗГВРСНР	Закон за гарантирани вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя
ЗДАР	Закон за Държавна агенция „Разузнаване“
ЗДДФЛ	Закон за данъците върху доходите на физическите лица
ЗДСл	Закон за държавния служител
ЗИД	Закон за изменение и допълнение
ЗОВСРБ	Закон за отбраната и въоръжените сили на Република България
ЗПГРРЛ	Закон за политическа и гражданска реабилитация на репресираните лица
ЗСПД	Закон за семейните помощи за деца
ИА „ГИТ“	Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда“
ИОЗ	Инвалидност поради общо заболяване
КСО	Кодекс за социално осигуряване
КФН	Комисия за финансов надзор
МВР	Министерство на вътрешните работи
МОТ	Международна организация на труда
МС	Министерски съвет
МТСП	Министерство на труда и социалната политика
МФ	Министерство на финансите
НАП	Национална агенция за приходите
НЕЛК	Национална експертна лекарска комисия
НОИ	Национален осигурителен институт
НПОПДОО	Наредба за паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване
НПОС	Наредба за пенсиите и осигурителния стаж
ЕООД	Еднолично ограничено отговорно дружество
ОСВ	Осигурителен стаж и възраст
ПЗР	Преходни и заключителни разпоредби
ПМС	Постановление на Министерския съвет
ПОБ	Парични обезщетения за безработица
ПОП	Парични обезщетения и помощи

ПРО	Профилактика, рехабилитация и отдих
РБ	Република България
СБР	Специализирана болница за рехабилитация
СВОК на ТПК	Съвет за взаимно осигуряване на кооператорите на трудово-производствените кооперации
СОД	Средномесечен осигурителен доход
ТЕЛК	Териториална експертна лекарска комисия
ТЗПБ	Трудова злополука и професионална болест
ТНР	Трайно намалена работоспособност
ТП	Териториално поделение
УПФ	Универсален пенсионен фонд
УчПФ	Учителски пенсионен фонд
ЦБ	Централен бюджет

ВЪВЕДЕНИЕ

Годишното аналитично издание „Държавното обществено осигуряване“ е основната публикация на Националния осигурителен институт (НОИ), която от 1999 г. насам всяка година проследява развитието и прави обзор на състоянието на държавното обществено осигуряване на базата на статистически и финансови показатели.

Анализът на държавното обществено осигуряване за 2019 г. е разработен в изпълнение на задължението на НОИ, като институция от публичния сектор, която отговаря за сериозен бюджет от обществени средства, да предоставя пълна и обективна информация за тяхното управление и разходване. Представената в годишника информация и данни по множество показатели отразяват детайлно изпълнението на държавното обществено осигуряване и могат да бъдат от полза за органите на законодателната и изпълнителната власт, работодателски и синдикални организации, неправителствени организации с отношение към общественото осигуряване, изследователи от научните среди, анализиращи социалноосигурителната система, преподаватели, изучаващи социалното осигуряване и за всички които се интересуват от състоянието и перспективите за развитие на социално осигурителната система.

Структурно представеният годишник е съставен в две части. В първата е включена информация за основни демографски, макроикономически и социалноосигурителни показатели, оказващи влияние и характеризиращи държавното обществено осигуряване, синтезирано описание на по-важните нормативни промени извършени през годината, условията за ползване на осигурителни права по осигурени социални рискове и данни за основните показатели характеризиращи изпълнението на социалноосигурителните програми. Втората част представлява обстоен анализ на състоянието и резултатите от изпълнението на консолидирания бюджет по приходите и разходите на ДОО, на бюджетите на социално осигурителните фондове на ДОО и бюджета на НОИ.

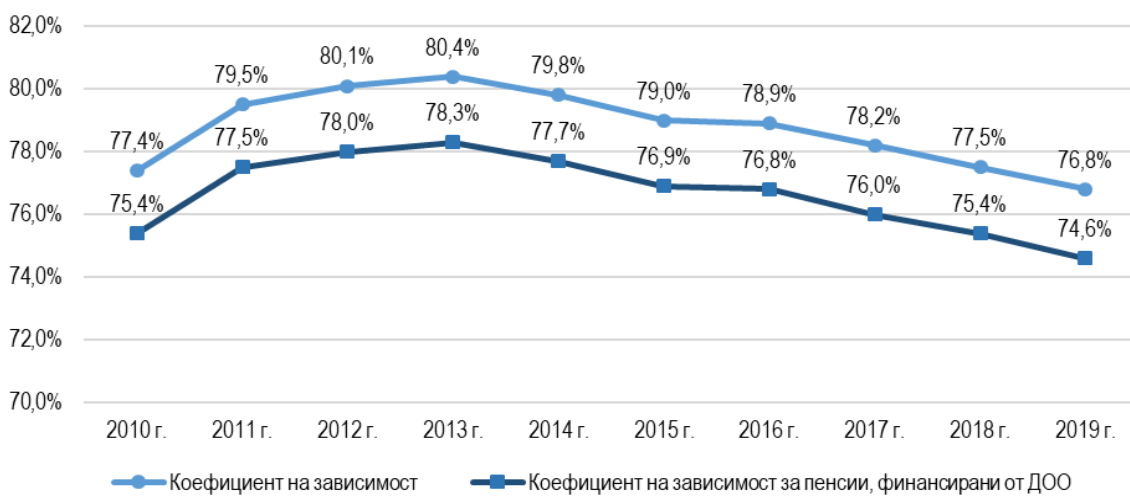
Настоящата публикация е подготвена от отдел „Анализ и управление на риска“ към дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“ със съдействието на всички функционални дирекции в Централно управление на Националния осигурителен институт.

ОСНОВНИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА СЪСТОЯНИЕТО НА ДОО

Показателите, които синтезирано дават аналитична информация за държавното обществено осигуряване и позволяват общо измерване и сравнение, са следните:

◆ *Системният коефициент на зависимост (т. нар. „пенсионерско число“)* е съотношението между получаващите пенсии и осигурените лица в държавната пенсионна система.

За 2019 г. коефициентът на зависимост е 76,8% и спрямо предходната година се отчита намаление с 0,7 процентни пункта. За пенсиите, финансирани от ДОО, коефициентът на зависимост е 74,6% (при 75,4% за 2018 г.) или средно статистически 100 осигурени лица издържат около 75 пенсионери.

Фигура № 1 : Динамика на коефициента на зависимост през периода 2010 – 2019 г.

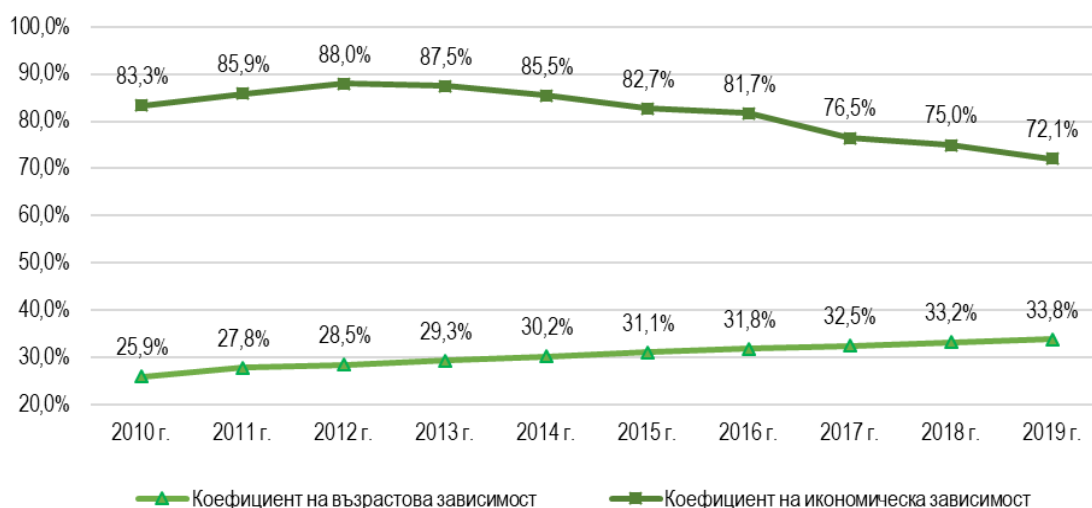
◆ *Коефициентът на възрастова (демографска) зависимост* е процентното съотношение на населението на възраст 65 и повече години към населението на възраст 15-64 години.

За 2019 г. коефициентът на възрастова зависимост е 33,8%. По данни на НСИ нарастването на показателя в последните години (фигура № 2), макар и с бавни темпове, показва, че *възрастовата структура на населението видимо се влошава* и продължава тенденцията на застаряване на българското население.

◆ *Коефициентът на икономическа зависимост* е процентно съотношение на сбора от безработните лица и пенсионерите към работещите (заетите) лица.

За 2019 г. коефициентът на икономическа зависимост¹ е 72,1%. През последната година показателят намалява с 2,9 процентни пункта спрямо 2018 г. поради спада на безработните лица (със 17,7 хил. души) и на пенсионерите (със 17,6 хил. души) от една страна и ръста (с 80,4 хил. души) на заетите лица от друга.

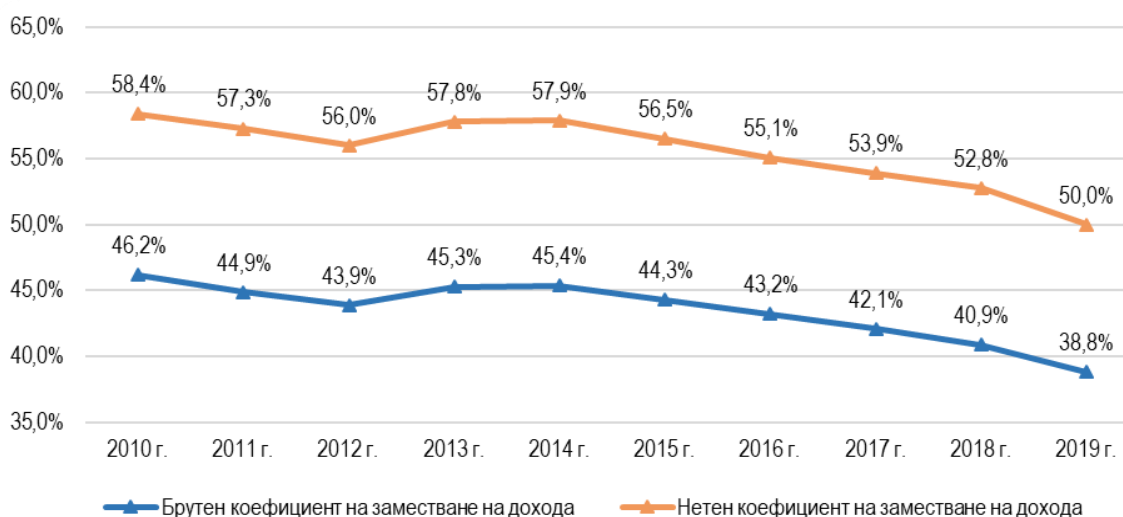
¹ Изчислението на коефициента на икономическа зависимост се базира на данни от НОИ и НСИ.

Фигура № 2 : Динамика на коефициентите на възрастова и икономическа зависимост през периода 2010 – 2019 г.

◆ *Коефициентът на заместване на дохода* е съотношението на средната пенсия на пенсионер към средния осигурителен доход.

За 2019 г. *брутният коефициент на заместване на дохода* е 38,8% (при 40,9% за 2018 г.). *Нетният коефициент на заместване на дохода*, изчислен чрез съотношението на средномесечния размер на пенсията на пенсионер и средния нетен осигурителен доход (без задължителните удържки върху заплатите) е 50,0%. За сравнение, стойността на коефициента през 2018 г. е 52,8%. Допълнителното съпоставяне се прави предвид обстоятелството, че пенсиите са необлагаеми и би следвало да се съотнасят също към нетен трудов доход. Значително по-ниските стойности на брутния и нетния коефициент спрямо предходната година се дължат на по-ниския ръст на средната пенсия спрямо този на средния осигурителен доход през 2019 г.

Фигура № 3 : Динамика на брутния и нетния коефициент на заместване на дохода през периода 2010 – 2019 г.

◆ Средномесечният брой пенсионери през 2019 г. е 2 145 271 души и е намалял със 17 619 души (с 0,8%) спрямо предходната година.

◆ Средномесечният брой на изплатените пенсии през 2019 г. е 2 162 013 (2 532 369 бр. през 2018 г.), като 2 099 544 бр. (2 117 930 бр. през 2018 г.) от тях са пенсии, изплащани от ДОО, а останалите се изплащат със средства от държавния бюджет.

◆ Средният брой пенсии, изплащани на един пенсионер, през 2019 г. е 1,008 (1,171 за 2018 г.). Чувствителното понижение на стойността на показателя спрямо предходната година се дължи на служебното прекратяване, на база § 7, ал. 1 от ПЗР на Закона за хората с увреждания, на социалните пенсии за инвалидност, изплащани към друг вид пенсия.

◆ Средната възраст на пенсионерите, получаващи лични пенсии за осигурителен стаж и възраст, е 73,2 години. От тях пенсионерите лица от фонд „Пенсии“ са на средна възраст 73,6 години, а от фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ – 65,5 години.

◆ Средната продължителност на получаване на лична пенсия за 2019 г. е 21,8 години. За личните пенсии за осигурителен стаж и възраст тя е 23,6 години. Работещите при условията на първа категория труд получават пенсия средно 29,4 години, при втора категория – 26,5 години, при трета – 26,4 години. Личните пенсии за инвалидност поради общо заболяване се получават средно 11,2 години, а тези за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест – 33,4 години.

◆ Средният осигурителен стаж, превърнат към трета категория труд, към 31 декември 2019 г. при личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст е 38,3 години, а при новоотпуснатите – 36,2 години. Действителният стаж при личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст е 34,6 години, а при новоотпуснатите пенсии от този вид – 34,1 години.

Таблица № 1 : Синтезирани показатели за пенсиите и пенсионерите през периода 2010 – 2019 г.

ПОКАЗАТЕЛИ	ГОДИНА	2010 г.	2011 г.	2012 г.	2013 г.	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	2019 г.
Средномесечен брой пенсионери		2 191 946	2 199 585	2 217 642	2 195 904	2 181 896	2 177 716	2 180 890	2 172 753	2 162 890	2 145 271
Средномесечен брой на изплатените пенсии - Общо, в т.ч.:		2 666 614	2 675 525	2 696 906	2 677 598	2 669 061	2 658 461	2 625 152	2 577 223	2 532 369	2 162 013
- изплатени пенсии от ДОО		2 159 417	2 166 277	2 182 887	2 160 098	2 144 685	2 140 003	2 140 003	2 129 621	2 117 930	2 099 544
Среден брой пенсии, изплащани на един пенсионер		1,217	1,216	1,216	1,219	1,223	1,221	1,204	1,186	1,171	1,008
Брой пенсионери с гарантиран минимален размер за съответния вид пенсия към 31.12 на съответната година		496 256	478 270	526 777	461 790	449 398	443 747	446 345	797 678	779 182	752 960
Брой пенсионери с максимален ограничен размер на получаваната пенсия към 31.12 на съответната година		45 383	48 685	51 885	52 483	43 709	36 509	45 514	53 756	65 876	28 209
Средна възраст на пенсионерите, получаващи лични пенсии за ОСВ (години)		71,3	71,5	71,8	72,1	72,3	72,4	72,6	72,7	72,9	73,2
Средна продължителност за получаване на лична пенсия (години)		20,2	20,5	20,8	20,9	21,2	21,5	21,5	21,7	21,7	21,8
Среден осигурителен стаж, превърнат към III-та кат. труд към 31.12 на съответната година:		36,8	37,1	37,1	37,3	37,5	37,7	37,8	38,0	38,1	38,3
- при личните първи пенсии за ОСВ (години)		36,4	38,1	38,3	38,1	37,9	37,5	37,6	36,7	36,2	36,2
- при новоотпуснатите лични първи пенсии за ОСВ (години)		36,4	38,1	38,3	38,1	37,9	37,5	37,6	36,7	36,2	36,2
Средна пенсия на пенсионер (лева)		263,44	266,63	271,21	293,96	310,00	321,78	332,68	345,46	364,32	383,03

◆ Средна пенсия на пенсионер е разходът за пенсии, изплащани от фондовете на ДОО, разделен на съответния среден брой пенсионери през годината.

Средната пенсия на пенсионер за 2019 г. е 383,03 лв. (при 364,32 лв. за 2018 г.). Номиналният ръст на средната пенсия на база предходна година е 5,1%. Реалният размер се е увеличил с 2,6%, при 2,5% средногодишен хармонизиран индекс на потребителските цени за 2019 г.

С гарантиран минимален размер за съответния вид пенсия са 752 960 пенсионери или 35,3% от общия брой пенсионери (2 135 836) към 31 декември 2019 г. За сравнение делът им през 2018 г. е бил 36,1%.

Максимален размер към 31 декември 2019 г. получават 28 209 (65 876 бр. за 2018 г.) пенсионери с първи пенсии, чийто действителен размер надвишава ограничения, като разликата между действителния и изплащания размер е 6 924,9 хил. лв. (14 960,9 хил. лв. за 2018 г.).

◆ *Разход за пенсии към брутен вътрешен продукт* е общият разход за пенсии, отнесен към брутния вътрешен продукт по текущи цени. За 2019 г. делът на разхода за пенсии е 8,3% от БВП, при 8,6% за 2018 г.

◆ *Процент на събираемост* – съотношението на всички приходи от осигурителни вноски, постъпили във фондовете на ДОО (отчет), към дължимите приходи от осигурителни вноски на осигурените във фондовете лица, според бюджетите на фондовете (план). Тук не се включват неданъчните приходи, внесен ДДС и други данъци върху продажбите. За 2019 г. процентът на събираемост е 101,2%, при 103,9% за 2018 г. Преизпълнението на плана е с 86 704,4 хил. лв.

МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ ПРЕЗ 2019 Г.

Социалноосигурителната система е в тясна връзка и зависимост от протичащите глобални и национални икономически, политически и социални процеси. Прегледът на икономическите, социалните и демографските показатели дава възможност за идентифициране на факторите и причините за финансовото състояние на осигурителните фондове. Темповете на икономически растеж, инфлацията, нивото на доходите, измененията в демографската структура на населението и състоянието на пазара на труда, оказват съществено влияние върху системата на социалното осигуряване.

- Брутният вътрешен продукт на България през 2019 г. достигна номинален стойностен обем от 118,7 млрд. лв. по текущи цени и нараства в реално изражение с 3,4% спрямо 2018 г.²
- Годишната инфлация за м. декември 2019 г. спрямо м. декември 2018 г. е 3,1%. Средногодишната инфлация за периода януари – декември 2019 г. е 2,5%³.
- Средната брутна месечна работна заплата за 2019 г. общо за страната е 1 273,58 лв. Номиналното нарастване спрямо 2018 г. е с 11,1%. През 2019 г. средната работна заплата в общественния сектор е 1 295,58 лв. и превишава тази в частния сектор – 1 266,58 лв.⁴
- Икономически активните лица на възраст 15 – 64 навършени години през 2019 г. са 3 276,4 хил., или 73,2% от населението на същата възраст. В сравнение с 2018 г. коефициентът на икономическа активност (15 – 64 години) се увеличи с 1,7 п.п.⁴
- Общият брой на заетите лица е 3 233,1 хил., или 54,2% от населението на 15 и повече навършени години. Заетите лица на възраст 15 – 64 навършени години са 3 136,3 хил. Коефициентът на заетост за населението в същата възрастова група е 70,1%, съответно 74,1% за мъжете и 66,0% за жените.⁴
- Средномесечният брой на регистрираните безработни в дирекциите „Бюро по труда“ през 2019 г. е 185 266 лица, като в сравнение с предходната година се наблюдава намаление (с 8,7%) на безработните в страната.⁵

² По предварителни данни на НСИ

³ Посочени са данни за ХИПЦ от НСИ.

⁴ По данни на НСИ

⁵ По данни на Агенция по заетостта

- Средномесечната стойност на коефициента на безработица е 5,6%, като това е най-ниското достигнато равнище за последните десет години. Отчетеното намаление спрямо 2018 г. е с 0,6 п.п.⁵
- Коефициентът на демографско заместване, показва съотношението между броя на влизащите в трудоспособна възраст (15 – 19 години) и броя на излизащите от трудоспособна възраст (60 – 64 години). Към 31 декември 2019 г. коефициентът на демографско заместване е 66.
- През 2019 г. в страната са регистрирани 61 882 родени деца, като 99,4% (61 538) от тях са живородени.
- Коефициентът на обща раждаемост през 2019 г. е 8,8‰, а на общата смъртност – 15,5‰.
- Коефициентът на естествен прираст на населението общо за страната е минус 6,7‰, като в градовете е минус 4,4‰, а в селата – минус 13,1‰.

ДЕЙСТВАЩИ НОРМАТИВНИ АКТОВЕ В ОБЛАСТТА НА СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ ПРЕЗ 2019 г.

Основният нормативен акт, регламентиращ законодателната уредба в областта на социалното осигуряване в Република България и дейностите на Националния осигурителен институт, е **Кодексът за социално осигуряване** (КСО), (ДВ, бр. 110 от 17.12.1999 г., в сила от 01.01.2000 г.). Кодексът урежда обществените отношения, свързани с държавното обществено осигуряване при общо заболяване, трудова злополука, професионална болест, майчинство, безработица, старост и смърт и допълнителното социално осигуряване, което включва: 1) допълнителното задължително пенсионно осигуряване при старост и смърт; 2) допълнителното доброволно пенсионно осигуряване във фондове за допълнително доброволно пенсионно осигуряване при старост, инвалидност и смърт или във фондове за допълнително доброволно пенсионно осигуряване по професионални схеми при старост; 3) допълнителното доброволно осигуряване за безработица и/или професионална квалификация.

Законът за бюджета на държавното обществено осигуряване (ЗБДОО) е основният финансов план, с който се изпълнява определената за годината осигурителна политика. Структурата на бюджета следва модела на фондовата организация на общественото осигуряване съобразно спецификата на осигурителните рискове, съвкупността на осигурените лица и изискванията на единната бюджетна класификация.

Законът за бюджета на ДОО за 2019 г. (ДВ, бр. 102 от 11.12.2018 г.) съдържа консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване, който включва бюджетите на отделните фондове: „Пенсии“, „Пенсии за лицата по чл. 69“, „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, „Трудова злополука и професионална болест“, „Общо заболяване и майчинство“, „Безработица“ и бюджета на Националния осигурителен институт. Със ЗБДОО за 2019 г. са определени нивата на минималните осигурителни доходи по основни икономически дейности и квалификационни групи професии, минималният месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се и за регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители, както и максималният месечен размер на осигурителния доход за всички осигурени лица. Определен е минималният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1-2 от КСО, дневният минимален размер и дневният максимален размер на обезщетението за безработица, размерът на паричното обезщетение за отглеждане на дете до 2-годишна възраст по чл. 53, ал. 1 и 2 от КСО и на еднократната помощ при смърт на осигурено лице. Със закона се регламентира и размерът на осигурителната вноска за фонд „Трудова злополука и професионална болест“ по групи основни икономически дейности. Приети са бюджетите на Учителския пенсионен фонд (УчПФ) за 2019 г. и на фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“ (ГВРС), и е определен максималният размер на гарантираните вземания по чл. 22, ал. 2 от ЗГВРСНР за 2019 г.

Кодексът на труда (КТ), (ДВ, бр. 26 от 1.04.1986 г. и бр. 27 от 4.04.1986 г.) урежда трудовите отношения между работника или служителя и работодателя, както и осъществяването на коректен социален диалог между работниците, работодателите и държавата. В него са уредени отделните видове трудови договори, тяхното сключване, форма и съдържание, начините за прекратяване на трудовите правоотношения, дисциплинарна и имуществена отговорност, видовете обезщетения и други.

Законът за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя (ЗГВРСНР), (ДВ, бр. 37 от 2004 г.) урежда условията, при които се поражда правото на работниците и служителите на гарантирани вземания, произтичащи от трудовите правоотношения при несъстоятелност на работодателя, както и редът за отпускането и изплащането им. С него се регламентира създаването, функциите и дейността на фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“.

Законът за Държавния фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система (ДВ, бр. 98 от 14.11.2008 г.) регламентира статута и дейността на Държавния фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система. Фондът има за цел постигане и гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система чрез акумулиране, инвестиране и трансфериране на допълнителни средства към бюджета на държавното обществено осигуряване за фонд „Пенсии“. Средствата на фонда са самостоятелно обособена част от държавния бюджет и се управляват и структурират в инвестиционни портфейли по реда на същия закон. Във фонда се съхраняват и преведените средства по чл. 129, ал. 12 от Кодекса за социално осигуряване.

Законът за установяване на трудов и осигурителен стаж по съдебен ред (ДВ, бр. 26 от 29.03.2011 г.) урежда съдебното установяване на трудов и/или осигурителен стаж, придобит след 31 декември 1999 г.; осигурителен стаж по Кодекса за социално осигуряване и стаж за времето, което се признава за трудов стаж и за трудов стаж при пенсиониране, положен до 31 декември 1999 г. съгласно действащите дотогава разпоредби. В закона е регламентиран редът за установяване на стажа и възможните писмени доказателства, в зависимост от характера на упражняваната трудова дейност.

С новия **Закон за хората с увреждания (ЗХУ)** (ДВ, бр. 105 от 18.12.2018 г., в сила от 01.01.2019 г.) се уреждат обществените отношения, свързани с упражняване на правата на хората с увреждания в Република България. Със ЗХУ се въвежда нов индивидуален подход и индивидуална оценка на потребностите на хората с увреждания. Извършва се промяна на механизма за предоставяне на вида подкрепа с цел постигане на индивидуален подход при оценяването, адекватна преценка на най-подходящия вид подкрепа, съобразен с индивидуалните потребности на лицето с увреждане, което да им осигури възможност за приобщаване и независим живот в общността. Всички издадени и влезли в сила индивидуални административни актове до 1 януари 2019 г. за отпускане на месечни добавки за социална интеграция за транспортни, за информационни и телекомуникационни услуги, за обучение, за диетично хранене и лекарствени продукти и за достъпна информация, както и отпускнатата с начална дата до 31 декември 2014 г. и изплащана, на основание заличеното изречение второ на чл. 101, ал. 3а от Кодекса за социално осигуряване, социална пенсия за инвалидност, считано от 1 януари 2019 г., се трансформират във вид на месечна финансова подкрепа. В случай, че трансформираната месечна финансова подкрепа е в по-малък размер от досегашната, се отпуска по-благоприятната за лицето. Във връзка с тази промяна и на основание § 7, ал. 1 от ПЗР на ЗХУ, считано от 01.01.2019 г. социалните пенсии за инвалидност, изплащани съгласно § 22т от ПЗР на КСО, са прекратени служебно от Националния осигурителен институт на основание чл. 96, ал. 1, т. 4 от КСО и на лицата, които са получавали тези пенсии, от 1 януари 2019 г. Агенцията за социално подпомагане вече изплаща сума в размера на новата месечна финансова подкрепа.

С новия **Закон за личната помощ (ЗЛП)** (обн. ДВ, бр.105 от 18.12.2018 г., в сила от 01.09.2019 г.) се уреждат условията и реда за предоставянето и ползването на лична помощ от хора с увреждания. Чрез него държавата създава гарантиран механизъм за подкрепа на хората с увреждания по начин, позволяващ на всеки човек с увреждане да избира и получава услугите,

които са съобразени с житейската му ситуация и отговарят на неговите индивидуални потребности, способности и желания. Със закона се определят ползвателите на личната помощ, част от които са и лицата, които получават добавка за чужда помощ по чл. 103 от Кодекса за социално осигуряване (чл. 9, ал. 1 от ЗЛП).

Основните **подзаконовни нормативни актове**, които детайлизират правната регламентация, осъществявана от съответния закон или кодекс в областта на социалното осигуряване, са следните:

- ✓ Наредба за пенсиите и осигурителния стаж;
- ✓ Наредба за категоризиране на труда при пенсиониране;
- ✓ Наредба за реда за избор на осигуряване, внасяне и разпределяне на задължителните осигурителни вноски, вноските за фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“ и за обмен на информация;
- ✓ Наредба за обществено осигуряване на самоосигуряващите се лица и българските граждани на работа в чужбина и морските лица;
- ✓ Наредба за елементите на възнаграждението и за доходите, върху които се правят осигурителни вноски;
- ✓ Наредба за паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване;
- ✓ Наредба за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица;
- ✓ Наредба за установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злополуки;
- ✓ Наредба за реда за съобщаване, регистриране, потвърждаване, обжалване и отчитане на професионалните болести;
- ✓ Наредба за реда и начина за информиране на работниците и служителите и за отпускане и изплащане на гарантираните вземания при несъстоятелност на работодателя;
- ✓ Наредба за медицинската експертиза;
- ✓ Наредба за осигурителните каси;
- ✓ Наредба № Н-8 за съдържанието, сроковете, начина и реда за подаване и съхранение на данни от работодателите, осигурителите за осигурените при тях лица, както и от самоосигуряващите се лица;
- ✓ Наредба за реда за представяне в Националния осигурителен институт на данните от издадените болнични листове и решенията по обжалването им;
- ✓ Наредба за прехвърляне на пенсионни права от и към пенсионните схеми на Европейския съюз, на Европейската централна банка и на Европейската инвестиционна банка;
- ✓ Наредба № 1 от 13.02.2007 г. за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация;
- ✓ Наредба за трудоустрояване;
- ✓ Наредба № 5 от 29.12.2002 г. за съдържанието и реда за изпращане на уведомлението по чл. 62, ал. 5 от КСО;
- ✓ Наредба № 33 от 19.09.2006 г. за индивидуалните заявления за участие във фонд за допълнително задължително пенсионно осигуряване и за възобновяване на осигуряването в универсален пенсионен фонд;
- ✓ Правилник за устройството и организацията на работа на органите на медицинската експертиза и на регионалните картотеки на медицинските експертизи;
- ✓ Инструкция № 13/2000 г. за прилагане на Наредбата за категоризиране на труда при пенсиониране;
- ✓ Инструкция № 5 от 30.06.2005 г. за приемане и съхраняване на разплащателни ведомости и трудовоправни документи на прекратени осигурители без правопреемник;

- ✓ Инstrukция № 1 от 3 април 2015 г. за реда и начина за осъществяване на контролно-ревизионна дейност от контролните органи на Националния осигурителен институт.

В групата от документи, които оформят полето на действие на НОИ са и регламентите, действащи в рамките на Европейския съюз. Част от тях имат пряко приложение в сферата на социалното осигуряване в рамките на Съюза като заедно със синхронизираното национално законодателство на Република България пораждат права и задължения за всички субекти.

Националният осигурителен институт е компетентната българска институция и служба за връзка по прилагане разпоредбите на следните **Европейски регламенти за координация на системите за социална сигурност**:

- ✓ [Регламент \(ЕО\) № 883/2004](#) на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2004 г. за координация на системите за социална сигурност;
- ✓ [Регламент \(ЕО\) № 987/2009](#) на Европейския парламент и на Съвета от 16 септември 2009 г. за установяване процедурата за прилагане на Регламент (ЕО) № 883/2004 за координация на системите за социална сигурност;
- ✓ [Регламент \(ЕС\) № 1231/2010](#) на Европейския парламент и на Съвета от 24 ноември 2010 г. за разширяване обхвата на Регламент (ЕО) № 883/2004 и на Регламент (ЕО) № 987/2009 по отношение на гражданите на трети държави, които все още не са обхванати от тези регламенти единствено на основание тяхното гражданство.

Освен за държавите-членки на Европейския съюз Регламент (ЕО) № 883/2004 и прилагащия Регламент (ЕО) № 987/2009 се прилагат и по отношение на страните от Европейското икономическо пространство (Норвегия, Исландия и Лихтенщайн) и Швейцария.

Във връзка с нотификацията през март 2017 г. на Обединеното кралство за намерението си да се оттегли от Европейския съюз, Европейският парламент и Съветът на европейския съюз приеха [Регламент \(ЕС\) 2019/500](#) на Европейския парламент и на Съвета от 25 март 2019 г. за определяне на извънредни мерки в областта на координацията на системите за социална сигурност след оттеглянето на Обединеното кралство от Съюза. Този регламент не засяга съществуващите конвенции и споразумения в областта на социалната сигурност между Обединеното кралство и една или повече държави членки, които са в съответствие с член 8 от Регламент (ЕО) № 883/2004 и член 9 от Регламент (ЕО) № 987/2009.

През месец октомври 2019 г. Европейският съвет (чл. 50) одобри [Споразумението за оттегляне на Обединеното кралство Великобритания и Северна Ирландия от Европейския съюз и Европейската общност за атомна енергия](#). Това споразумение влиза в сила от 01.02.2020 г. и от тази дата Великобритания престава да бъде член на Съюза. В споразумението е определен преходен период до края на 2020 г., през който европейското законодателство продължава да действа на територията на Обединеното кралството. Разпоредбите на Споразумението за оттегляне, отнасящи се до координацията на системите за социална сигурност, уреждат правата на гражданите на ЕС и на гражданите на Обединеното кралство в случаи в областта на социалната сигурност, които имат трансграничен аспект и засягат Обединеното кралство и (поне) една държава-членка в края на преходния период.

В областта на международните осигурителни отношения, освен посочените регламенти през 2019 г., действат и 12 двустранни международни договора за социално осигуряване и едно споразумение за изплащане на пенсиите, отпуснати в България на лица, живеещи на територията на Република Турция.

Таблица № 2 : Действащи двустранни международни договори в областта на социалното осигуряване, по които Република България е страна (към 31.12.2019 г.)

Държавата, с която Република България е обвързана с международен договор	Дата на подписване	Дата на влизане в сила	Наименование на договора
Тунизийска република	01.10.2015 г.	01.05.2017 г.	<u>Спогодба за социална сигурност между Република България и Тунизийската република</u>
Черна гора	01.02.2016 г.	01.10.2016 г.	<u>Спогодба между Република България и Черна гора за социална сигурност</u>
Канада	05.10.2012 г.	01.03.2014 г.	<u>Спогодба за социална сигурност между Република България и Канада</u>
Република Сърбия	19.09.2011 г.	01.02.2013 г.	<u>Спогодба между Република България и Република Сърбия за социална сигурност</u>
Руска федерация	27.02.2009 г.	20.03.2010 г.	<u>Договор между Република България и Руската федерация за социална сигурност</u>
Република Корея	30.10.2008 г.	01.03.2010 г.	<u>Спогодба за социална сигурност между Република България и Република Корея</u>
Молдова	05.12.2008 г.	01.09.2009 г.	<u>Договор между Република България и Молдова за социално осигуряване</u>
Израел	25.03.2008 г.	01.09.2009 г.	<u>Спогодба между Република България и Държавата Израел за социална сигурност</u>
Република Македония	06.02.2003 г.	01.08.2003 г.	<u>Договор между Република България и Република Македония за социално осигуряване</u>
Украйна	04.09.2001 г.	01.04.2003 г.	<u>Договор между Република България и Украйна за социално осигуряване</u>
Федеративна народна република Югославия (към момента се прилага в отношенията ни с Босна и Херцеговина)	18.12.1957 г.	01.09.1958 г.	<u>Конвенция по социалното осигуряване между Народна република България и Федеративна народна република Югославия</u>
Народна република Албания	20.05.1952 г.	01.05.1953 г.	<u>Спогодба по държавното обществено осигуряване между Народна република България и Народна република Албания</u>
Република Турция*	04.11.1998 г.	01.03.1999 г.	<u>Споразумение между Правителството на Република България и Правителството на Република Турция за изплащането на български пенсии в Република Турция</u>

Забележка: *Споразумението между правителството на Република България и правителството на Република Турция е за изплащане на български пенсии в Република Турция. НОИ преценява права и изплаща отпуснати по българското законодателство пенсии на лицата, които са се преселили в Турция след 01.05.1989 г.

ПРЕГЛЕД НА ПО-ВАЖНИТЕ ПРОМЕНИ В НОРМАТИВНИТЕ АКТОВЕ В ОБЛАСТТА НА СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ ПРЕЗ 2019 Г.

I. ИЗМЕНЕНИЯ В КОДЕКСА ЗА СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ

1. Промени в Кодекса за социално осигуряване, извършени със Закон за изменение и допълнение на Административнопроцесуалния кодекс (ДВ, бр. 77 от 18.09.2018 г., в сила от 01.01.2019 г.).

От 01.01.2019 г. е в сила нов чл. 69г, съгласно който право на ранно пенсиониране имат следните лица – съдии, прокурори и следователи, като се определи редът и за отпускане на пенсия за осигурителен стаж и възраст с начална дата след 31.12.2018 г. Разпоредбата се отнася за това, че тези от тях, които към 31.12.2018 г. имат поне 35 години общ юридически стаж, от които поне две трети осигурителен стаж в органите на съдебната власт, могат да подадат заявление за пенсиониране до 31.12.2020 г. включително, независимо от възрастта им. Специфично за този кръг лица е, че за тях не се изисква минимална навършена възраст.

С алинея втора на същия чл. 69г, се дава право при прекратяване на трудовия им договор по реда на чл. 165, ал. 1, т. 2 от Закона за съдебната власт (освобождаване от длъжност при подадена оставка от съответния съдия, прокурор или следовател) да получават пълния размер на следващата им се пенсия за осигурителен стаж и възраст, както и обезщетението по чл. 225, ал. 1 от ЗСВ.

2. Допълнения в Кодекса за социално осигуряване, извършени със Закона за изменение и допълнение на Закона за семейни помощи за деца (ДВ, бр. 88 от 23.10.2018 г., в сила от 01.01.2019 г.).

С промени в Закона за семейни помощи за деца се въведе нов вид месечна помощ за деца с един или двама починали родители, която замени отпусканите до края на 2018 г. персонални пенсии на децата без право на наследствена пенсия от починал родител. Новата финансовата месечна помощ по чл. 8е от ЗСПД е насочена само към децата, които нямат право на наследствена пенсия по чл. 82, ал. 1 от КСО, тъй като те не могат да получават такава само поради липсата на съответния изискуем осигурителен стаж на починалия родител. Тя не може да се получава заедно с персонална пенсия на дете по чл. 92 от КСО (чл. 8е, ал. 10 от ЗСПД). В тази връзка и по отношение на уредената в Кодекса за социално осигуряване и подзаконовата уредба възможност децата да получават персонална пенсия при определени условия, в случаите в които нямат право на наследствена пенсия от починал родител, в сила от 01.01.2019 г., е създаден нов § 6в в преходните и заключителни разпоредби на КСО.

Съгласно новата разпоредба:

- на основание ал. 1 на § 6в, отпуснатите до 31 декември 2018 г. персонални пенсии на деца без право на наследствена пенсия от починал родител по чл. 92 от КСО продължават да се изплащат в размерите, определени към тази дата по досегашния ред.
- съгласно разпоредбата на ал. 2, персоналната пенсия на дете, за което е отпусната месечна помощ по чл. 8е от Закона за семейни помощи за деца, се прекратява при отпадане основанието за получаването ѝ (чл. 96, ал. 1, т. 4) от първо число на месеца, в който е отпусната помощта, въз основа на информация, предоставена на Националния осигурителен институт по служебен път от Агенцията за социално подпомагане в тридневен срок от отпускане на помощта.

3. Изменения и допълнения в Кодекса за социално осигуряване, извършени със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2019 г. (ДВ, бр. 102 от 11.12.2018 г., в сила от 01.01.2019 г.).

3.1. Осигурени лица, осигурителен стаж, осигурителни вноски и осигурителен доход

Считано от 01.01.2019 г. е отменена т. 9 на чл. 4, ал. 1, регламентираща реда за осигуряване на специализантите, които получават възнаграждение по договор за обучение за придобиване на специалност от номенклатурата на специалностите, определена по реда на чл. 181, ал. 1 от Закона за здравето. Във връзка с това:

- отменената т. 9 на чл. 4, ал. 1 е заличена и в чл. 9, ал. 1, т. 1 и 2 (зачитане на осигурителен стаж);
- Създаден е § 22х от ЗБДОО, съгласно който специализантите, които са приети по реда на отменената Наредба № 34 от 2006 г. за придобиване на специалност в системата на здравеопазването и чиито договори за обучение не са приключили до 31 декември 2018 г. продължават да се осигуряват по реда на отменения чл. 4, ал. 1, т. 9 до приключване на специализацията им. За тях осигурителни вноски се дължат върху възнаграждението, но не по-малко от минималната работна заплата.
- На основание чл. 11, ал. 1 от Наредба № 1 от 22.01.2015 г. за придобиване на специалност в системата на здравеопазването обучението за придобиване на специалност, при която се извършват лечебно-диагностична дейност или здравни грижи се осъществява въз основа на сключен срочен трудов договор на основание чл. 68, ал. 1, т. 2 от Кодекса на труда на пълно работно време с база за обучение по съответната специалност на длъжност за специализант, посочена в чл. 17, ал. 1. Договорът е със срок до датата на придобиване на права на специалист, но не по-късно от една година от допускането на специализанта до държавен изпит. В тази връзка осигуряването на специализантите, сключили трудов договор за придобиване на специалност по реда на Наредба № 1 от 2015 г. за придобиване на специалност в системата на здравеопазването се провежда по реда на чл. 4, ал. 1, т. 1 от КСО.

В сила от 01.01.2019 г. е допълнен текстът на разпоредбата на чл. 4, ал. 3, т. 2 от КСО, с което е разширен кръгът на самоосигуряващите се лица, като са добавени и лицата, които се облагат по реда на чл. 26, ал. 7 от Закона за данъците върху доходите на физическите лица. Това са физически лица, които са търговци по смисъла на Търговския закон, но не са регистрирани като еднолични търговци.

Извършените промени в текстовете на чл. 4, ал. 7; чл. 54а, ал. 2, т. 4; чл. 54г, ал. 4; чл. 70, ал. 16; чл. 98, ал. 1, т. 2 и на чл. 114, ал. 2, т. 3 от КСО са прецизираци. С редакцията на разпоредбите се отстранява съществуващата досега липса на изрична уредба по отношение на европейските регламенти за координация на системите за социална сигурност, доколкото същите до момента се считаха за част от ратифицираните от Република България международни договори в областта на социалното осигуряване.

Допълнена е разпоредбата на чл. 4б, ал. 3 като се указва, че заявлението за промяна на осигуряването от УПФ във фонд „Пенсии“, съответно във фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“, се подава в компетентната ТД на НАП, което досега беше уредено само в Наредбата за реда за избор на осигуряване, внасяне и разпределяне на задължителните осигурителни вноски, вноските за фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“ и за обмен на информация.

С новата разпоредбата на чл. 4в, ал. 2 изрично се регламентира, че заявлението за промяна на осигуряването от професионален пенсионен фонд във фонд „Пенсии“ се подава в компетентната ТД на НАП, като осигуряването на лицата и в тези случаи възниква от първо число на месеца, следващ месеца на избора.

3.2. Национален осигурителен институт

В чл. 33, ал. 5 е създадена нова т. 14, съгласно която Националният осигурителен институт издава персонален идентификационен код за електронна идентификация и достъп до електронните административни услуги, предоставяни от института. Това допълнение е във връзка с изменението в Наредбата за общите изисквания към информационните системи,

регистрите и електронните административни услуги на Министерския съвет, с което е предвидено персоналният идентификационен код, издаван от НОИ, да служи за електронна идентификация на физическите лица при заявяването на електронни административни услуги.

Съгласно новата т. 15 в чл. 33, ал. 5, НОИ води регистър на лицата, прехвърлили средства от българска пенсионна схема към пенсионна схема на Европейския съюз, на Европейската централна банка или на Европейската инвестиционна банка. Това допълнение е свързано с правомощията, възложени на НОИ в тази област.

3.3. Осигуряване за трудова злополука и професионална болест

Изменението в чл. 57, ал. 1 е свързано с удължаване от 3 на 5 работни дни на срока за деклариране на настъпила трудова злополука. В сила от 01.01.2019 г. осигурителят, а когато пострадалият е изпратен за изпълнение на временна работа – предприятието ползвател, е длъжен в срок от 5 работни дни да декларира пред ТП на НОИ всяка трудова злополука.

3.4. Задължително пенсионно осигуряване

Съгласно новата ал. 4 на чл. 68 при преценяване на правото на пенсия по чл. 68, ал. 1 и 2, свързана с прилагане на международен договор, по който Република България е страна, или на европейските регламенти за координация на системите за социална сигурност, когато само със зачетения по българското законодателство осигурителен стаж лицето не придобива право на пенсия, но има поне 15 години действителен осигурителен стаж и до удостоверяване на чуждия осигурителен стаж навърши възрастта по чл. 68, ал. 3, се отпуска пенсия в размер на социалната пенсия за старост, при условие че лицето не получава друг вид пенсия.

С новосъздадената разпоредба не се въвежда нов вид пенсия за осигурителен стаж и възраст, а се създава възможност за отпускане на пенсия в размер на социалната пенсия за старост на лице, подало заявление по чл. 68, ал. 1 и 2, с осигурителен стаж в чужда държава, когато поради забавяне на произнасянето на чуждестранната осигурителна институция преди потвърждаването на чуждия осигурителен стаж то навърши възрастта по чл. 68, ал. 3 от КСО и има 15 години действителен осигурителен стаж в Република България. При постъпване на отговор от другата държава относно чуждите осигурителни периоди, се извършва преценка на пенсионното право по чл. 68, ал. 1 и 2 и ако лицето не придобива право, следва отпускането на пенсия по чл. 68, ал. 3 от КСО. Във връзка с това ново право за лицата е създадена и преходна разпоредба (§22ф) в КСО, уреждаща заварените случаи по отношение датите на отпускане, съответно на прекратяване на пенсията.

Промените в чл. 70 прецизират разпоредбите, свързани с изчисляването на индивидуалния коефициент (ИК) за пенсиите отпускани с начална дата след 31.12.2018 г. Новата методика, възприета още с измененията на КСО през 2015 г., предвижда индивидуалният коефициент да се изчислява на базата на месечни съотношения, в които участва осигурителният доход на лицето за съответните месеци, съобразно зачетения му осигурителен стаж, за времето след 1996 г. до пенсионирането му. Най-общо измененията в чл. 70 във връзка с изчисляването на индивидуалния коефициент се отнасят до следното:

- Съгласно промяната в ал. 1 при определяне размерите на пенсиите за осигурителен стаж и възраст, отпускани с начална дата след 31.12.2018 г., тежестта за всяка година осигурителен стаж е фиксирана на 1,2 процента и съответната пропорционална част от този процент за месеците осигурителен стаж. Отменени са изречения второ, трето и четвърто от което следва, че отпада предвиденото през 2015 г. постепенно нарастване на тежестта на осигурителния стаж в пенсионната формула, прилагано през 2017 г. (от 1,1 на 1,126 на сто) и през 2018 г. (от 1,126 на 1,169 на сто), като увеличението от 1,169 на 1,2 на сто през 2019 г. е последна стъпка в тази насока и не се предвижда по-нататъшното ѝ нарастване. Във връзка с това е създадена и преходна разпоредба (§ 7в) в КСО, която регламентира преизчислението на отпускнатите до 31 декември 2018 г. пенсии с новата тежест на осигурителния стаж от 01 юли 2019 г.

- С изменението в ал. 8, при изчисление на индивидуалния коефициент отпада участието на осигурителния доход на лицето за времето от 1997 до 1999 г., вкл., след като с промените в КСО от 2015 г. вече беше установено отпадането и на дохода за трите години по избор от последните 15 г. преди 1997 г. Съгласно променената разпоредба за пенсиите, отпуснати с начална дата след 31 декември 2018 г., индивидуалният коефициент се изчислява от осигурителния доход на лицето за периодите след 31 декември 1999 г. до датата на отпускане на пенсията, но за период, не по-малък от 36 месеца. Когато осигурителният доход на лицето след 31 декември 1999 г. е за период, по-малък от 36 месеца, за недостигащия период се взема предвид и последният му осигурителен доход преди 1 януари 2000 г. по ред, определен с наредбата по чл. 106. Когато лицето няма осигурителен доход преди 1 януари 2000 г. или доходът му преди тази дата е за период, по-малък от необходимия за допълване до 36 месеца, индивидуалният коефициент се изчислява от наличния доход независимо от продължителността на периода, за който се отнася. Когато лицето няма осигурителен доход след 31 декември 1999 г. индивидуалният коефициент се изчислява от последния му осигурителен доход за 36 месеца до тази дата или от наличния му доход, когато доходът е за по-малък период.
- Изменението в текста на изречение първо на ал. 9 и в ал. 10, т. 2 на чл. 70 е в съответствие с промяната в ал. 8 на чл. 70, като е съобразено с новия начин за изчисляване на индивидуалния коефициент на базата на месечни съотношения. С новото изречение трето в ал. 9 се въвежда максимален размер на индивидуалния коефициент на лицето. Съгласно разпоредбата, индивидуалният коефициент не може да надхвърля средноаритметичната стойност на месечните съотношения между максималния месечен размер на осигурителния доход, определен със закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година, и средния месечен осигурителен доход за страната за месеците след 31 декември 1999 г., участващи при изчисляването на индивидуалния коефициент.
- С изменението в ал. 17, при преизчисляване на пенсията на лицата от осигурителния доход за друг тригодишен период преди 1 януари 1997 г., 12-месечният срок вече се следи от датата на влизане в сила на разпореждането, с което пенсията е определена в действителен размер, а не от датата на влизане в сила на разпореждането за отпускане на пенсията.
- С новата ал. 18 в чл. 70 от КСО изрично се регламентира запазване на методиката, по която първоначално е определен индивидуалният коефициент на пенсионера в случаите на изменение, преизчисляване, възобновяване или възстановяване на пенсиите.

Изменено е наименованието на чл. 70а от КСО – доход, от който се изчислява индивидуалният коефициент. Досегашният текст – доходът, от който се изчислява пенсията, е посочен в чл. 70, ал. 3 от КСО, а в чл. 70а са дефинирани правилата при определяне на средномесечния доход/осигурителния доход за месеца, от които се изчислява индивидуалният коефициент. Измененията в посочената разпоредба се отнасят до:

- Промяната в ал. 1 и ал. 2 е във връзка с новия начин на изчисляване на индивидуалния коефициент за пенсиите, отпуснати с начална дата след 31.12.2018 г. Текстът на разпоредбите е допълнен, тъй като изразът „средномесечният осигурителен доход“ се отнася за пенсиите, отпуснати с начална дата до 01.01.2019 г., а „осигурителният доход за месеца“ – за пенсиите, отпуснати с начална дата след 31.12.2018 г. С направената промяна в т. 6 на ал. 2 е прецизиран текстът, като по този начин разпоредбата е приведена в съответствие с нормата на чл. 9, ал. 6 от КСО. Съгласно изменението при определяне на средномесечния осигурителен доход, съответно на осигурителния доход за месеца, не се взема предвид доходът за времето от 15 август 2015 г., през което един от родителите на майката или на бащата на лицето с увреждане са полагали грижи за него, поради

което не са били осигурени или не са получавали пенсия, а след 1 януари 2018 г. – лична пенсия.

- Създадена е нова ал. 5 на чл. 70а, в която са регламентирани случаите, които досега са уреждани от разпоредбата на чл. 47, ал. 2 на Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж. При определяне на пенсия, свързана с прилагане на международен договор, по който Република България е страна, или на европейските регламенти за координация на системите за социална сигурност, когато по българското законодателство е зачетен само осигурителен стаж, който не се включва при определяне на осигурителния доход съгласно ал. 2, за изчисляване на индивидуалния коефициент по чл. 70 се взема предвид минималната месечна работна заплата, установена за страната за съответния период.

В чл. 75, ал. 1 е извършена промяна, съгласно която размерът на пенсията за инвалидност поради общо заболяване се определя, като доходът, от който се изчислява пенсията, се умножи с процент 1,2 за всяка година осигурителен стаж и съответната пропорционална част от процента за месеците осигурителен стаж. Тя е в съответствие с изменението в чл. 70, ал. 1 от КСО.

Изменението в чл. 79, ал. 1, т. 1-3 е във връзка с определените от 01.01.2019 г. нови коефициенти, които се вземат предвид при определяне размера на пенсиите за трудова злополука и професионална болест, отпуснати с начална дата след 31.12.2018 г. Същите са увеличени с 5,7 на сто спрямо 2018 г. (в съответствие с процента по § 76, ал. 2 от ПЗР на КСО), и са както следва:

- за лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто – 0,4494 (т. 1);
- за лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 71 до 90 на сто – 0,3932 (т. 2);
- за лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто – 0,3371 (т. 3).

Алинея 2 на чл. 79 е отменена, тъй като не се предвижда по-нататъшно нарастване на така определените им размери.

В чл. 89а, ал. 1 и в чл. 90а, ал. 1, се поставя допълнително условие за придобиване право на социална пенсия и съответно за право на социална пенсия за инвалидност. Считано от 01.01.2019 г. лицата, ще имат право на тези видове пенсии при положение, че не им е отпусната друга пенсия, включително от друга държава.

3.5. Общи правила за пенсиите

Измененията в чл. 94, ал. 3 прецизират режима на определянето на началната дата, от която се отпускат пенсиите за инвалидност и/ или добавките за чужда помощ, извън случаите на чл. 94, ал. 1 от КСО, като конкретизират процедурата по определяне на началната дата. Пенсии и добавките за чужда помощ се отпускат от датата на подаване от лицето на заявление – декларация до ТЕЛК, но не по-рано от датата на инвалидизиране, съответно – от датата на определяне на потребността от чужда помощ, ако необходимите документи за пенсиониране са подадени в териториалното поделение на Националния осигурителен институт в едномесечен срок от изтичане на срока за обжалване на експертното решение на ТЕЛК или на НЕЛК по отношение на правоимащото лице.

В чл. 94 е създадена нова ал. 5, съгласно която пенсията по чл. 68, ал. 4 се отпуска от датата на навършване на възрастта по чл. 68, ал. 3, но не по-рано от датата на подаване на заявлението. А съгласно новата ал. 3 на чл. 96, пенсията по чл. 68, ал. 4 се прекратява от датата на отпускането ѝ, при отпускане на пенсия за осигурителен стаж и възраст на друго основание по този кодекс. Новосъздадените разпоредби са във връзка с прилагането на новата разпоредба на чл. 68, ал. 4.

Съгласно изменението в чл. 98, ал. 2 дължимите суми по разпореждания се събират чрез удържки от пенсията съгласно чл. 114а, ал. 3 или чрез предвидените в чл. 114, ал. 5 способи. С промяната се осигурява възможност за използване на различните способи за събиране на

неоснователно изплатени суми за пенсии, независимо дали пенсията е прекратена или действаща.

Според допълнението в ал. 1 на чл. 102, при подадено заявление за преизчисляване на пенсията, въз основа на допълнително придобития след пенсионирането осигурителен стаж и/или доход, пенсията се преизчислява, считано от първо число на месеца на подаване на заявлението, а не от датата на заявлението, както се предвиждаше до този момент в чл. 21, ал. 1 от НПОС.

С новосъздадената ал. 3 на чл. 102, в сила от 01.01.2019 г., се създава възможност за служебно ежегодно преизчисляване на пенсиите за трудова дейност с допълнително придобития след пенсионирането осигурителен стаж и/или доход, след подаване на изрично заявление за това от пенсионера. Съгласно новата разпоредба лицето може да подаде заявление по образец, утвърден от управителя на Националния осигурителен институт, с което да поиска пенсията му да бъде служебно преизчислявана по реда на ал. 1 на чл. 102 от КСО. Преизчисляването се извършва веднъж годишно по ред, определен с наредбата по чл. 106 (Наредба за пенсиите и осигурителния стаж), въз основа на наличните данни по чл. 5, ал. 4, т. 1 (Регистъра на осигурените лица), а за самоосигуряващите се лица – въз основа на внесените осигурителни вноски за периодите след пенсионирането, съответно – след последното преизчисляване на пенсията.

3.6. Контрол

С направеното допълнение в разпоредбата на чл. 114, ал. 4 е създадена възможност разпореждането за неоснователно изплатени суми за пенсии, освен от длъжностното лице, на което е възложено ръководството на контрола по разходите на държавното обществено осигуряване в съответното ТП на НОИ, да се постановява и от друго длъжностно лице, определено от ръководителя на поделението.

3.7. Преходни и заключителни разпоредби

Промяната в § 6, ал. 1 се отнася до прецизиране на разпоредбите, касаещи максималния размер на получаваните една или повече пенсии, без добавките към тях и отмяната на пълното отпадане на максималния размер на пенсиите. Съгласно изменението максималният размер на получаваните една или повече пенсии без добавките към тях от 1 януари 2019 г. се определя в размер на 910 лв., а от 1 юли 2019 г., както и от 1 юли на всяка следваща календарна година – в размер на 40 на сто от максималния месечен размер на осигурителния доход, определен със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година, което води до нарастването му от 1 юли 2019 г. на 1 200 лв.

Съгласно създадения нов § 76 от ПЗР, през 2019 г. пенсиите не се осъвременяват по правилото на чл. 100 от КСО. Размерът към 30 юни 2019 г. на пенсиите, отпуснати с начална дата до 31 декември 2018 г., се увеличава от 1 юли 2019 г. с 5,7%.

Изцяло нов е и § 7в от ПЗР, който регламентира преизчислението на отпуснатите до 31 декември 2018 г. пенсии с новата тежест на осигурителния стаж от 01 юли 2019 г., както следва:

- пенсиите, отпуснати до 31.12.2018 г., се преизчисляват от 1 юли 2019 г. с процент 1,2 за всяка година осигурителен стаж и съответната пропорционална част от този процент за месеците осигурителен стаж. Пенсии за трудова злополука и професионална болест, отпуснати с начална дата до 31.12. 2018 г., се преизчисляват от 1 юли 2019 г. със съответния коефициент по чл. 79, ал. 1;
- преизчисляването се извършва, без да се променя доходът, от който е изчислена пенсията, след което тя се осъвременява, преизчислява и индексира съобразно нормативната уредба, действаща от датата на отпускането ѝ до 30 юни 2019 г. включително;
- когато преизчисленият размер на пенсията по ал. 1 и размерът на пенсията по § 7б, ал. 2 не са равни, пенсията се определя в по-високия размер.

Съгласно новосъздадения § 22ф в ПЗР, преценка и определяне на пенсии по чл. 68, ал. 4 от КСО следва да се прилага и за неприключилите производства по подадени до 31 декември 2018 г. заявления за отпускане на пенсия по чл. 68, ал. 1 и 2, свързана с прилагане на международен договор, по който Република България е страна, или на европейските регламенти за координация на системите за социална сигурност.

4. Промени в Кодекса за социално осигуряване извършени със Закон за допълнение на Кодекса за социално осигуряване (ДВ, бр. 35 от 30.04.2019 г., в сила от 04.05.2019 г.)

С новият § 22ц от преходните и заключителните разпоредби на КСО, в сила от 04.05.2019 г., се създава максимална защита на осигурителните права на лицата, при отчитане на правото им на избор, като до 1 януари 2023 г. едновременно с подаването на заявление за отпускане на пенсия, свързана с трудова дейност, с начална дата след 31 декември 2018 г., лицето има право да избере размерът на пенсията му да бъде определен с индивидуален коефициент, изчислен по реда на чл. 70, ал. 4-7, ал. 10, т. 1 и ал. 11, ако това е по-благоприятно за него. Това означава, че лицата имат право да избират индивидуалният им коефициент да бъде изчислен по „старата методика“ с изрично заявление, подадено в ТП на НОИ до 31.12.2022 г. включително. В този случай индивидуалният им коефициент се изчислява, както по старата методика (чл. 70, ал. 4-7, ал. 10, т. 1 и ал. 11 от КСО), така и по новата методика (чл. 70, ал. 8, 9, ал. 10, т. 2 и ал. 11 от КСО), като размерът на пенсията се определя въз основа на по-благоприятния коефициент. Към заявлението задължително се прилагат документи за брутно трудово възнаграждение или доход, върху които са внесени осигурителни вноски за три последователни години от последните 15 години осигурителен стаж по избор на пенсионера преди 1 януари 1997 г., и за брутно трудово възнаграждение или доход, върху които са внесени осигурителни вноски за осигурителния стаж след тази дата до 31 декември 1999 г. включително. Когато за времето след 31 декември 1996 г. или за част от него не са представени документи за брутно трудово възнаграждение или доход, върху които са внесени осигурителни вноски, се ползват данните по чл. 5, ал. 4, т. 1 от КСО.

На основание § 22ц, ал. 2, в шестмесечен срок от влизането в сила на разпоредбата, лицата с подадени заявления за отпускане на пенсия, свързана с трудова дейност, с начална дата след 31 декември 2018 г., както и тези, на които е отпусната такава пенсия до влизането в сила на тази разпоредба, да могат да упражнят еднократно правото си на избор по ал. 1, като в тези случаи пенсията се отпуска в новия размер от същата начална дата, ако това е по-благоприятно за съответното лице.

5. Промени в Кодекса за социално осигуряване извършени със Закона за изменение и допълнение на Закона за отговорността на държавата и общините за вреди (бр. 94 от 29.11.2019 г.), в сила от 02.12.2019 г.

С § 10 на Закона за изменение и допълнение на Закона за отговорността на държавата и общините за вреди, са извършени изменения и допълнения в текстовете на разпоредбите на чл. 117 (обжалване по административен ред) и чл. 119 (касационно обжалване) от КСО. Промяната е във връзка с привеждането им в съответствие с Административнопроцесуалния кодекс (АПК), относно подаването на жалби, искове срещу разпореждания или срещу неправилно определени или изплатени парични обезщетения и помощи по административен ред, пред ръководителя на съответното ТП на НОИ.

6. Със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2020 г. са извършени промени в Кодекса за социално осигуряване (ДВ, бр. 99 от 17.12.2019 г.), като по-важните от тях, които са в сила от 17.12.2019 г. се отнасят до:

- С § 3, т. 10 от ПЗР на ЗБДОО за 2020 г. се отменя разпоредбата на чл. 69г. от КСО, която от 01.01.2019 г. предоставяше възможност за ранно пенсиониране на съдии, прокурори и следователи. Това решение е в съответствие с ежегодните препоръки на Съвета на Европейския съюз в периода 2011 – 2014 г. за ограничаване на

възможностите за ранно пенсиониране и в този смисъл разпоредбата на чл. 69г не съответства на вече възприетите принципи в пенсионното осигуряване, като създава предпоставки за неравнопоставеност на отделните групи осигурени лица. Във връзка с отмяната на чл. 69г и необходимостта да се уредят заварените случаи е създадена преходна разпоредба с §4 от ЗБДОО за 2020 г., съгласно която, подадените до влизането в сила на § 3, т. 10 заявления по отменения чл. 69г от КСО за отпускане на пенсия се разглеждат по досегашния ред.

- С точка 21 на § 3 са извършени промени, които засягат дейността на Националния осигурителен институт относно прехвърлянето на пенсионни права. В тази връзка в чл. 343г е създадена нова ал. 2, и са изменени ал. 3, 4 и 5. В ал. 2 е регламентирана последователността, в която НОИ разпределя средствата, получени от пенсионната схема на Съюза, в случай на направен от лицето избор по чл. 343в, ал. 2, т. 1 от КСО (прехвърляне на средствата, представляващи придобитите от него в тази схема пенсионни права във фонд „Пенсии“, съответно във фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“, на ДОО; за лице по чл. 127, ал. 5, родено след 31 декември 1959 г., което не е упражнило правото на избор на осигуряване по чл. 4б, средствата се превеждат във фонд „Пенсии“, съответно във фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“, на държавното обществено осигуряване, както и в универсален пенсионен фонд).
- С точка 22 на § 3 са извършени редакционни промени в текстове на чл. 9, ал. 2, т. 5; чл. 11, ал. 1, т. 1 буква „д“; чл. 13а, т. 1, б. „д“; чл. 41, ал. 2, т. 4 и на чл. 54к, като думите „отглеждане на малко дете“ са заменени с „отглеждане на дете до 2-годишна възраст“.

II. ПОДЗАКОНОВИ НОРМАТИВНИ АКТОВЕ

1. Промени в Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж

1.1. Постановление № 339 от 20 декември 2018 г. за изменение и допълнение на Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж (ДВ, бр. 107 от 28.12.2018 г., в сила от 01.01.2019 г.).

Измененията и допълненията в чл. 7 и 8 от Наредбата са свързани с привеждането им в съответствие с промените в Закона за семейните помощи за деца и измененията в Правилника за прилагане на закона за семейни помощи за деца, в сила от 01.01.2019 г., касаещи отпускането от Агенцията за социално подпомагане на нов вид месечна помощ за дете без право на наследствена пенсия от починал родител (по чл. 8е от ЗСПД).

С отмяната на чл. 7, ал. 2, т. 1 Министерски съвет вече няма правомощие да отпуска персонални пенсии по чл. 92 от КСО на деца, които нямат право на наследствена пенсия от починал родител. В тази връзка са прецизирани и текстовете на ал. 3 и ал. 4, т. 1 и са отменени т. 9 на ал. 4 и ал. 7 на чл. 7.

С допълнението в разпоредбата на чл. 8, ал. 1, т. 3 към обхвата на семейните помощи, които не се включват при определянето на годишния доход на член от семейството, са включени и месечните помощи за дете без право на наследствена пенсия от починал родител.

С § 3 от ПЗР на постановлението са създадени следните преходни разпоредби:

- Съгласно ал. 1, персонална пенсия на дете без право на наследствена пенсия от починал родител, отпусната с начална дата до 31 декември 2018 г., се изплаща в сроковете по чл. 82, ал. 1 от КСО;
- На основание ал. 2, персоналната пенсия по ал. 1 се спира по реда на чл. 95, ал. 2 от КСО, когато за същото дете е подадено заявление-декларация за отпускане на месечна помощ по чл. 8е от Закона за семейни помощи за деца съгласно получена информация от Агенцията за социално подпомагане. Информацията се предоставя служебно по ред, определен в споразумение, сключено между Националния осигурителен институт и Агенцията за социално подпомагане;

- На основание ал. 3, персонална пенсия по ал. 1, прекратена на основание чл. 96, ал. 1, т. 4 от КСО във връзка с § 6в, ал. 2 от ПЗР на КСО, не подлежи на възстановяване.

1.2. Постановление № 116 от 14 май 2019 г. за изменение и допълнение на Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж (ДВ, бр. 40 от 17.05.2019 г., в сила от 01.01.2019 г., § 1, т. 1, б. „б“ и т. 3, б. „а“, § 9, т. 2, § 36, § 49, т. 2 и § 53, т. 1, б. „а“, в сила от 10.10.2019 г.; § 25, § 34, т. 1 и 3, § 35, § 37 – 41, § 42, т. 1, § 43 – 45, § 48, т. 2 и 3, § 49, т. 1, § 51, т. 2, § 55 и 56, в сила от 17.05.2019 г.). Значителна част от направените изменения и допълнения в НПОС, в сила от 01.01.2019 г. произтичат от промените в Кодекса за социално осигуряване, приети със ЗБДОО за 2019 г., като по-съществените се изразяват в следното:

Изменението в чл. 2, т. 2 е във връзка с новия начин на изчисляване на индивидуалния коефициент за пенсиите, отпуснати с начална дата след 31.12.2018 г. Съгласно разпоредбата, в сила от 01.01.2019 г. към заявлението за отпускане на лична пенсия за осигурителен стаж и възраст се представят, в случаите по чл. 70, ал. 8, изречения второ, трето и четвърто от КСО – документи за последния осигурителен доход преди 1 януари 2000 г., в които доходът е посочен по месеци, както следва: (а) за недостигащия период до 36 месеца, когато осигурителният доход на лицето след 31 декември 1999 г. е за период, по-малък от 36 месеца; (б) за период от 36 месеца, когато лицето няма осигурителен доход след 31 декември 1999 г.; (в) за наличния доход, когато същият е за период, по-малък от 36 месеца.

С отмяната на т. 6 на чл. 4, ал. 1, от 01.01.2019 г. при отпускане на пенсия за гражданска инвалидност вече не се представя документ, удостоверяващ обстоятелствата, при които лицето е заболяло или е пострадало.

Изменението в текста на т. 7 от чл. 4 и новосъздадените т. 8, 9 и 10 на ал. 4, са свързани с промяната в разпоредбата на чл. 82, ал. 4 от КСО, относно правото на наследствена пенсия за военна инвалидност на родителите на курсантите и школниците, починали по време на и във връзка с обучението им във военни училища, както и на военнослужещите, загинали при изпълнение на военна служба. С разпоредбите се установяват необходимите документи удостоверяващи обстоятелствата, при които е пострадало лицето, и които следва да се представят към заявлението за отпускане на наследствената пенсия за военна инвалидност.

Изменението в разпоредбата на чл. 8, ал. 1, т. 3 произтича от отмяната на Закона за интеграция на хората с увреждания, като препратката в текста е съобразена с предвидената месечна финансова подкрепа и целеви помощи по чл. 69 от новия Закон за хората с увреждания.

С допълнението в чл. 18а, ал. 3, се регламентира, че не само организациите, вписани в регистъра по чл. 14, ал. 4 от Закона за закрила и развитие на културата, но и всяка друга структура съгласно § 1, т. 3 от допълнителната разпоредба на закона, чийто статут на културна организация е удостоверен от Министерството на културата, са културни организации по смисъла на чл. 69а КСО. В тази връзка е създаден § 58 от ПЗР на постановлението за изменение и допълнение на НПОС, съгласно който висящите производства за отпускане на пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 69а от КСО се довършват съобразно предвиденото с това постановление. С предходната норма се регламентира и, че вече отпуснатите по чл. 69а от КСО пенсии, както и отказите за отпускане на такива пенсии до влизането в сила на това постановление не подлежат на преразглеждане.

Във връзка с начина за определяне размера на пенсията в новата т. 3 на чл. 20 е определена тежестта на месечите осигурителен стаж в пенсионната формула (по чл. 70, ал. 1 от КСО), съобразно новия размер на процента, приет със ЗБДОО за 2019 г. – 1,2 на сто, както следва:

1 месец = 0,1;	7 месеца = 0,7;
2 месеца = 0,2;	8 месеца = 0,8;
3 месеца = 0,3;	9 месеца = 0,9;
4 месеца = 0,4;	10 месеца = 1;
5 месеца = 0,5;	11 месеца = 1,1;
6 месеца = 0,6;	12 месеца = 1,2.

Измененията в чл. 21 от НПОС, са във връзка с промяната на чл. 102, ал. 1 и ал. 3 от КСО и се отнасят до следното:

- в ал. 2 на чл. 21 е регламентирано, че лицата могат да поискат пенсията им да бъде ежегодно преизчислявана по служебен път на база осигурителния стаж и/или доход, придобит след пенсионирането, като заявлението за това може да бъде подадено, едновременно със заявлението за отпускане на пенсия, както и по всяко време след отпускането ѝ;
- на основание ал. 4, преизчисленият размер на пенсията се определя от първо число на месеца, следващ месеца на подаване на заявлението. Служебното преизчисляване за всяка следваща календарна година се извършва от първо число на същия месец, от който е извършено предходното преизчисляване;
- на основание ал. 5, в една календарна година не се допуска преизчисляване на пенсията и по ал. 1, и по ал. 2, както и не се допуска промяна на избрания вид преизчисляване.

С изменение в ал. 1, на чл. 21а се прецизира начинът за намаляване на осигурителния доход при изчисляването на индивидуалния коефициент, регламентиран в чл. 70, ал. 10, т. 1 и т. 2 от КСО. Съгласно изменението, при изчисляване на индивидуалния коефициент по чл. 70, ал. 4 и 8 от КСО осигурителният доход се намалява с доход, определен по реда на чл. 70, ал. 10 от КСО, за месеците, през които лицата са осигурявани в универсален пенсионен фонд, както следва:

- за лицата по чл. 127, ал. 1 от КСО – след 31 декември 2001 г.;
- за лицата по чл. 127, ал. 4 от КСО – след 31 декември 2003 г.;
- за лицата от дирекция „Специална куриерска служба“ към Държавната комисия по сигурността на информацията – след 31 декември 2012 г.

В новосъздадената т. 3 в чл. 29а, са отразени новите увеличени коефициенти по чл. 79, ал. 1, т. 1-3 от КСО, в сила от 1 януари 2019 г., приложими при изчисляването на размера на пенсията за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест.

В сила от 17.05.2019 г. е прецизирана разпоредбата на чл. 34, като е добавено допълнително изискване за документа, с който лицата над 18-годишна възраст, установяват обстоятелството, че са учащи с оглед продължаване изплащането на пенсията. Този документ трябва да е преведен на български език по реда на Правилника за легализациите, заверките и преводите на документи и други книжа, с изключение на случаите, при които разпоредбите на международен договор в областта на социалната сигурност, по който Република България е страна, предвиждат друго. Също така отпада изискването лицата да представят превод на документ, издаден от учебно заведение на територията на държава-членка на ЕС, ЕИЗ и Швейцария.

С изменението в ал. 5, на чл. 34 се уточнява датата, от която отписаните или отстранени от учебното заведение лица нямат право на наследствена пенсия. Лицата, които са прекъснали обучението си, с изключение на тези по ал. 2 (поради заболяване), не се считат за учащи и нямат право на наследствена пенсия от началото на прекъснатия семестър, освен ако в заповедта на ректора не е посочена друга дата. Лицата, които са отписани или отстранени от учебното заведение, нямат право на наследствена пенсия от датата, посочена в заповедта на ректора, а ако такава не е посочена – от датата на заповедта.

Измененията и допълненията в чл. 36, в сила от 01.01.2019 г., са свързани с промяната в разпоредбата на чл. 82, ал. 4 от КСО, която дава право на наследствена пенсия за военна инвалидност независимо от възрастта им на родителите на курсантите и школниците,

починали по време на и във връзка с обучението им във военни училища, както и на военнослужещите, загинали при изпълнение на военна служба в операции или мисии извън територията на страната (ал. 2).

Съгласно новата ал. 3 на чл. 36, лицата с наследствена пенсия за военна инвалидност, които имат право и на лична пенсия, получават пенсията за военна инвалидност и личната си пенсия в пълен размер. Тази разпоредба е съобразена с § 6 от ПР на ЗДКСО/2018 г., съгласно която родителите с наследствена пенсия за военна инвалидност имат право на тази пенсия в пълен размер, заедно с получаваната от тях една или повече лични пенсии.

Във връзка с промяната в чл. 70 от КСО, касаеща начина на изчисляване на индивидуалния коефициент за пенсиите, отпуснати с начална дата след 31.12.2018 г., в чл. 46 са извършени следните изменения и допълнения, влизащи в сила от 01.01.2019 г.:

- В алинея 1 е добавен текстът „осигурителният доход за месеца“, с което разпоредбата се привежда в съответствие с новата методика за изчисляване на индивидуалния коефициент;
- В чл. 46, ал. 4, т. 6 и т. 7 думите „трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто, които постоянно се нуждаят от чужда помощ“ са заменени с „определена чужда помощ“. Това е съобразено с възможността медицинската експертиза да допуска определяне на необходимост от чужда помощ и на лица с определена трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане под 90 на сто;
- С новата разпоредба на ал. 12 е уреден начинът на определяне на месечния осигурителен доход на лицето, от който се изчислява индивидуалния коефициент, когато осигурителният доход в удостоверението, издадено от осигурителя, не е посочен по месеци и няма данни по чл. 5, ал. 4, т. 1 от КСО (за всички или за част от месеците от периода, за който е издадено удостоверението).
- Новата ал. 13 на чл. 46 е в съответствие с изискването в чл. 70, ал. 8 от КСО. С нея е уреден редът за определяне на 36-месечния период с осигурителен доход при изчисляване на индивидуалния коефициент по чл. 70, ал. 9 от КСО, когато периодът след 31.12.1999 г., за който се взема предвид осигурителният доход на лицето, е по-малък от 36 месеца. Съгласно разпоредбата при изчисляване на индивидуалния коефициент се взема предвид и последният осигурителен доход на лицето за времето преди 1 януари 2000 г. за период, допълващ периода от 36 месеца, без да се пропускат периоди с осигурителен доход.

В НПОС, в сила от 01.01.2019 г., са прецизирани текстовете в множество от разпоредбите, като с направените изменения и допълнения се уеднаквяват използваните понятия с правилното прилагане на законовата уредба относно прилагането на международните договори и европейските регламенти за координация на системите за социална сигурност и предвид това, че разпоредбите на КСО са конкретизирани във връзка със случаите, при които се прилагат международните договори, по които Република България е страна, или европейските регламенти за координация на системите за социална сигурност.

Извършени са също и изменения и допълнения в текстовете на разпоредбите от НПОС свързани с привеждането им в съответствие с новия Закон за платежните услуги и платежните системи (ЗПУПС), който е в сила от 6 март 2018 г. и с новата Наредба № 3 на БНБ от 8 април 2018 г. за условията и реда за откриване на платежни сметки, за изпълнение на платежни операции и за използване на платежни инструменти (обн., ДВ, бр. 37 от 4 май 2018 г.), както и във връзка с Директива (ЕС) 2015/2366 на Европейския парламент и на Съвета от 25 ноември 2015 г. за платежните услуги във вътрешния пазар. По-съществените изменения свързани с тези нормативни актове, в сила от 17.05.2019 г., са следните:

- В ал. 1 на чл. 50 е уредена възможността за изплащане на пенсиите по лични платежни сметки, водени от лицензирани от Българската народна банка доставчици на платежни услуги (ДПУ), както и от доставчици на платежни услуги с издаден в държава-членка на ЕС лиценз, които в съответствие с правото на ЕС могат да извършват дейност на територията на България, без да се изисква лиценз от БНБ;

- С новата ал. 5 на чл. 50 се регламентира, че изплащането на пенсиите чрез доставчици на платежни услуги, лицензирани от БНБ, както и чрез клонове на ДПУ, осъществяващи дейност на територията на страната, може да се осъществява само след сключването на договор между съответния доставчик и НОИ. Във връзка с това е отменена разпоредбата на чл. 71, ал. 3 от НПОС, касаеща необходимостта между НОИ и търговските банки да има сключен договор с оглед предоставянето на информация за ежемесечно превеждане на дължимите суми за пенсии на лицата;
- С изменението в ал. 3 на чл. 64, отпада изискването упълномощителят при оттегляне на пълномощно или смяна на упълномощеното лице да уведоми банката;
- Съгласно изменената разпоредба на чл. 67, ал. 1 по заявление на пенсионера получаваните от него пенсии и добавки могат да се изплащат по посочена от него лична платежна сметка, обозначена с Международен номер на банкова сметка (International Bank Account Number – IBAN), водена от ДПУ, лицензиран от БНБ, или клон на ДПУ, осъществяващ дейност на територията на страната. Заявлението се подава по реда на чл. 1, ал. 1 то НПОС до териториалното поделение на НОИ, което изплаща пенсията. Заявлението може да бъде подадено и чрез съответния ДПУ или клон на ДПУ, който води платежната сметка на пенсионера, ако има договореност между него и НОИ за обмен на информация. В този случай ДПУ или клонът на ДПУ представя данните от заявлението на съответното териториално поделение на НОИ в договорения срок. В алинея 2 е регламентирано изплащането по личните платежни сметки на пенсиите на лицата, които не са български граждани и нямат постоянен адрес в страната и за които не се прилагат разпоредбите на международен договор, по който Република България е страна, или на европейските регламенти за координация на системите за социална сигурност. Необходимите данни, които следва да се впишат в заявлението по ал. 1 на чл. 67 са разписани в изменената разпоредба на ал. 3;
- В изменените разпоредби на ал. 1-3 от чл. 70, са уредени отношенията между НОИ и лицензираните от БНБ доставчици на платежни услуги и клонове на ДПУ, във връзка с недължимо или неоснователно преведените суми за пенсии при получаването на данни за смърт на пенсионера;
- С допълнение в текста на разпоредбата на чл. 95 към изброените начини, от които пенсионерът следва да избере само един, за получаване на пенсията си (пенсиите) и добавките към нея, са добавени и доставчикът на платежни услуги, лицензиран от БНБ, или клон на ДПУ, осъществяващ дейност на територията на страната.

С § 59 от ПЗР на постановлението за изменение и допълнение на НПОС, се предвижда, че заварените договори между НОИ и търговските банки (в качеството им на ДПУ, лицензирани от БНБ) запазват своето действие, като изплащането на пенсиите се извършва по досегашния ред. Също така се регламентира, че всички останали доставчици на платежни услуги, които водят платежни сметки, обозначени с IBAN на физически лица, могат да започнат да изплащат пенсии едва след сключването на договор по чл. 50, ал. 5 от НПОС, съгласно определените в него срокове.

Измененията и допълненията в част от разпоредбите на чл. 1, чл. 10, чл. 65 и чл. 89 от наредбата, в сила от 10.10.2019 г., са във връзка с привеждането им в съответствие с новия чл. 18а от Административнопроцесуалния кодекс, относно изискванията за подаване на заявления, сигнали и предложения, жалби, протести, молби, иски и приложенията към тях по електронен път, по реда на Закона за електронното управление (ЗЕУ).

1.3. Постановление № 194 от 2 август 2019 г. за допълнение на Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж (ДВ, бр. 62 от 06.08.2019 г., в сила от 01.09.2019 г.).

Създаденият нов чл. 50а засяга изплащането на отпусната добавка за чужда помощ по чл. 103 от КСО., като привежда разпоредбата в съответствие с новия Закон за личната помощ и издадената Наредба № РД-07-7 от 28.06.2019 г. за включване в механизма лична помощ (обн. ДВ, бр. 53/2019 г., в сила от 05.07.2019 г.), а именно:

- съгласно ал.1 при подадено заявление-декларация по чл. 13, ал. 1 от Закона за личната помощ за предоставяне на лична помощ по реда на закона от пенсионер, който получава добавка за чужда помощ по чл. 103 от КСО, НОИ превежда дължимата сума за добавката на Агенцията за социално подпомагане. Сумите се превеждат за времето от датата на започване на изпълнението на трудовия договор с асистента, предоставящ личната помощ, до края на месеца, в който е прекратен трудовият договор, въз основа на информация от отчета по чл. 35 от ЗЛП;
- на основание ал. 2, в случаите по ал. 1 разпореждането, с което е отпусната добавката за чужда помощ, не се изменя;
- НОИ изплаща добавката за чужда помощ по чл. 103 от КСО към пенсията на лицето по ал. 1, когато трудовият договор с асистента е прекратен – за времето от първо число на месеца, следващ месеца на прекратяването на договора, до края на месеца, през който е сключен нов трудов договор по чл. 14, ал. 5 от ЗЛП;
- съгласно ал. 4 сроковете, редът и начинът за превеждане на сумите по ал. 1, както и за обмен на информация между НОИ и АСП се уреждат със споразумение.

2. Промени в Наредба за изменение и допълнение на Наредба № Н-8 от 2005 г. за съдържанието, сроковете, начина и реда за подаване и съхранение на данни от работодателите, осигурителите за осигурените при тях лица, както и от самоосигуряващите се лица (ДВ, бр. 9 от 29.01.2019 г., в сила от 01.01.2019 г. и от 29.01.2019 г.).

Измененията и допълненията са във връзка с привеждането в съответствие на наредбата с промените в КСО със ЗБДОО за 2019 г., както и с чл. 23 от Закона за търговския регистър и регистъра на юридическите лица с нестопанска цел (ЗТРРЮЛНЦ), като навсякъде в наредбата, считано от 01.01.2019 г., думите „ЕИК на търговеца“ са заменени с „ЕИК по ЗТРРЮЛНЦ“. По съществените от тях са в сила от 29.01.2019 г., са в чл. 3, ал. 1 и се отнасят до следното:

- промяната в т. 5 се отнася да това, че и за лицата, работещи без трудово правоотношение и подлежащи на осигуряване, подаването на данните с декларация образец № 1 „Данни за осигуреното лице“ се осъществява само след издадени задължителни предписания от контролните органи на НОИ, когато декларацията се подава след 30 април на годината, следваща годината, за която се отнася;
- създадена е нова т. 7, съгласно която за лицата, работещи без трудово правоотношение декларация образец № 1 се подава след издадени задължителни предписания от контролните органи на НОИ, когато се отнася за периоди на упражняване на трудова дейност преди предходната календарна година. Декларацията се подава без издаване на задължителни предписания, когато в хода на проверка или ревизия органите по приходите служебно установят обстоятелства по чл. 103, ал. 1 от Данъчно-осигурителния процесуален кодекс или установят, че декларация не е подадена или не е следвало да бъде подадена.

От 01.01.2019 г. са променени и допълнени декларациите (Приложения – № 1, 2, и 3 към чл. 2, ал. 1; № 4 към чл. 2, ал. 2; № 5 към чл. 6, ал. 7; № 7 към чл. 2, ал. 6; № 8 към чл. 2, ал. 7; № 9 към чл. 2, ал. 8 и № 10 към чл. 2а) в съответствие с промените в КСО, ЗТРРЮЛНЦ и в изпълнение на мерките, заложи в Решение на МС № 704/05.10.2018 г. за приемане на мерки за трансформация на модела на административно обслужване и с оглед оптимизиране процеса на подаване и приемане на декларации и заявления по реда на наредбата.

3. Промени в Наредбата за паричните обезщетения и помощи от държавното обществено осигуряване, извършени с:

3.1. Постановление № 127 от 4 юли 2018 г. (ДВ, бр. 57 от 10.07.2018 г., в сила от 01.07.2018 г., § 4, т. 2 и § 5, т. 2 са в сила от 01.01.2019 г.)

С новосъздадената ал. 2 в чл. 26 и в чл. 27, се създава възможност за подаване на заявлението-декларация за изплащане на еднократна помощ при смърт на осигуреното лице и на заявлението-декларация за изплащане на неполучени от починало лице парични

обезщетения и помощи по електронен път чрез използване на квалифициран електронен подпис или персонален идентификационен код на подателя.

3.2. Постановление № 117 от 15 май 2019 г. (ДВ, бр. 40 от 17.05.2019 г., в сила от 17.05.2019 г., § 14, 19 – 23, § 24, т. 1, 3 и 4 и § 33 са в сила от 01.01.2019 г., параграф 11, т. 2, § 12 относно чл. 27, ал. 2, § 13 и § 24, т. 2, са в сила от 10.10.2019 г., а § 25 – 32, в сила от 01.07.2019 г.).

С измененията, които влизат в сила от 01.01.2019 г. наредбата се синхронизира с направените променени в разпоредбите на КСО, като по-съществените изменения се отнасят до следното:

- помените в чл. 24, ал. 2 са прецизираци и касаят възможността осиновителите на дете до 5-годишна възраст да предоставят лично необходимите за изплащане на обезщетението документи в случаите, когато работодателят им е ликвидиран или прекратен или трудовият договор на осиновителя е прекратен служебно от Инспекцията от труда.
- изменението в чл. 32, ал. 3 е във връзка с промените в § 22х от преходните и заключителните разпоредби на КСО, в сила от 01.01.2019 г., като от разпоредбата са заличени думите „и за специализантите по чл. 4, ал. 1, т. 9 от КСО“, а в преходните и заключителни разпоредби на наредбата е регламентирано, че месечното нетно възнаграждение на специализантите, които са приети по реда на отменената Наредба № 34 от 2006 г. за придобиване на специалност в системата на здравеопазването и чиито договори за обучение за придобиване на специалност не са приключили до 31 декември 2018 г., се определя по реда на чл. 32, ал. 3 преди заличаването му.
- измененията в разпоредбите на чл. 43, чл. 44, ал. 1, чл. 45, ал. 2 и чл. 46 са свързани с промените в КСО, направени с ПЗР на ЗБДОО за 2019 г. Те са във връзка с уеднаквяване на използваните понятия и с правилното прилагане на законната уредба относно прилагането на международните договори и европейските регламенти за координация на системите за социална сигурност и предвид това, че разпоредбите на КСО са конкретизирани във връзка със случаите, при които се прилагат международните договори, по които Република България е страна и европейските регламенти за координация на системите за социална сигурност.

Измененията и допълненията в разпоредбите на чл. 2 и чл. 40 от НПОПДОО (в сила от 17.05.2019 г.) са свързани с привеждането им в съответствие с новият ЗПУПС и с новата Наредба № 3 на БНБ от 8 април 2018 г. за условията и реда за откриване на платежни сметки, за изпълнение на платежни операции и за използване на платежни инструменти (обн., ДВ, бр. 37 от 4 май 2018 г.), както и във връзка с Директива (ЕС) 2015/2366 на Европейския парламент и на Съвета от 25 ноември 2015 г. за платежните услуги във вътрешния пазар и са следните:

- в чл. 2 са създадени нови алинеи 2 и 3, съгласно които паричните обезщетения и паричните помощи се изплащат по представени от правоимащите лица лични платежни сметки, обозначени с Международен номер на банкова сметка (IBAN), водени от ДПУ, които са лицензирани от БНБ, както и клонове на ДПУ, осъществяващи дейност на територията на страната. Отношенията между НОИ и лицензираните от БНБ доставчици на платежни услуги и клонове на ДПУ, във връзка с изплащането на паричните обезщетения и помощи се уреждат с договор.
- изменен е чл. 40 от наредбата, уреждащ преводите на суми за обезщетения и помощи към ДПУ и навсякъде в разпоредбите на наредбата и в приложенията към нея думите „банковата сметка“ са заменени с „платежната сметка“, а думите „ВИС“ и „при банка“ са заличени. Въпреки че посочените изменения и допълнения влизат в сила от 17.05.2019 г., в преходните и заключителни разпоредби на НПОПДОО е регламентирано, че договорите, сключени до обнародване на постановлението между НОИ и ДПУ, лицензирани от БНБ и клоновете на ДПУ, запазват своето

действие. Доставчиците на платежни услуги, лицензирани от БНБ и клоновете на ДПУ, извън тези, с които са сключени договори до обнародване на постановлението, които водят платежни сметки, обозначени с IBAN на физически лица, започват изплащането на парични обезщетения и помощи след сключване на договор по чл. 2, ал. 3 и в сроковете, определени в него. До изтичане на тези срокове изплащането на обезщетенията се извършва по досегашния ред.

В текстовете на чл. 16, ал. 1, чл. 19, ал. 1, чл. 4, ал. 1, както и в приложения № 1 – 8, 12, 13, 19 и 20 думите „и подпечатано“, „и печата“, „и подпечатва“ и др. са заличени, с което от 17.05.2019 г. отпада изискването за поставяне на печат на осигурителя/дружеството/самоосигуряващото се лице върху документите, които се представят на хартиен носител в ТП на НОИ за изплащане на паричните обезщетения. С направените промени се ограничава административната тежест и се подобрява административното обслужване на гражданите и бизнеса.

Направените изменения и допълнения в наредбата за привеждането ѝ в съответствие с разпоредбите на чл. 18а от АПК, относно изпращане на съобщения, подаване на искания, сигнали и предложения, жалби, протести, молби, искове и приложенията към тях по електронен път, по реда на ЗЕУ, които влизат в сила от 10.10.2019 г., са следните:

- съгласно изменените разпоредби на чл. 26, ал. 2 и на чл. 27, ал. 2, заявлението-декларация за изплащане на еднократната помощ при смърт на осигуреното лице (приложение № 17 към НПОПДОО) и заявлението-декларация за изплащане на неполучени от починало лице парични обезщетения и помощи (приложение № 18 към НПОПДОО) ще се подават и по електронен път с квалифициран електронен подпис (КЕП) или с персонален идентификационен код (ПИК) на подателя в ТП на НОИ по постоянния или настоящия му адрес;
- допълнението в ал. 2 от чл. 29 регламентира, че уведомяването за установени нередности или липсващи документи ще се извършва и по електронен път по реда на ЗЕУ;
- новата ал. 2 на чл. 47, урежда издаването на разпореждане за спиране на производството по отпускането или изплащането на обезщетенията за временна неработоспособност, трудова злополука или професионална болест, трудоустрояване, бременност и раждане и отглеждане на дете до 2-годишна възраст. Когато се установи обстоятелство по чл. 40, ал. 4 от КСО, длъжностното лице на което е възложено ръководството по изплащането на паричните обезщетения и помощи, или друго длъжностно лице, определено от ръководителя на ТП на НОИ, издава разпореждане за спиране на производството по изплащането на обезщетението. В ал. 3 на чл. 47 е регламентирано, че разпорежданията за отказ и за спиране на производството ще се връчват на лицето и по електронен път по реда на ЗЕУ.

От 01.07.2019 г. влизат в сила измененията и допълненията в НПОПДОО, по отношение на новите образци на заявления-декларации и удостоверения за изплащане на паричните обезщетения и помощи от ДОО, които са приложения към нея.

4. Промени в Наредбата за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица, извършени с Постановление № 107 от 8 май 2019 г. (ДВ, бр. 39, в сила от 01.01.2019 г., с изключение на § 5, § 6 и § 7, т. 3, 4 и 5 и § 9 – 13, са в сила от 14.05.2019 г.)

Измененията в чл. 1, ал. 1, чл. 8 и чл. 18, са с оглед уеднаквяване на използваните понятия с тези в КСО. С промени в чл. 1, ал. 4, чл. 3, ал. 10, чл. 5 и чл. 15, ал. 2 от НОИПОБ е създадена нормативна възможност заявленията декларации за отпускане на ПОБ на основание чл. 230 и чл. 231 от ЗОВСРБ и за изплащане на ПОБ, неполучено от починало лице, да се подават по електронен път. Регламентирана е и възможност всички документи, подавани от лицата във връзка с ПОБ, да се подават и от упълномощено лице по реда на чл. 18 от АПК. Прецизирани са и текстовете, регламентиращи начина на връчване на документи, изготвени от НОИ във връзка с поисканото обезщетение.

С направените изменения в чл. 11 и чл. 12 от наредбата, в сила от 14.05.2019 г., текстовете се привеждат терминологично в съответствие с въведените с Наредба № 3 от 18.04.2018 г. за условията и реда за откриване на платежни сметки, за изпълнение на платежни операции и за използване на платежните инструменти нови изисквания на Българска народна банка, свързани с откриване и водене на платежни сметки. Във всички приложения към наредбата „личната банкова сметка“ е заменена с „лична платежна сметка“. Създадена е и възможност при подаването им от упълномощено лице по реда на чл. 18 от АПК, в удостоверителната част да се вписват данни за упълномощеното лице.

Извършени са промени и в приложение № 1 към чл. 1, ал. 1 от наредбата, свързани с промяна в декларативната част, като е добавено ново обстоятелство за деклариране от безработните лица – упражняване на трудова дейност в друга държава в периода от 24 календарни месеца, предхождащи месеца на прекратяване на осигуряването. Същите са направени с оглед засилване на контрола при прилагането на европейските регламенти за координация на системите за социална сигурност и установяване на всички случаи, при които същите се прилагат. В приложение № 3 към чл. 1, ал. 3 от наредбата е добавена възможност лицата да избират начин на получаване на документите, издавани от НОИ. Изцяло е променено приложение № 6 към чл. 15, ал. 1 за изплащане на ПОБ, неполучено от починало лице.

5. Промени в Наредбата за медицинската експертиза, извършени с Постановление № 139 от 6 юни 2019 г. (ДВ, бр. 46 от 11.06.2019 г., в сила от 11.06.2019 г.).

Измененията и допълненията се отнасят за Методика за прилагане на отправните точки за оценка на трайно намалената работоспособност (вида и степента на увреждане) в проценти. В приложение № 2 към чл. 63, ал. 3 от НМЕ са направени следните промени:

- Съгласно точка IV от Методиката, при оценка на функционалния дефицит на лице с две или повече увреждания, за всяко от които в отправните точки за оценка на трайно намалената работоспособност/вид и степен на увреждане е посочен отделен процент, и най-малко две от тях са с определен процент трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане – 50 или над 50 на сто, независимо дали са за заболявания от общ характер, или за заболявания с причинна връзка, оценката на трайно намалената работоспособност/вида и степента на увреждане да се определя, като се взема най-високият процент по съответната отправна точка на най-тежкото увреждане. Към него се прибавят 20 на сто от сбора на процентите на всички съпътстващи увреждания;
- Създадена е нова точка VIII, по силата на която в експертното решение се вписва определението по реда на т. III и IV процент на трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане и съответният МКБ код на заболяването, а в мотивите на експертното решение се посочват всички съпътстващи увреждания със съответния МКБ код на заболяването и процент по съответната отправна точка съгласно приложение № 1. Чрез новосъздадената т. VIII се вменяват задължения на ТЕЛК и НЕЛК в мотивите на експертното решение да посочват всички съпътстващи увреждания – с процент по съответната отправна точка и със съответния МКБ код на заболяването.

6. Промени в Наредба № 1 от 2007 г. за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация, извършени с Наредба за изменение на Наредба № 1 от 2007 г. за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация (ДВ, бр. 18 от 01.03.2019 г., в сила от 01.03.2019 г.)

С отмяната на ал. 3 на чл. 7 лицата, претърпели трудова злополука, вече не трябва да представят в ТП на НОИ разпореждането за приемане на злополуката за трудова към набора от документи необходими за постъпване при изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация.

7. Промени в Наредбата за елементите на възнаграждението и за доходите, върху които се правят осигурителни вноски, извършени с Постановление № 84 от 18.04.2019 г. (ДВ, бр. 34 от 23.04.2019 г., в сила от 01.01.2019 г.)

Въз връзка с отмяната на т. 9 на чл. 4, ал. 1 от КСО, относно изключването от кръга на осигурените лица на специализантите, които получават възнаграждение по договор за обучение за придобиване на специалност от номенклатурата на специалностите, определена по реда на чл. 181, ал. 1 от 33, в сила от 01.01.2019 г. е отменен чл. 1, ал. 7 от наредбата, с която се определя дохода, върху който се дължат осигурителни вноски за тези лица.

С преходна разпоредба в наредбата се регламентира реда за осигуряване и формиране на осигурителния доход на специализантите, които са приети по реда на отменената Наредба № 34 от 2006 г. за придобиване на специалност в системата на здравеопазването (отм., ДВ, бр. 7 от 2015 г.) и чиито договори за обучение за придобиване на специалност не са приключили до 31 декември 2018 г. Осигурителните вноски за тези лица се внасят върху полученото възнаграждение, но върху не по-малко от минималната месечна работна заплата за страната. Когато лицето не е работило през целия месец, осигурителните вноски се внасят върху не по-малко от минималната месечна работна заплата, определена пропорционално на отработените дни и дните по чл. 40, ал. 5 от КСО през месеца.

Изменението в чл. 3, ал. 3, т. 1, е в съответствие с промяната в чл. 4, ал. 3, т. 2 от КСО с която към самоосигуряващите се лица са добавени и тези, които се облагат по реда на чл. 26, ал. 7 от ЗДДФЛ. С допълнението в разпоредбата се определя осигурителния доход за тази категория осигурени лица, върху който ще се дължат задължителни осигурителни вноски.

За привеждане в съответствие с новата ал. 5 на чл. 99 от ЗДАНС, с която се регламентира изплащане на възнаграждение за периода на временното отстраняване на държавен служител поради отнет или отказан достъп до класифицирана информация, е изменена разпоредбата на чл. 1, ал. 8, т. 12 от наредбата. Съгласно промяната, в сила от 01.01.2019 г. върху това възнаграждение не се изчисляват и внасят осигурителни вноски.

Постановления на МС за определяне размерите на пенсиите, за определяне на нови размери на минималната работна заплата за страната през 2019 г. и други:

1. С Постановление на МС № 170 от 17 август 2018 г. (ДВ, бр. 70 от 24.08.2018 г.) се определя от 1 януари 2019 г. размер на линията на бедност за страната 348 лв.

2. С Постановление на МС № 320 от 20 декември 2018 г. (ДВ, бр. 107 от 28.12.2018 г.) се определя от 1 януари 2019 г. нов размер на минималната месечна работна заплата за страната 560 лв. и на минималната часова работна заплата 3,37 лв. при нормална продължителност на работното време 8 часа и при 5-дневна работна седмица. Размерът на минималната месечна работна заплата е за пълен работен месец.

3. С Постановление на МС № 50 от 21 март 2019 г. (ДВ, бр. 25 от 26.03.2019 г.) се одобри допълнителен трансфер в размер 52 894 700 лв. по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2019 г. за еднократно изплащане на допълнителна сума към пенсиите за м. април 2019 г. Допълнителната сума е в размер 40 лв. и се изплаща на пенсионери, на които пенсията или сборът от пенсиите заедно с добавките и компенсациите към тях за м. април 2019 г. е в размер до 348,00 лв. включително.

4. С Постановление на МС № 82 от 18 април 2019 г. (ДВ, бр. 34 от 23.04.2019 г.) се одобри допълнителен трансфер в размер на 16 313 лв. по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2019 г. за разплащане на извършените разходи по предоставените дейности и услуги на правоимащите лица по чл. 16 от Закона за военноинвалидите и военнопострадалите.

5. С Постановление на МС № 136 от 6 юни 2019 г. (ДВ, бр. 46 от 11.06.2019 г.) се определи от 1 юли 2019 г. нов размер на социалната пенсия за старост – 132,74 лв. месечно.

6. С Постановление на МС № 174 от 11 юли 2019 г. (ДВ, бр. 56 от 16.07.2019 г.) се одобри допълнителен трансфер в размер на 5 611 лв. по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2019 г. за разплащане на извършените разходи по предоставените дейности и услуги на правоимащите лица по чл. 16 от Закона за военноинвалидите и военнопострадалите.

7. С Постановление № 241 от 24 септември 2019 г. (ДВ, бр. 76 от 27.09.2019 г.) е приета нова Методика за определяне на линията на бедност за страната и е отменена Методиката за определяне и актуализиране на линията на бедност за страната, приета с Постановление № 345 на Министерския съвет от 2006 г.

8. С Постановление на МС № 246 от 4 октомври 2019 г. (ДВ, бр. 80 от 11.10.2019 г.) се одобри допълнителен трансфер в размер на 2 451 лв. по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2019 г. за разплащане на извършените разходи по предоставените дейности и услуги на правоимащите лица по чл. 16 от Закона за военноинвалидите и военнопострадалите.

9. С Постановление на МС № 292 от 20 ноември 2019 г. (ДВ, бр. 93 от 26.11.2019 г.) се одобри допълнителен трансфер в размер 51 048 700 лв. по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2019 г. за еднократно изплащане на допълнителна сума към пенсиите за м. декември 2019 г. Допълнителната сума е в размер 40 лв. и се изплаща на пенсионери, на които пенсията или сборът от пенсиите заедно с добавките и компенсациите към тях за м. декември 2019 г. е в размер до 363,00 лв. включително.

10. С Постановление на МС № 339 от 18 декември 2019 г. (ДВ, бр. 100 от 20.12.2019 г.) се одобри допълнителен трансфер в размер на 827 лв. по бюджета на държавното обществено осигуряване за 2019 г. за разплащане на извършените разходи по предоставените дейности и услуги на правоимащите лица по чл. 16 от Закона за военноинвалидите и военнопострадалите.

СОЦИАЛНООСИГУРИТЕЛНИ ПРОГРАМИ НА ДОО

Държавното обществено осигуряване предоставя финансова защита на лицата, засегнати от социалните рискове болест, инвалидност, старост, майчинство, безработица и др. Социалноосигурителните обезщетения са предназначени да компенсират загубата на доход от труд поради настъпването на даден риск. Осигурителните права на лицата финансово се обезпечават чрез натрупаните средства от законоустановени осигурителни вноски във фондовете на ДОО.

Държавното обществено осигуряване предоставя, при съблюдаване на определени изисквания за осигурително участие и други критерии, обезщетения и помощи на загубилите доходи при временна или трайна, пълна или частична загуба на работоспособност.

От деветте включени в Конвенция № 102 на МОТ осигурителни риска: (1/ болест; 2/ инвалидност; 3/ майчинство; 4/ отглеждане на дете; 5/ трудова злополука и професионално заболяване; 6/ старост; 7/ смърт на наследодател или загуба на издържащ член на семейството; 8/ безработица; 9/ медицински услуги и здравеопазване), чрез държавното обществено осигуряване под управлението на Националния осигурителен институт се администрират осем осигурени социални риска. Обслужването на деветия осигурителен риск, свързан със здравеопазването и медицинските услуги, се извършва от НЗОК.

От фондовете на държавното обществено осигуряване се изплащат:

- Пенсии за трудова дейност – пенсии за осигурителен стаж и възраст; за инвалидност поради общо заболяване; за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест;
- Пенсии за нетрудова дейност – пенсии за военна и гражданска инвалидност; социални пенсии за старост и инвалидност и персонални пенсии;
- Пенсии по отменени закони;
- Наследствени пенсии и добавки към пенсиите;
- Парични обезщетения за временна неработоспособност;
- Парични обезщетения за временно намалена работоспособност;
- Парични обезщетения за майчинство;
- Парични обезщетения за безработица по КСО и по ЗОВС на Република България;
- Парични помощи.

За европейските граждани, които пребивават или се придвижват и работят в границите на ЕС, за работодателите, длъжащи осигурителните вноски се прилагат разпоредбите на Европейския съюз относно координацията на социалната сигурност, чиито правила се

адаптират към промените в социалната и правната сфера. С регламенти (ЕО) № 883/2004 и № 987/2009, освен улесняването на мобилността на работниците, засилването ролята на административното сътрудничество и поэтапно преминаване към електронен обмен на данни между институциите, се подобрява и защитата на лицата, които се движат в рамките на Европа.

Националният осигурителен институт осъществява кореспонденцията с чуждестранните осигурителни служби при прилагане разпоредбите на регламентите и международните договори в областта на социалното осигуряване и социалната сигурност по отношение на:

- Паричните обезщетения за болест, майчинство и помощите при смърт;
- Паричните обезщетения за безработица;
- Пенсии за старост, инвалидност и наследствените пенсии.

Двустранните споразумения по обществено осигуряване не засягат националната система за осигуряване и разпоредбите, указващи кои лица подлежат на осигуряване, размерите на паричните обезщетения, при какви условия и за какъв период се предоставят. Тези въпроси се уреждат от съответното национално законодателство. За всеки, който работи в друга държава, е от значение да не остане лишен от правото да се осигурява и да получава краткосрочни и дългосрочни обезщетения при настъпване на даден осигурителен риск. Но важно е също да не бъде задължен да се осигурява едновременно по законодателствата на двете страни.

ПЕНСИИ

1. Пенсии за трудова дейност

1.1. Пенсии за осигурителен стаж и възраст

Основният вид пенсия, който се отпуска по нашето законодателство и заема най-висок дял в разходите на ДОО за пенсии, е за осигурителен стаж и възраст (ОСВ).

А. Пенсии за осигурителен стаж и възраст – стандартна пенсионна възраст

Изискванията за придобиване право на лична пенсия за осигурителен стаж и възраст са две:

- 1) навършена пенсионна възраст;
- 2) придобит осигурителен стаж.

Условията за придобиване право на пенсия за ОСВ след 31.12.2018 г. са показани в таблиците от приложението към годишника.

През 2019 г. мъжете придобиват право на пенсия при навършена възраст 64 години и 2 месеца и наличие на 38 години и 8 месеца осигурителен стаж, а жените – 61 години и 4 месеца и 35 години и 8 месеца осигурителен стаж (чл. 68, ал. 1 и 2 от КСО).

В случай че лицата не отговарят на горепосочените условия, те придобиват право на пенсия при наличие на не по-малко от 15 години действителен осигурителен стаж и навършена възраст 66 години и 4 месеца (чл. 68, ал. 3 от КСО).

На основание чл. 68а от КСО, лицата, които имат изискуемия осигурителен стаж по чл. 68, ал. 2 от КСО, могат по тяхно желание да се пенсионират до една година по-рано от възрастта им по чл. 68, ал. 1. Пенсията се отпуска от датата на заявлението и се изплаща пожизнено, като размерът ѝ се намалява с 0,4 на сто за всеки недостигащ месец до навършване от лицето на възрастта му по чл. 68, ал. 1. Лицата, на които е отпусната пенсия за ОСВ в намален размер, нямат право на пенсия по чл. 68, ал. 1-3 от КСО.

Минималният месечен размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1-2 от КСО се определя всяка година със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване. Размерът на пенсията за осигурителен стаж и възраст при непълнен осигурителен стаж (чл. 68, ал. 3 от КСО) не може да бъде по-нисък от 85 на сто от минималната пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1-2 от КСО.

Таблица № 3 : Минимални размери на пенсиите за ОСВ и максимален размер на получаваните една или повече пенсии за периода 01.01.2019 – 31.12.2019 г. (лв.)

Период	Минимален месечен размер на пенсията за ОСВ по чл. 68, ал. 1-2 от КСО	Минимален месечен размер на пенсията за ОСВ по чл. 68, ал. 3 от КСО	Максимален месечен размер на получаваните една или повече пенсии
01.01.2019 – 30.06.2019 г.	207,60	176,46	910,00
01.07.2019 – 31.12.2019 г.	219,43	186,52	1 200,00

Б. Пенсии за осигурителен стаж и възраст – ранно пенсиониране***Военнослужещи, полицаи и други служители в сектор „Сигурност“***

Военнослужещите придобиват право на пенсия през 2019 г. при навършване на възраст 53 години и 4 месеца и при 27 години общ осигурителен стаж, от които две трети или 18 години действително изслужени като военносслужещи по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България и/или като резервисти на активна служба по Закона за резерва на въоръжените сили на Република България (чл. 69, ал. 1 от КСО).

Държавните служители по Закона за Министерството на вътрешните работи, Закона за специалните разузнавателни средства и по Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража, държавните служители по чл. 11 от Закона за пощенските услуги, държавните служители по чл. 16, ал. 2 от Закона за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество, държавните служители, осъществяващи дейността по охрана на съдебната власт по чл. 391 от Закона за съдебната власт придобиват право на пенсия при навършване на възраст 53 години и 4 месеца и при 27 години общ осигурителен стаж, от които две трети или 18 години действително изслужени като държавни служители по посочените закони, по Закона за Държавна агенция „Национална сигурност“ и като военносслужещи по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България (чл. 69, ал. 2 от КСО).

Държавните служители по Закона за Държавна агенция „Национална сигурност“ придобиват право на пенсия при навършване на възраст 53 години 4 месеца и при 27 години общ осигурителен стаж, от които две трети или 18 години действително изслужени по Закона за Държавна агенция „Национална сигурност“, на военна служба или по законите по чл. 69, ал. 2 от КСО (чл. 69, ал. 3 от КСО).

Лицата, прослужили 15 години *на длъжности от летателния състав, на длъжност „парашутист“, в екипажите на подводните съдове и във водолазния състав*, в някои от ведомствата по горепосочените в ал. 1, 2 и 3 закони, придобиват право на пенсия при навършване на възраст 43 години и 4 месеца (чл. 69, ал. 4 от КСО).

Държавните служители от Държавна агенция „Разузнаване“ придобиват право на пенсия при навършване на възраст 53 години 4 месеца и при 27 години общ осигурителен стаж, от които две трети или 18 години действително изслужени по закона за Държавна агенция „Разузнаване“, на военна служба или по законите по чл. 69, ал. 1, 2 и 3 (чл. 69, ал. 5 от КСО).

Офицерите и сержантите от Националната служба за охрана придобиват право на пенсия при навършване на възраст 53 години и 4 месеца и при 27 години общ осигурителен стаж, от които две трети или 18 години действително изслужени по Закона за НСО, на военна служба или по законите по чл. 69, ал. 1, 2 и 3 (чл. 69, ал. 5а от КСО).

Служителите в Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението“ на Министерството на вътрешните работи, изпълняващи някои от дейностите, свързани с неотложни аварийно-възстановителни работи, оперативна защита при наводнения и операции по издирване и спасяване, и химическа, биологическа и радиационна защита по Закона за Министерството на вътрешните работи, придобиват право на пенсия при навършване на възраст 53 години и 4 месеца и при 27 години общ осигурителен стаж, от които две трети или 18 години действително изслужени в системата на гражданска защита (чл. 69, ал. 6 от КСО).

Служителите на длъжност „водолаз“ в Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението“ на Министерството на вътрешните работи, ако са прослужили на тази

длъжност 15 години, придобиват право на пенсия при навършване на възраст 43 години и 4 месеца (чл. 69, ал. 7 от КСО).

Балерини, балетисти и танцьори

Лицата, които имат осигурителен стаж 25 години на длъжност *балерина, балетист или танцьор в културни организации*, придобиват право на пенсия през 2019 г. при навършване на възраст 43 години и 4 месеца (чл. 69а от КСО).

Работещи при условията на I-ва и II-ра категория труд

През 2019 г. право на ранно пенсиониране от фонд „Пенсии“ на ДОО *при положен труд от първа и втора категория* придобиват лицата, които не са придобили право на пенсия за ранно пенсиониране от професионален пенсионен фонд или са променили осигуряването си от професионален пенсионен фонд във фонд „Пенсии“, при изпълнени условия, както е показано в таблици № 6 и 7 от приложението към годишника.

Лицата, които до 31 декември 2015 г. имат 10 години осигурителен стаж като *работници, инженерно-технически специалисти и ръководни служители до ръководител на участък включително, заети на работа под земята в подземните рудници, в подземните геологопроучвателни и хидротехнически обекти, в тунелното и подземното минно строителство*, могат да се пенсионират преди навършване на възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО, при условие, че имат сбор от възраст и осигурителен стаж 90 и възраст за 2019 г. – 52 години и 8 месеца за мъжете и 47 години и 8 месеца за жените (чл. 69б, ал. 3 от КСО).

Ако трудовият договор на горепосочените лица е прекратен на основание чл. 328, ал. 1, т. 1 и 2 от Кодекса на труда, те могат да се пенсионират през 2019 г. при навършване на 45 години и 8 месеца възраст и ако имат сбор от осигурителен стаж и възраст 90 и 10 години осигурителен стаж, положен при горепосочените условия (чл. 69б, ал. 4 от КСО).

Учители

Учителите през 2019 г. придобиват право на *срочна пенсия за ранно пенсиониране в намален размер*, изплащана от Учителския пенсионен фонд, при навършване на възраст 58 години и 4 месеца от жените и 61 години и 2 месеца от мъжете и учителски осигурителен стаж – 25 години и 8 месеца за жените и 30 години и 8 месеца за мъжете (чл. 69в, ал. 1 от КСО). Срочната пенсия за ранно пенсиониране се изплаща на лицата до навършване на възрастта им по чл. 68, ал. 1 от КСО, след което се изплаща пенсия в пълен размер от фонд „Пенсии“ на ДОО.

Учителите, които са придобили право на учителска пенсия за ранно пенсиониране, но не са се възползвали от него и се пенсионират при условията на чл. 68, ал. 1-2, получават *пенсия в пълен размер* от фонд „Пенсии“ и добавка от Учителския пенсионен фонд.

Учителите, които имат изискуемия осигурителен стаж за придобиване право на учителска пенсия за ранно пенсиониране, но се пенсионират след навършване на възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО, получават *срочна пенсия в пълен размер* от Учителския пенсионен фонд до навършване на възрастта по чл. 68, ал. 3 от КСО, след което пенсията им се изплаща от фонд „Пенсии“.

1.2. Пенсии за инвалидност

Осигурените лица имат право на пенсия за инвалидност поради общо заболяване или трудова злополука и професионална болест при доказана пълна или частична загуба на работоспособност завинаги или за продължително време и при наличие на придобит осигурителен стаж.

Пенсия за *инвалидност поради общо заболяване* се отпуска при 50 и над 50 на сто трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане. Задължително условие е и наличието на осигурителен стаж, придобит до датата на инвалидизирането, а за слепите по рождение и за ослепелите преди постъпване на работа – до датата на заявлението за пенсия, според навършената възраст, както следва:

- до 20-годишна възраст и за слепите по рождение и за ослепелите преди постъпването им на работа – независимо от продължителността на осигурителния стаж;
- до 25-годишна възраст – една година, от която 1/3-та или четири месеца действителен осигурителен стаж;
- до 30-годишна възраст – три години, от които 1/3-та или една година действителен осигурителен стаж;
- над 30-годишна възраст – пет години, от които 1/3-та или една година и осем месеца действителен осигурителен стаж;
- Лицата с вродени и лицата с придобити трайни увреждания до постъпване на работа – една година действителен осигурителен стаж.

Пенсиите за инвалидност поради общо заболяване се отпускат за срока на инвалидността, определен в експертното решение на ТЕЛК/НЕЛК, с изключение на пенсиите на лицата, навършили възрастта по чл. 68 от КСО, които се отпускат пожизнено.

Минималният размер на пенсията за инвалидност поради общо заболяване се определя в процент от минималния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1-2 от КСО и в зависимост от намалената работоспособност/вид и степен на увреждане на лицата, както е посочено в таблицата:

Таблица № 4 : Минимални размери на пенсията за инвалидност поради общо заболяване през 2019 г.

Трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане	Размер	
от 01.01.2019 до 30.06.2019 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(115% от ОСВ)	238,74 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(105% от ОСВ)	217,98 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(85% от ОСВ)	176,46 лв.
от 01.07.2019 г. до 31.12.2019 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(115% от ОСВ)	252,34 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(105% от ОСВ)	230,40 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(85% от ОСВ)	186,52 лв.

Този вид пенсия не се отпуска, възобновява или възстановява на получаващите пенсия за осигурителен стаж и възраст. С факта на пенсионирането им с пенсия за осигурителен стаж и възраст те вече са обезщетени за намалената им работоспособност след навършване на законово определената възраст.

Осигурените, загубили 50 и над 50 на сто от работоспособността си поради трудова злополука или професионална болест, имат право на пенсия за инвалидност *поради трудова злополука или професионална болест* независимо от продължителността на осигурителния стаж. Минималният размер на пенсията за трудова злополука и професионална болест се определя в процент от минималния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1-2 от КСО и в зависимост от трайно намалената работоспособност/вид и степен на увреждане на лицата, както е посочено в таблицата:

Таблица № 5 : Минимални размери на пенсията за трудова злополука и професионална болест през 2019 г.

Трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане	Размер	
от 01.01.2019 до 30.06.2019 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(125% от ОСВ)	259,50 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(115% от ОСВ)	238,74 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(минимален размер на пенсия за ОСВ)	207,60 лв.
от 01.07.2019 г. до 31.12.2019 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(125% от ОСВ)	274,29 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(115% от ОСВ)	252,34 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(минимален размер на пенсия за ОСВ)	219,43 лв.

Пенсиите за трудова злополука и професионална болест също се отпускат за срока на инвалидността, определен в експертното решение на ТЕЛК/НЕЛК с изключение на пенсиите на лицата, навършили възрастта по чл. 68 от КСО, които се отпускат пожизнено.

2. Пенсии, несвързани с трудова дейност

По силата на Кодекса за социално осигуряване се отпускат и пенсиите, които не са свързани с трудова дейност и осигурително участие. Те имат подчертано социален характер и не са осигурително плащане. Въпреки това, поради периодичността на получаването им и добре развитата и работеща административна система на НОИ на територията на страната тези пенсии успешно се обслужват от института и така се спестяват обществени разходи.

Пенсиите, несвързани с трудова дейност, не могат да преминават в наследствени (с изключение на пенсиите за военна инвалидност). Със смъртта на носителя на правото на пенсия те се прекратяват. Финансирането на нетрудовите пенсии е за сметка на държавния бюджет. Условиата за отпускане на различните видове пенсии, несвързани с трудова дейност, са следните:

- *Пенсия за военна инвалидност* се отпуска на лица, които са загубили работоспособността си поради това, че са заболели или пострадали през време или по повод на наборната военна служба, службата в запаса или в резерва. Право на такава пенсия имат и загиналите при изпълнение на военна служба в операции или мисии извън територията на страната и лицата, пострадали при оказване съдействие на въоръжените сили;
- Лицата, загубили работоспособността си поради това, че са заболели или пострадали при изпълнение на граждански дълг или случайно от органите на властта при изпълнение на служебните задачи на тези органи, имат право на *пенсия за гражданска инвалидност*;
- *Социална пенсия за старост* могат да получат лицата, навършили 70-годишна възраст, на които не е отпусната друга пенсия, включително от друга държава, когато годишният доход на член от семейството към датата на навършване на възрастта е по-малък от сбора на гарантирания минимален доход, установен за страната през последните 12 месеца;
- Право на *социална пенсия за инвалидност* имат лица, навършили 16-годишна възраст, с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане повече от 71 на сто, на които не е отпусната друга пенсия, включително от друга държава;
- Министерският съвет по определени от него условия и ред в изключителни случаи може да отпуска *персонални пенсии* на лица, по отношение на които не са налице някои от изискванията за придобиване право на пенсия по КСО. Пенсиите се отпускат с решение на Министерския съвет по предложение на министъра на труда и социалната

политика, съгласувано с министъра на финансите. Лицата, на които могат да се отпуснат персонални пенсии, са:

- жени, навършили възрастта по чл. 68, ал. 3 от КСО, които са родили и отгледали пет и повече деца до навършване на 18-годишната им възраст (при наличие на три години действителен осигурителен стаж);
- лица, навършили възрастта по чл. 68, ал. 3 от КСО, които са полагали грижи в продължение на повече от 10 години за лица с трайни увреждания – членове на техните семейства, постоянно нуждаещи се от чужда помощ (при наличие на три години действителен осигурителен стаж).

За отпускането на персонална пенсия е въведено едно допълнително изискване – годишният доход на член от семейството на лицата да е по-малък от сбора на гарантирания минимален доход, установен за страната през последните 12 месеца преди искането на пенсия.

От 1 януари 2019 г. с отмяната на т. 1 от ал. 2 на чл. 7 от НПОС, не се отпускат персонални пенсии по чл. 92 от КСО на деца, които нямат право на наследствена пенсия от починал родител. За тях е предвидено АСП да отпуска и изплаща нов вид месечна помощ (чл. 8е от Закона за семейни помощи за деца). На основание §6в от ПЗР на КСО отпуснатите до 31 декември 2018 г. персонални пенсии по чл. 92 от КСО на деца без право на наследствена пенсия от починал родител продължават да се изплащат от НОИ в размерите им, определени към тази дата по досегашния ред и до изтичане на законоустановените срокове или до отпускане на помощта по чл. 8е от ЗСПД.

Размерът на социалната пенсия за старост, като измерител за другите пенсии, несвързани с трудова дейност, се определя от Министерския съвет по предложение на МТСП и НОИ. Пенсиите за военна и гражданска инвалидност и социалната пенсия за инвалидност се определят в процент от социалната пенсия за старост в зависимост от намалената работоспособност на лицата.

Минималните размери на пенсиите, несвързани с трудова дейност, през 2019 г. са както следва:

- Социална пенсия за старост (СПС) – за периода 01.01.2019 – 30.06.2019 г. е 125,58 лв., а от 01.07.2019 г. – 132,74 лв.
- Пенсия за военна инвалидност в процент от социалната пенсия за старост и в зависимост от трайно намалената работоспособност/вид и степен на увреждане на лицата, както е посочено в таблицата:

Таблица № 6 : Размери на пенсията за военна инвалидност през 2019 г.

Трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане	Редници и сержанти		Офицери	
от 01.01.2019 до 30.06.2019 г.:				
– над 90 на сто ТНР	(150% от СПС)	188,37 лв.	(160% от СПС)	200,93 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(140% от СПС)	175,81 лв.	(150% от СПС)	188,37 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(115% от СПС)	144,42 лв.	(120% от СПС)	150,70 лв.
от 01.07.2019 г.:				
– над 90 на сто ТНР	(150% от СПС)	199,11 лв.	(160% от СПС)	212,38 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(140% от СПС)	185,84 лв.	(150% от СПС)	199,11 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(115% от СПС)	152,65 лв.	(120% от СПС)	159,29 лв.

- Пенсия за гражданска инвалидност в процент от социалната пенсия за старост и в зависимост от трайно намалената работоспособност/вид и степен на увреждане на лицата, както е посочено в таблицата:

Таблица № 7 : Размери на пенсията за гражданска инвалидност през 2019 г.

Трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане	Размер	
от 01.01.2019 до 30.06.2019 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(150% от СПС)	188,37 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(140% от СПС)	175,81 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(115% от СПС)	144,42 лв.
от 01.07.2019 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(150% от СПС)	199,11 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(140% от СПС)	185,84 лв.
– от 50 до 70,99 на сто ТНР	(115% от СПС)	152,65 лв.

➤ Размерите на социалната пенсия за инвалидност също са в зависимост от трайно намалената работоспособност/вид и степен на увреждане на лицата, както е посочено в таблицата:

Таблица № 8 : Размери на социалната пенсия за инвалидност през 2019 г.

Трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане	Размер	
от 01.01.2019 до 30.06.2019 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(120% от СПС)	150,70 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(110% от СПС)	138,14 лв.
от 01.07.2019 г.:		
– над 90 на сто ТНР	(120% от СПС)	159,29 лв.
– от 71 до 90 на сто ТНР	(110% от СПС)	146,01 лв.

➤ Персонална пенсия (90% от СПС) – за периода 01.01.2019 – 30.06.2019 г. размерът ѝ е 113,02 лв., а от 01.07.2019 г. – 119,47 лв.

3. Наследствени пенсии

Наследниците на осигурено лице или пенсионер имат право на наследствена пенсия при определени условия. На наследниците се отпуска наследствена пенсия спрямо вида на получаваната от наследодателя лична пенсия или от тази, на която би имал право. Условията за отпускане и получаване на наследствена пенсия са следните:

- *Децата* имат право на наследствена пенсия до 18-годишна възраст, а след навършването ѝ, ако учат – за срока на обучението, но не по-късно от навършването на 26-годишна възраст, както и над тази възраст, ако учат и ако са се инвалидизирали до 18-, съответно до 26-годишна възраст. Децата, които полагат стаж след дипломиране, не се смятат за учащи;
- При смърт на двамата родители (осиновители) *децата* имат право на наследствена пенсия, която се определя от сбора на пенсиите на починалите;
- *Преживелият съпруг/съпруга* има право на наследствена пенсия пет години по-рано от възрастта му по чл. 68, ал. 1 от КСО или преди тази възраст, ако е неработоспособен;
- *Родителите* имат право на наследствена пенсия от децата си, ако са навършили общата възраст за придобиване право на пенсия и не получават лична пенсия;
- *Родителите* на лицата, починали по време на наборна военна служба, и на военнослужещите, загинали при изпълнение на военна служба в операции или мисии извън територията на страната, имат право на наследствена пенсия за военна инвалидност, независимо от възрастта им.

Наследствената пенсия се определя в процент от полагащата се лична пенсия на наследодателя според броя на наследниците: при един – 50%; при двама – 75%; при трима и

повече наследници – 100%. Отпуска се общо на всички правоимащи и се разпределя поравно между тях.

Минималният размер на наследствената пенсия не може да бъде по-малък от 75% от минималния размер на пенсията за ОСВ по чл. 68, ал. 1-2 от КСО. За периода 01.01.2019 – 30.06.2019 г. нейният размер е 155,70 лв., от 01.07.2019 г. – 164,57 лв.

4. Добавки към пенсиите

Към пенсиите се изплащат различни добавки, които не са свързани пряко с трудовата дейност или осигурителното участие на лицата. Имат социалнозащитен или компенсаторен характер. Получават се на основание изрични разпоредби в КСО, други закони или правното основание се намира в нормативен акт на Министерския съвет. Съгласно действащото законодателство през 2019 г. към пенсиите се отпускат и изплащат следните видове добавки:

➤ *Добавка за чужда помощ* по чл. 103 от КСО – пенсионерите с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто, които постоянно се нуждаят от чужда помощ, получават към определената им пенсия добавка в размер 75% от социалната пенсия за старост. За периода 01.01.2019 – 30.06.2019 г. той е 94,19 лв., а от 01.07.2019 г. – 99,56 лв.

➤ *Добавка от пенсията на починал съпруг/съпруга* по чл. 84 от КСО – добавка в размер 26,5% от пенсията или сбора от пенсиите, които е получавал починалият съпруг/съпруга. Когато починалият не е получавал пенсия, добавката се определя от пенсията или от сбора от пенсиите, на които той е имал право.

➤ *Добавка по Указ 1611 от 1985 г.* Получава се от лицата, пострадали в Отечествената война, с над 50 на сто трайно намалена работоспособност, които имат отпуснатата пенсия за военна инвалидност или пенсия за трудова злополука. Право на тази добавка имат и получаващите наследствена пенсия за загинали в Отечествената война. Размерът на добавката е 50% от социалната пенсия за старост (от 01.01.2019 – 30.06.2019 г. е 62,79 лв., а от 01.07.2019 г. – 66,37 лв.).

➤ *Добавка на ветераните от войните* (чл. 5 от Закона за ветераните от войните). Ветераните от войните получават към пенсията си добавка в размер на социалната пенсия за старост. За периода 01.01.2019 – 30.06.2019 г. нейният размер е 125,58 лв., а от 01.07.2019 г. – 132,74 лв. В същия размер е и *добавката по чл. 4 от Закона за уреждане на някои трудови и осигурителни права на българските граждани*, която се изплаща към пенсиите за трудова дейност на тези лица.

➤ *Добавка на репресирани лица*, които са били в затвори, трудововъзпитателни общежития, лагери и места за задържане заради техния произход, политически убеждения или религиозни вярвания (чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресираните лица). Месечната добавка към пенсиите по чл. 9 от ЗПГРРЛ е в размер от 30 до 50% от средната пенсия за ОСВ за предходната година, в зависимост от вида на репресията и продължителността ѝ.

Добавките за миньори и добавките за навършилите съответно 75- и 80-годишна възраст лица вече не се отпускат, но продължават да се изплащат. По силата на изричен текст от ПЗР на КСО добавките към пенсиите, получавани към момента на влизане в сила на кодекса, отпуснати по отменени закони, продължават да се изплащат на правоимащите лица.

5. Статистически показатели за пенсиите и добавките към тях за 2019 г.

При изчисляването на статистическите показатели за пенсиите са включени данните за пенсиите, които се отпускат и изплащат по българското законодателство (без пенсиите на учителите, отпуснати на основание чл. 69в от КСО, които се изплащат от Учителския пенсионен фонд), по европейски регламенти, международни договори и спогодби, както и по споразумението на нашата страна с Република Турция.

5.1. Брой на пенсиите

Броят на пенсиите, изплащани към 31 декември 2019 г., е 2 151 765. Спрямо предходната година е отчетен спад с 14,4% или с 360 575 бр. (2 512 340 бр. в края на 2018 г.). Освен всички първи пенсии, които са 2 135 836 бр., тук се включват и пенсиите, получавани като втора (15 846 бр.), трета или четвърта (83 общ брой). Делът на личните пенсии от общия брой на пенсиите през 2019 г. е 94,6%, а на наследствените пенсии – 5,4%. Мъжете получават 41,4% от броя на пенсиите, а жените – 58,6%.

Към 31 декември 2019 г. са изплащани общо 2 035 071 лични пенсии, като от тях *личните пенсии за осигурителен стаж и възраст* (вкл. лични пенсии за ОСВ по отменени закони и по чл. 69 от КСО) са 1 589 873. В сравнение с предходната година те са с 12 723 бр. по-малко (1 602 596 бр. за 2018 г.). В края на 2019 г. са изплащани 377 226 *лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване* (вкл. лични пенсии за ИОЗ по отменени закони и за лицата по чл. 69 от КСО), които заемат 85,8% дял от личните пенсии за инвалидност (439 463 бр.). Броят им намалява със 7 981 или с 2,1% спрямо 2018 г. (385 207 бр.). Броят на *личните пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест* (9 315 бр. към 31 декември 2019 г.) е намалял с 6,3% спрямо 2018 г.

Към края на 2019 г. се изплащат 58 657 *лични пенсии, несвързани с трудова дейност*, от които 50 460 социални пенсии за инвалидност, 3 906 социални пенсии за старост, 1 746 персонални пенсии, 200 за гражданска инвалидност, 2 262 за военна инвалидност и др.

Личните пенсии за осигурителен стаж и възраст (1 589 513 бр., вкл. лични пенсии за ОСВ – СВОК на ТПК и по чл. 69 от КСО) към 31 декември 2019 г. представляват 78,1% от всички лични пенсии. От общия брой на личните пенсии за осигурителен стаж и възраст в края на 2019 г., 1 218 034 бр. или 76,6% са отпуснати при условията на чл. 68, ал. 1-2 от КСО, 128 174 бр. (8,1%) са отпуснатите при условията на чл. 68, ал. 3 от КСО, 14 901 бр. – при условията на чл. 68а, 172 бр. – по чл. 69а, 135 410 бр. (8,5%) – по чл. 69б и 3 929 бр. са лични пенсии за ОСВ – СВОК на ТПК. Пенсиите по чл. 69 от КСО (на военнослужещи, полицаи и др. по специален режим на пенсиониране) са 88 893 бр. и заемат дял от 5,6% от личните пенсии за ОСВ.

Личните пенсии за инвалидност към 31 декември 2019 г. са 439 463 бр., и заемат дял от 21,6% от всички лични пенсии. Тук се включват пенсиите за инвалидност поради общо заболяване (вкл. пенсии за ИОЗ по отменени закони и за лицата по чл. 69 от КСО), за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест (вкл. пенсии за ТЗПБ по отменени закони и за лицата по чл. 69 от КСО), социалните пенсии за инвалидност, както и пенсиите за военна и гражданска инвалидност. От тях с най-голям дял от 39,8% (174 714 бр.) са пенсиите за инвалидност на лицата с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 71 до 90 на сто. Пенсиите на лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто са 39,3%. Останалите 20,5% са пенсии на лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто. С неуточнена група инвалидност са 0,4%. Общо личните пенсии за инвалидност *намаляват с 346 445* (с 44,1%) спрямо броя им към 31 декември 2018 г. (785 908 бр.). Основна причина за този спад е служебното прекратяване от 1 януари 2019 г., в изпълнение на §7, ал. 1 от ПЗР на ЗХУ, на 334 573 социални пенсии за инвалидност, изплащани към друг вид пенсия в размер 25 на сто. Социалните пенсии за инвалидност от 388 164 пенсии в края на 2018 г. намаляват на 50 460 пенсии в края на 2019 г. или с 337 704 бр. по-малко.

5.2. Новоотпуснати пенсии през 2019 г.

Броят на *новоотпуснатите лични и наследствени пенсии* през 2019 г. е 90 162. Спрямо 2018 г. (96 476 бр.) той е намалял с 6 314 пенсии, основно поради по-ниския с 5,9% брой на новоотпуснатите пенсии, изплащани като първи.

Новоотпуснатите първи пенсии за инвалидност поради общо заболяване (лични и наследствени) през 2019 г. са 32 732 бр. и заемат дял от 36,4% от всички новоотпуснати първи пенсии. Те са с 10,3% или с 3 753 бр. по-малко спрямо 2018 г.

Броят на *новоотпуснатите лични първи пенсии за инвалидност* през 2019 г. е 25 643. Той е с 13,1% (с 3 866 бр.) по-малък в сравнение с 2018 г. От тях *трудовете пенсии за инвалидност (ИОЗ и ТЗПБ)* са 22 544, като броят им е с 3 458 пенсии по-малък в сравнение със същите през 2018 г. Броят на *новоотпуснатите лични първи пенсии за инвалидност поради общо заболяване* е 22 472 (25 905 бр. за 2018 г.), а на *новоотпуснатите лични първи пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест* – 72 (при 97 бр. за 2018 г.). Останалите *новоотпуснати 3 099 лични пенсии за инвалидност* са от фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, от които 3 093 бр. (3 504 бр. за 2018 г.) са *новоотпуснатите социални пенсии за инвалидност* и 6 бр. са *пенсии за военна инвалидност*.

Новоотпуснатите първи пенсии (лични и наследствени) за осигурителен стаж и възраст от фонд „Пенсии“ (чл. 68, чл. 68а, чл. 69а и чл. 69б от КСО) са 51 884 и спрямо предходната година намаляват с 2,5%, основно поради спада с 1 370 бр. на *новоотпуснатите лични пенсии за ОСВ*, които от 51 029 бр. през 2018 г. намаляват на 49 659 през 2019 г. Продължава тенденцията на намаление на броя на *новоотпуснатите лични пенсии за осигурителен стаж и възраст*, вследствие на увеличението за поредна година изискуеми осигурителен стаж и навършена възраст за отпускането на лична пенсия за ОСВ по чл. 68, ал. 1-2 от КСО и увеличението на минималната изискуема възраст за отпускането на лична пенсия за ОСВ по чл. 68, ал. 3, чл. 69а и чл. 69б от Кодекса.

През 2019 г. *личните пенсии в намален размер*, по чл. 68а от КСО (отпуснати до една година преди достигане на възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО), са 5 317 бр. Броят им е с 1 705 (с 47,2%) по-висок в сравнение с предходната година.

Увеличение се наблюдава и при *отпуснатите първи пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 69 от КСО* (лични и наследствени) – 1 216 бр. (1 168 бр. за 2018 г.). Това е вследствие на нарастването при *новоотпуснатите лични първи пенсии за ОСВ по чл. 69 от КСО* – 869 бр., които са с 58 повече в сравнение с броя на отпуснатите през 2018 г. пенсии от същия вид – 811.

5.3. Брой на пенсионерите

Общият брой на пенсионерите за 2019 г. бележи спад в сравнение с 2018 г. Към 31 декември 2019 г. те наброяват 2 135 836 души, което е с 22 211 (с 1,0%) по-малко спрямо 2018 г. (2 158 047). В края на 2019 г. *лични първи пенсии* са получавали 2 028 484 пенсионери (95,0% от пенсионерската съвкупност), а *наследствени* – 107 352 (5,0%). В сравнение с предходната година при пенсионерите с лични пенсии е отчетено намаление с 21 344 души (2 049 828 в края на 2018 г.), дължащо се основно на спада (с 12 587 бр.) на пенсионерите с лични пенсии за ОСВ. При пенсионерите с наследствени пенсии в края на 2019 г. има леко понижение от 0,8% (с 867 бр. по-малко) спрямо 2018 г.

През годината пенсии за сметка на държавното обществено осигуряване са получавали 2 076 307 пенсионери, а чрез трансфер от държавния бюджет – останалите 59 529 пенсионери.

Общият брой на пенсионерите с новоотпуснати пенсии⁶ през 2019 г. е 119 750 (126 940 бр. за 2018 г.). От тях с лични пенсии са 86,0% (103 045 души), а с наследствени – 14,0% (16 705 души). В разпределението на *новоотпуснатите пенсии* по пол делът на мъжете и жените е съответно 44,1% и 55,9%.

През 2019 г. *общият брой на пенсиониралите се лица с пенсии от държавното обществено осигуряване* е 89 864, което е с 5 670 или с 5,9% по-малко спрямо 2018 г. Лични пенсии са отпуснати на 76 919 лица (82 247 през 2018 г.), а наследствени – на 12 945 лица (13 287 през 2018 г.). В разпределението по пол делът на мъжете е 46,5%, а на жените – 53,5%.

5.4. Разпределение на пенсионерите по вид на получаваната пенсия, пол и възрастови групи

Според *разпределението по пол* в общата съвкупност от 2 135 836 пенсионери се отчита превес на жените. Съотношението между двата пола е 58,6% жени и 41,4% мъже, а

⁶ Включително пенсии преминали от едно ТП на НОИ в друго и променилите вида на пенсията си.

абсолютният им брой е съответно 1 250 716 и 885 120. С лични пенсии са 1 164 454 жени (57,4%) и 864 030 мъже (42,6%). От получаващите наследствени пенсии делът на жените (80,4%) е значително по-голям от този на мъжете (19,6%), което се дължи на по-ниската изискваща се пенсионна възраст за жените и на тяхната по-висока продължителност на живот.

В съвкупността на пенсионерите, получаващи пенсии от фонд „Пенсии“, които наброяват 1 975 994 души, жените са 1 215 477 (61,5%), а мъжете – 760 517 (38,5%).

Към 31 декември 2019 г. пенсионерите, получаващи лични пенсии за осигурителен стаж и възраст от фонд „Пенсии“ са 1 499 192 лица (вкл. лични пенсии за ОСВ по отменени закони), от които 572 496 мъже (38,2%) и 926 696 жени (61,8%). В сравнение с броя им в края на 2018 г. (1 509 926) е отчетен спад с 0,7%. С лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване от фонд „Пенсии“ (в т.ч. лични пенсии за ИОЗ по отменени закони) към 31 декември 2019 г. са 377 056 пенсионери. Делът на жените при този вид пенсии е 55,5% и е по-голям от този на мъжете (44,5%).

Към 31 декември 2019 г. пенсионерите, получаващи лични пенсии за ОСВ по чл. 69 от КСО са 88 888 бр. и се наблюдава спад от 1 853 бр. или с 2,0% спрямо предходната година (90 741 бр.). Разпределението по пол показва, че мъжете са 86 034 (96,8%), а жените – 2 854 (3,2%). Работилите в специализираните ведомства (военнослужещи, полицаи и др.) с лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване са 48 души, като от тях мъжете са 93,8%, а жените – 6,2%.

Относително малка е разликата в броя на пенсионерите по пол при лицата, които получават пенсия за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест. От 7 159 пенсионери мъжете са 3 767 души (52,6%), а жените – 3 392 души (47,4%). При пенсионерите с лични пенсии за ТЗПБ обаче делът на мъжете е 69,6%, а този на жените – 30,4%. Дължи се на факта, че в секторите, където са регистрирани повечето трудови злополуки и професионални заболявания, работят предимно мъже. Обратно е съотношението при наследствените пенсии за ТЗПБ, като то е в полза на жените с дял от 88,4%.

Към 31 декември 2019 г. 59 529 пенсионери са получавали пенсия от фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, като делът на жените е 41,9%, а на мъжете – 58,1%. В съвкупността на получаващите пенсия от фонда, мъжете са повече от жените поради преобладаващия им брой (със 7 589 пенсионери) при получателите на социална пенсия за инвалидност, както и поради спецификата на много от нетрудовите пенсии (военна инвалидност, гражданска инвалидност), при които правоимащите са предимно мъже.

В разпределението на пенсионерите по възрастови групи през 2019 г. най-голям дял заемат тези на възраст между 65 и 69 години с дял от 21,2% и общ брой – 451 766. Най-много мъже и най-много жени-пенсионери има в същата възрастовата група (20,6% за жените и 21,9% за мъжете).

От получателите на лична пенсия най-голяма е групата на пенсионерите на възраст между 65 и 69 години – 437 717 души (21,6%). Разпределението по пол показва, че най-много са мъжете с лични пенсии в същата възрастова група (191 829 души или 22,2%), докато жените с лични пенсии – в групата на лицата от 70 до 74 години (247 734 души или 21,3%).

При получаващите наследствена пенсия най-многобройна е групата на лицата от 60 до 64-годишна възраст – 28 855 души (26,9%), като от тях жените са 24 392 бр. (84,5%), а мъжете – 4 463 бр. (15,5%). При жените с наследствени пенсии най-висок е делът на 60-64 годишните – 28,3% (24 392 бр.). Мъжете, получаващи наследствени пенсии са най-многобройни в групата на лицата на възраст до 44 години – 13 434 бр. с относителен дял от 63,7%.

Броят на пенсионерите с новоотпуснати първи пенсии през 2019 г. е 89 864, от които 76 919 лични и 12 945 наследствени. В общия брой на пенсионерите с новоотпуснати пенсии през 2019 г. най-много са пенсионерите на възраст 60-64 години – 38 016 души (42,3%).

Същата възрастова група е най-многобройна (35 155 души или 45,7%) и при пенсионерите с новоотпуснати лични пенсии, като разпределението по пол показва, че в нея попадат най-много от жените (53,5%) и най-много от мъжете (37,9%) с този вид пенсия.

В структурата на пенсионерите с *новоотпуснати наследствени* пенсии най-голям дял заемат лицата на възраст *от 55 до 59 години* (45,3%). В тази възрастова група са най-много от жените с този вид пенсия (56,0%), а при мъжете най-голяма е група на лицата до *44-годишна възраст* (52,9%).

5.5. Средна възраст на пенсионерите

Върху средната възраст на пенсионерите влияние оказват редица фактори като: средна продължителност на живота в България на населението в над пенсионна възраст, нормативно определената възраст за придобиване право на пенсия, средната възраст на пенсионерите с новоотпуснати пенсии, референтния период на осигурително участие преди пенсиониране в масовия случай и при облекчени изисквания.

Средната възраст на пенсионерите с *лични пенсии* към 31 декември 2019 г. е *70,0 години*. В края на 2018 г. тя е била *69,7 години*. На мъжете пенсионери средната възраст е *68,6 години*, а на жените – *71,0 години*. Разликата от *2,4 години* в полза на жените е основно поради по-голямата средна продължителност на техния живот. При получаващите *лични пенсии за осигурителен стаж и възраст* (вкл. по чл. 69 от КСО) средната възраст на пенсионерите е *73,2 години*, като при мъжете е *72,2*, а при жените – *73,8 години*. От тях получаващите *лична пенсия за ОСВ от фонд „Пенсии“* са на средна възраст *73,6 години* (мъже – *73,2* и жени – *73,8 години*). При пенсионерите по *чл. 69 от КСО* средната възраст от *65,5 години* е значително по-ниска, съответно *65,5 години* при мъжете и *65,8* при жените.

Средната възраст на пенсионерите с новоотпуснати лични пенсии (ефективна възраст на пенсиониране) през 2019 г. е *59,1 години* (58,5 години за 2018 г.). Тук са включени пенсионерите, получаващи всички видове пенсии.

Средната възраст на пенсионерите с новоотпуснати лични пенсии за осигурителен стаж и възраст за 2019 г. е *63,0 години* (62,8 години за 2018 г.). Възрастта, на която са се пенсионирали лицата с пенсия за *осигурителен стаж и възраст от фонд „Пенсии“* през 2019 г. средно е *63,2 години* (мъже – *63,7*, жени – *62,7 години*). За сравнение, за 2018 г. стойността е *63,0 години* (мъже – *63,6 години*, жени – *62,4 години*). Основната причина за повишаването на средната ефективна възраст на пенсиониране спрямо предходната година е нарастването на изискуемата възраст за отпускането на пенсия по чл. 68 (ал. 1 и 3), чл. 69а и чл. 69б от КСО. *Средната възраст на пенсионерите с новоотпуснати лични пенсии за осигурителен стаж и възраст* по реда на *чл. 69 от КСО* за 2019 г. е *54,3 години* (52,3 години за 2018 г.).

При *новоотпуснатите наследствени* пенсии за ОСВ средната възраст на пенсионерите е *58,0 години* (за жените – *59,4 г.* и за мъжете – *44,5 г.*).

Средната възраст на получаващите лична пенсия за инвалидност поради общо заболяване (вкл. за лицата по чл. 69 от КСО) към 31 декември 2019 г. е *60,5 години* (60,1 години в края на 2018 г.). Разпределението по пол показва, че за жените тя е *61,3 години* или с *1,9 години* повече спрямо тази на мъжете (*59,4 години*).

При *новоотпуснатите лични* пенсии за ИОЗ средната възраст е *53,4 години*, а при *наследствените* – *45,9 години*. По групи трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане, средната възраст на лицата с новоотпуснати лични пенсии за ИОЗ е следната:

- с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто – *54,0 години*;
- с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 71 до 90 на сто – *53,4 години*;
- с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто – *53,1 години*.

Сравнително по-ниска е *средната възраст на пенсионерите с новоотпуснати лични пенсии за инвалидност поради ТЗПБ* – *47,6 години* към 31 декември 2019 г. Мъжете средно са получили пенсия на *47,9 години*, а жените – на *46,9 години*. Възрастта на пенсионерите, получили *наследствена пенсия* от този вид, средно е *51,9 години* (за жените е *55,2 години*, а за мъжете – *23,0 години*).

5.6. Среден индивидуален коефициент (СИК)

Индивидуалният коефициент (ИК) е показател, характеризиращ размера на пенсията, тъй като има основно участие в пенсионната формула. Индивидуалният коефициент е пряко свързан с дохода, върху който са внесени осигурителните вноски за определен период според избраната от съответното лице методика на изчисляване на ИК. Колкото по-висок е този доход спрямо средния за страната, толкова по-голям е индивидуалният коефициент, а съответно и размерът на пенсията.

Средният индивидуален коефициент на пенсионер за личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст (вкл. по чл. 69 от КСО) към 31 декември 2019 г. е 1,296. За мъжете е 1,541, а за жените – 1,122. При новоотпуснатите пенсии СИК е – 1,103, като за жените е 1,004, а за мъжете – 1,201.

- С индивидуален коефициент до 1 са 37,0% (588 159) от общия брой лични първи пенсии за осигурителен стаж и възраст (1 587 722). От тях 25,8% (151 742) се получават от мъже и съответно преобладаващата част от 74,2% (436 417) – от жени;
- С коефициент от 1 до 2 са 49,7% или 789 768 пенсионери. От тях мъжете са 46,0% (363 017), а жените – 54,0% (426 751);
- Пенсиите с индивидуален коефициент от 2 до 3 заемат дял 9,4% (148 760) от личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст. Разпределението по пол е в полза на мъжете – 71,7% (106 663 бр.), а дялът на жените е 28,3% (42 097 бр.);
- С коефициент от 3 до 4 са 2,0% (31 812) от пенсиите. От тях 74,0% (23 546) се получават от мъже и 26,0% (8 266) от жени;
- Със стойност на индивидуалния коефициент над 4 са 0,3% (4 878) от получаващите лични пенсии за ОСВ. От тях 76,1% (3 710) са на мъже и 23,9% (1 168) са на жени;
- Без индивидуален коефициент (отпуснати в минимален размер) са 1,5% (24 345) от личните пенсии за ОСВ. Съотношението по пол показва, че 40,4% (9 831) се получават от мъже и 59,6% (14 514) от жени.

Данните показват, че с високи индивидуални коефициенти над 2, 3 и 4, зад които стоят високи работни заплати и респективно висок осигурителен доход, категорично с дял от около 75% са мъжете. Съществено по-малък е относителният дял на жените с високи индивидуални коефициенти – около 25%. Същевременно близо 75% от най-ниските индивидуални коефициенти със стойност до 1 са на жени.

По категория труд средният индивидуален коефициент на личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст (вкл. по чл. 69 от КСО) към 31 декември 2019 г. е както следва:

- За работилите при условията на първа категория труд ИК е 1,764. При мъжете е 1,860, а при жените – 1,577. За новоотпуснатите пенсии ИК е 1,929.
- За втора категория труд средният ИК е 1,425 (мъже – 1,585, жени – 1,272). При новоотпуснатите пенсии средният ИК е 1,330 (мъже – 1,202, жени – 1,421);
- За работилите при най-масовата трета категория труд средният ИК е 1,184 (1,468 – мъже и 1,118 – жени). При новоотпуснатите пенсии ИК е 1,092 (мъже – 1,239, жени – 1,037).

Средният индивидуален коефициент на личните първи пенсии за инвалидност поради общо заболяване (вкл. за лицата по чл. 69 от КСО) е 0,896 (мъже – 0,993 и жени – 0,818). С индивидуален коефициент 0,928 са пенсионерите с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто, с коефициент 0,909 са пенсионерите със загубена работоспособност от 71 до 90 на сто и с 0,871 са тези с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто.

При новоотпуснатите лични първи пенсии за инвалидност поради общо заболяване (вкл. за лицата по чл. 69 от КСО) средният ИК е 0,789 (мъже – 0,861 и жени – 0,707). За пенсионерите с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто средният ИК е 0,805. С коефициент 0,803 са пенсионерите със загубена работоспособност от 71 до 90 на сто и с коефициент 0,775 са тези с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто.

На пенсионерите с лични първи пенсии за *инвалидност поради трудова злополука и професионална болест* средният ИК е 1,101 (мъже – 1,181 и жени – 0,917). Средният индивидуален коефициент на пенсионерите с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто е 1,148, от 71 до 90 на сто е 1,122 и с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто коефициентът е 1,089.

Новоотпуснатите лични първи пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест са със среден ИК – 0,952, като за мъжете е 1,009, а за жените – 0,816. Според степента на трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане, разпределението е следното: с коефициент средно 1,011 са пенсионерите със загубена работоспособност над 90 на сто, с коефициент 0,688 са пенсионерите със загубена работоспособност от 71 до 90 на сто и 0,982 е стойността на ИК при лицата с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане от 50 до 70,99 на сто.

Запазва се тенденцията *индивидуалните коефициенти на мъжете да са по-високи от тези на жените*. Заплащането на положен труд, съответно и размерът на осигурителния доход зависят от множество фактори, сред които професиите и видът на изпълняваните дейности, в които са били заети жените и мъжете преди пенсиониране, времето прекарано в безработица, времето отдадено на зависими от грижи членове на семейството и други фактори.

5.7. Среден осигурителен стаж

Средният осигурителен стаж, превърнат към трета категория труд, към 31 декември 2019 г. при *личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст* (вкл. по чл. 69 от КСО) е 38,3 години, а при *новоотпуснатите* – 36,2 години. За мъжете е 43,3, като при *новоотпуснатите* е с по-ниски от средните стойности – 37,8 години, а при жените е 34,7, като при *новоотпуснатите* е с по-високи от средните стойности – 34,8 години. *Действителният стаж* при *личните първи пенсии за осигурителен стаж и възраст* е 34,6 години (мъже – 36,4; жени – 33,4), а за *новоотпуснатите пенсии* – 34,1 години (мъже – 34,2; жени – 33,9).

Средният действителен осигурителен стаж на пенсионерите с *лични първи пенсии за ОСВ от фонд „Пенсии“* е 34,7 години, а превърнатият – 37,6 години. Стойностите по пол показват, че за мъжете действителният стаж в края на 2019 г. е 36,8 години, а превърнатият – 42,4 години. При жените средният осигурителен стаж е по-нисък и разликата между действителния и превърнатия стаж е значително по-малка, като стойностите са съответно 33,4 и 34,7 години. При *новоотпуснатите пенсии* действителният стаж е 34,1 години (мъже – 34,3; жени – 33,9), а превърнатият – 36,0 години (мъже – 37,3; жени – 34,8).

Средният осигурителен стаж на пенсионерите с лични първи пенсии за ОСВ по чл. 69 от КСО е 33,6 години действителен, а превърнатият – 49,6 години. Значително по-голяма е разликата между действителния и превърнатия стаж на тази категория пенсионери отколкото на лицата, пенсионирали се с пенсия за ОСВ от фонд „Пенсии“. Сравнително малка е разликата между действителния осигурителен стаж на мъжете и жените, съответно 33,7 и 32,1 години. За мъжете превърнатият стаж е 49,7 години, а за жените – 46,2 години. *Разликата* между действителния стаж (32,7 г.) и превърнатия (50,2 г.) при *новоотпуснатите пенсии* е 17,5 години.

При пенсиите за *инвалидност поради общо заболяване* (вкл. за лицата по чл. 69 от КСО) към 31 декември 2019 г. действително положеният осигурителен стаж средно е 21,0 години, а признатият по чл. 75, ал. 2 от КСО – 13,2 години. За мъжете действителният стаж е 20,7 години, а за жените – 21,2 години, признатият – съответно 14,9 и 11,8 години. При *новоотпуснатите пенсии* тези показатели са по-ниски. Действителният среден трудов стаж е 16,5 години, като при мъжете е 16,4 години, а при жените – 16,6 години. Признатият стаж е 11,5 години, като при мъжете е 11,2 години, а при жените – 11,8 години.

Като цяло *жените средно имат по-ниска продължителност на осигурителния стаж* поради по-ниската законова възраст за пенсиониране, по-чести отсъствия от пазара на труда поради отглеждане на деца или полагане на грижа за зависими членове на домакинството.

5.8. Средномесечни размери на изплащаните лични пенсии за трудова дейност по видове и пол

Средният основен месечен размер на пенсията е 343,23 лв. средногодишно за 2019 г., като за мъжете е 423,04 лв., а за жените – 286,47 лв. В него не са включени различните добавки, които се изплащат към пенсиите на правоимащите пенсионери.

Средният месечен размер на пенсията на пенсионер за 2019 г. е 383,03 лв. (364,32 лв. за 2018 г.). Средните месечни размери на изплащаните пенсии се изчисляват от разхода за тях (с разхода за пенсиите по европейски регламенти и международни договори), като е включен разходът за т.нар. „вдовишки добавки“ по чл. 84 от КСО, добавките за чужда помощ, миньорските добавки, добавките към пенсиите на участниците и пострадалите от войните, добавките по чл. 9 от ЗПГРРЛ, разходът за ЕДС към пенсиите за м. април и за м. декември 2019 г., като средствата са разпределени според вида на водещата пенсия.

Средномесечният размер на пенсията за *осигурителен стаж и възраст* (вкл. по чл. 69 от КСО) за 2019 г. е 422,84 лв. (398,81 лв. за 2018 г.).

При пенсионерите с *лични пенсии за осигурителен стаж и възраст от фонд „Пенсии“* (без пенсиите за ОСВ по отменени закони), средният месечен размер на изплащаната пенсия за 2019 г. е 408,08 лв. (385,21 лв. за 2018 г.). Разпределението по пол показва, че при мъжете е 480,79 лв. и е значително по-голям от този при жените – 362,81 лв. Средният основен месечен размер през 2019 г. за този вид пенсия е 362,12 лв. (455,51 лв. за мъжете и 303,97 лв. за жените), при 338,39 лв. за 2018 г.

Средният месечен размер на изплащаните *лични пенсии за ОСВ по чл. 69 от КСО* за 2019 г. е 690,81 лв. (641,49 лв. за 2018 г.). Пенсиите на *мъжете* средномесечно са 690,50 лв., а на *жените* – 700,51 лв. Разликата в размерите при двата пола за този вид пенсия не е толкова осезаема както при останалите видове пенсии. Средният основен месечен размер на личните пенсии за ОСВ по чл. 69 от КСО (без получаваните добавки, изчислен средногодишно за 2019 г.) е 674,77 лв. (675,33 лв. за мъжете и 657,74 лв. за жените).

Средният месечен размер на изплащаните *лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване от фонд „Пенсии“* (без пенсиите за ИОЗ по отменени закони) е 284,23 лв. (284,39 лв. за 2018 г.). При този вид пенсии разликата в размерите между двата пола е в полза на мъжете, които получават 294,11 лв. или със 17,87 лв. повече от жените (276,24 лв.). Средният основен месечен размер е 255,31 лв. (273,63 лв. за мъжете и 240,50 лв. за жените).

При *личните пенсии за инвалидност поради общо заболяване за лицата по чл. 69 от КСО* (военнослужещи, полицаи и приравнените на тях) средният месечен размер пенсия за 2019 г. е 359,39 лв. (360,43 лв. за 2018 г.). За мъжете е 363,04 лв., а за жените – 300,99 лв. Средният основен месечен размер за този вид пенсия е 327,18 лв. (331,28 лв. за мъжете и 262,88 лв. за жените).

Общо средният изплащан месечен размер на *личните пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест* (без пенсиите за ТЗПБ по отменени закони и за лицата по чл. 69 от КСО) е 332,00 лв. (325,86 лв. за 2018 г.). Разликата между двата пола е незначителна и е в полза на жените, които са получавали средномесечно 345,50 лв. при 326,23 лв. за мъжете. Средният основен месечен размер за този вид пенсия е 269,51 лв. (281,44 лв. за мъжете и 241,60 лв. за жените).

5.9. Средни основни месечни размери на личните пенсии за трудова дейност по видове и пол към 31 декември 2019 г.

При пенсионерите с *лични първи пенсии за осигурителен стаж и възраст* (вкл. по чл. 69 от КСО) към 31 декември 2019 г. общият *средномесечен основен размер* на пенсията е 400,72 лв. Той е нараснал с 34,64 лв. спрямо 2018 г. (366,08 лв.). В разпределението по пол се запазва тенденцията средният основен месечен размер на пенсията при мъжете (513,45 лв.) да е значително по-голям от този на жените (320,77 лв.), тъй като в размера на пенсиите се отразяват по-ниските трудови и осигурителни доходи на жените, съответно по-ниските им индивидуални коефициенти, както и по-ниският среден осигурителен стаж в сравнение със същите показатели за мъжете.

Средният основен месечен размер на пенсиите на лицата, получаващи пенсия за ОСВ от фонд „Пенсии“, е 382,22 лв. (349,81 лв. за 2018 г.). Пенсиите на мъжете средномесечно са 482,93 лв., а на жените – 319,89 лв. или жените получават със 163,04 лв. средно по-малко от мъжете.

За пенсионерите по чл. 69 от КСО средният основен месечен размер на пенсиите е 713,46 лв. и надвишава значително средния размер на пенсиите на лицата, с пенсия за ОСВ от фонд „Пенсии“ (382,22 лв.), като разликата е средно 331,24 лв. в полза на пенсионерите от специализираните ведомства. Спрямо предходната година средният основен месечен размер на пенсиите по чл. 69 от КСО се е увеличил с 11,8 на сто (638,08 лв. през 2018 г.).

Разликата по пол при основните средномесечни размери на пенсиите на лицата, пенсионирани по чл. 69 от КСО и през 2019 г. е сравнително малка (14,03 лв.). Мъжете получават лични първи пенсии в размер 713,91 лв., а жените – 699,88 лв., което се дължи на факта, че нормативните изисквания за придобиване право на този вид пенсия са еднакви за двата пола и съответно във формулата за изчисляване размера на пенсията участва почти еднакъв осигурителен стаж, с леко предимство за мъжете при превръщането му в трета категория труд. Допълнително влияние за минималната разлика между размерите на двата пола за този вид пенсия оказват и близките стойности при средните индивидуални коефициенти (2,022 за мъжете и 1,986 за жените).

Пенсионерите с лични първи пенсии за *инвалидност поради общо заболяване* (вкл. за лицата по чл. 69 от КСО) имат среден основен месечен размер на пенсията 270,63 лв. (255,86 лв. за 2018 г.). И при този вид пенсии разликата в размерите по пол е в полза на мъжете. Те получават 292,01 лв. или с 38,68 лв. повече от жените (253,33 лв.).

При средните основни месечни размери на пенсиите за *инвалидност на военнослужещите, полицаите и приравнените* на тях (333,48 лв.) и на останалите трудови пенсии за *инвалидност поради общо заболяване* (270,68 лв.) се наблюдава значителна разлика. Пенсиониралите се с лична пенсия за ИОЗ лица по чл. 69 от КСО получават средно с 62,80 лв. по-висока пенсия за инвалидност.

Средният основен размер на пенсията за *инвалидност поради трудова злополука и професионална болест* е 279,25 лв. (263,57 лв. за 2018 г.). Разпределението по пол на пенсионерите с лични първи пенсии за ТЗПБ към 31 декември 2019 г. показва, че мъжете получават средно 292,30 лв., а жените – 249,33 лв.

5.10. Средни основни месечни размери на личните пенсии за трудова дейност по видове, възрастови групи и пол към 31 декември 2019 г.

Осигурителен стаж и възраст

През 2019 г. с най-високи средномесечни размери на пенсиите за осигурителен стаж и възраст са пенсионерите *между 40 и 44 години* и *между 45 и 49 години*, съответно с 987,79 лв. и с 793,99 лв. В тези възрастови групи попадат 2 240 пенсионери. Следват групите на пенсионерите на възраст *между 50 и 54 години* (786,65 лв.), *до 40 години* (775,78 лв.) и *между 55 и 59 години* (697,92 лв.), като получаващите пенсия за ОСВ в тези три възрастови групи са 50 151 пенсионери или 3,2% от общата съвкупност на пенсионерите с лични пенсии за ОСВ (1 563 377 души). Това са предимно хора, работили в условията на първа и/или втора категория труд, придобили право на пенсия на по-ниска възраст. Тук са включени и пенсионери, които са военнослужещи, полицаи и други ползващи специален режим на ранно пенсиониране. Най-многобройната група, а именно групата на *70-74-годишните* (23,9%) е със среден основен месечен размер 377,78 лв.

С *най-ниски средномесечни основни размери на пенсиите* са лицата на възраст *над 95 години* (290,16 лв.) и във възрастовите групи на *90-94-годишните* (305,16 лв.) и *85-89-годишните* (318,06 лв.). Трите групи заемат дял от 9,1% от общия брой на пенсионерите с лични пенсии за ОСВ. Най-възрастните пенсионери получават сравнително по-ниски пенсии, което е показателно за изоставането на размерите на пенсиите с отдалечаване във времето от момента на отпускането им.

Според *разпределението по пол и възраст мъжете*, попадащи във възрастовата група *между 40 и 44 години и между 45 и 49 години*, са с най-висок среден основен месечен размер на пенсията, съответно *1 018,75 лв. и 799,99 лв.* При *жените* със значително по-висок от средния размер пенсия за всички жени са групите на *50-54-годишните (707,50 лв.) и 45-49-годишните (561,93 лв.)*. Най-нисък размер на пенсията за мъжете и жените се наблюдава при най-възрастните или над 95-годишните – *412,44 лв. за мъжете и 230,67 лв. за жените.*

Инвалидност поради общо заболяване

Разпределението по възрастови групи *при пенсиите за инвалидност поради общо заболяване* показва, че най-висок е средният размер (*288,70 лв.*) на хората на възраст *60-64 години*, следвани от *90-94-годишните* със средна пенсия от *280,54 лв.* След тях е възрастовата група на *85-89-годишните*, които получават средна месечна пенсия от *279,57 лв.* Тези три групи представляват *22,7%* от общата съвкупност (*328 103*) на пенсионерите с лични първи пенсии за ИОЗ. С най-ниски средномесечни основни размери на пенсиите е групата на лицата до *20 години (202,63 лв.)*, следвана от тази на лицата между *20 и 24 години (220,77 лв.)*, като те заемат *0,2%* от общия брой пенсионери. По-краткият осигурителен стаж и по-ниските възнаграждения, съответно по-ниският осигурителен доход на по-младите хора са причина за ниските размери на пенсиите им.

В *разпределението по пол и възраст* с най-висок средномесечен размер на пенсията за ИОЗ при *мъжете* са тези от възрастовата група на *90-94-годишните (375,26 лв.)*, докато при *жените* тя е при *60-64-годишните (264,62 лв.)*. С най-нисък размер на пенсията при мъжете и при жените е групата на лицата до *20 години*, съответно със *197,17 лв. и 211,38 лв.*

Трудова злополука и професионална болест

Най-висок средномесечен размер на *пенсиите за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест (298,88 лв.)* получават пенсионерите на възраст *60-64 години*, следвани от групата на лицата на възраст *65-69 години* със среден размер *287,73 лв.* Те съставляват *29,4%* от получаващите (*4 829 души*) този вид пенсия. С най-ниски средномесечни размери на пенсиите са групите на лицата на възраст от *90 до 94 години (241,09 лв.)* и на над *95-годишните (246,19 лв.)*.

Според *разпределението по пол и възраст* с най-висока пенсия за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест и при *двата пола* е групата на *лицата от 60 до 64 години*, съответно *308,17 лв. за мъжете и 263,93 лв. за жените*. С най-нисък размер на пенсията сред жените е групата на *25-34 годишните (226,01 лв.)*, а при мъжете – тези на възраст от *30 до 34 години (259,32 лв.)*.

5.11. Средна продължителност на получаване на пенсиите по видове и пол

Средната продължителност на получаване на една лична пенсия се определя от данните за броя на прекратените лични пенсии поради смърт за отчетната година и от информацията за годината, през която са били отпуснати тези пенсии, т.е. продължителността за получаване на даден вид пенсия.

През *2019 г. средната продължителност на получаване на една пенсия е 21,8 години*. Запазва се тенденцията продължителността на получаване на пенсия при жените (*25,0 години*) да е по-висока от тази при мъжете (*18,7 години*) или те получават пенсия с *6,3 години* по-дълго.

Средната продължителност на получаване на личните пенсии за *осигурителен стаж и възраст* е *23,6 години* (за жените е *26,8 години*, а за мъжете – *20,2 години*). От тях работещите при условията на първа категория труд получават пенсия средно *29,4 години* (жени – *29,4 години*, мъже – *29,4 години*), втора категория – *26,5 години* (жени – *27,2 години*, мъже – *26,3 години*) и трета категория – *26,4 години* (жени – *27,9 години*, мъже – *22,6 години*).

При пенсиите за *инвалидност поради трудова злополука и професионална болест* стойността на показателя е *33,4 години*. Мъжете получават пенсия средно *32,1 г.*, а жените – *36,4 г.*

Средната продължителност за получаване на една лична пенсия за *инвалидност поради общо заболяване* за 2019 г. е *11,2 години*, като при мъжете този показател е 10,1 години, а при жените – 12,5 години.

Сравнителният анализ по видове пенсии показва, че средната продължителност за получаване на една лична пенсия е най-дълга за пенсионерите с пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест, следвани от пенсиите за осигурителен стаж и възраст. Най-кратко получават лична пенсия лицата с пенсии за инвалидност поради общо заболяване, тъй като това са срочни пенсии.

5.12. Брой на изменените пенсии

Общият брой на *изменените пенсии* (лични и наследствени) за 2019 г. е 278 044 (274 144 бр. за 2018 г.). Най-голям дял в изменените пенсии през годината заемат личните пенсии за осигурителен стаж и възраст (без пенсиите по отменени закони и по чл. 69 от КСО) – 63,1% или 175 498 бр. На второ място с дял от 23,1% или 64 220 бр., са изменените лични пенсии за инвалидност поради общо заболяване (без пенсиите по отменени закони и за лицата по чл. 69 от КСО). Следват личните пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 69 от КСО, които са 31 925 бр. или 11,5% от всички изменени пенсии през годината.

5.13. Прекратени пенсии по причина за прекратяване и по видове

През 2019 г. общият брой на *прекратените и спрени пенсии* е 141 961 (138 130 бр. за 2018 г.). От тях 124 389 са лични и 17 572 наследствени пенсии. Пенсията се прекратява при отпадане на основанието за получаването ѝ.

В зависимост от причините за прекратяване най-много са прекратените пенсии поради смърт на пенсионера – 99 356 бр. или 70,0%. Поради промяна на вида на пенсията са прекратени 18 820 пенсии (13,3%), а поради рехабилитиране на инвалиди – 8 830 (6,2%).

Броят на *прекратените поради смърт лични пенсии за осигурителен стаж и възраст* е 78 185, от които 38 337 (49,0%) на мъже и 39 848 (51,0%) на жени.

През 2019 г. са *прекратени след рехабилитиране на инвалиди и поради смърт*, общо 23 412 лични пенсии за инвалидност. От тях 12 812 (54,7%) са на мъже и 10 600 (45,3%) на жени. От прекратените поради рехабилитиране лични пенсии за инвалидност (7 209 бр.) 45,8% са на жени и 54,2% на мъже. Средната продължителност на получаването им за периода от инвалидизирането до възстановяването на работоспособността е 6,4 години, като средната стойност за жените е 6,6 години, а за мъжете – 6,2 години.

Прекратените (по причина смърт или след рехабилитиране) лични пенсии за *инвалидност поради общо заболяване* през 2019 г. са 23 100 бр. От тях на мъже са 12 594 бр. (54,5%), а на жени – 10 506 бр. (45,5%).

Най-малък брой пенсии, *прекратени след рехабилитиране на инвалиди и поради смърт*, са тези за *инвалидност трудова злополука и професионална болест* – 312 пенсии, като 69,9% от тях са на мъже (218 бр.) и 30,1% на жени (94 бр.).

5.14. Статистически показатели за добавките към пенсиите по видове и пол

Изплащаните *добавки към пенсиите* към 31 декември 2019 г. наброяват 840 561 или с 19 588 бр. по-малко в сравнение с края на 2018 г. (860 149 бр.). Те се получават от 653 336 души (661 672 души в края на 2018 г.).

От общия брой на добавките с най-голям относителен дял са т.н. „*вдовишки добавки*“ по чл. 84 от КСО. Отпускат се на преживелия съпруг/съпруга в размер 26,5 на сто от пенсията/пенсиите на починалия съпруг/съпруга. Към 31 декември 2019 г. *броят на тези добавки е 729 580* (в т.ч. 243 вдовишки добавки към учителски пенсии), получавани от 578 571 души. Броят на добавките, които се получават от жени (597 026 бр.), е над четири пъти повече от добавките, които се получават от мъже (132 554 бр.). *Средният месечен размер* на добавката по чл. 84 от КСО към 31 декември 2019 г. е 77,31 лв. (71,77 лв. в края на 2018 г.) Данните показват, че мъжете получават по-високи пенсии от жените и съответно вдовишките добавки, изчислени от техните пенсии, също са по-високи. В края на 2019 г. вдовишката

добавка при жените средно е 82,00 лв. (76,30 лв. в края на 2018 г.), а при мъжете – 56,17 лв. (51,86 лв. в края на 2018 г.).

Към края на 2019 г. към инвалидни пенсии са изплатени 73 634 добавки за чужда помощ (77 513 бр. за 2018 г.). За сметка на ДОО са изплатени 58 394 добавки (79,3% от всички добавки за чужда помощ), а останалите 15 240 бр. (20,7%) – със средства от държавния бюджет.

Добавките по отменени закони вече не се отпускат, но отпуснатите продължават да се изплащат до отпадане на основанието за получаване. Към 31 декември 2019 г. са изплатени 6 393 добавки за старост (9 398 бр. в края на 2018 г.) и 22 233 миньорски добавки (23 937 в края на 2018 г.).

В края на 2019 г. са изплатени 8 149 добавки съгласно чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица (8 497 бр. в края на 2018 г.), а на основание Указ № 1611 от 1985 г. на инвалидите от войните и по чл. 5 от Закона за ветераните от войните са изплатени 815 добавки на ветерани и доброволци от войните (1 209 бр. в края на 2018 г.).

5.15. Статистически показатели за пенсиите и добавките, изплащани по европейски регламенти и международни договори и споразумения (ЕРМД)

През 2019 г. общият брой на пенсионерите, получаващи пенсии и добавки по европейски регламенти и международни договори (ЕРМД) в България и чужбина е 46 030 (41 963 лица за 2018 г.). От тях пенсионерите живеещи в България са 71,4%, а живеещите в чужбина – 28,6%.

Броят на пенсионерите с пенсии по ЕРМД включва както пенсионерите с пенсии, отпуснати при прилагане на европейските регламенти и международни договори, така и пенсионерите с пенсии, отпуснати изцяло по българското законодателство, изплащани в друга държава.

Общият брой на българските пенсии (лични и наследствени), отпуснати по европейски регламенти и международни договори към 31 декември 2019 г., е 46 066. Спрямо предходната година е отчетено повишение с 9,7% или с 4 069 повече (41 997 бр. за 2018 г.). Делът на личните пенсии от общия брой на българските пенсии по ЕРМД е 95,3% (43 901 бр.), а на наследствените – 4,7% (2 165 бр.).

Към 31 декември 2019 г. личните пенсии за ОСВ са 37 086 и заемат 84,5% от всички лични пенсии на лица със стаж в други държави (43 901). Те са с 3 363 бр. (или с 10,0%) повече спрямо броя им в края на 2018 г. (33 723 бр.).

Общо личните пенсии за ИОЗ към 31 декември 2019 г. са 6 815 бр., което представлява 15,5% от всички лични пенсии на лица със стаж в други държави. Спрямо предходната година, личните пенсии за инвалидност поради общо заболяване са се увеличили с 460 бр. или със 7,2%.

Броят на наследствените пенсии, отпуснати въз основа на стаж, положен в други държави към 31 декември 2019 г. е 2 165 бр. От тях наследствените пенсии за ОСВ са 638 бр. или 29,5%, а наследствените пенсии за ИОЗ – 1 527 бр. или 70,5%. Спрямо 2018 г. се наблюдава увеличение и при двата вида наследствени пенсии, съответно със 7,2% при пенсиите за ОСВ и с 15,3% при пенсиите за ИОЗ.

Всички изплащани добавки към пенсиите към 31 декември 2019 г., на лица със стаж в други държави са 3 105 бр. Спрямо 2018 г., когато са били 2 839, броят им се е увеличил с 266 добавки или с 9,4%.

Съгласно Споразумението между правителството на Република България и правителството на Република Турция за изплащане на български пенсии в Турция се урежда само начина на изплащане на пенсии, отпуснати в България на лица, живеещи в Турция. Предвидено е Споразумението да действа до влизане в сила на Спогодба за социално осигуряване между двете страни. Към 31 декември 2019 г. пенсионерите с пенсии, отпуснати въз основа на споразумението между България и Турция са 14 789 лица. В сравнение с предходната година те намаляват с 621 души или с 4,0%.

Броят на пенсиите и добавките, отпуснати въз основа на споразумението към 31 декември 2019 г. е 19 322 бр. (14 863 бр. пенсии и 4 459 бр. добавки), което е намаление с 3,0% спрямо 2018 г. (19 928 бр.). Личните пенсии за осигурителен стаж и възраст са 13 643 бр. и заемат дял от 91,8% от всички пенсии, изплащани към 31 декември 2019 г. От всички видове пенсии, отпуснати въз основа на споразумението с Турция, най-малък е броят на наследствените пенсии за ОСВ – 284. Личните пенсии за инвалидност поради общо заболяване са 451 бр., а на наследствените – 485 бр.

През 2019 г. новоотпуснатите пенсии по споразумението между България и Турция са 415 бр., което е с 47,2% повече спрямо отпуснатите през 2018 г. (282 бр.).

КРАТКОСРОЧНИ ОБЕЗЩЕТЕНИЯ И ПОМОЩИ ОТ ДОО

Паричните обезщетения на осигурените лица за временна неработоспособност, бременност, раждане, за отглеждане на дете до 2-годишна възраст и осиновяване на дете до 5-годишна възраст, трудоустрояване, както и помощите от държавното обществено осигуряване, се изчисляват и изплащат от ТП на НОИ.

1. Парични обезщетения за временна неработоспособност и трудоустрояване

Осигурените за общо заболяване и майчинство лица имат право на следните видове обезщетения, при изпълнени определени нормативни условия:

- Парични обезщетения за периодите на *временна неработоспособност и временно намалена работоспособност (трудоустрояване)*, ако имат най-малко 6 месеца осигурителен стаж, с изключение на ненавършилите 18-годишна възраст.
- Лицата, осигурени за трудова злополука и професионална болест, имат право на *парично обезщетение за трудова злополука или професионална болест*, както и на обезщетение *при трудоустрояване* в тези случаи, независимо от продължителността на осигурителния стаж.

Дневното парично обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване се изчислява в *размер 80 на сто*, а за временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест в *размер 90 на сто* от среднодневното брутно трудово възнаграждение или среднодневния осигурителния доход, върху които са внесени или дължими осигурителни вноски, а за самоосигуряващите се лица внесени осигурителни вноски за общо заболяване и майчинство за период от 18 календарни месеца, предхождащи месеца на настъпване на неработоспособността. Дневното парично обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване не може да надвишава среднодневното нетно възнаграждение за периода, от който е изчислено обезщетението.

- На осигуреното лице се изплаща парично обезщетение за временна неработоспособност *за времето, през което е под карантина*.
- Парично обезщетение се полага и за времето, през което осигуреното лице е отстранено от работа, когато *не може да бъде трудоустроено на друга подходяща работа*. Това обезщетение се изплаща за не повече от 90 календарни дни през една календарна година.
- На неработоспособните лица, изпратени от здравните органи на *санаторно-курортно лечение* се изплаща обезщетение за целия им престой в заведенията, включително до 3 календарни дни за пътуване. Обезщетението е в размерите, определени съответно за общо заболяване или за трудова злополука и професионална болест.
- Паричното обезщетение за *гледане на болен член от семейството* се изплаща при условията и в размера на паричното обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване. Обезщетението се изплаща в следните случаи:

- гледане или належащо придружаване за медицински преглед, изследване или лечение в страната или в чужбина на болен член на семейството над 18-годишна възраст (на всеки осигурен до 10 дни през една календарна година);
- гледане или належащо придружаване за медицински преглед, изследване или лечение в страната или в чужбина на болно дете до 18-годишна възраст (до 60 дни през една календарна година общо за всички осигурени членове на семейството);
- гледане на дете под карантина до 18-годишна възраст, болно от заразна болест (до изтичане срока на карантината);
- гледане на болно дете до 3-годишна възраст, настанено в заведение за болнична помощ заедно с осигурения (за времето, през което осигуреният е бил в заведението);
- гледане на здраво дете, върнато от детско заведение поради карантина (докато трае карантината).

За членове на семейството на осигуреното лице се смятат неговите възходящи и низходящи по права линия, съпругът и съпругата. Този вид парично обезщетение се изплаща и за гледане на дете, настанено при близки, роднини или приемно семейство.

- Право на обезщетение имат осигурените лица, които вследствие общо заболяване, трудова злополука или професионална болест са *трудоустроени на по-нископлатена работа*. Дневното парично обезщетение е в размер на разликата между полученото среднодневно трудово възнаграждение през 18-те календарни месеца преди трудоустрояването и получаваното среднодневно трудово възнаграждение след трудоустрояването. Това обезщетение се изплаща за времето на трудоустрояване, но за не повече от 6 месеца.

2. Статистически показатели за паричните обезщетения за временна неработоспособност

Обезщетенията за *временна неработоспособност* включват случаите на временна неработоспособност при наличие на:

- общо заболяване;
- нетрудова злополука;
- изследване поради общо заболяване;
- карантина;
- трудоустрояване поради общо заболяване;
- санаторно-курортно лечение поради общо заболяване;
- гледане на болно дете до 3-годишна възраст, настанено в заведение за болнична помощ заедно с осигурения;
- гледане или належащо придружаване за медицински преглед, изследване или лечение в страната или в чужбина на болно дете до 18-годишна възраст;
- гледане или належащо придружаване за медицински преглед, изследване или лечение в страната или в чужбина на болен член на семейството над 18-годишна възраст.

За 2019 г. са изплатени⁷ 2 710 050 (2 748 173 за 2018 г.) *парични обезщетения за временна неработоспособност* за 17 198 068 дни със среднодневен размер 34,29 лв. От тях 1 111 179 (41,0%) са изплатените обезщетения на мъже, за 7 355 010 дни със среднодневен размер 36,48 лв. Съществено по-висок е броят на обезщетенията за временна неработоспособност на жени – 1 598 871 (59,0%) за 9 843 058 дни, но с по-нисък среднодневен размер (32,65 лв.).

Броят на лицата с изплатено поне едно парично обезщетение за временна неработоспособност или временно намалена работоспособност поради общо заболяване за 2019 г. е 971 003 души. Жените са 566 998 и заемат дял от 58,4%, а мъжете – 404 005 души или 41,6%. Спрямо 2018 г. броят на лицата с поне едно обезщетение е намалял с 1,5% или с 14 608

⁷ Обезщетенията са от болнични листове с период през 2019 г.

души, което се дължи основно на спада на броя на жените с обезщетение, които са с 11 055 души или с 1,9% по-малко.

Преобладаващият брой жени с обезщетения за временна неработоспособност се дължи на по-високия им брой при обезщетенията за временна неработоспособност поради общо заболяване. През 2019 г. те са 435 004, което е с 30,3% повече от броя на мъжете с този вид обезщетение – 333 811. Традиционно жените по-често ползват болнични за гледане на болни деца и членове на семейството. От общия брой на жените с обезщетение за временна неработоспособност 16,1% или 91 131 жени са с обезщетение за гледане на болен член от семейството, докато при мъжете този показател е със значително по-ниска стойност – 13 429 души, което представлява 3,3% от всички мъже с обезщетение за временна неработоспособност.

Таблица № 9 : Брой лица с обезщетение за временна неработоспособност или временно намалена работоспособност поради общо заболяване за периода 01.01.-31.12.2019 г.

Вид на обезщетението	Общо	Мъже	Жени
Парични обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване	768 815	333 811	435 004
Парични обезщетения за временна неработоспособност поради нетрудови злополуки	97 159	56 565	40 594
Парични обезщетения за временна неработоспособност поради гледане на болен член от семейството и карантина	104 560	13 429	91 131
Парични обезщетения за санаторно-курортно лечение поради общо заболяване	417	168	249
Парични обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност	52	32	20
Общ брой лица	971 003	404 005	566 998

Средният размер на обезщетенията за временна неработоспособност за 2019 г. е 217,59 лв. и нараства с 8,9% спрямо предходната година (199,86 лв. за 2018 г.). Разликата в размера на средните обезщетения по пол е в полза на мъжете. Средният размер на обезщетението при мъжете е 241,47 лв. и е с 20,1% по-висок от средния изплатен размер на жените – 201,00 лв. Върху размера на обезщетението влияние оказва както броят на дните във временна неработоспособност, така и среднодневният размер на обезщетението. През 2019 г. среднодневният размер на обезщетението е 34,29 лв. и е нараснал спрямо 2018 г., когато е 31,22 лв., с 9,8%. За мъжете е 36,48 лв. и е с 11,7% по-висок от този на жените (32,65 лв.).

През 2019 г. изплатените парични обезщетения за *трудова злополука и професионална болест* са 21 947 (при 23 253 за 2018 г.) за 210 005 дни със среднодневен размер 44,56 лв. Размерът на *средното обезщетение* за трудова злополука и професионална болест е 426,43 лв. (391,53 лв. за 2018 г.). Общият брой на лицата с поне едно обезщетение за временна неработоспособност или временно намалена работоспособност поради трудова злополука и професионална болест през 2019 г. е 4 688. Преобладават мъжете, които са 2 802 с дял 59,8%. Изплатените обезщетения на мъже са 13 669 със среден размер 432,92 лв. Броят на жените с обезщетение за трудова злополука и професионална болест е 1 886, като са изплатени 8 278 обезщетения със среден размер 415,71 лв.

3. Обезщетения за майчинство

Осигурените за общо заболяване и майчинство лица имат право на следните видове обезщетения за майчинство, при изпълнени определени нормативни условия:

- Парично обезщетение на *трудоустроена* на друга работа осигурена жена *поради бременност или кърмене на дете или напреднал етап на лечение ин-витро* се изплаща, ако на новата работа се намали трудовото ѝ възнаграждение.

- Осигурената за общо заболяване и майчинство майка има право на парично обезщетение за бременност и раждане, ако има 12 месеца осигурителен стаж като осигурена за този риск. Обезщетението се изплаща за срок 410 дни, от които 45 дни преди раждането. Ако осигуряването за общо заболяване и майчинство е прекратено през време на получаване на обезщетението за бременност и раждане, последното се изплаща до изтичането на срока.
- Осигуреното за общо заболяване и майчинство лице, *при което е настанено дете по реда на чл. 26 от Закона за закрила на детето*, има право на парично обезщетение в размер на разликата от възрастта на детето в деня на настаняването му до изтичане на срока на полагащото се обезщетение за раждане, т. е. до 365 календарни дни, считано от датата на раждане на детето.
- Осигуреният за общо заболяване и майчинство баща има право на парично обезщетение *при раждане на дете за срок до 15 дни* през време на отпуска по чл. 163, ал. 8 от Кодекса на труда. Отпускът започва да тече от датата на изписване на детето от лечебното заведение, а за изплащане на обезщетение, бащата трябва да има 12 месеца осигурителен стаж и да е осигурен за общо заболяване и майчинство в деня, предхождащ датата, от която започва ползването на отпуска.
- Осигуреното за общо заболяване и майчинство лице има право на *парично обезщетение при раждане на дете* след навършване на 6-месечна възраст на детето *за остатък до 410 календарни дни* през време на отпуска по чл. 163, ал. 10 и 12 от Кодекса на труда.

Размерът на дневното парично обезщетение при бременност и раждане е равен на 90 на сто от среднодневното брутно трудово възнаграждение или среднодневния осигурителния доход, върху които са внесени или дължими осигурителни вноски, а за самоосигуряващите се лица – внесени осигурителни вноски за общо заболяване и майчинство за периода от 24 календарни месеца, предхождащи месеца на настъпване на временната неработоспособност. То не може да бъде по-голямо от среднодневното нетно възнаграждение за периода, от който е изчислено обезщетението и по-малко от минималната дневна работна заплата, установена за страната.

В случаите, когато през времето на изплащане на парично обезщетение при бременност и раждане или за отглеждане на дете, осигурената придобие отново право на парично обезщетение при бременност и раждане, обезщетението е в размера, определен за предходното дете, ако това е по-благоприятно за лицето.

- Майката, която е осигурена за общо заболяване и майчинство и е имала право на обезщетение за бременност и раждане, получава парично обезщетение в размер 50 на сто от него, когато:
  - след изтичането на периодите след раждането, които се разрешават с актове на здравните органи, не ползва отпуск за бременност и раждане или лицето, което ползва такъв отпуск, прекъсне неговото ползване;
  - след изтичането на периодите след раждането, които се разрешават с актове на здравните органи, самоосигуряващото се лице започне да упражнява трудова дейност, за която се осигурява за общо заболяване и майчинство.
- След изтичането на срока на обезщетението за бременност и раждане през време на *допълнителния платен отпуск за отглеждане на дете* до навършването на 2-годишната му възраст на майката/осиновителката или на лицето, което е поело отглеждането на детето, се изплаща месечно *парично обезщетение* в размер, определян ежегодно със Закона за бюджета на ДОО. Това обезщетение се изплаща и на лицата, при които е настанено дете по реда на чл. 26, ал. 1 от Закона за закрила на детето до навършването на 2-годишната му възраст. За 2019 г. размерът на обезщетението е 380 лв. Обезщетението могат да получат осигурените и самоосигуряващите се лица за общо заболяване и майчинство, ако имат 12 месеца осигурителен стаж като осигурени за този риск. Обезщетението не се изплаща при смърт на детето, даване за осиновяване

или при настаняване на детето по реда на чл. 26, ал. 1 от Закона за закрила на детето или в детско заведение, включително и детски ясли, както и при отглеждането му от лице, включено в програми за подкрепа на майчинството.

• *Обезщетение при неизползване на допълнителен платен отпуск за отглеждане на дете до 2-годишна възраст* се изплаща на:

- майката/ осиновителката, ако не ползва този отпуск или лицето, което ползва такъв отпуск го прекъсне;
- самоосигуряващото се лице с право на обезщетение за отглеждане на дете до 2-годишна възраст започне да упражнява трудова дейност, за която се осигурява за общо заболяване и майчинство.

Паричното обезщетение е в размер 50 на сто от обезщетението за отглеждане на дете до 2-годишна възраст и се изплаща на осигурените лица, ако имат 12 месеца осигурителен стаж като осигурени за общо заболяване и майчинство.

• Осигурените за общо заболяване и майчинство лица имат право на *обезщетение при осиновяване на дете до 5-годишна възраст*, ако имат 12 месеца осигурителен стаж като осигурени за този риск и ползват отпуск по чл. 164б от Кодекса на труда. Обезщетението се изплаща за срок до 365 дни от деня на предаване на детето за осиновяване, но не по-късно от навършване на 5-годишната му възраст. Размерът на обезщетението се определя като за обезщетение за бременност и раждане. Ако осигуряването за общо заболяване и майчинство е прекратено по време на получаване на обезщетението, последното се изплаща до изтичането на срока.

• Когато осиновителката и осиновителят се намират в брак, осиновителят има право на 15-дневен отпуск при осиновяване на дете до 5-годишна възраст от деня на предаване на детето за осиновяване, но не по-късно от навършване на 5-годишната му възраст. По време на този отпуск, на осигуреният за общо заболяване и майчинство *осиновител се изплаща обезщетение за срок до 15 дни*.

• След изтичане на 6 месеца от деня на предаване на детето за осиновяване на осигуреното за общо заболяване и майчинство лице се изплаща обезщетение в размер, определен като обезщетение за бременност и раждане, за остатъка до 365 дни през време на отпуска по чл. 164б, ал. 2, 3 и 5 от КТ.

• Осиновителката на дете до 5-годишна възраст или осиновителят, който сам е осиновил дете до 5-годишна възраст, има право на парично обезщетение в размер 50 на сто от обезщетението за осиновяване на дете до 5-годишна възраст, когато след изтичането на 90 дни от деня на предаване на детето за осиновяване:

- не ползва отпуск за осиновяване, или лицето, което ползва такъв отпуск, прекъсне неговото ползване;
- самоосигуряващото се лице започне да упражнява трудова дейност, за която се осигурява за общо заболяване и майчинство.

4. Статистически показатели за паричните обезщетения за майчинство

Броят на паричните обезщетения за бременност и раждане за 2019 г. е 738 459 (15 208 739 дни със среднодневен размер 29,14 лв.), като е отчетено намаление с 6 414 бр. спрямо 2018 г. Средният размер на обезщетението за бременност и раждане за 2019 г. (600,13 лв.) се е увеличил с 9,7% (или с 52,96 лв.) спрямо предходната година. В общия брой са включени следните видове обезщетения: при бременност и раждане на майките; при отглеждане на дете, настанено по реда на чл. 26, ал. 1 от ЗЗДет., при отглеждане на детето от бащата или друго осигурено лице, след навършване на 6-месечна възраст на детето; по време на 15-дневния отпуск на бащите при раждане на дете и при неизползване на отпуска за бременност и раждане.

Броят на лицата с изплатено поне едно парично обезщетение за бременност и раждане през 2019 г. е 108 320 и е нараснал спрямо 2018 г., когато са 107 782, с 0,5%. От тях жените са 86 003, с дял 79,4%, а мъжете – 22 317, с дял от 20,6%.

- Най-висок е броят на лицата с обезщетение за бременност и раждане по чл. 50, ал. 1 и 5 и чл. 51 от КСО – това са обезщетенията, които се изплащат на майките при раждане на дете, на лицата при които е настанено дете по реда на чл. 26, ал. 1 от Закона за закрила на детето и в случаите при смърт или тежко заболяване на майката. През 2019 г. са изплатени обезщетения на 85 118 лица, от които 85 081 жени и 37 мъже. Среднодневният размер на обезщетението е 29,09 лв.
- На 21 936 бащи са изплатени обезщетения за срок до 15 дни при раждане на дете. Средният размер на обезщетението е 361,88 лв. със среднодневен размер 31,27 лв.
- Лицата, които през 2019 г. са се върнали на работа и са получили 50 на сто от полагащото им се обезщетение при бременност и раждане са 921 със среден размер на полученото обезщетение от 454,38 лв. и среднодневен размер 18,89 лв. Този вид обезщетение се изплаща на 919 жени и двама мъже.
- На 345 лица, от които на 342 мъже са изплатени обезщетения за бременност и раждане след навършване на 6-месечна възраст на детето. Среднодневният размер на това обезщетение е 55,89 лв., а средният размер на обезщетението 1 069,86 лв.

Таблица № 10 : Брой лица с обезщетение за бременност и раждане за периода 01.01-31.12.2019 г.

Вид на обезщетението	Общо	Мъже	Жени
Парични обезщетения за бременност и раждане – чл. 50, ал. 1 и 5 и чл. 51 от КСО	85 118	37	85 081
Парични обезщетения на бащите при раждане на дете за срок от 15 дни – чл. 50, ал. 6 от КСО	21 936	21936	0
Парични обезщетения на лицата, поели отглеждането на детето след навършването на 6-месечната му възраст – чл. 50, ал. 7 от КСО	345	342	3
Парични обезщетения при неизползване на отпуска за бременност и раждане – чл. 50а от КСО	921	2	919
Общ брой лица	108 320	22 317	86 003

Броят на лицата с изплатено поне едно парично обезщетение за *отглеждане на дете до 2-годишна възраст* за 2019 г. е 92 569, от които 91 750 жени и 819 мъже. На тези лица през годината са изплатени 533 170 обезщетения със среден размер 325,42 лв. Броят на изплатените дни е 10 107 531. Лицата с изплатено поне едно обезщетение по време на допълнителния платен отпуск за отглеждане на дете до навършването на 2-годишна възраст са 76 108, а тези с поне едно обезщетение при неизползване на отпуска за отглеждане на дете до 2-годишна възраст са 16 461.

Обезщетенията при *осиновяване на дете до 5-годишна възраст* по чл. 53в от КСО през 2019 г. са 4 260 (85 701 дни със среднодневен размер 39,66 лв.). Средният размер на обезщетението е 797,78 лв. Общо лицата с такова обезщетение са 704, от които 624 са с обезщетения за времето на отпуск при осиновяване на дете до 5-годишна възраст, а 80 с обезщетение при неизползване на отпуск за осиновяване на дете до 5-годишна възраст.

5. Парични помощи

Държавното обществено осигуряване предоставя на осигурените лица възможността да получават следните видове помощи:

- Еднократна помощ *при смърт на осигуреното лице* се изплаща на съпруга/ съпругата, децата и родителите, като се разпределя поравно между тях. Размерът ѝ се определя ежегодно със Закона за бюджета на ДОО – за 2019 г. е 540 лв.
- Парична помощ *за инвалидност поради общо заболяване* (когато осигуреното лице има определена загубена работоспособност 50 и над 50 на сто), но няма необходимия осигурителен стаж за отпускане на пенсия за инвалидност поради общо заболяване.

Помощта е в размер на 60-дневното парично обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване (чл. 11, ал. 3 от КСО).

- Осигурените лица имат право на парични помощи за *профилактика и рехабилитация* и за *помощно-технически средства*, свързани с увреждането. Всяко правоимащо лице може да получи еднократно в рамките на една календарна година парична помощ за профилактика и рехабилитация с продължителност от 10 дни.

6. Статистически показатели за паричните помощи

През годината на 11 284 лица са изплатени еднократни помощи при смърт на осигурено лице, със среден размер от 207,68 лв.

Парична помощ за инвалидност поради общо заболяване, когато няма основание за отпускане на инвалидна пенсия поради недостатъчен стаж през 2019 г. не е отпусната на нито едно лице.

Парични помощи за профилактика и рехабилитация за сметка на ДОО през 2019 г. са получили 44 791 лица, а средният разход на едно лице е в размер на 443,75 лв. Ползвателите този вид помощ са с 2 745 души повече в сравнение с 2018 г.

ОБЕЗЩЕТЕНИЯ ЗА БЕЗРАБОТИЦА

1. Право и размер на обезщетенията за безработица

Право на парично обезщетение за безработица по Кодекса за социално осигуряване имат лицата, за които са внесени или дължими осигурителни вноски във фонд „Безработица“ най-малко 12 месеца от последните 18 месеца преди прекратяване на осигуряването и които:

- имат регистрация като безработни в Агенцията по заетостта;
- не са придобили право на пенсия за осигурителен стаж в Република България или пенсия за старост в друга държава или не получават пенсия за осигурителен стаж и възраст в минимален размер по чл. 68а или професионална пенсия по чл. 168 от КСО;
- не упражняват трудова дейност, за която подлежат на задължително осигуряване по КСО или по законодателството на друга държава, с изключение на лицата, сключили трудов договор за краткотрайна сезонна селскостопанска работа по чл. 114а, ал. 1 от Кодекса на труда.

При определяне на правото на парично обезщетение за безработица се зачита и времето: на платен и неплатен отпуск за отглеждане на дете; на платен и неплатен отпуск за временна неработоспособност и за бременност и раждане, отпуска при осиновяване на дете до 5-годишна възраст; на неплатен отпуск до 30 работни дни през една календарна година, както и времето, зачетено за осигурителен стаж по законодателството на друга държава на основание на международен договор, по който Република България е страна или на европейските регламенти за координация на системите за социална сигурност.

Паричните обезщетения се изплащат ежемесечно през месеца, следващ този, за който се дължат, за срок, определен според продължителността на осигурителния стаж, по време на който лицата са били осигурени за безработица, за времето след 31 декември 2001 г. Изискванията за наличие на осигурителен стаж за придобиване на правото и периодите на изплащане на обезщетението през 2019 г. са, както следва:

Таблица № 11 : Период за изплащане на обезщетение за безработица

Осигурителен стаж с осигуряване за безработица за времето след 31.12.2001 г. (години)	Период на изплащане на обезщетението (месеци)
до 3 години	4
от 3 години и 1 ден до 7 години	6
от 7 години и 1 ден до 11 години	8
от 11 години и 1 ден до 15 години	10
над 15 години	12

Паричното обезщетение за безработица се изплаща от датата на последното прекратяване на осигуряването, при условие че: (1) заявлението за отпускането му е подадено в тримесечен срок от тази дата и (2) лицето се е регистрирало като безработно в Агенцията по заетостта в срок 7 работни дни от тази дата.

Обезщетение се отпуска въз основа на подадено лично от лицето заявление в избрано ТП на НОИ по постоянен или настоящ адрес, или по електронен път чрез използване на квалифициран електронен подпис или персонален идентификационен код на подателя. В случаите, в които заявлението е подадено след изтичане на тримесечния срок по неуважителни причини, паричното обезщетение се изплаща от датата на заявлението за определения период, намален със закъснението. Ако заявлението е подадено в този срок, но регистрацията на лицето като безработно в Агенцията по заетостта е направена след изтичане на срока от 7 работни дни от прекратяване на осигуряването по неуважителни причини, паричното обезщетение се изплаща от датата на регистрацията за определения период, намален със закъснението.

По отношение на начина, по който се изчислява паричното обезщетение за безработица няма изменения в нормативната уредба през 2019 г. Дневното парично обезщетение за безработица е в размер на 60 на сто от среднодневното възнаграждение или среднодневния осигурителен доход, върху който са внесени или дължими вноски за фонд „Безработица“ за последните 24 календарни месеца, предхождащи месеца на прекратяване на осигуряването. То не може да бъде по-малко от минималния и по-голямо от максималния дневен размер на обезщетението, определени със Закона за бюджета на ДОО за всяка календарна година. През 2019 г. минималният дневен размер на обезщетението за безработица е 9 лв., а максималния размер е 74,29 лв. Месечният размер на паричното обезщетение за безработица се определя, като полученият дневен размер се умножи по броя на работните дни в месеца, за който се отнася.

Съществуват и някои особености при определяне размера на паричното обезщетение за безработица. Така например когато в периода, от който се определя среднодневното възнаграждение или среднодневният осигурителен доход, се включва време, което се зачита за осигурителен стаж без да се дължат осигурителни вноски, или през което лицето не е осигурено за безработица, при определяне на осигурителния доход се вземат съответно:

- за времето на платен и неплатен отпуск за отглеждане на дете, на неплатен отпуск за временна неработоспособност и за бременност и раждане и на неплатен отпуск до 30 работни дни през една календарна година – среднодневната минимална работна заплата, установена за страната за съответния период;
- за времето на платен отпуск за временна неработоспособност и за бременност и раждане, както и отпуска при осиновяване на дете до 5-годишна възраст – доходът, от който е определено паричното обезщетение;
- за времето, зачетено за осигурителен стаж по законодателството на друга държава на основание на международен договор, по който Република България е страна – среднодневната минимална работна заплата, установена за страната за съответния период;
- за времето, през което лицето не е осигурено за безработица – среднодневната минимална работна заплата, установена за страната за съответния период.

Безработните лица, придобили право на обезщетение преди изтичане на три години от предходно упражняване на правото на обезщетение, както и лицата, чиито правоотношения са били прекратени по тяхно желание или с тяхно съгласие, или поради виновното им поведение, на основание разпоредби от КТ, ЗДСл, ЗОВСРБ, ЗМВР, ЗДАР, ЗСВ или по други закони, получават минимален размер на обезщетението за срок от 4 месеца.

Лицата, наети на работа на непълно работно време в срока за изплащане на паричното обезщетение и получаващи възнаграждение по-малко от минималната работна заплата, установена за страната, получават обезщетение за безработица в размер 50 на сто от полагащото им се парично обезщетение за оставащия период на изплащането.

В случай че по време на получаване на обезщетението лицето е започнало да упражнява дейност – основание за задължително осигуряване или трудова дейност по законодателството на друга държава, която бъде преустановена след по-малко от 12 месеца, изплащането на паричното обезщетение се възстановява за оставащия към датата на прекратяването период, ако регистрацията на лицето в Агенцията по заетостта е направена в срок 7 работни дни от прекратяване на трудовата дейност. Ако регистрацията е направена след този срок по неуважителни причини, изплащането на паричното обезщетение се възстановява от датата на новата регистрация за оставащия към датата на прекратяването период, намален със закъснението.

Правото и редът за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица на съпругите/съпрузите на военнослужещите, които са ги последвали при преместването им в друго населено място и поради това са прекратили трудовите/служебните си правоотношения, както и на безработните съпруги/съпрузи на военнослужещите, участващи в международни операции и мисии е регламентирано в чл. 230 и чл. 231 от Закона за отбрана и въоръжените сили на Република България и в Наредбата за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица. Размерът на месечното обезщетение за безработица на тази категория лица се определя ежегодно със Закона за държавния бюджет на Република България и за 2019 г. е 340 лв.

Изплащането на паричното обезщетение се прекратява, когато лицето започне да упражнява трудова дейност, за която подлежи на задължително осигуряване по КСО, прекрати регистрацията си в АЗ, придобие право на пенсия за осигурителен стаж и възраст в Република България (вкл. пенсия в намален размер по чл. 68а или професионална пенсия по чл. 168 от КСО) или пенсия за старост в друга държава, както и в случай че безработният почине.

Паричните обезщетения за безработица се изплащат от НОИ за сметка на държавния бюджет, от датата на преместването/заминаването на военнослужещия, ако безработната/ият съпруга/съпруг се е регистрирала/л в Агенцията по заетостта в срок до един месец от датата на преместването/заминаването. На безработните съпруги на преместените военнослужещи обезщетението се изплаща за периода, през който не упражняват трудова дейност, за която подлежат на задължително осигуряване, но за не повече от 12 месеца. На безработните съпруги/съпрузи на военнослужещите, участващи в международна операция/мисия обезщетението се изплаща за периода на участие в операцията/мисията.

2. Показатели за безработните лица, получаващи парични обезщетения за безработица през 2019 г.

Средномесечният брой на осигурените лица за фонд „Безработица“ през 2019 г. е 2 464 162 лица, като се отчита намаление с 95 673 лица (с 3,7%) спрямо 2018 г.

Административната статистика на Агенцията по заетостта отчита през 2019 г. намаление на броя на регистрираните в бюрата по труда безработни със 17 728 лица (с 8,7%) спрямо предходната година, като средномесечният им брой е 185 266. Относителният дял на безработните жени през 2019 г. е 56,4%, а на мъжете – 43,4%. Средномесечното равнище на безработицата за страната е 5,6%, като отбелязва намаление с 0,6 п. п. спрямо предходната година. Това е най-ниско достигнато равнище за последните десет години. Сравнението с предходната година показва, че през 2019 г. е налице тенденция на намаление на

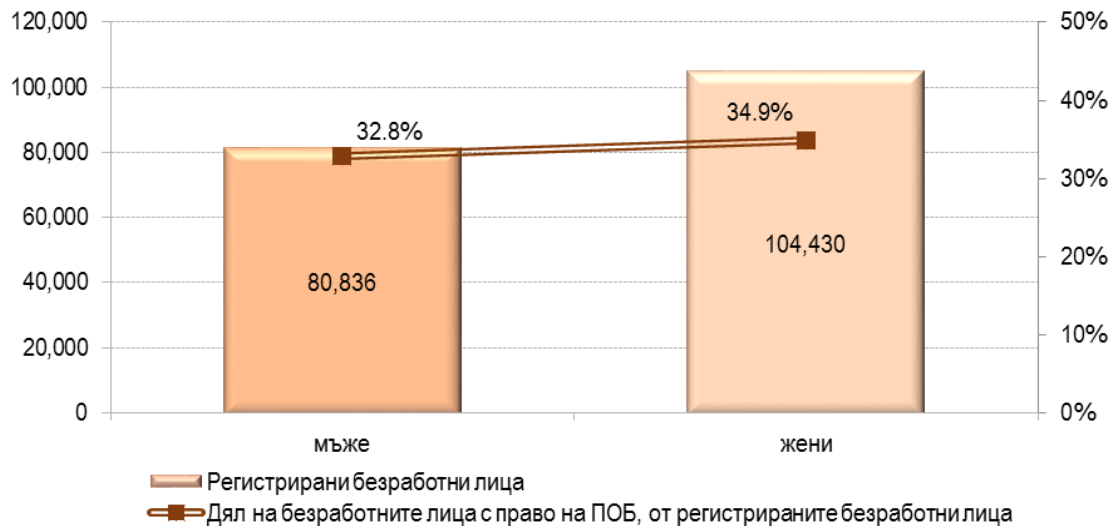
средномесечния брой регистрирани безработни лица от всички наблюдавани уязвими групи на пазара на труда.

Според разпределението по възраст традиционно най-голям дял от 26,8 на сто заемат безработните лица над 55-годишна възраст, следвани от групата от 50 до 54 годишните с дял от 12,9 на сто. Тези две групи лица срещат съществени трудности при намирането на работа. Общата тенденция на снижаване на регистрираните безработни лица е показателна и от факта, че в разпределението по възраст всички групи отбелязват намаление спрямо 2018 г., като най-значимо е при младежите до 29-годишна възраст – с 10,4 на сто.

Таблица № 12 : Осигурени лица за безработица, регистрирани безработни лица и безработни лица с право на парични обезщетения за безработица през 2019 г.

Показатели	Осигурени лица за фонд „Безработица“		Регистрирани безработни лица		Регистрирани безработни лица с право на ПОБ	
	брой	%	брой	%	брой	%
Брой лица	2 464 162	100.0%	185 266	100.0%	62 920	100.0%
По пол						
Мъже	1 232 754	50.03%	80 836	43.6%	26 506	42.1%
Жени	1 231 408	49.97%	104 430	56.4%	36 414	57.9%
По възраст						
до 19 г.	19 332	0.8%	1 708	0.9%	0	0.0%
от 20 до 24 г.	128 563	5.2%	7 523	4.1%	1 494	2.4%
от 25 до 29 г.	217 120	8.8%	14 767	8.0%	4 620	7.3%
от 30 до 34 г.	266 026	10.8%	20 358	11.0%	7 585	12.1%
от 35 до 39 г.	291 355	11.8%	21 929	11.8%	8 508	13.5%
от 40 до 44 г.	337 503	13.7%	22 841	12.3%	9 031	14.4%
от 45 до 49 г.	323 340	13.1%	22 583	12.2%	8 641	13.7%
от 50 до 54 г.	291 678	11.8%	23 911	12.9%	8 313	13.2%
над 55 г.	589 245	23.9%	49 646	26.8%	14 728	23.4%

През 2019 г. средномесечният брой на регистрираните безработни лица с право на парично обезщетение за безработица (ПОБ) е 62 920 бр. или с 13,5% по-малко спрямо 2018 г. Делът им от общия брой на регистрираните безработни лица е 34,0%, а разпределението по пол е представено на следващата фигура.

Фигура № 4 : Дял на безработните лица с право на ПОБ, от регистрираните безработни през 2019 г. (по пол)

Анализът на данните по възрастови групи показва намаление на безработните лица с право на ПОБ във всички групи възрасти в сравнение с 2018 г. И през 2019 г. най-много регистрирани безработни лица с право на обезщетение (14 728 бр. или 23,4%) са във възрастовата група над 55 години. Следващите по големина групи са във възрастовия интервал от 40 до 44 г. (9 031 бр. или 14,4%) и от 45 до 49 г. (8 641 бр. или 13,7%). Наблюдава се спад и в броя на безработните в групата на 50 – 54-годишните (8 313 бр. или 13,2%), те са с 8,2% по-малко. Безработните лица до 29-годишна възраст са 6 114 бр., или 9,7% от общата съвкупност, като продължава тенденцията на намаление на дела на безработните младежи с право на ПОБ и през 2019 г. с 1,2 п. п. спрямо 2018 г.

Средният размер⁸ на паричното обезщетение за безработица общо за страната през 2019 г. е 494,13 лв. и е с 3,5% (или с 16,57 лв.) по-висок спрямо предходната година. За нарастването му оказват влияние увеличението на минималната работна заплата за страната от началото на 2019 г. (с 9,8 на сто) и ръстът на осигурителните доходи на осигурените лица.

През 2019 г. се отчита известно намаление, като в броя на безработните лица с право на парично обезщетение за безработица с признат осигурителен стаж и/или осигурителен доход по Регламент (ЕО) №883/2004⁹, от 4 864 бр. през 2018 г. на 3 514 бр. през 2019 г., така и в средния размер от 1 330,07 на 1 315,90 лв.

Данните за разпределението по пол показват запазване на тенденцията по отношение на наличие на значителна разлика в средния размер на обезщетението. Мъжете получават средно по 564,31 лв., а жените 443,04 лв., като разликата между тях е 121,27 лв.

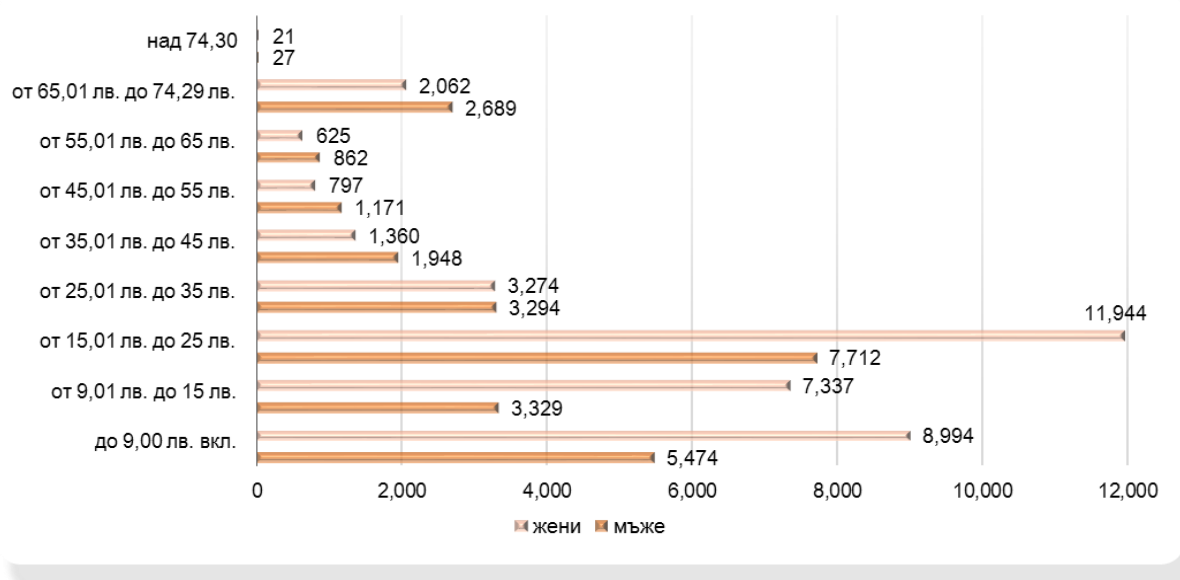
Според разпределението по области най-голям размер средномесечно обезщетение са получили безработните лица в София-град – 694,09 лв., а най-малък в област Силистра – 390,90 лв.

Традиционно с най-високи обезщетения и за двата пола е София-град, където средният размер на обезщетението за безработица при мъжете е 775,00 лв., а при жените 632,51 лв. С най-ниски обезщетения са мъжете в област Сливен – 436,86 лв., и жените в област Силистра – 339,37 лв.

⁸ Източник на данните за средните размери на ПОБ е Регистър „ПОБ“, НОИ

⁹ Източник на данните, е информационната система на НОИ за изплащаните обезщетения, поддържана на основание чл. 33, ал. 5, т. 10 от КСО.

Разпределението на паричните обезщетения по групи дневни размери показва, че средно през годината най-много са регистрираните безработни с размер на паричното обезщетение от 15 до 25 лв. дневно. Те са 19 656 души или 31,2% от всички регистрирани с право на обезщетение през 2019 г. От тях делът на жените е 60,8 на сто, а на мъжете – 39,2 на сто. Другите две по-големи групи безработни лица са с дневен размер на обезщетението до 9 лв. включително (14 468 души или 23,0%) и от 9 до 15 лв. (10 666 души или 17,0%). Значително по-малко са безработните в групите с високи дневни размери на паричното обезщетение в границите от 65 до 74,29 лв. (4 751 души) и над 74,30 лв. (48 души).

Фигура № 5 : Регистрирани безработни лица с право на обезщетение, разпределени по дневен размер на ПОБ и по пол, през 2019 г.

Данните от административната статистика на Агенцията по заетостта потвърждават отчетеното подобрене на основните показатели на пазара на труда. Установената тенденция на намаление в броя на регистрираните безработни след 2014 г. се запазва и през следващите години, като през 2019 г. е налице съществено свиване на безработицата. Сравнението с година по-рано показва, че безработните и равнището на безработица намаляват на територията на цялата страна, като в 18 области (предимно от Северна България) равнището е по-високо от средното за страната.

Разпределението на безработните с право на обезщетение по области през 2019 г. показва, че най-голяма е концентрацията в София-град – 8 533 бр. (13,6%), Пловдив 5 492 бр. (8,7%) и Бургас 4 384 бр. (7,0%). Най-малък брой регистрирани с право на ПОБ са отчетени в областите Видин (658), Ямбол (953) и Силистра (993 лица). През 2019 г. делът на безработните жени с право на ПОБ е по-висок спрямо този на мъжете във всички 28 области. Най-висок дял на жените се наблюдава в областите Бургас (65,1%), Перник (62,1%) и Варна (61,6%).

През 2019 г. групирането на безработните лица с право на обезщетение по степен на образование показва, че най-много са тези със средно образование – 36 745 души или 58,4% от всички получаващи обезщетение. Следва групата на лицата с висше образование с квалификационна степен доктор, магистър, бакалавър и специалист общо 15 010 души или 23,9% от цялата съвкупност, следвана от лицата с основно образование 9 247 (14,7%). От получаващите обезщетение 1 195 лица (1,9%) са с начално образование, а 723 лица (1,2%) са без образование. В структурата на безработните лица с право на парично обезщетение според образователния ценз през 2019 г. се отчита намаление при броя на безработните във всички групи спрямо 2018 г. При лицата с висше образование през 2019 г. е отчетено намаление с 4,3 п.п. спрямо предходната година. Делът им от 28,2% (20 515) през 2018 г. намалява на 23,9% (15 010) през 2019 г. Лицата със средно образование също отбелязват намаление от 39 697 през

2018 г. на 36 745 през 2019 г., като дялът им в структурата на безработните лица с право на парично обезщетение нараства на 58,4% при 54,6% през 2018 г. Съгласно административната статистика на Агенцията по заетостта най-високият коефициент на безработица е при лицата без квалификация или с много ниска квалификация. При получаващите парични обезщетения за безработица тенденцията е различна, тъй като лицата с начално и без образование са най-често дълготрайно безработни и те не получават обезщетение след определен период.

След извършената промяна през 2018 г. на изискванията за продължителност на осигурителния стаж с осигуряване за безработица за времето след 31 декември 2001 г. в разпределението по продължителност на осигурителния стаж, от който зависи срокът за изплащане на паричните обезщетения за безработица, с най-голям дял от 28% са безработните лица с право на ПОБ с продължителност на осигурителния стаж от 11 до 15 години. Следват безработните лица с осигурителен стаж от 7 до 11 години, които са 24%, а с най-нисък дял 13,8% са лицата с до 3 години осигурителен стаж.

Средномесечно през 2019 г. новорегистрираните безработни с право на обезщетение са 8 780 лица. В сравнение с предходната година когато са били 10 402 лица, те намаляват с 15,6 на сто. Средно за годината дялът на жените е 58,7%, а на мъжете – 41,3%.

Най-голям брой безработни лица с право на обезщетение са регистрирани през м. януари (12 293), м. ноември (11 183) и м. октомври (11 128), а най-малко през м. май (6 438) и м. април (6 952), което се дължи на сезонната заетост.

Средно за годината са прекратени обезщетенията на 12 358 безработни лица, или с 9,0% по-малко отколкото през 2018 г. Най-много прекратени обезщетения са отчетени през м. февруари (14 146), а най-малко – през м. септември (10 911).

ПРОГРАМА ЗА ПРОФИЛАКТИКА И РЕХАБИЛИТАЦИЯ

Право на парични помощи за профилактика и рехабилитация имат осигурените за общо заболяване, майчинство и/или за трудова злополука и професионална болест лица, за които са били внесени или са дължими осигурителни вноски, а за самоосигуряващите се лица – внесени дължимите осигурителни вноски за период от шест последователни календарни месеца, предхождащи месеца през който се провежда профилактиката и рехабилитацията. Изискването за внесени или дължими осигурителни вноски за период от шест календарни месеца не се отнася за лица с увреждания, резултат от претърпяна трудова злополука или професионална болест. Лицата, получаващи лична пенсия за инвалидност, ако не са навършили възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО и срокът на инвалидността в експертното решение на ТЕЛК/НЕЛК не е изтекъл, също имат право на този вид парична помощ.

Паричната помощ се изплаща еднократно за една календарна година за 10 дни престой, като през 2019 г. помощта за всяко правоимащо лице включва:

- средства за не повече от общо четири основни диагностични и терапевтични процедури дневно (вкл. прегледите и изследванията) по цени, утвърдени от Надзорния съвет на НОИ;
- частична парична помощ за хранене в размер на 7,00 лв. за един храноден;
- лимит за една нощувка с крайна цена в размер на 18,00 лв.

Ежегодно със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване се определят средства, които да се разходват за тази дейност по условия и ред, регламентирани в Наредба № 1 от 13 февруари 2007 г. за ползване и изплащане на паричните помощи за профилактика и рехабилитация. За 2019 г. бяха планирани средства за медицински услуги, нощувки и частична парична помощ за хранене, в размер на 20 103,1 хил. лв. От тях 18 195,3 хил. лв. са за сметка на ДОО за осигурени лица по КСО и 1 907,8 хил. лв. – предоставен трансфер на Военномедицинска академия за лица, ползвали програмата за профилактика и рехабилитация в базите на ВМА.

През 2019 г. са сключени договори с 20 юридически лица за общо 51 изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация. Изпълнителите, които извършват дейността по

профилактика и рехабилитация, са разположени на територията на 17 области – София-град, София-област, Пловдив, Варна, Бургас, Сливен, Ловеч, Габрово, Монтана, Пазарджик, Стара Загора, Добрич, Благоевград, Кюстендил, Велико Търново, Хасково и Смолян. По брой изпълнители и съответно с най-висок относителен дял е област Пловдив, София-град и Бургас с по 7 изпълнители (13,7% от общия брой), Пазарджик с 4 изпълнители (7,8% от общия брой), София-област, Смолян, Стара Загора, Благоевград и Монтана с по 3 изпълнители (с по 5,9% от общия брой).

По данни от Регистър „Рехабилитация“ през 2019 г. е изплатена сума в размер на 19 876,6 хил. лв. по 44 793 удостоверения, разпределени по фондове, както следва:

Таблица № 13 : Разпределение на изразходваните средства и брой на изплатените удостоверения за профилактика и рехабилитация по фондове на ДОО през 2019 г.

Фонд на ДОО	Изразходвани средства (хил. лв.)	Брой изплатени удостоверения
фонд „Общо заболяване и майчинство“	19 391,8	43 691
фонд „Пенсии“	463,8	1 054
фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“	1,8	3
фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“	14,6	34
фонд „Трудова злополука и професионална болест“	4,6	11
Общо:	19 876,6	44 793

С най-голям относителен дял (97,5%) са лицата, ползвали парична помощ за профилактика и рехабилитация от фонд „Общо заболяване и майчинство“, едва 2,4% са тези от фонд „Пенсии“ и под 1% – от фондовете „Пенсии за лицата по чл. 69“, „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ и „Трудова злополука и професионална болест“.

От лицата, възползвали се от профилактика и рехабилитация с най-голям относителен дял са тези със заболявания на опорно-двигателния апарат – 74,8% и на периферната нервна система – 21,1%.

Според възрастовото разпределение, най-голям дял заемат лицата над 51-годишна възраст – 72,1%, което кореспондира с повишаване на заболеваемостта след тази възраст. На второ място с 27,0% е делът на лицата от 31 до 50-годишна възраст. Несъществен е делът на преминалите през програмата лица под 30-годишна възраст – 0,9%.

В разпределението на лицата по полов признак се отчита превес на делът на жените (62,0%), ползвали парична помощ.

Данните за резултатите и ефекта от лечението през годината показват, че с подобрене са 44 741 от лицата, с непроменено здравословно състояние са 31 и с влошено – 19 лица.

Таблица № 14 : Разпределение на лицата, преминали през изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация през 2019 г.

Юридически лица, изпълнители на дейността по профилактика и рехабилитация	Преминали лица	
	Брой	%
„ПРО“ ЕАД	21 697	48,4
„СБР – НК“ ЕАД	8 075	18,0
ВМА	4 288	9,6
„СБР Стайков и фамилия“ ЕООД	2 968	6,6
БЛЦ – „Камена“ ЕАД	1 434	3,2
„СБР – Бургаски минерални бани“ ЕАД	942	2,1
„СБР – Варна“ АД	975	2,2
„СБР – Орфей“ ЕООД	841	1,9
СБР „Мари“ ООД	679	1,5

„СБР – Сапарева баня“ АД	488	1,1
„СБР – Здраве“ ЕАД	416	0,9
„СБР – Тузлата“ ЕООД	384	0,9
„СБРФРМ – Димина“ ЕООД	421	0,9
„СБР – Марикостиново“ ЕООД	358	0,8
„СБР – Петрич“ ЕООД	157	0,4
„СБР – Баня“ АД	164	0,4
СБР „Айлин“ ЕООД	124	0,3
„СБР – Родопи“ ЕООД	6	0,0
„СБР Несебър“ АД	371	0,8
„НСБФТР“ ЕАД	3	0,0
Общо:	44 791	100,0

От общия брой лица 48,4% са провели профилактика и рехабилитация в изпълнителите на дейността към „Профилактика, рехабилитация и отдих“ ЕАД. За тях са изплатени 9 457,4 хил. лв. Към „Специализирани болници за рехабилитация – Национален комплекс“ ЕАД са провели профилактика и рехабилитация 18,0% от общия брой лица и са изплатени 3 546,4 хил. лв. На трето място е Военномедицинска академия с относителен дял на преминалите лица – 9,6% и изплатени 1 907,7 хил. лв.

Контролът по изразходваните средства на държавното обществено осигуряване се осъществява от ТП на НОИ, на територията на които се намират изпълнителите на дейността. С инструкцията за контролната дейност по ползването и изплащането на паричните помощи за профилактика и рехабилитация са уредени условията, редът и сроковете за извършване на контрол в ТП на НОИ и при изпълнителите на дейността. Контролната дейност при изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация се извършва от инспекторите по осигуряването, съвместно с лекарите, експерти по експертиза на временната неработоспособност. Извършваната три пъти годишно контролна дейност при изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация се отнася както до услугите, предоставени на лица, пребиваващи в изпълнителя към момента на извършване на контрола, така и за лица, спрямо които дейността вече е извършена.

През 2019 г. са извършени 153 проверки при изпълнителите на дейността по профилактика и рехабилитация. За допуснати нарушения са съставени 29 ревизионни актове за начет, в размер на 5 456,76 лв. На изпълнителите на дейността към „СБР – Национален комплекс“ ЕАД са съставени ревизионни актове на обща стойност 1 109,88 лв., на „Профилактика, рехабилитация и отдих“ ЕАД на стойност 507,60 лв. На самостоятелните юридически лица ревизионните актове за начет са както следва „СБР Несебър“ АД с 1 765,20 лв., „СБР – Сапарева баня“ АД на стойност 1 738,63 лв., „СБР – Варна“ АД на стойност 185,40 лв. и др.

През 2019 г. в НОИ не са постъпили сигнали от лица за съществени нарушения по отношение на условията и провеждането на диагностичните и терапевтичните процедури при изпълнителите на дейността.

ТРУДОВИ ЗЛОПОЛУКИ

Контролните органи на НОИ осъществяват контрол по спазване на нормативните изисквания за установяване, разследване и регистриране на трудовите злополуки. За всяка злополука се извършва разследване от комисия под ръководството на ТП на НОИ и задължителното участие на представители на ИА „ГИТ“, по един представител на работодателя и на работещите от комитета или от групата по условия на труд, както и на други компетентни органи в зависимост от конкретния случай.

В териториалните поделения на НОИ се съставят досиета на злополуките и се води регистър, в който се включват и данните от декларациите за трудова злополука.

Съгласно КСО, осигурителят или предприятието ползвател е длъжен да декларира пред ТП на НОИ трудовата злополука в срок от 5 работни дни от узнаване на нейното настъпване.

В случай че не го направи, то пострадалият или неговите наследници имат право в срок една година от злополуката да я декларират, поради което статистическата информация за трудовите злополуки с окончателни данни се изготвя една година по-късно.

С приемането на Регламент (ЕС) № 349/2011 на Комисията от 11 април 2011 г. за прилагане на Регламент (ЕО) № 1338/2008 на Европейския парламент и на Съвета относно статистиката на Общността в областта на общественото здраве и здравословните и безопасни условия на труд по отношение на статистическите данни за трудовите злополуки, се промени методиката за статистическо отчитане. От 2011 г.¹⁰ референтният (отчетният) период е календарната година, в която злополуката е декларирана в териториалното поделение на НОИ, независимо от годината когато е станала.

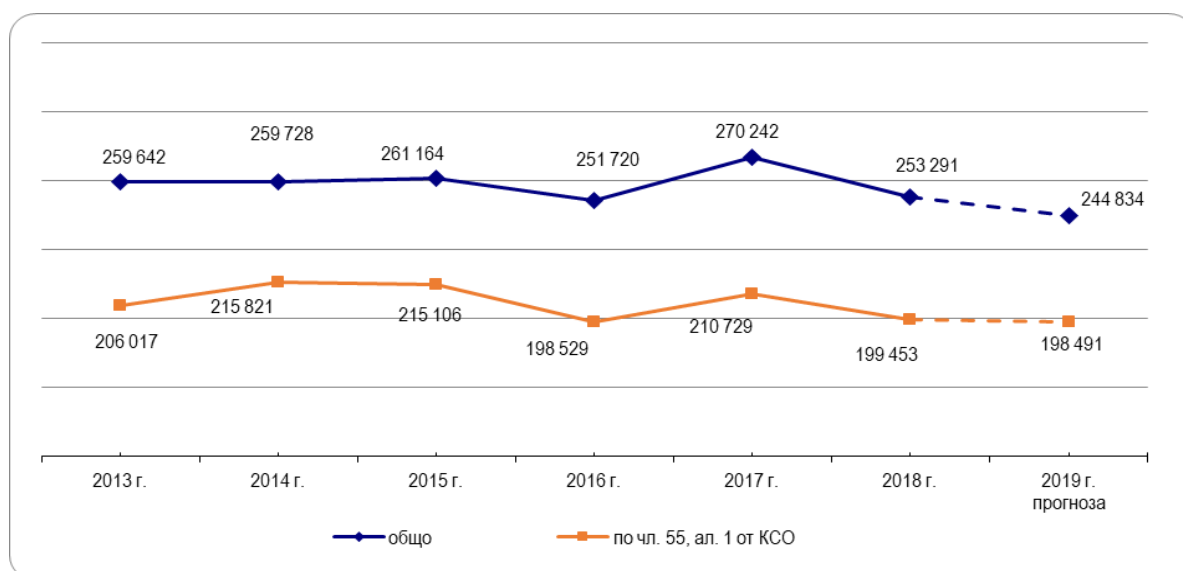
Данните за трудовите злополуки, които България предоставя на Европейската Комисия, Евростат, напълно отговарят на европейската методология и са сравними с тези на другите страни от ЕС. Информацията се предоставя годишно и се изпраща не по-късно от 18 месеца след края на референтната година (отчетния период).

1. Състояние на трудовия травматизъм през 2018 г.

По окончателните данни от регистрираните 3 101 злополуки през 2018 г., за трудови са приети общо 2 943. Броят на злополуките неприети за трудови е 150, а 8 случая са в процедура на разследване.

- Трудовите злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО, т. е. станали на самото работно място, през време и по повод на извършваната работа и при всяка работа, извършвана в интерес на предприятието, когато са причинили неработоспособност или смърт са 2 373, което представлява 80,6% от общия брой.
- Трудовите злополуки, предизвикали смърт са общо 107, а предизвикалите трайно намалена работоспособност (инвалидност) – 126.

През 2018 г. средносписъчният брой на осигурените лица за осигурителните рискове трудова злополука и професионална болест е 2 769 485. Отработени са 4 743 337 994 човекочаса. Осигурените лица и отработените човекочасове са повече спрямо предходната 2017 г., съответно с 33 461 души и 63 735 020 човекочасове.

Фигура № 6 : Загубени календарни дни от трудови злополуки за периода 2013 – 2019 г.

¹⁰ До 2010 г. статистическите данни се предоставяха за трудовите злополуки, станали през съответната календарна година.

Загубени са общо 253 291 календарни дни от трудови злополуки, като спрямо 2017 г. са намалели с 16 951. Поради трудови злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО през 2018 г. са загубени 199 453 календарни дни, което представлява 78,7% от общия брой загубени календарни дни.

Стойностите на средните за страната показатели за трудовите злополуки през 2018 г. и на показателите за трудовите злополуки по чл. 55, ал. 1 от КСО¹¹ са, както следва:

- Коефициент на честота $K_{\text{ч}} = 1,06$ (0,86)
(брой трудови злополуки на 1000 осигурени);
- Индекс на честота $I_{\text{ч}} = 0,62$ (0,50)
(брой трудови злополуки на 1 млн. отработени човекочаса);
- Коефициент на тежест $K_{\text{т}} = 0,091$ (0,072)
(загубени календарни дни от трудови злополуки, на един осигурен);
- Индекс на тежест $I_{\text{т}} = 53$ (42)
(загубени календарни дни от ТЗ на 1 млн. отработени човекочасове).

Стойностите на основните показатели на трудовите злополуки общо за страната през 2018 г. спрямо 2017 г. се променят, както следва:

- Коефициентът на честота ($K_{\text{ч}}$) намалява с 0,02 пункта;
- Индексът на честота ($I_{\text{ч}}$) е с 0,01 пункта по-нисък;
- Коефициент на тежест ($K_{\text{т}}$) намалява с 0,008 пункта;
- Индекс на тежест ($I_{\text{т}}$) намалява с 5 пункта.

2. Трудови злополуки през 2018 г. по регионален признак

Разпределението на трудовите злополуки по региони показва броят на регистрираните трудови злополуки в осигурители, регистрирани в съответното ТП на НОИ.

През 2018 г. най-голям е абсолютният брой на трудовите злополуки, регистрирани и признати по чл. 55, ал. 1 от КСО в София град – 757. Следват: Пловдив – 238, Варна – 201, Стара Загора – 120, Русе – 109 и Бургас – 103, което представлява 51,9% от общия брой на признатите злополуки. Най-малко трудови злополуки са регистрирани в ТП на НОИ – Силистра – 7, Кърджали – 13, Кюстендил и Монтана по 14, Видин – 17, Разград, Търговище и Ямбол по 19.

Трудовите злополуки завършили със смъртни случаи са най-много в София град – 19, Пловдив – 9, Варна – 7, Бургас и Стара Загора по 5, Русе – 4, Видин, Ловеч и Търговище по 3, Благоевград, Велико Търново, Габрово, Монтана, Пазарджик, Силистра, Сливен и София-област по 2. В останалите териториални поделения по 1 злополука.

Най-много злополуки, причинили трайно намалена работоспособност (инвалидност) са станали в София град – 22, Пловдив и Стара Загора по 9, Сливен – 7, Враца, Габрово и Ловеч по 5. В три от ТП на НОИ – Монтана, Разград и Силистра не са регистрирани трудови злополуки, довели до трайно намалена работоспособност.

3. Разпределение на трудовите злополуки през 2018 г. по Класификацията на икономическите дейности – 2008

Разпределението на трудовите злополуки се извършва по четири йерархични равнища (сектор, раздел, група, клас) на Класификацията на икономическите дейности – 2008 (КИД-2008). Съпоставяйки показателите на трудовите злополуки по сектори на КИД-2008 спрямо общите за страната, като най-проблемен и през 2018 г. е сектор „Добивна промишленост“ с най-високи показатели за честота и тежест. Показателите за честота са 3-4 пъти, а за тежест около 3 пъти над средните за страната. В сектора са работили 1% от осигурените лица и са допуснати 144 трудови злополуки или 4,9% от всички случаи.

¹¹ Стойностите са посочени в скоби.

В сектор „Преработваща промишленост“, обхващащ 24 икономически раздела на КИД - 2008, през 2018 г. са работили 22,1% от осигурените лица и са регистрирани и признати най-много злополуки, като абсолютен брой 663 или 27,9% от всички злополуки.

Следват: „Транспорт, складиране и пощи“ – 435, „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“ – 261, „Строителство“ – 228, „Държавно управление“ – 131, „Добивна промишленост“ – 128, „Хуманно здравеопазване и социална работа“ – 101. Трудовите злополуки, отчетени в тези сектори представляват 50,3% от общия брой.

Най-много злополуки, предизвикали смърт са регистрирани в: „Строителство“ – 21, „Транспорт, складиране и пощи“ – 19 и „Преработваща промишленост“ – 14 и „Селско, горско и рибно стопанство“ – 11.

Коефициентът на честота на смъртните трудови злополуки (брой смъртни трудови злополуки на 10 000 осигурени) през 2018 г. общо за страната е 0,31. В 25 сектора този коефициент е над общият за страната. Най-висок е в секторите: „Транспорт, складиране и пощи“ – 6,6, „Селско, горско и рибно стопанство“ – 3,07, „Строителство“ – 1,61, „Добивна промишленост“ – 1,43, „Доставяне на вода, канализационни услуги“ – 1,42. В четири сектора не са регистрирани смъртни трудови злополуки

Секторите с най-голям брой злополуки, довели до трайно намалена работоспособност са „Преработваща промишленост“ – 47, „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“ и „Транспорт, складиране и пощи“ по 10; „Строителство“ – 8; „Доставяне на води: Канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване“ – 6; „Добивна промишленост“ – 5.

При съпоставяне на данните за трудовите злополуки по икономически дейности, най-много злополуки са станали в „Сухопътен транспорт“ – 213; „Търговия на дребно, без търговията с автомобили и мотоциклети“ – 138; „Държавно управление“ – 131; „Производство на метални изделия без машини и оборудване“ – 99; „Строителство на сгради“ и „Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети“ по 98.

Смъртните злополуки по икономически дейности са най-много в „Сухопътен транспорт“ – 15, „Строителство на сгради“ и „Специализирани строителни дейности“ по 8; „Растениевъдство, животновъдство и лов“ – 6; „Строителство на съоръжения“ и „Горско стопанство“ по 5.

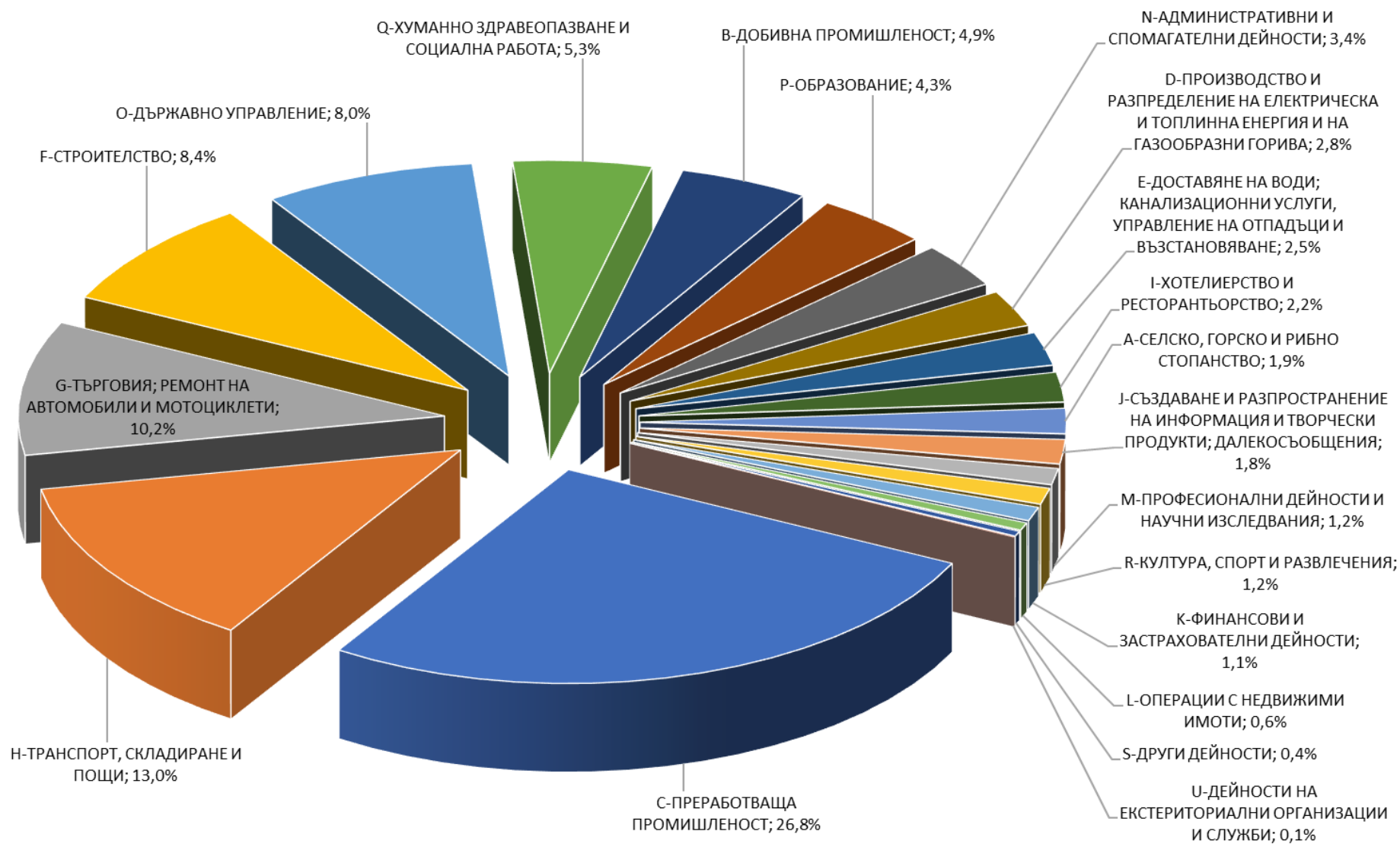
Инвалидните злополуки по икономически дейности са най-много в „Производство на метални изделия, без машини и оборудване“ – 14, „Сухопътен транспорт“ – 7, „Търговия на едро, без търговията с автомобили и мотоциклети“ и „Производство на хранителни продукти“ по 6.

Най-високи общи показатели за честота ($K_{ч}$; $I_{ч}$) са в икономическите дейности: „Добив на метални руди“ ($K_{ч}$ – 12,17; $I_{ч}$ – 6,75), „Производство на основни метали“ ($K_{ч}$ – 4,18; $I_{ч}$ – 2,25), „Воден транспорт“ ($K_{ч}$ – 2,65; $I_{ч}$ – 1,79), „Пощенски и куриерски дейности“ ($K_{ч}$ – 2,34; $I_{ч}$ – 1,36), „Артистична и творческа дейност“ ($K_{ч}$ – 2,26; $I_{ч}$ – 1,29).

Почти в същите дейности са и най-високи общите показатели за тежест ($K_{т}$; $I_{т}$): „Добив на метални руди“ ($K_{т}$ – 0,573; $I_{т}$ – 318), „Производство на основни метали“ ($K_{т}$ – 0,402; $I_{т}$ – 216), „Воден транспорт“ ($K_{т}$ – 0,272; $I_{т}$ – 185), „Ремонт и инсталиране на машини и оборудване“ ($K_{т}$ – 0,258; $I_{т}$ – 149), „Строителство на съоръжения“ ($K_{т}$ – 0,221; $I_{т}$ – 128).

Таблица № 15 : Трудови злополуки през 2018 г. по сектори на Класификация на икономическите дейности (КИД-2008)

Наименование на позицията	Код по КИД - 2008 г.	Среден списъчен брой на осигурените лица	Отработени човекочасове	ТРУДОВИ ЗЛОПОЛУКИ - 2018 година								ПОКАЗАТЕЛИ							
				Трудови злополуки (бр.)		в т.ч. трудови злополуки предизвикали:				Загубени календарни дни от трудови злополуки (бр.)		Коефициент на честота К _ч		Коефициент на тежест К _т		Индекс на честота И _ч		Индекс на тежест И _т	
				общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	смърт	инвалидност	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	Кч общо	Кч по чл. 55, ал. 1 от	Кт общо	Кт по чл. 55, ал. 1 от	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО	общо	по чл. 55, ал. 1 от КСО
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
ЗА СТРАНАТА		2 769 485	4 743 337 994	2 943	2 373	107	87	126	102	253 291	199 453	1,06	0,86	0,091	0,072	0,62	0,50	53	42
СЕЛСКО, ГОРСКО И РИБНО СТОПАНСТВО	A	86 996	141 634 150	56	53	12	11	3	2	4 362	4 339	0,64	0,61	0,050	0,050	0,40	0,37	31	31
ДОБИВНА ПРОМИШЛЕНОСТ	B	26 607	48 907 736	144	128	3	3	6	5	8 896	8 108	5,41	4,81	0,334	0,305	2,94	2,62	182	166
ПРЕРАБОТВАЩА ПРОМИШЛЕНОСТ	C	611 370	1 096 035 724	789	663	21	14	53	47	71 305	58 640	1,29	1,08	0,117	0,096	0,72	0,60	65	54
ПРОИЗВОДСТВО И РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЕЛЕКТРИЧЕСКА И ТОПЛИННА ЕНЕРГИЯ И НА ГАЗООБРАЗНИ ГОРИВА	D	39 904	75 240 480	81	68	4	4	1	1	7 945	6 064	2,03	1,70	0,199	0,152	1,08	0,90	106	81
ДОСТАВЯНЕ НА ВОДИ; КАНАЛИЗАЦИОННИ УСЛУГИ, УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ	E	39 720	73 232 617	74	66	4	4	7	6	5 972	5 028	1,86	1,66	0,150	0,127	1,01	0,90	82	69
СТРОИТЕЛСТВО	F	156 334	252 903 453	247	228	22	21	11	8	24 906	23 607	1,58	1,46	0,159	0,151	0,98	0,90	98	93
ТЪРГОВИЯ; РЕМОНТ НА АВТОМОБИЛИ И	G	433 534	735 341 349	299	261	6	4	11	10	23 166	19 164	0,69	0,60	0,053	0,044	0,41	0,35	32	26
ТРАНСПОРТ, СКЛАДИРАНЕ И ПОЩИ	H	177 668	306 471 903	383	345	20	19	11	10	30 939	27 503	2,16	1,94	0,174	0,155	1,25	1,13	101	90
ХОТЕЛИЕРСТВО И РЕСТОРАНТЪОРСТВО	I	172 123	271 989 658	66	56	2	1			4 493	3 652	0,38	0,33	0,026	0,021	0,24	0,21	17	13
СЪЗДАВАНЕ И РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ТВОРЧЕСКИ ПРОДУКТИ; ДАЛЕКОСЪОБЩЕНИЯ	J	102 210	184 354 857	54	34	2	2			5 170	2 938	0,53	0,33	0,051	0,029	0,29	0,18	28	16
ФИНАНСОВИ И ЗАСТРАХОВАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ	K	91 974	163 409 224	31	15					3 330	1 513	0,34	0,16	0,036	0,016	0,19	0,09	20	9
ОПЕРАЦИИ С НЕДВИЖИМИ ИМОТИ	L	29 891	45 667 147	17	14	1	1	1		1 491	1 287	0,57	0,47	0,050	0,043	0,37	0,31	33	28
ПРОФЕСИОНАЛНИ ДЕЙНОСТИ И НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ	M	97 452	157 462 965	36	18	1				2 679	1 164	0,37	0,18	0,027	0,012	0,23	0,11	17	7
АДМИНИСТРАТИВНИ И СПОМАГАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ	N	124 540	209 228 155	100	78	3	1	7	4	8 023	6 170	0,80	0,63	0,064	0,050	0,48	0,37	38	29
ДЪРЖАВНО УПРАВЛЕНИЕ	O	169 187	286 245 022	236	131	2	1	5	3	19 674	10 260	1,39	0,77	0,116	0,061	0,82	0,46	69	36
ОБРАЗОВАНИЕ	P	169 803	302 198 719	126	72	3	1	6	3	12 322	7 481	0,74	0,42	0,073	0,044	0,42	0,24	41	25
ХУМАННО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И СОЦИАЛНА РАБОТА	Q	138 926	231 793 675	155	101	1		4	3	15 068	9 399	1,12	0,73	0,108	0,068	0,67	0,44	65	41
КУЛТУРА, СПОРТ И РАЗВЛЕЧЕНИЯ	R	43 505	73 902 945	36	32					2 661	2 508	0,83	0,74	0,061	0,058	0,49	0,43	36	34
ДРУГИ ДЕЙНОСТИ	S	56 922	85 715 757	11	9					754	614	0,19	0,16	0,013	0,011	0,13	0,10	9	7
ДЕЙНОСТИ НА ДОМАКИНСТВА КАТО РАБОТОДАТЕЛИ; НЕДИФЕРЕНЦИРАНИ ДЕЙНОСТИ НА ДОМАКИНСТВА ПО П-ВО НА СТОКИ И УСЛУГИ ЗА СОБСТВЕНО	T	21	28 076																
ДЕЙНОСТИ НА ЕКСТЕРИТОРИАЛНИ ОРГАНИЗАЦИИ И СЛУЖБИ	U	798	1 574 382	2	1					135	14	2,51	1,25	0,169	0,018	1,27	0,64	86	9

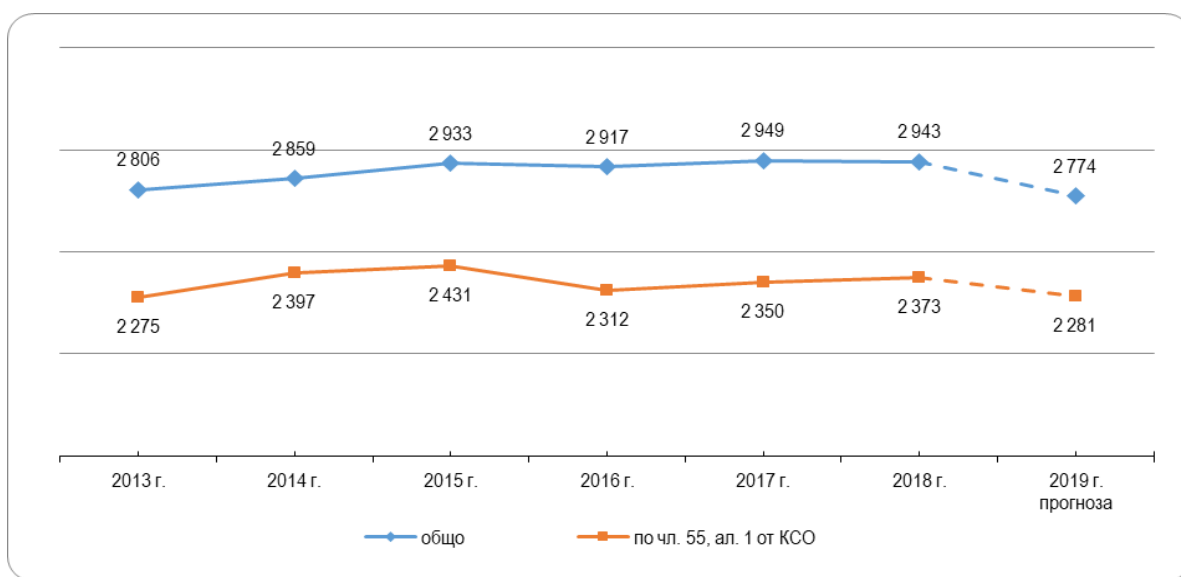

Фигура № 7 : Разпределение на общия брой трудови злополуки, регистрирани през 2018 г. по сектори на Класификацията на икономическите дейности – 2008 (КИД-2008)

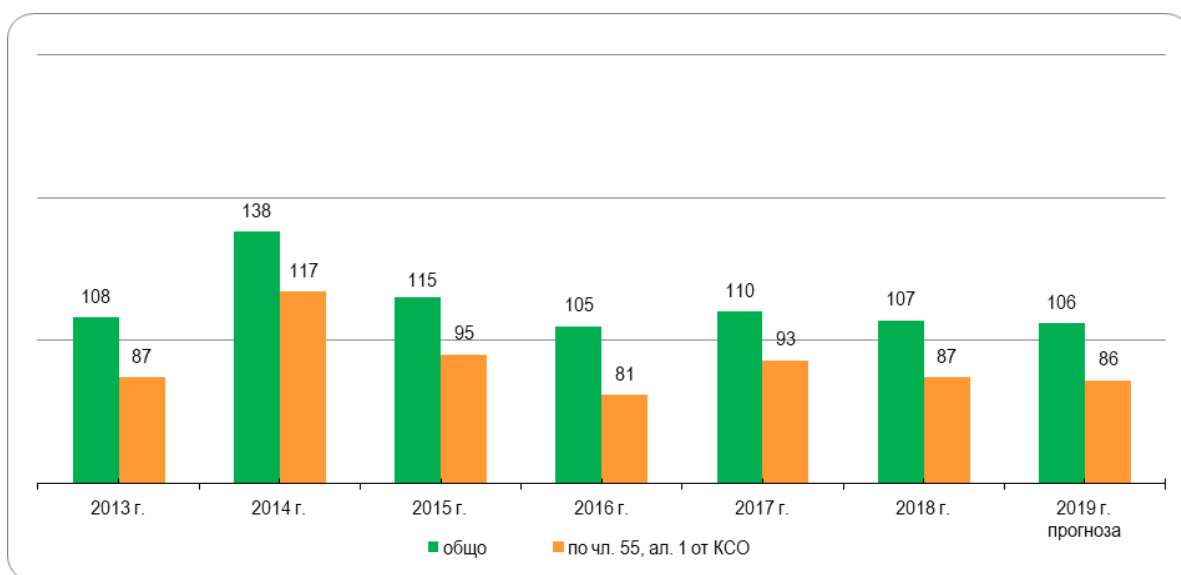
4. Сравнение на показателите на трудовите злополуки през периода 2013 – 2018 г.

Динамиката на окончателните стойности на показателите на трудовите злополуки за 2013 – 2018 г., както и на предварителните данни за 2019 г. е представена графично на следващата фигура. Стойностите за 2019 г. са прогнозни, изчислени на база разполагаемите оперативни данни в информационната система на НОИ за броя на регистрирани злополуки за календарната година, съгласно действащия Регламент (ЕС) 349/2011. През 2019 г. се очаква намаление на общия брой трудови злополуки, включително и на смъртните.

Показателите за честота и тежест на трудовите злополуки са изчислени и представени графично в два разреза. Първият е общо за всички трудови злополуки, а вторият – за злополуките, станали при обстоятелствата, определени в чл. 55, ал. 1 от КСО.

Фигура № 8 : Брой трудови злополуки за периода 2013 – 2019 г.

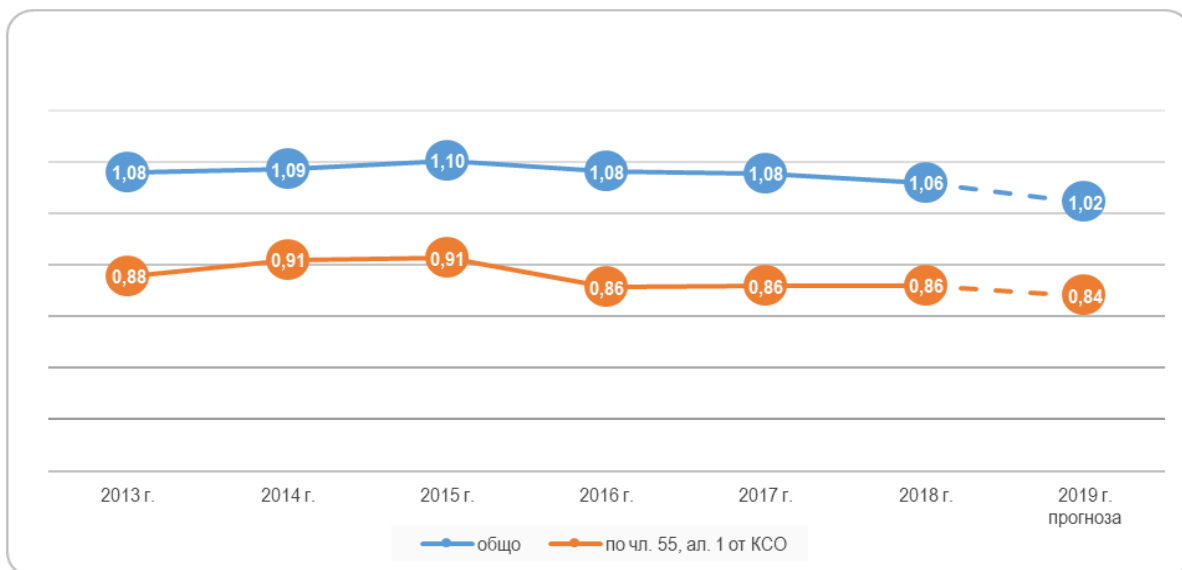

Фигура № 9 : Брой смъртни трудови злополуки за периода 2013 – 2019 г.

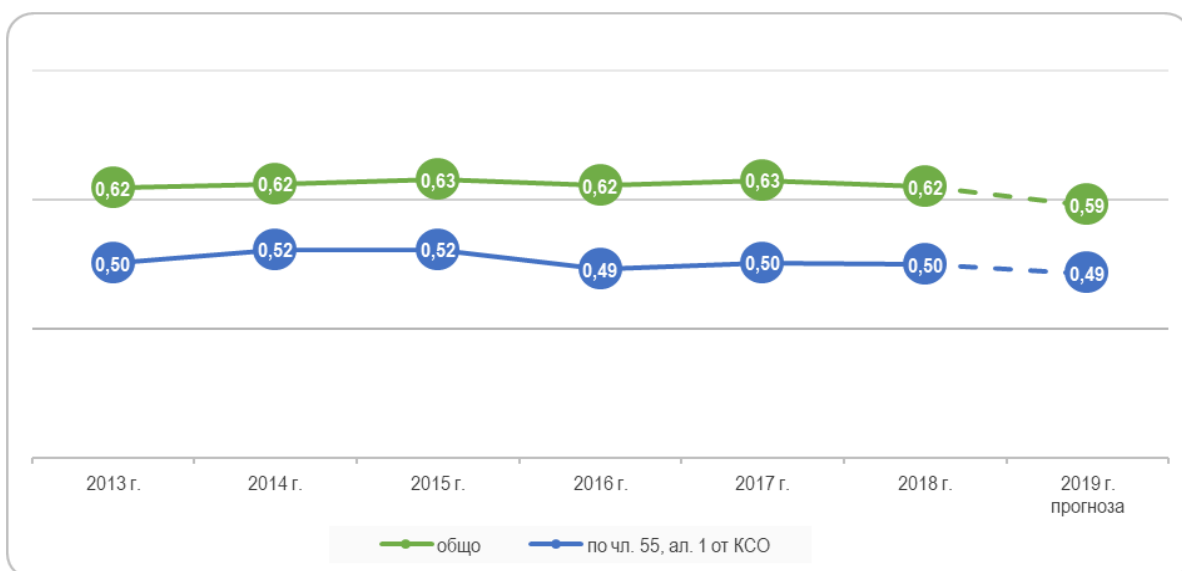

Съпоставянето на окончателната информация за трудовите злополуки за периода 2013 – 2018 г. показва, че показателите характеризиращи трудовия травматизъм за честота и тежест остават относително стабилни.

През 2013 г. коефициентът на честота намалява спрямо предходната година (от 1,20 до 1,08) и до 2018 г. няма съществени отклонения на стойността му, като през последната година бележи спад спрямо началото на периода от 0,02 пункта.

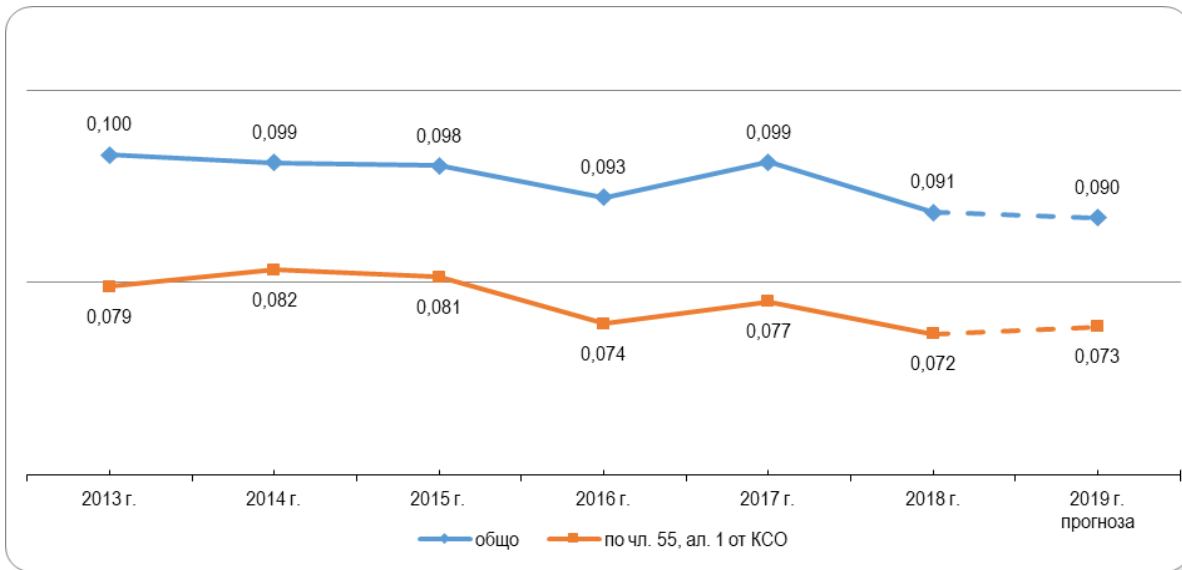

Фигура № 10 : Коефициент на честота Кч
(брой трудови злополуки на 1 000 наети /осигурени лица)

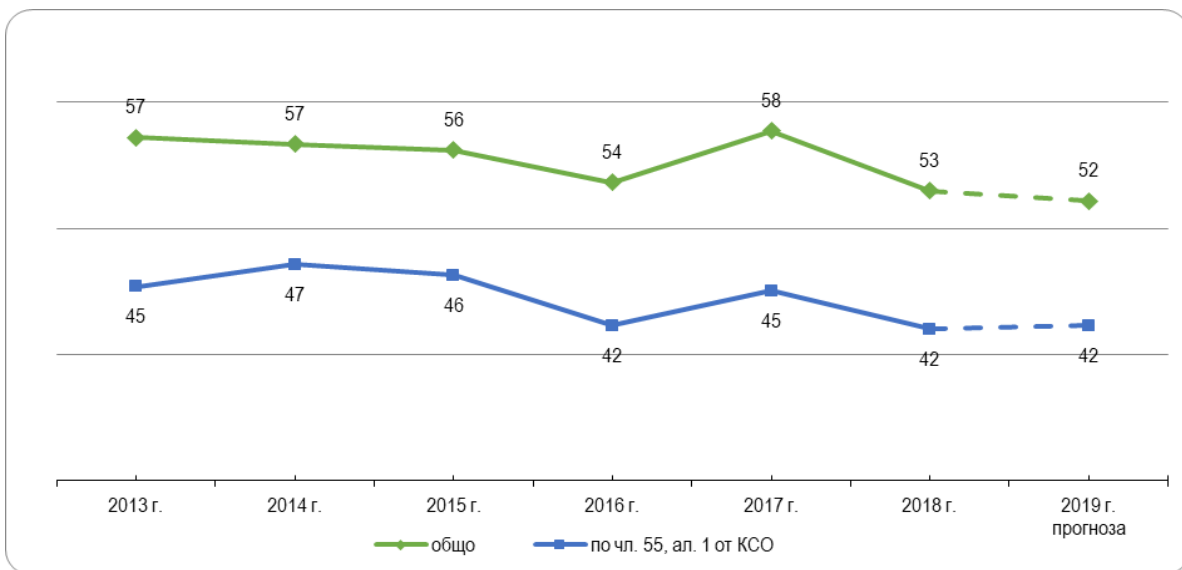

Фигура № 11 : Индекс на честота Ич
(брой трудови злополуки на 1 млн. отработени човекочаса)

След отбелязаната в периода 2011 – 2013 г. тенденция на увеличаване на коефициентът на тежест с 0,020 пункта и на индексът на тежест с 11, през 2013 г. показателите за тежест се стабилизират и са с тенденция към намаляване до 2018 г. Коефициентът на тежест за общия брой трудови злополуки през 2018 г. ($K_T = 0,091$; $I_T = 53$), спрямо 2017 г. ($K_T = 0,099$; $I_T = 58$) е намалял съответно с 0,008 пункта, а индексът на тежест с 5 пункта.

Фигура № 12 : Коефициент на тежест Кт
(брой загубени календарни дни на 1 нает /осигурен)

Фигура № 13 : Индекс на тежест Ит
(брой загубени календарни дни на 1 млн. отработени човекочаса)

5. Трудови злополуки през 2019 г.

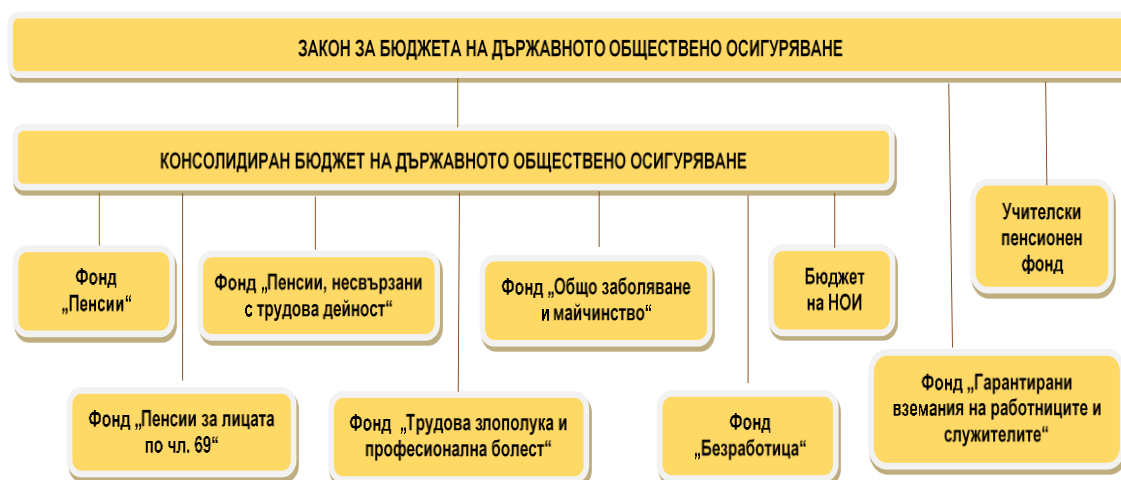
По оперативни данни през 2019 г. са регистрирани 2 945 декларации за трудови злополуки. От тях признати за трудови са 2 755, от които 2 262 са станали на работното място (чл. 55, ал. 1 от КСО). Трудовите злополуки предизвикали смърт са 98, а довели до трайно намалена работоспособност – 22.

Разпределението на трудовите злополуки по икономически сектори показва, че 27,2% от тях са станали в „Преработваща промишленост“, 12,6% в „Транспорт, складиране и пощи“, 10,9% в „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“, 7,4% в „Строителство“, 6,9% в „Държавно управление“, 5,4% в „Хуманно здравеопазване и социална работа“ и 4,8% в „Добивна промишленост“.

Най-много смъртни трудови злополуки са станали в секторите: „Строителство“ – 20, „Преработваща промишленост“ – 19, „Транспорт, складиране и пощи“ – 17, „Търговия: Ремонт на автомобили и мотоциклети“ – 13 и „Селско, горско и рибно стопанство“ – 5.

КОНСОЛИДИРАН БЮДЖЕТ НА ДЪРЖАВНОТО ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ ЗА 2019 г.

Бюджетът на държавното обществено осигуряване е основен годишен финансов план или финансовата рамка на социалноосигурителната система. Структурата на бюджета следва модела на фондовата организация на общественото осигуряване съобразно спецификата на осигурителните рискове, съвкупността на осигурените лица, изискванията на единната бюджетна класификация и разпоредбите на чл. 89, ал.2 от Закона за публичните финанси по отношение на съставните елементи и на ЗБДОО.

Фигура № 14 : Бюджетна структура на ДОО

Законът за бюджета на ДОО за 2019 г. съдържа консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване, бюджетите на фондовете: „Пенсии“, „Пенсии за лицата по чл. 69“, „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, „Трудова злополука и професионална болест“, „Общо заболяване и майчинство“, „Безработица“ и бюджета на Националния осигурителен институт. С него се приемат като приложения и годишните бюджети на „Учителския пенсионен фонд“ и на фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“, които не се включват в консолидирания бюджет на ДОО.

Основните макроикономически показатели, заложи в средносрочната бюджетна прогноза за периода 2019 – 2021 г., действащата нормативна уредба и реализираните политики през годината, определят рамката на консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване и обуславят неговото изпълнение.

Анализът на изпълнението на консолидирания бюджет на ДОО и на бюджетите по фондове показва реализирането на една от основните функции на НОИ – да управлява ефективно и прозрачно средствата на ДОО в съответствие с фондовия принцип за финансиране и изразходване на средствата според структурата на осигурените социални рискове. Последващият контрол върху изпълнението на бюджета в неговите съставни части по осигурителни фондове и социалноосигурителни програми, финансирани от тези фондове, е действен инструмент за проследяване набирането и изразходването на бюджетните средства, реализацията на дългосрочните и годишните приоритети на социалноосигурителната политика и постигнатите резултати.

Изпълнението на консолидирания бюджет на ДОО за 2019 г. показва следното:

- ❖ *Планираните приходи* (без трансфери) са 7 528 066,4 хил. лв., а *планираните разходи*¹² (без трансфери) са 11 750 420,2 хил. лв. Съгласно Закона за бюджета на ДОО, бюджетът на държавното обществено осигуряване в края на годината трябва да завърши с нулев остатък, който се формира от приходите, разходите и сумите на трансферите.
- ❖ Изпълнението на бюджета на ДОО за 2019 г. (без трансферите) показва, че са постъпили 7 739 220,8 хил. лв. приходи или изпълнението на плана е 102,8 на сто, а са изразходвани 11 656 486,0 хил. лв. или 99,2 на сто изпълнение на плана.
- ❖ В края на годината е реализиран остатък по валутните сметки на НОИ в размер на 378,5 хил. лв.

Основните резултати, с които се характеризира изпълнението на бюджета на ДОО за 2019 г. по отделните части на бюджетната структура, са детайлно представени в следващите части на анализа.

ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРИХОДНАТА ЧАСТ НА КОНСОЛИДИРАНИЯ БЮДЖЕТ НА ДОО ЗА 2019 Г.

В приходната си част консолидираният бюджет на ДОО за 2019 г. се реализира при следните социалноосигурителни политики и параметри:

- Размерът на осигурителната вноска за фонд „Пенсии“ през 2019 г. е както следва:
  - За работещите при условията на трета категория труд – 19,8 на сто за родените преди 1 януари 1960 г., при съотношение – 11,02 за сметка на работодателя и 8,78 за сметка на работника и 14,8 на сто за лицата родени след 31 декември 1959 г., съответно при съотношение 8,22/6,58.
  - За работещите при условията на първа и втора категория труд и за лицата по чл. 69а от КСО осигурителната вноска е 22,8 на сто за лицата родени преди 1 януари 1960 г. (за осигурител и осигурен съответно е 14,02 и 8,78) и 17,8 на сто за родените след 31 декември 1959 г. (за осигурител и осигурен – 11,22 и 6,58).
- Размерът на осигурителната вноска за лицата, осигурени във фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ е 60,8 на сто за лицата, родени преди 1 януари 1960 г. и 55,8 на сто за лицата, родени след 31 декември 1959 г.
- Осигурителните вноски за фонд „Общо заболяване и майчинство“ (3,5%) и фонд „Безработица“ (1,0%), както и съотношението (60:40) при разпределянето им между осигурител и осигурено лице се запазиха на нивата от предходната година.
- Размерите на осигурителните вноски за фонд „Трудова злополука и професионална болест“ са диференцирани между 0,4 и 1,1 на сто, според степента на риска за икономическата дейност и са изцяло за сметка на работодателя, съгласно приложение № 2 към чл. 14 от ЗБДОО за 2019 г.
- От началото на 2018 г. беше отменено изискването минималният месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица да се определя съобразно облагаемия им доход като самоосигуряващо се лице. През 2019 г. минималният осигурителен доход, върху който самоосигуряващите се лица авансово внасят месечни осигурителни вноски, а впоследствие и годишно върху доходите от годишната данъчна декларация, беше повишен от 510 лв. на 560 лв.
- Минималният месечен размер на осигурителния доход за регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители през 2019 г. се повиши от 350 лв. на 400 лв.
- Максималният месечен размер на осигурителния доход за всички осигурени лица се увеличи от 2 600 лв. на 3 000 лв.

¹² Анализът на КБ на ДОО за 2019 г. е по уточнен план от Надзорния съвет на НОИ, в който са извършени промени по отделни параграфи на разходите и трансферите, като същите се различават от ЗБДОО за 2019 г. (ДВ бр. 102 от 11 декември 2018 г.)

- За 2019 г. се определи приход в бюджета на НОИ в размер на 97 500 лв. от приходите на фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“ за дейностите по чл. 13 от Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя.
- За 2019 г. не се внасят вноски за фонд „ГВРС“, а максималният размер на гарантираните вземания се увеличи от 1 300 лв. на 1 400 лв.

Приходите по осигурителните фондове на ДОО се набират основно от осигурителните вноски, плащани от работодатели, работници и служители, и от самоосигуряващите се лица. Сумата на приходите от осигурителни вноски за всеки един от осигурителните фондове се определя въз основа на осигурителния доход, включващ всички доходи и възнаграждения от трудова дейност на осигурените лица. Броят на осигурените лица, осигурителните им доходи, размерът на осигурителните вноски и процентът на събираемост са основни параметри, определящи приходите на общественото осигуряване. Те от своя страна, са пряко свързани с демографските и икономически условия в страната.

Таблица № 16 : Структура на осигурените лица

Показатели	2019 г.	2018 г.
Работещи по трудов договор от I, II и III категория труд	84,9%	84,5%
- I категория труд	0,2%	0,3%
- II категория труд	4,4%	5,0%
- III категория труд	95,3%	94,8%
Държавни служители, съдии, прокурори, следователи и лица, заети в сектор „Сигурност“	4,3%	4,6%
Работещи без трудови правоотношения	2,0%	1,8%
Членове на кооперации, работещи без трудови правоотношения	0,03%	0,03%
Лица, включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта	0,02%	0,02%
Самоосигуряващи се лица	8,8%	9,0%
- осигурени за всички социални рискове (без ТЗПБ и безработица)	66,3%	61,5%
- осигурени само за пенсия	33,7%	38,5%
ОСИГУРЕНИ ЛИЦА – ОБЩО	100,0%	100,0%

Общият брой на осигурените лица, за които са постъпили приходи от осигурителни вноски през 2019 г., е 2 794 029, при планирани 2 792 212 или с 1 817 души повече (таблица № 17).

- *Работещите по трудов договор* общо от I-ва, II-ра и III-та категория труд са 2 371 279 и представляват 84,9% от осигурените в ДОО лица. Техният брой през 2019 г. е с 16 877 души повече от планирания.
- *Държавните служители, съдиите, прокурорите, следователите и лицата, заети в сектор „Сигурност“* са общо 119 404 души, което е с 9 558 по-малко от планирания им брой. В структурата на осигурените лица, делът им е 4,3%.
- *Работещите без трудови правоотношения* (осигурени от възложители по граждански договори и членове на кооперации, работещи без трудови правоотношения в кооперацията) са 56 501 души (с 3 478 души по-малко от предвиденото в плана) и заемат дял от 2,0% в структурата на осигурените лица.
- *Лицата, включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта* и осигурени на това основание са 427 души (0,02% от осигурените в ДОО).
- *Броят на лицата осигурени за собствена сметка*, за които са постъпили вноски е 246 418 (8,8% от всички осигурени лица), при планирани 247 890 или с 1 472 по-малко. От тях 66,3% или 163 299 (при план 135 190) са избрали да се осигуряват за

всички социални рискове, без трудова злополука и професионална болест и безработица и 33,7% или 83 119 (при план 112 700) са се осигурявали само за пенсия.

Сравнителният анализ на отделните категории осигурени лица при база 2018 г. показва следните тенденции:

- Общият брой на *осигурените лица* през 2019 г. нараства с 3 847 лица или 0,1% спрямо предходната година.
- *Броят на осигурените лица, работещи по трудов договор* (общо в трите категории труд) отбелязва *ръст от 0,6% или с 14 779 души*. Общото нарастване се дължи на работещите при условията на трета категория труд, които са се увеличили с 27 434 души или с 1,2%, тъй като броят на лицата в останалите две категории труд е намалял. Намалението при работещите в условията на втора категория труд е с 11 645 души или с 10,0%, а при осигурените лица, работещи в условията на първа категория труд спадът е с 1 010 души или с 14,7%.
- Значително намаление се наблюдава при броя на *държавните служители, съдиите, прокурорите, следователите и лицата, заети в сектор „Сигурност“*. Те са с 9 489 души или със 7,4% по-малко спрямо предходната година.
- При *работещите без трудови правоотношения* (членове на кооперации, работещи без трудови правоотношения и осигурени от възложители по граждански договори) се наблюдава ръст с 4 218 души или с 1,5% в сравнение с 2018 г.
- Намаление от 5 529 души или с 2,2% е отчетено в броя на *самоосигуряващите се лица*.

Таблица № 17 : Осигурени в ДОО лица и средномесечен осигурителен доход на база приходи от осигурителни вноски

Показатели	2019 г.				2018 г.	
	ПЛАН – ЗБДОО		Отчет		Отчет	
	брой	СОД – лв.	брой	СОД – лв.	брой	СОД – лв.
ОСИГУРЕНИ ЛИЦА С ВНОСКИ	2 792 212	967,58	2 794 029	1 010,53	2 790 182	889,82
Общо осигурени от I, II и III категория труд	2 354 402	1 040,95	2 371 279	1 038,88	2 356 500	916,20
- осигурени от I категория труд	6 479	1 495,26	5 884	1 913,58	6 894	1 609,48
- осигурени от II категория труд	89 963	1 103,78	105 003	1 220,63	116 648	1 090,32
- осигурени от III категория труд	2 257 960	1 037,15	2 260 392	1 028,16	2 232 958	904,96
Държавни служители, съдии, прокурори, следователи и лица, заети в сектор „Сигурност“	128 962	1 329,57	119 404	1 617,94	128 893	1 347,81
Членове на кооперации, работещи без трудови правоотношения	920	453,55	870	307,33	934	298,88
Лица, включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта	979	559,76	427	512,62	559	464,59
Осигурени от възложител лица (само за пенсия), работещи без трудови правоотношения	59 059	572,91	55 631	379,91	51 349	335,94
Самоосигуряващи се лица	247 890	584,51	246 418	589,05	251 947	524,84
- самоосигурени лица за всички социални рискове (без ТЗПБ и безработица)	120 411	614,12	146 366	625,12	133 269	566,08
- самоосигурени лица само за пенсия	95 851	608,19	69 276	596,49	74 605	549,22
- самоосигуряващи се земеделски стопани и тютюнопроизводители, осигурени за всички социални рискове (без ТЗПБ и безработица)	14 779	400,00	16 933	402,02	21 573	359,41
- самоосигуряващи се земеделски стопани и тютюнопроизводители, осигурени само за пенсия	16 849	400,00	13 843	399,25	22 500	358,36

Осигурителен доход е доходът, върху който се дължат осигурителни вноски, като той включва всички възнаграждения, включително начислените и неизплатени или неначислените, и други доходи от трудова дейност. Регламентира се ежегодно със закона за бюджета на ДОО в диапазон между минимален месечен размер, определен по икономически дейности и квалификационни групи професии, за някои групи осигурени лица, и максимален размер, еднакъв за всички осигурени лица.

Осигурителният доход на осигурените от работодател лица представлява полученото, включително начисленото и неизплатено или неначисленото брутно трудово възнаграждение, но върху не по-малко от минималния месечен осигурителен доход за съответната професия по основна икономическа дейност на осигурителя. Включва всички доходи и възнаграждения, включително изплатеното от осигурителя възнаграждение за първите три работни дни от временната неработоспособност и други доходи от трудова дейност с ограничение до максималния му месечен размер. Минималният месечен осигурителен доход за съответната професия по основна икономическа дейност на осигурителя се определя пропорционално на дните с възнаграждения/ доходи, които са елемент на осигурителния доход.

Осигурителните вноски за държавните служители се дължат върху получените или начислени и неизплатени брутни месечни възнаграждения по служебни правоотношения, но върху не повече от максималния месечен размер на осигурителния доход и са за сметка на държавния бюджет. За държавните служители не се определят минимални осигурителни доходи, както при работниците и служителите наети по трудови правоотношения.

Самоосигуряващите се лица текущо през годината внасят авансово осигурителни вноски върху избран месечен осигурителен доход, който е в диапазона между минималния и максималния месечен размер на осигурителния доход, определен със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година. Окончателният размер на месечния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица (без земеделските стопани и тютюнопроизводители, упражняващи само земеделска дейност) се определя за периода, през който е упражнявана трудова дейност през предходната година, въз основа на данните, декларирани в справка към годишната данъчна декларация по Закона за данъците върху доходите на физическите лица (ЗДДФЛ). Годишният осигурителен доход на самоосигуряващите се лица се формира като разлика между декларирания или определения с ревизионен акт по Данъчно-осигурителния процесуален кодекс облагаем доход от упражняване на съответната трудова дейност и сбора от доходите, върху които са внасяни авансово осигурителни вноски. Върху годишния осигурителен доход се дължи окончателна осигурителна вноска в размера, определен за фонд „Пенсии“, фонд „Общо заболяване и майчинство“ за самоосигуряващите се лица, които са избрали да се осигуряват в този фонд и за ДЗПО в УПФ за родените след 31.12.1959 г.

Морските лица се осигуряват върху избран месечен осигурителен доход, който не може да бъде по-малък от минималния месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица, определен със ЗБДОО за съответната година. Морските лица не са самоосигуряващи се по смисъла на КСО, но осигурителният им доход е обвързан с минималния месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица.

Средният осигурителен доход на база постъпилите приходи от осигурителни вноски през 2019 г. е 1 010,53 лв. (при план 967,58 лв.) или с 4,4 на сто по-висок от планирания и със 13,6 на сто по-висок от отчетения през 2018 г. (889,82 лв.).

ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО

Общо постъпилите приходи и трансфери в консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване за 2019 г. са 11 671 106,9 хил. лв., при планирани 11 759 728,0 хил. лв. или изпълнението на плана е 99,2 на сто. В сравнение с предходната 2018 г. приходите и трансферите са с 485 029,1 хил. лв. или с 4,3 на сто повече.

Планираните приходи (без трансфери) за ДОО за 2019 г. са 7 528 066,4 хил. лв., а са постъпили 7 739 220,7 хил. лв., или изпълнението на плана е 102,8 на сто. Общото

преизпълнение на плана по приходите е с 211 154,3 хил. лв. (2,8 на сто).

Постъпилите през годината осигурителни приходи са 7 559 866,3 хил. лв., при планирани 7 473 161,9 хил. лв. Общото преизпълнение на плана по осигурителните приходи е с 86 704,4 хил. лв. (1,2 на сто).

Финансирането на държавното обществено осигуряване с осигурителни приходи от 60,5 на сто през 2018 г. се повиши на 64,8 на сто през 2019 г.

Таблица № 18 : Постъпили приходи и трансфери в консолидирания бюджет на ДОО

Показатели	2019 г.				2018 г.		% изпълнение през 2019 г. спрямо	
	ПЛАН – ЗБДОО		ОТЧЕТ		ОТЧЕТ		ЗБДОО План 2019 г.	Отчет за 2018 г.
	(хил. лв.)	структура	(хил. лв.)	структура	(хил. лв.)	структура		
ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ - ВСИЧКО	11 759 728,0	100,0%	11 671 106,9	100,0%	11 186 077,8	100,0%	99,2%	104,3%
Осигурителни приходи	7 473 161,9	63,5%	7 559 866,3	64,8%	6 772 399,8	60,5%	101,2%	111,6%
Осигурителни вноски, в т.ч.:	7 473 161,9	100,0%	7 559 866,3	100,0%	6 772 399,8	100,0%	101,2%	111,6%
- от работодатели / възложители	4 532 140,4	60,6%	4 619 730,3	61,1%	4 163 552,3	61,5%	101,9%	111,0%
- лични вноски от работници и служители	2 578 515,0	34,5%	2 576 509,5	34,1%	2 281 106,8	33,7%	99,9%	112,9%
- от самоосигуряващи се	340 669,5	4,6%	322 845,0	4,3%	297 539,6	4,4%	94,8%	108,5%
- главница по ревизионни актове за начет от НАП	4 222,3	0,1%	2 814,7	0,0%	4 566,6	0,1%	66,7%	61,6%
- Осигурителни вноски по чл. 4б и чл. 4в от КСО, §51 и §154 от ПЗР към ЗИД на КСО и чл. 157, ал. 7 от КСО	17 614,7	0,2%	37 966,8	0,5%	25 634,6	0,4%	215,5%	148,1%
Неданъчни приходи	55 969,5	0,5%	180 418,0	1,5%	121 979,7	1,1%	322,4%	147,9%
Приходи и доходи от собственост	6 840,0	12,2%	6 174,3	3,4%	6 115,8	5,0%	90,3%	101,0%
Глоби, санкции и наказателни лихви	22 892,0	40,9%	24 584,8	13,6%	22 771,8	18,7%	107,4%	108,0%
Други приходи	26 237,5	46,9%	149 658,9	83,0%	93 092,1	76,3%	570,4%	160,8%
Внесени ДДС и други данъци върху продажбите	-1 065,0	-0,01%	-1 063,6	-0,01%	-1 026,3	-0,01%	99,9%	103,6%
Получени трансфери от Централния бюджет за ДОО	297 560,8	2,5%	198 245,6	1,7%	329 596,52	2,9%	66,6%	60,1%
Допълнителен трансфер от ЦБ/ ДБ за покриване на недостига от средства	3 934 100,8	33,5%	3 728 602,0	31,9%	3 958 469,2	35,4%	94,8%	94,2%
Трансфер за поети осигурителни вноски и данъци	-	-	4 715,8	0,0%	4 240,4	0,0%	-	111,2%
Трансфери от МТСП по програми за осигуряване на заетост	-	-	309,0	0,0%	399,2	0,0%	-	77,4%
Трансфери от МТСП за фонд „Условия на труд“	-	-	13,8	0,0%	19,3	0,0%	-	71,7%

ОСИГУРИТЕЛНИ ПРИХОДИ

В бюджета на ДОО осигурителните приходи се формират изцяло от приходи от осигурителни вноски, които се състоят главно от вноски на работодатели/възложители, осигурени лица (лични вноски) и от самоосигуряващи се лица.

Планираните в ЗБДОО за 2019 г. приходи от осигурителни вноски са 7 473 161,9 хил. лв., а са постъпили 7 559 866,3 хил. лв. или изпълнението на плана е 101,2 на сто. Преизпълнението с 86 704,4 хил. лв. се дължи на по-високия брой осигурени лица (с 1 817 повече от плана) и на по-високия осигурителен доход (с 42,95 лв. или с 4,4 на сто над планирания), в резултат на което са постъпили повече приходи от осигурителни вноски за работници и служители от работодатели/възложители в размер на 87 589,9 хил. лв., или с 1,9 на сто.

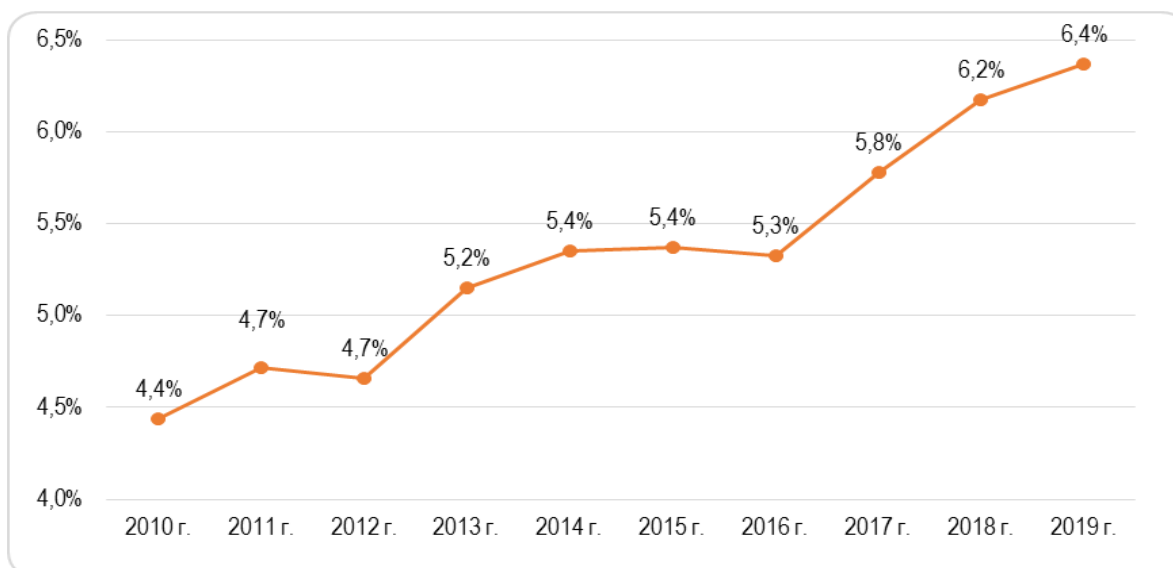
През 2019 г. приходите от осигурителни вноски са със 787 466,5 хил. лв. или с 11,6 на сто повече от същите през 2018 г. (6 772 399,8 хил. лв.). Като основни фактори за по-високите приходи от осигурителни вноски, в сравнение с предходната година, могат да се посочат:

- повишението на минималната работна заплата от 1 януари 2019 г. с 9,8 на сто;
- увеличението на минималния месечен осигурителен доход на самоосигуряващите се лица с 9,8 на сто и на регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители с 14,3 на сто;
- увеличението на максималния осигурителен доход с 15,4 на сто от 1 януари 2019 г.

- по-високите минимални месечни осигурителни доходи по икономически дейности и квалификационни групи професии – средно с 4,7 на сто в сравнение с 2018 г.
- политиката по доходите в организациите в бюджетния сектор, в т.ч. приложените цели увеличавания на средствата за трудови възнаграждения в сектори като образование, здравеопазване, отбрана, вътрешни работи и други.

Основен измерител на общото осигурително участие е съотношението на приходите от осигурителни вноски към brutния вътрешен продукт. Показателят продължава възходящата си тенденция от последните години, като през 2019 г. (6,4 на сто) отбелязва увеличение от 0,2 п. п. спрямо предходната година.

Фигура № 15 : Приходи от осигурителни вноски към БВП (%)

Елементи на приходите от осигурителни вноски

1. Вноските от работодатели/ възложители за наетите от тях лица заемат най-голям дял (61,1%) в структурата на общите приходи от осигурителни вноски в отчета за 2019 г., като в тази група са включени преведените суми за работещите по трудов договор от първа, втора и трета категория труд, за държавните служители и наетите в специални дейности и във Висшия съдебен съвет, за работещите без трудово правоотношение и други. Те възлизат на 4 619 730,3 хил. лв., при план 4 532 140,4 хил. лв., или 101,9 на сто изпълнение. В сравнение с 2018 г. постъпилите приходи са с 456 178,0 хил. лв. или с 11,0 на сто повече.

▪ В структурата на приходите от осигурителни вноски от работодатели/възложители, най-съществен дял (71,8%) имат постъпленията за работещите по трудов договор от I-ва, II-ра и III-та категория труд. През 2019 г. тези приходи са в размер на 3 382 867,1 хил. лв. и изпълнението на плана е 100,8 на сто, като са постъпили с 27 639,0 хил. лв. повече приходи. От тях 3 146 582,4 хил. лв. са вноските за работещите при условията на трета категория труд (99,3 на сто изпълнение на плана) и 236 284,7 хил. лв. за лицата, работещи при условията на първа и втора категория труд (125,7 на сто изпълнение на плана). Общото преизпълнение на плана се дължи на постъпилите с 48 307,2 хил. лв. повече приходи от осигурителни вноски за работещите при условията на първа и втора категория труд, което компенсира неизпълнението на планираните приходи с 20 668,1 хил. лв. за работещите при условията на трета категория труд. Отчетеният средномесечен осигурителен доход за осигурените от най-масовата трета категория труд е 1 028,16 лв., при план 1 037,15 лв. Спрямо плана е с 0,9 на сто по-нисък, а спрямо предходната 2018 г. с 13,6 на сто по-висок. При осигурените лица в другите две категории труд се отчита ръст на средномесечния осигурителен доход спрямо планирания и спрямо предходната година. За работещите при условията на първа категория труд, отчетеният

средномесечен осигурителен доход е 1 913,58 лв. (при план 1 495,26 лв.) и нараства с 18,9 на сто спрямо 2018 г., а за работещите при втора категория – 1 220,63 лв. (при план 1 103,78 лв.) и повишението е с 12,0 на сто спрямо 2018 г.

- Приходите от осигурителни вноски за държавните служители, съдиите, прокурорите, следователите и лицата, заети в сектор „Сигурност“, са в размер на 987 249,9 хил. лв., при планирани 915 138,7 хил. лв. или 107,9 на сто изпълнение. Делът им в структурата на вноските от работодатели/възложители е 21,4%. В сравнение с 2018 г. за тази категория осигурени, за които осигурителните вноски са изцяло за сметка на работодателя (т. е. за сметка на ДБ), постъпленията са със 79 472,6 хил. лв. (с 8,8 на сто) повече.

- Постъпленията от осигурителни вноски за работещите без трудови правоотношения са в размер 21 787,6 хил. лв., при планирани 35 028,2 хил. лв. Отчетените приходи от осигурителни вноски са с 3 938,4 хил. лв. или 22,1 на сто повече от същите през 2018 г.

- Приходите от осигурителни вноски за членовете на кооперации, работещи без трудови правоотношения в кооперацията, през 2019 г. са в размер на 393,3 хил. лв. и са със 135,4 хил. лв. по-малко от планираните и с 34,1 хил. лв. повече от отчетените през 2018 г.

- Във фонд „Пенсии“ и фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“, постъпват осигурителни вноски, дължими за лица, които не са работили поради предвидени в КСО обективни причини, а именно: незаконно недопускане или отстраняване от работа или оставане без работа поради уволнение, което е признато за незаконно от компетентните органи, непредоставена от осигурителя подходяща работа на трудоустроени лица и др. През 2019 г. тези приходи възлизат на 94,5 хил. лв., като изпълнението на плана е едва 2,4 на сто, а спрямо предходната година те са с 1 382,6 хил. лв. по-малко. За тези лица осигурителната вноска е изцяло за сметка на работодателя и е в размера като за фонд „Пенсии“ и съответно фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“.

- Постъпленията от осигурителни вноски за лицата, включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта, са в размер на 322,7 хил. лв., което е 39,9 на сто изпълнение на плана и с 15,4 хил. лв. по-малко от отчетеното през 2018 г.

- От осигурителни вноски за фонд „Трудова злополука и професионална болест“ за лицата, осигурени за инвалидност, старост, смърт, временна неработоспособност и временно намалена работоспособност поради трудова злополука и професионална болест, са постъпили 225 469,4 хил. лв., което е с 3,7 на сто повече от планираните 217 475,3 хил. лв. и с 20 139,0 хил. лв. по-малко спрямо предходната година.

2. Личните вноски от наетите по трудови и без трудови правоотношения заемат второ място в структурата на приходите от осигурителни вноски (34,1%). През 2019 г. са постъпили 2 576 509,5 хил. лв. вноски от работници и служители, като изпълнението спрямо плана е 99,9 на сто. В сравнение с 2018 г. постъпленията от личните вноски на работници и служители са нараснали с 295 402,7 хил. лв. или с 12,9 на сто.

Таблица № 19 : Приходи от осигурителни вноски

Показатели	2019 г.				2018 г.		% изпълнение през 2019 г. спрямо	
	ПЛАН – ЗБДОО		ОТЧЕТ		ОТЧЕТ		ЗБДОО План 2019 г.	Отчет за 2018 г.
	(хил. лв.)	структура	(хил. лв.)	структура	(хил. лв.)	структура		
Осигурителни вноски от работодатели / възложители	4 532 140,4	60,6%	4 619 730,3	61,1%	4 163 552,3	61,5%	101,9%	111,0%
1. Общо за осигурените от I, II и III категория труд	3 355 228,1	74,0%	3 382 867,1	73,2%	2 989 181,3	71,8%	100,8%	113,2%
- III-та категория труд	3 167 250,5	94,4%	3 146 582,4	93,0%	2 751 314,9	92,0%	99,3%	114,4%
- I-ва и II-ра категория труд	187 977,5	5,6%	236 284,7	7,0%	237 866,4	8,0%	125,7%	99,3%
2. Държавни служители, съдии, прокурори, следователи и лица, заети в сектор "Сигурност"	915 138,7	20,2%	987 249,9	21,4%	907 777,3	21,8%	107,9%	108,8%
3. Осигурителни вноски за работещите без трудови правоотношения	35 028,2	0,8%	21 787,6	0,5%	17 849,2	0,4%	62,2%	122,1%
4. Осигурителни вноски за членове на кооперации, работещи без трудови правоотношения в кооперацията	528,6	0,01%	393,3	0,01%	359,2	0,0%	74,4%	109,5%
5. Осигурителни вноски за Ф "ТЗПБ" за лицата, осигурени за трудова злополука и проф. болест от работодатели - от 0,4 до 1,1%	217 475,3	4,8%	225 469,4	4,9%	245 608,4	5,9%	103,7%	91,8%
6. Осигурителни вноски върху обезщетенията за оставане без работа - по КТ, Закона за висшето образование и ЗДСл.	4 067,6	0,1%	1 545,9	0,0%	961,8	0,0%	38,0%	160,7%
7. Осигурителни вноски за ф "Пенсии" и ф "Пенсии за лицата по чл. 69", поради незаконно недопускане или отстраняване от работа	3 864,5	0,1%	94,5	0,0%	1 477,1	0,0%	2,4%	6,4%
8. Осигурителни вноски за включените в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта	809,3	0,0%	322,7	0,0%	338,1	0,0%	39,9%	95,4%
Лични осигурителни вноски	2 578 515,0	34,5%	2 576 509,5	34,1%	2 281 106,8	33,7%	99,9%	112,9%
Осигурителни вноски от самоосигуряващи се лица	340 669,5	4,6%	322 845,0	4,3%	297 539,6	4,4%	94,8%	108,5%
1. Осигурени само за пенсия	110 362,8	32,4%	75 886,8	23,5%	76 149,7	25,6%	68,8%	99,7%
2. Осигурени само за пенсия земеделски стопани и тютюнопроизводители	17 899,8	5,3%	10 335,0	3,2%	14 985,2	5,0%	57,7%	69,0%
3. Осигурени за всички соц. рискове (без ТЗПБ и безработица)	170 628,9	50,1%	204 798,8	63,4%	172 159,8	57,9%	120,0%	119,0%
4. Осигурени за всички соц. рискове (без ТЗПБ и безработица) земеделски стопани и тютюнопроизводители	19 643,5	5,8%	15 265,5	4,7%	17 694,0	5,9%	77,7%	86,3%
5. Осигурителни вноски от самоосигуряващи се лица при год. изравняване / облагане на доходите за предходната година	4 280,8	1,3%	2 594,6	0,8%	2 375,2	0,8%	60,6%	109,2%
6. Осигурителни вноски за закупен осигурителен стаж по чл. 9а, ал. 1 и 2 от КСО	17 853,8	5,2%	13 964,3	4,3%	14 175,7	4,8%	78,2%	98,5%
Главница по ревизионни актове за начет от НАП	4 222,3	0,06%	2 814,7	0,04%	4 566,6	0,1%	66,7%	61,6%
Осигурителни вноски по чл. 4б и чл. 4в от КСО, §51 и §154 от ПЗР към ЗИД на КСО и чл. 157, ал. 7 от КСО	17 614,7	0,2%	37 966,8	0,5%	25 634,6	0,4%	215,5%	148,1%
ОБЩО ПРИХОДИ ОТ ОСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ	7 473 161,9	100,0%	7 559 866,3	100,0%	6 772 399,8	100,0%	101,2%	111,6%

3. Приходите от осигурителни вноски общо от самоосигуряващите се лица за 2019 г. са в размер 322 845,0 хил. лв., при планирани – 340 669,5 хил. лв. В тях са включени и постъпилите осигурителни вноски през годината за заплатен осигурителен стаж по чл. 9а, ал. 1 и 2 от КСО (за времето на обучение на лицата, завършили висше или полувисше образование и за недостигащия осигурителен стаж за придобиване право на пенсия за ОСВ по чл. 68, ал. 1 и 2 от КСО) и осигурителните вноски при годишното изравняване на доходите на самоосигуряващите се лица. В сравнение с 2018 г. при приходите от осигурителни вноски от лицата, осигурени за собствена сметка е отчетен ръст от 8,5 на сто или с 25 305,4 хил. лв. повече. Те заемат дял от 4,3% в общите приходи от осигурителни вноски през 2019 г. Нарастването на приходите от вноски за самоосигуряващите се лица е вследствие на ръста на средния осигурителен доход, който през 2019 г. е 589,05 лв. и е с 12,2% по-висок от отчетения през 2018 г. (524,84 лв.), което е в резултат на определения по-висок норматив на минималния осигурителен доход за всички самоосигуряващи се лица, включително и за земеделските

стопани и тютюнопроизводители.

- В приходите от осигурителни вноски на самоосигуряващите се лица най-висок относителен дял (63,4%) заемат лицата, осигуряващи се за всички осигурени социални рискове, без ТЗПБ и безработица. Постъпили са 204 798,8 хил. лв., което е с 32 639,0 хил. лв. или с 19,0% повече от същите през предходната година. Броят на лицата, избрали да се осигуряват за всички осигурени социални рискове за своя сметка през 2019 г. е 146 366 души и е с 13 097 осигурени повече в сравнение с 2018 г. Средният осигурителен доход за тези лица е 625,12 лв. и е с 10,4 на сто по-висок спрямо 2018 г. (566,08 лв.).

- Приходите от осигурителни вноски за регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители, избрали да се осигуряват за всички осигурени социални рискове, без ТЗПБ и безработица, са 15 265,5 хил. лв. (с 2 428,5 хил. лв. или с 13,7% по-малко от същите за 2018 г.). Регистрираните земеделски стопани и тютюнопроизводители, които са се осигурявали във фондовете „Пенсии“ и „Общо заболяване и майчинство“, са 16 933 души и са с 4 640 души по-малко от броя им през предходната година. Те са внасяли осигуровки върху среден месечен доход в размер на 402,02 лв., който е с 42,61 лв. по-висок от този през 2018 г. Запазва се тенденцията средният осигурителен доход за тези лица да е много близък до нормативно определения минимален размер, който през 2019 г. е 400 лв.

- Постъпленията от осигурителни вноски за самоосигуряващите се лица, осигурени само за пенсия възлизат на 75 886,8 хил. лв. и са с 262,9 хил. лв. по-малко от отчетените приходи за тази категория лица през 2018 г. През 2019 г. 69 276 самоосигуряващи се са внасяли вноски само за пенсия и спрямо 2018 г. броят им е намалял с 5 329 души. Средният осигурителен доход на избралите да се осигуряват само за пенсия е 596,49 лв., който е с 47,27 лв. повече от предходната година.

- Осигурителните приходи от земеделските стопани и тютюнопроизводители, избрали да се осигуряват само във фонд „Пенсии“ през 2019 г. са 10 335,0 хил. лв., което е с 4 650,3 хил. лв. (с 31,0%) по-малко от 2018 г. През 2019 г. броят на осигурените земеделски стопани и тютюнопроизводители, осигурени само за пенсия е 13 843 (с 8 657 души по-малко от 2018 г.) с осигурителен доход в размер на 399,25 лв. (при 358,36 лв. през 2018 г.).

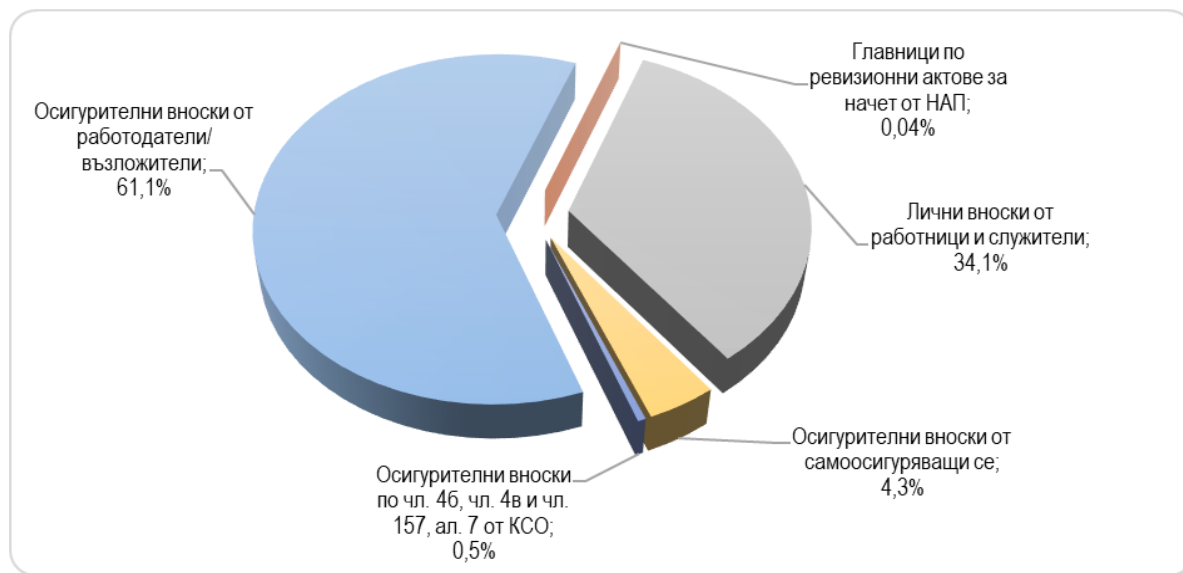
- След годишното изравняване на осигурителния доход за предходни години от самоосигуряващите се лица, през 2019 г. са постъпили 2 594,6 хил. лв., а изпълнението на плана е 60,6 на сто. В сравнение с 2018 г. приходите от осигурителни вноски във фондовете „Пенсии“ и „Общо заболяване и майчинство“ от лицата, които са внасяли авансово осигуровки върху по-ниски доходи и след това са довели дължимите вноски при годишното изравняване с декларирането на по-високи доходи, са с 219,4 хил. лв. повече.

- Приходите във фонд „Пенсии“ от лицата, завършили висше или полувисше образование, внесли осигурителни вноски за заплащане на осигурителен стаж за времето на обучение и за лицата, на които не им достига до 5 години осигурителен стаж за придобиване право на пенсия за ОСВ по чл. 68, ал. 1 и 2 от КСО (на основание чл. 9а, ал. 1 и 2 от КСО) през 2019 г. са 13 964,3 хил. лв., а изпълнението на плана е 78,2 на сто. Спрямо отчета за 2018 г. са постъпили с 211,4 хил. лв. по-малко. Осигурителните вноски се изчисляват с процента, определен за фонд „Пенсии“ за родените преди 01.01.1960 г. (за 2019 г. – 19,8%) върху минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица, определен със ЗБДОО към датата на внасянето на вноските (за 2019 г. – 560 лв.). Сумата на осигурителните вноски за един месец заплатен осигурителен стаж през 2019 г. е 110,88 лв. Възможността да заплатят осигурителни вноски за период до 5 години, може да се ползва от лицата, навършили изискуемата възраст за пенсиониране по чл. 68, ал. 1 от КСО, която през 2019 г. за мъжете е 64 години и 2 месец, а за жените 61 години и 4 месеца.

4. Постъпленията от главници по ревизионни актове за начет от НАП са в размер на 2 814,7 хил. лв. Събраните от контролните органи на Националната агенция за приходите суми през 2019 г. са с 1 407,6 хил. лв. по-малко от планираните и с 1 751,8 хил. лв. по-малко спрямо събраните през предходната година.

5. Приходите от осигурителни вноски на основание чл. 46 от КСО (за лица, избрали да

се осигуряват само във фонд „Пенсии“, съответно фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“), чл. 4в от КСО (лица, избрали да не се осигуряват в професионален пенсионен фонд, а само в ДОО), чл. 157, ал. 7 от КСО (осигурителните вноски за допълнително задължително пенсионно осигуряване в професионален пенсионен фонд за лицата, които получават пенсия за осигурителен стаж и възраст) през 2019 г. са 37 966,8 хил. лв. Делът им в структурата на приходите от осигурителни вноски е 0,5% и в сравнение с плана са постъпили с 20 352,1 хил. лв. повече. Спрямо постъпленията през 2018 г., когато приходите на това основание са 25 634,6 хил. лв., са с 12 332,1 хил. лв. повече.

Фигура № 16 : Структура на приходите от осигурителни вноски през 2019 г.

НЕДАНЪЧНИ ПРИХОДИ

В бюджета на ДОО за 2019 г. са планирани 55 969,5 хил. лв. от неданъчни приходи, а са постъпили 180 418,0 хил. лв. или със 124 448,5 хил. лв. повече. Те включват приходи и доходи от собственост, глоби, санкции и наказателни лихви (събрани от НАП и НОИ) и други приходи. Постъпленията от неданъчни приходи са с 58 438,4 хил. лв. повече в сравнение с отчетените за предходната година.

- Приходите и доходите от собственост (от наем на имущество, от продажба на стоки и услуги, приходи от лихви и др.) са в размер на 6 174,3 хил. лв. Спрямо предходната година са постъпили с 58,6 хил. лв. повече.

- Събраните суми от глоби, санкции и наказателни лихви възлизат на 24 584,8 хил. лв., при план 22 892,0 хил. лв. (преизпълнение с 1 692,8 хил. лв.). Те са с 1 813,1 хил. лв. повече от събраните през 2018 г.

- Основно преизпълнението на плана на неданъчните приходи в бюджета на ДОО през 2019 г. е от постъпилите 149 658,9 хил. лв. други приходи, които по план са 26 237,5 хил. лв. Преизпълнението на другите приходи се дължи на счетоводното отчитане на акумулирани приходи, постъпили по чл. 4б, чл. 4в, чл. 69б от КСО и § 51 и § 154 от ПЗР към ЗИД на КСО (прехвърлените във фонд „Пенсии“, фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ или в Държавния фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система средства, натрупани индивидуални партии в универсалните и професионалните пенсионни фондове на осигурените лица).

ПОЛУЧЕНИ ТРАНСФЕРИ ОТ ЦЕНТРАЛНИЯ/ ДЪРЖАВНИЯ БЮДЖЕТ В БЮДЖЕТА НА ДОО

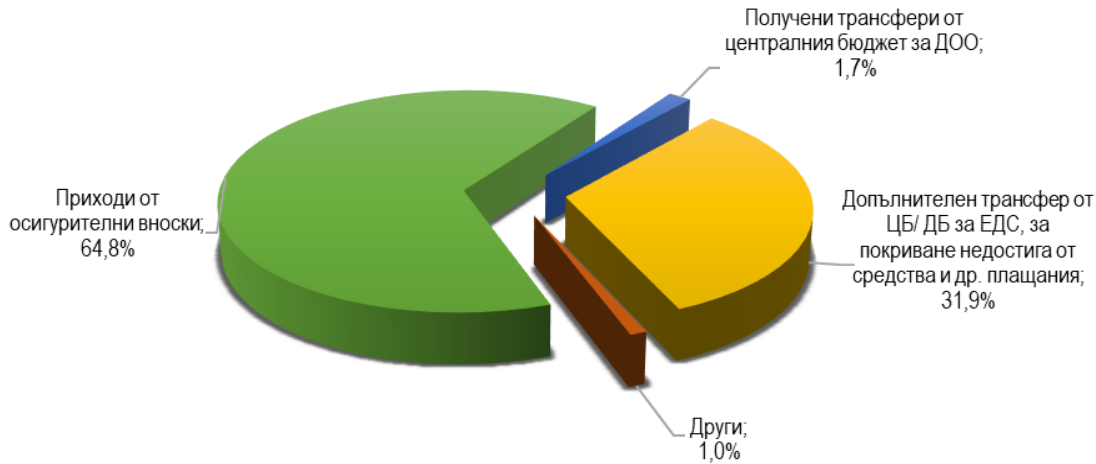
Трансферите между централния/държавния бюджет и бюджета на ДОО през 2019 г. по

отчет са в размер на 3 931 563,4 хил. лв., а са планирани 4 231 661,6 хил. лв. Трансферите са за изплащане на:

- Пенсии за военна инвалидност, пенсии за гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност, пенсии за особени заслуги, персонални пенсии, пенсии по отменените Закон за пенсиите и Закон за общественото осигуряване, за които не се дължат осигурителни вноски, както и добавките към тях, в т. ч. и вдовишките добавки по чл. 84 от КСО, определени от пенсии, за които не се дължат осигурителни вноски. Планираната сума е 284 213,5 хил. лв., а трансферираната – 158 839,5 хил. лв. Намалението на трансфера със 125 374,0 хил. лв. е вследствие § 7, ал. 1 и ал. 4 от Закона за хората с увреждания, съгласно който от 01.01.2019 г. социалните пенсии за инвалидност, изплащани на основание § 22т от преходните и заключителните разпоредби на КСО, се прекратяват служебно от НОИ и на лицата, които са получавали тези пенсии, от Агенцията за социално подпомагане се изплаща месечна финансова подкрепа. Предвидената сума за тези плащания е трансферирана на Агенцията за социално подпомагане.
- Добавки към пенсиите на ветераните от войните и ветераните-инвалиди от Отечествената война, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия от загиналите в Отечествената война – по план и по отчет 2 039,0 хил. лв.;
- Добавки към пенсиите на репресирани лица по чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица – по план и по отчет 10 252,8 хил. лв.;
- Добавки по чл. 4 от Закона за уреждане на някои трудови и осигурителни права на български граждани – по план и по отчет 5,4 хил. лв.;
- Осигурителни вноски за фонд „Пенсии“ за осигурителен стаж по чл. 9, ал. 3, т. 3 и ал. 6 и 7 от КСО, зачетен при пенсиониране, които се поемат от държавния бюджет – трансферът по план и по отчет е в размер на 650,1 хил. лв.;
- Обезщетения по чл. 230 и чл. 231, ал. 1 от Закона за отбраната и въоръжените сили на РБ, съгласно чл. 26а, т. 3 от КСО – по план и по отчет 400,0 хил. лв.;
- Постъпил е трансфер по чл. 16 от Закона за военноинвалидите и военнопострадалите в размер на 25,2 хил. лв., който не е предварително планиран;
- Получен е трансфер от Държавният фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система чрез централния бюджет за фонд „Пенсии“ в размер на 21 174,8 хил. лв.;
- Получен е трансфер от Държавния фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система чрез централния бюджет за фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ в размер на 4 883,9 хил. лв.;
- Постъпилят трансфер от централния/държавния бюджет за покриване на недостига от средства е в размер на 3 624 633,4 хил. лв. При план от 3 934 100,8 хил. лв. са постъпили с 309 467,4 хил. лв. (със 7,9 на сто) по-малко поради постъпили допълнителни приходи от осигурителни вноски и неданъчни приходи;
- Допълнителен трансфер за изплащане на еднократна допълнителна сума към пенсиите за м. април 2019 г., утвърден с ПМС № 50/21.03.2019 г. (ДВ, бр. 25 от 26.03.2019 г.) в размер на 52 894,7 хил. лв.;
- Допълнителен трансфер за изплащане на еднократна допълнителна сума към пенсиите за м. декември 2019 г., утвърден с ПМС № 292/20.11.2019 г., (ДВ, бр. 93 от 26.11.2019 г.) в размер на 51 048,7 хил. лв.;
- Получен е допълнителен трансфер от централния бюджет за поети данъци върху доходите на физическите лица в размер на 4 715,8 хил. лв. (Съгласно прилагането от 01.10.2013 г. на схема за централизирано разплащане на данъци върху доходите на физическите лица от бюджетните предприятия, чл. 161 от Закона за публичните финанси и указание на МФ ДДС № 16/2012 г.).

ПОЛУЧЕНИ ТРАНСФЕРИ ОТ БЮДЖЕТНИ ОРГАНИЗАЦИИ В БЮДЖЕТА НА ДОО

В групата на трансферите през 2019 г. се включват и постъпилите суми от МТСП по програми за осигуряване на заетост в размер на 309,0 хил. лв. и за фонд „Условия на труд“ – 13,8 хил. лв.

Фигура № 17 : Структура на приходите и получените трансфери в консолидирания бюджет на ДОО през 2019 г.

ИЗПЪЛНЕНИЕ НА РАЗХОДНАТА ЧАСТ НА КОНСОЛИДИРАНИЯ БЮДЖЕТ НА ДОО ЗА 2019 г.

В консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване (КБДОО) разходите се разпределят за изплащане на пенсии, краткосрочни обезщетения и помощи, и за издръжка на службите по социално осигуряване в администрацията на Националния осигурителен институт.

Разходите за държавното обществено осигуряване отразяват резултатите от провежданата социалноосигурителна политика и мястото ѝ в социалната защита на населението. Разходната част на КБДОО за 2019 г. се реализира при следните социалноосигурителни параметри и политики:

1. В областта на пенсията:

1.1. През 2019 г. продължи повишаването на изискуемия осигурителен стаж за отпускане на пенсия по чл. 68, ал. 1-2 от КСО и на изискуемата възраст на всички видове пенсии за ОСВ:

- Необходимата възраст за придобиване право на пенсия по чл. 68, ал. 1-2 се повиши с един месец за мъжете – 64 години и 2 месеца и с два месеца за жените – 61 години и 4 месеца;
- Необходимият осигурителен стаж за придобиване право на пенсия по чл. 68, ал. 1-2 се увеличи с два месеца – 38 години и 8 месеца за мъжете и 35 години и 8 месеца за жените;
- Необходимата възраст за придобиване право на пенсия по чл. 68, ал. 3 се повиши с два месеца – 66 години и 4 месеца за двата пола;

- Необходимата възраст за придобиване право на пенсия по чл. 69 от КСО се повиши с два месеца – 53 години и 4 месеца за пенсия по чл. 69, ал. 1, 2, 3, 5, 5а и 6 и 43 години и 4 месеца за пенсия по чл. 69, ал. 4 и 7;
- Необходимата възраст за придобиване право на пенсия по чл. 69а от КСО се повиши с два месеца – 43 години и 4 месеца;
- Необходимата възраст за придобиване право на пенсия по чл. 69б от КСО се повиши с два месеца (с изключение на изискуемата възраст по чл. 69б, ал. 1 и 2 за жените, която се повиши с четири месеца (Виж таблица № 6 и 7 в Приложението към годишника).

1.2. От 1 януари 2019 г. за новоотпуснатите пенсии процентът по чл. 70, ал. 1 от КСО за всяка година осигурителен стаж в пенсионната формула се увеличи от 1,169 на 1,2 на сто.

1.3. От 1 юли 2019 г.:

- размерите на пенсиите за трудова дейност, отпуснати до 31 декември на предходната година, се увеличиха с 5,7 на сто (процент, определен по правилото на чл. 100 от КСО), при отчитане на новата „тежест“ за една година осигурителен стаж;
- минималният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1-2 от КСО се увеличи от 207,60 лв. на 219,43 лв. (с 5,7 на сто), както и размерите на всички обвързани с него пенсии, свързани с трудова дейност;
- размерът на социалната пенсия за старост се увеличи от 125,58 лв. на 132,74 лв. (с 5,7 на сто), както и размерите на всички обвързани с него пенсии, несвързани с трудова дейност и добавки.

1.4. Максималният размер на получаваните една или повече пенсии е 910,00 лв. до 30 юни 2019 г., а от 1 юли 2019 г. се увеличи на 1 200 лв. (40% от размера на максималния осигурителен доход за същата календарна година – 3 000 лв.). Мярката се за всички пенсии, без оглед на момента на отпускането им, а общият финансов ефект върху разходите на ДОО за 2019 г. е увеличение със 71 000,0 хил. лв.

1.5. От 1 януари 2019 г. се промени формулата за изчисляване на индивидуалния коефициент при пенсиониране с пенсия за трудова дейност. При изчисляване на индивидуалния коефициент на пенсиите, отпуснати с начална дата след 31 декември 2018 г., се взема предвид осигурителният доход на лицата след 1999 г., освен в случаите когато такъв липсва или е за период по-малък от 36 месеца. С новия § 22ц от ПЗР на КСО се предостави възможност до края на 2022 г. на лицата, които се пенсионираха с пенсия за трудова дейност с начална дата след 31 декември 2018 г. да изберат индивидуалният им коефициент да се изчислява по методиката, в сила до 31 декември 2018 г., ако това е по-благоприятно за тях. До края на годината за 16 933 лица правото на избор на методика е дало положителен ефект. Индивидуалният коефициент на тези лица, изчислен по „старата методика“ се е оказал средно с 14,9% по-висок от този, изчислен по „новата методика“, а финансовият ефект от мярката е увеличение на разходите за пенсии за трудова дейност с около 6 000,0 хил. лв.

1.6. От 1 януари 2019 г., в изпълнение на § 7, ал. 1 от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за хората с увреждания, социалните пенсии за инвалидност, изплащани към друг вид пенсия в размер 25 на сто бяха прекратени служебно от НОИ на основание чл. 96, ал. 1, т. 4 от КСО.

1.7. Пенсионерите, на които пенсията или сборът от пенсиите заедно с добавките и компенсациите към тях за м. април 2019 г. е в размер до 348,00 лв. включително, получиха еднократна допълнителна сума към пенсиите си в размер на 40 лв. Броят на пенсионерите, получили „Великденска“ добавка е 1 293 248.

1.8. На всички пенсионери, на които пенсията или сборът от пенсиите заедно с добавките и компенсациите към тях за м. декември 2019 г. е в размер до 363,00 лв. включително, се изплати еднократна допълнителна сума в размер на 40 лв. Броят на пенсионерите, получили „Коледна“ добавка е 1 250 236.

2. В областта на паричните обезщетения и помощи:

2.1. Запазиха се минималният и максималният дневен размер на обезщетението за безработица – съответно 9,00 лв. и 74,29 лв.

2.2. Запази се периодът на изплащане на паричното обезщетение за бременност и раждане – 410 дни и размерът на обезщетението за отглеждане на дете до двегодишна възраст – 380 лв.

2.3. Отчетени са промените във връзка с влезлите в сила от 1 юли 2018 г. изменения в режима на изплащане на паричните обезщетения за осиновяване на дете до петгодишна възраст.

2.4. И през 2019 г. майките (осиновителките), които имат право да ползват отпуска при бременност и раждане до навършване на едногодишна възраст на детето, но не го използват и се върнат на работа, имат право да получат обезщетение от ДОО в размер 50 на сто от полагащото им се обезщетение при бременност и раждане.

2.5. Запази се режимът на изплащане на паричните обезщетения за временна неработоспособност съгласно чл. 40, ал. 5 на КСО – първите три работни дни се изплащат от осигурителя.

2.6. Няма промяна по отношение на периодите, доходът за които се взема предвид при изчисляване размерите на краткосрочните обезщетения при временна неработоспособност – 18 календарни месеца, бременност и раждане и безработица – 24 месеца.

2.7. Запази се размерът на еднократната помощ при смърт на осигурено лице на 540 лв.

През 2019 г. планираните разходи на консолидирания бюджет на ДОО (без предоставените трансфери) са 11 750 420,2 хил. лв., а по отчет възлизат на 11 656 486,0 хил. лв. и се разпределят както следва:

- *Разходи за пенсии – 9 861 157,8 хил. лв. (включително 105 236,8 хил. лв. за изплащане на непланирани еднократни допълнителни суми към пенсиите, 630,8 хил. лв. капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ) или 84,6% от общите разходи;*
- *Разходи за социални помощи и обезщетения – 1 674 605,5 хил. лв. или 14,4% от общите разходи;*
- *Разходи за програми, дейности и служби по социалното осигуряване, подпомагането и заетостта – 120 611,3 хил. лв. или 1,0% от общите разходи;*
- *За отбрана и сигурност са изразходвани средства в размер на 111,4 хил. лв.*

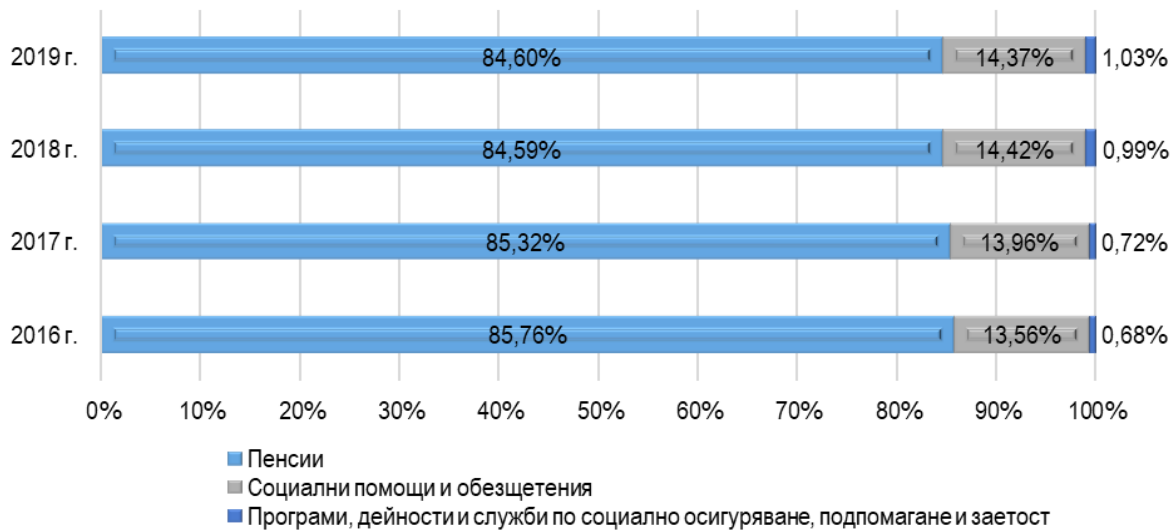
Изпълнението на плана по разходите е 99,2%, което е икономия от 93 934,2 хил. лв. и се дължи на по-ниските отчетени разходи за пенсии спрямо планираните за годината.

Таблица № 20 : Разпределение на разходите в Консолидирания бюджет на ДОО

ПОКАЗАТЕЛИ	2019 г.		2018 г.	% изпълнение през 2019 г. спрямо:	
	ПЛАН – ЗБДОО (хил. лв.)	ОТЧЕТ (хил. лв.)	ОТЧЕТ (хил. лв.)	ЗБДОО План 2019 г.	Отчет за 2018 г.
ПЕНСИИ:	9 989 655,3	9 861 157,8	9 456 510,2	98,7	104,3
Пенсии за сметка на ДОО	9 691 644,6	9 707 185,5	9 173 574,9	100,2	105,8
Капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ	1 500,0	630,8	619,7	42,1	101,8
Пенсии за сметка на Държавния бюджет	296 510,7	153 341,5	282 315,6	51,7	54,3
СОЦИАЛНИ ПОМОЩИ И ОБЕЗЩЕТЕНИЯ	1 637 887,3	1 674 605,5	1 612 140,4	102,2	103,9
ПРОГРАМИ, ДЕЙНОСТИ И СЛУЖБИ ПО СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ, ПОДПОМАГАНЕ И ЗАЕТОСТ	122 717,5	120 611,3	110 138,3	98,3	109,5
ОТБРАНА И СИГУРНОСТ	160,1	111,4	90,0	69,6	123,7
ОБЩО:	11 750 420,2	11 656 486,0	11 178 879,0	99,2	104,3

В сравнение с 2018 г., когато отчетените разходи са в размер на 11 178 879,0 хил. лв., нарастването в номинално изражение е с 477 607,0 хил. лв., а в процентно – с 4,3%. При разходите за пенсии повишението спрямо предходната година е с 404 647,6 хил. лв., а при сумите, изплатени за парични обезщетения и помощи – с 62 465,1 хил. лв. При разходите за програми, дейности и служби по социално осигуряване, подпомагане и заетост е отчетен ръст в размер на 10 473,0 хил. лв.

Структурата на основните разходи по отчета на консолидирания бюджет на ДОО за периода 2016 – 2019 г. е представена на фигура № 18

Фигура № 18 : Структура на основните разходи в консолидирания бюджет на ДОО за периода 2016 – 2019 г.

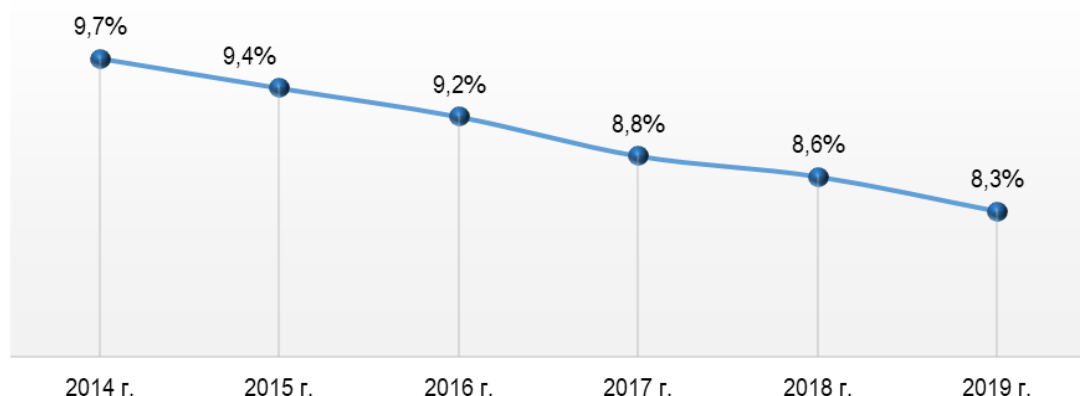
I. РАЗХОДИ ЗА ПЕНСИИ

В структурата на общите разходи най-голям дял заемат разходите за пенсии. Отчетените за 2019 г. *общии разходи за пенсии* (вкл. капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ и еднократни допълнителни суми към пенсиите) възлизат на 9 861 157,8 хил. лв., при планирани 9 989 655,3 хил. лв. Отчетени са със 128 497,5 хил. лв. по-ниски разходи от планираните. В сравнение с 2018 г., когато са били 9 456 510,2 хил. лв., разходите за пенсии са с 4,3% повече.

„*Чистият разход за пенсии*“ (без капиталовия трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ) е в размер на 9 860 527,1 хил. лв. В тази сума са включени разходите за пенсии, финансирани от ДОО и от държавния бюджет, както и еднократно изплатените допълнителни суми към пенсиите. Отчетените „чисти разходи“ са със 127 628,2 хил. лв. (с 1,3%) по-малко от планираните и с 404 636,5 хил. лв. (с 4,3%) повече от отчетените за 2018 г.

През последните три години *делът на „чистия разход за пенсии“ от brutния вътрешен продукт* е под 9,0 на сто. За 2019 г. показателят е 8,3 на сто, като има намаление спрямо предходната година (8,6 на сто за 2018 г.).

Динамиката на дела на разхода за пенсии от brutния вътрешен продукт за периода 2014 – 2019 г. е представена на следващата фигура.

Фигура № 19 : Дял на разходите за пенсии от БВП за периода 2014 – 2019 г. (%)

Основните фактори, влияещи върху разхода за пенсии, са броят на пенсионерите, броят на пенсиите и средният им месечен размер.

Таблица № 21 : Средни показатели по пенсиите за 2018 и 2019 г.

ВИД НА ПЕНСИЯТА	Среден брой пенсионери		Среден брой пенсии		Ср. мес. р-р пенсия на пенсионер (лв.)	
	2018 г.	2019 г.	2018 г.	2019 г.	2018 г.	2019 г.
I. ФОНД „ПЕНСИИ“	1 998 946	1 984 079	2 003 672	1 988 472	357,50	375,39
1. Пенсии за осигурителен стаж и възраст	1 541 258	1 531 182	1 543 874	1 533 626	384,12	406,88
2. Пенсии за инвалидност поради общо заболяване	457 688	452 897	459 798	454 846	267,87	268,90
II. ФОНД „ПЕНСИИ ЗА ЛИЦАТА ПО ЧЛ. 69“	96 107	94 053	96 124	94 071	629,66	677,69
1. Пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 69 от КСО	96 041	93 995	96 058	94 013	629,86	677,90
2. Пенсии за инвалидност поради общо заболяване за лицата по чл. 69 от КСО	66	58	66	58	337,89	342,86
III. ФОНД „ТРУДОВА ЗЛОПОЛУКА И ПРОФЕСИОНАЛНА БОЛЕСТ“	7 779	7 353	18 134	17 001	309,50	316,89
1. Пенсии за трудова дейност	7 768	7 343	18 110	16 979	309,47	316,85
2. Пенсии за лицата по чл. 69 от КСО	11	10	24	22	330,90	349,20
IV. ФОНД „ПЕНСИИ, НЕСВЪРЗАНИ С ТРУДОВА ДЕЙНОСТ“	60 058	59 786	414 439	62 469	173,77	181,34
1. Пенсии за военна инвалидност	2 459	2 333	4 855	4 587	196,77	193,56
2. Пенсии за гражданска инвалидност	138	135	257	242	195,73	194,76
3. Социални пенсии за инвалидност	50 830	50 659	402 695	50 981	177,76	186,25
4. Персонални пенсии	3 048	2 866	3 049	2 866	121,72	126,82
5. Социални пенсии за старост	3 465	3 697	3 465	3 697	139,48	144,67
6. Други пенсии	118	96	118	96	301,03	312,13
ОБЩО:	2 162 890	2 145 271	2 532 369	2 162 013	364,32	383,03

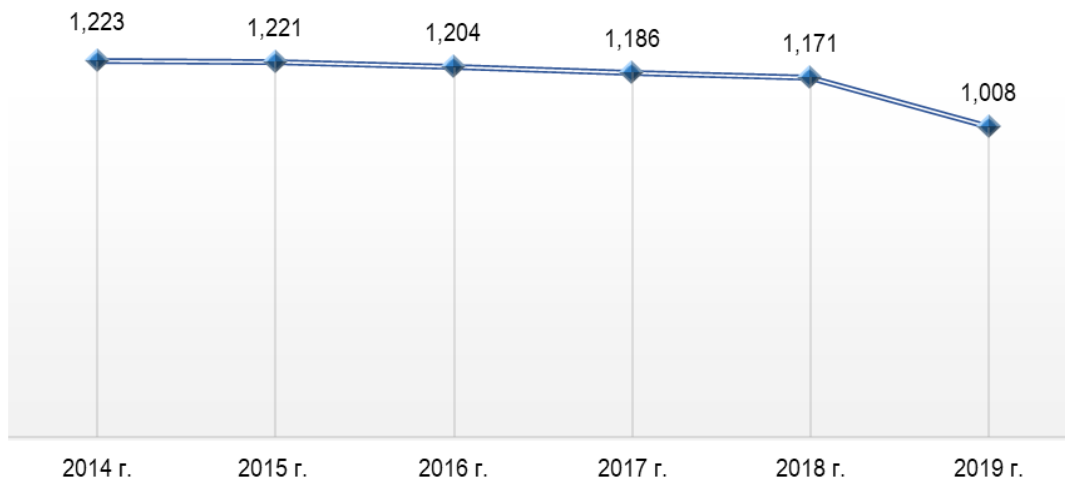
Средногодишният брой на пенсионерите през 2019 г. е 2 145 271 души, при 2 162 890 души през 2018 г. или броят им е намалял със 17 619 пенсионери спрямо предходната година, което се дължи основно на спада с 9 404 лица при пенсионерите с пенсии за осигурителен стаж

и възраст и с 4 670 лица при тези с пенсии за инвалидност поради общо заболяване от фонд „Пенсии“¹³. С *новоотпуснати* през 2019 г. пенсии са 89 864 пенсионери, което е с 5 670 (с 5,9%) по-малко спрямо тези през 2018 г.

Средногодишно са изплащани 2 162 013 пенсии, като броят им през 2019 г. намалява в сравнение с предходната година с 370 356 бр. Дължи се основно на спада на броя на социалните пенсии за инвалидност (с 351 714 бр. по-малко) и на пенсиите за ОСВ и ИОЗ от фонд „Пенсии“ (с 14 398 бр. по-малко).

През 2019 г. общо *новоотпуснатите пенсии* са 90 162, като в този брой са включени пенсиите, отпуснати за първи път на правоимащото лице, както и пенсиите, отпуснати на вече съществуващи пенсионери. Броят им бележи спад спрямо предходната година с 6 314 или с 6,5%.

Средният брой пенсии, които се получават от един пенсионер през 2019 г. е 1,008 и е намалял спрямо 2018 г. (1,171 бр.). Динамиката на този показател за последните шест години е показана на следващата фигура.

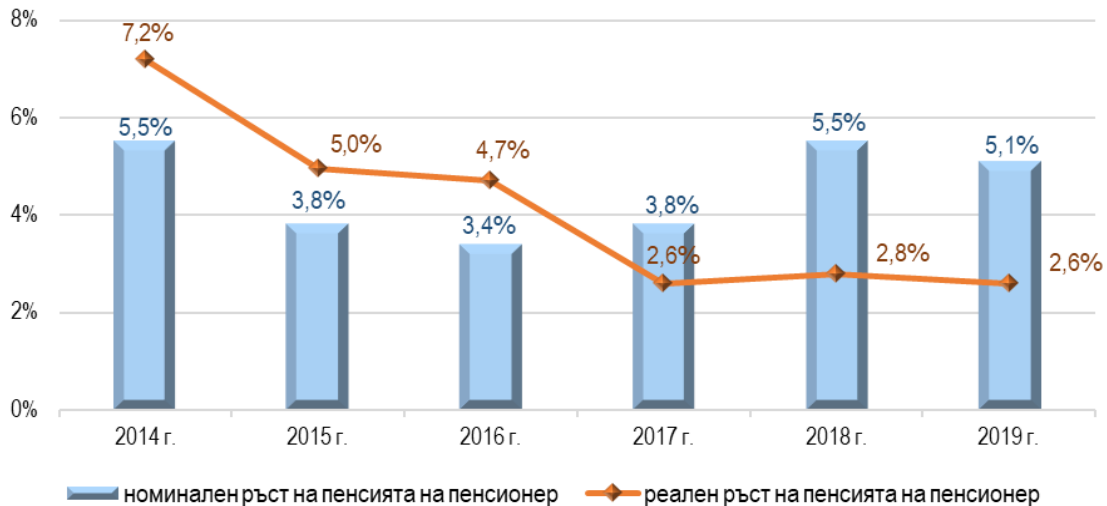

Фигура № 20 : Динамика на средногодишния брой пенсии на един пенсионер за периода 2014 – 2019 г.

Средният месечен размер на пенсията на един пенсионер за 2019 г. е 383,03 лв. Номиналното нарастване на средния месечен размер на пенсиите е 5,1 на сто, а реалното нарастване е 2,6 на сто, при средногодишен хармонизиран индекс на потребителските цени от 2,5 на сто.

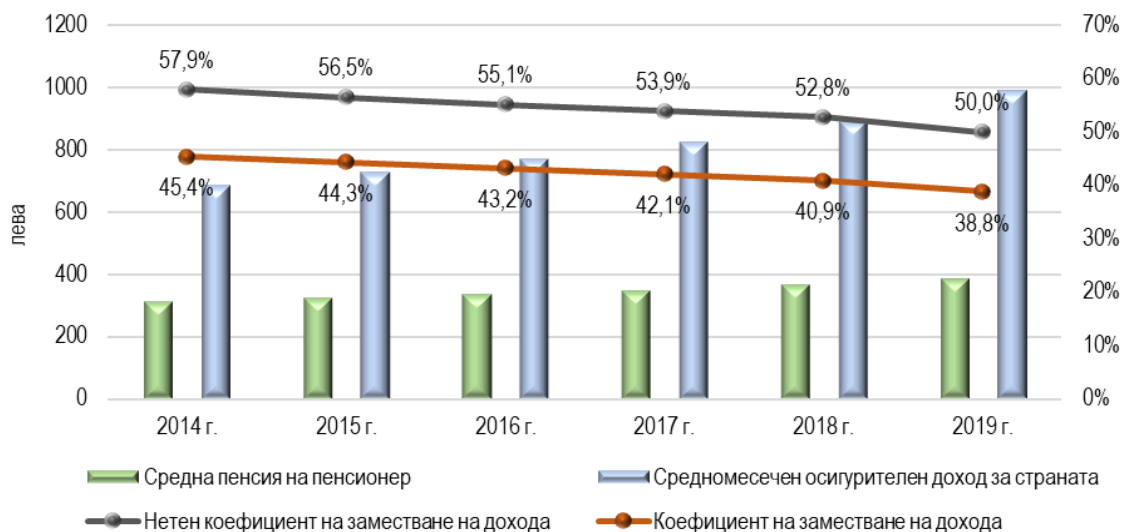
Тъй като през периода от 2014 до 2016 г. се отчиташе дефлация, реалното нарастване на пенсиите бе по-високо от номиналното, за разлика от последните три години, в които поради отчетената инфлация, реалният ръст е по-нисък от номиналния (фигура № 21).

¹³ Не са включени пенсионерите с пенсии, отпуснати по отменени закони, изплащани от фонда.

Фигура № 21 : Динамика в номиналния и реалния ръст на средния размер пенсия на пенсионер за периода 2014 – 2019 г. (%)

Коефициентът на заместване на дохода е съотношението на средната пенсия на пенсионер, включително изплатените еднократни допълнителни суми към пенсиите, към средния осигурителен доход за страната. През 2019 г. **брутният и нетният коефициент на заместване на дохода са съответно 38,8 на сто и 50,0 на сто.** Отчетено е намаление от 2,1 п.п. (2,8 п.п.) в брутния (нетния) коефициент спрямо 2018 г., което се дължи на по-ниския ръст на средната пенсия спрямо този на средния осигурителен доход през 2019 г.

Фигура № 22 : Динамика на показателите, характеризиращи размерите на пенсиите и тяхната адекватност за периода 2014 – 2019 г.

Върху нарастването на средния размер пенсия на пенсионер влияние оказват и по-високите основни размери на новоотпуснатите пенсии, в сравнение с размерите на прекратените през годината.

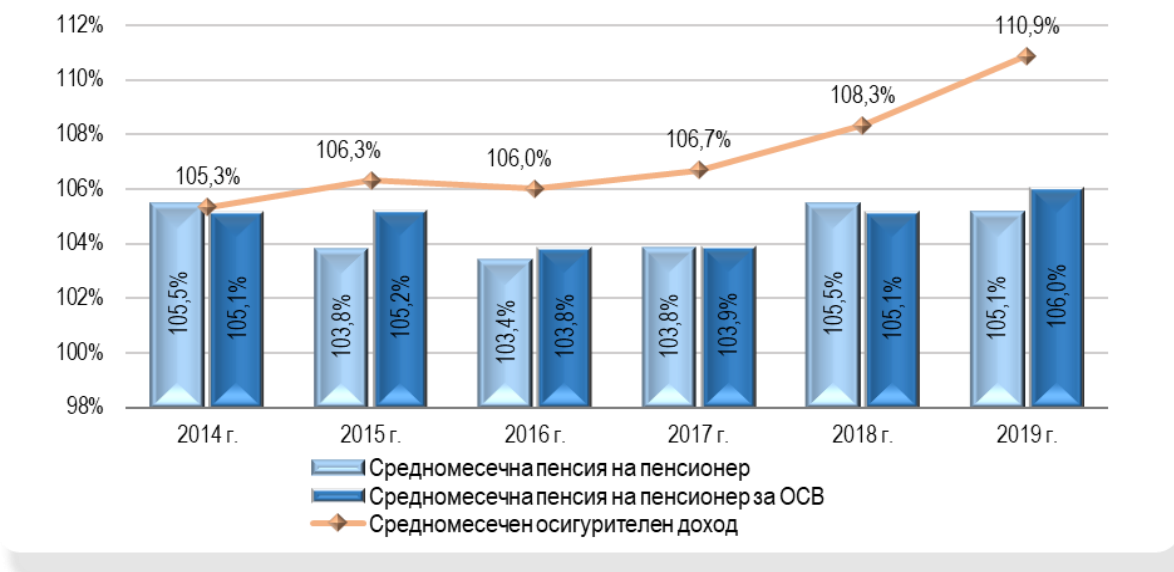
Средният основен размер на прекратените пенсии през 2019 г. е 300,10 лв., а на новоотпуснатите – 331,22 лв. В сравнение с 2018 г., когато средният основен размер на

прекратените пенсии е бил 285,61 лв., се наблюдава повишение с 14,49 лв. или с 5,1%, а при средния основен размер на новоотпуснатите пенсии повишението е с 12,57 лв. или с 3,9%.

С най-висок среден размер са *новоотпуснатите пенсии за ОСВ от фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“* – 717,89 лв., а останалите лица, придобили право на пенсия за осигурителен стаж и възраст са с основен размер от 395,81 лв. Значително под средния размер са размерите на *новоотпуснатите трудови пенсии за инвалидност поради общо заболяване* (234,51 лв.) и за *инвалидност поради трудова злополука и професионална болест* (228,15 лв.).

Броят на прекратените пенсии през 2019 г. е 119 291 (114 861 бр. за 2018 г.).

Друг фактор за нарастването на средния размер пенсия на пенсионер е ежегодното преизчисляване на размерите на голяма част от пенсиите с осигурителен стаж и осигурителен доход, придобити след пенсиониране. *Изменените пенсии* през 2019 г. са 278 044 бр. (274 144 бр. за 2018 г.), от които 273 664 лични и 4 380 наследствени. *Новият им среден размер* е 464,25 лв., при стар размер – 413,36 лв.

Фигура № 23 : Верижен индекс, отразяващ промените в средномесечните размери на осигурителния доход и на пенсиите на база предходна година, за периода 2014 – 2019 г.

Пенсионерите, които получават *пенсия в минимален размер* и получават само нея към 31 декември 2019 г. са 752 960 души и представляват 35,3% от общия брой пенсионери към тази дата. В сравнение с броя им към 31 декември 2018 г., когато са били 779 182, те са с 26 222 (с 3,4%) пенсионери по-малко, а делът им е намалял с 0,8 п.п.

Максимален размер от 910 лв. към 30.06.2019 г. получават 68 800 пенсионери, като от тях 42 800 от 01.07.2019 г. получиха действителните размери на пенсиите си, а 26 000 останаха ограничени на новия максимален размер от 1 200 лв. С максимален размер към 31.12. 2019 г. са 28 209 (65 876 бр. за 2018 г.) пенсионери с първи пенсии, чийто действителен размер надвишава ограничения, като разликата между действителния и изплащания размер е 6 924,9 хил. лв. (14 960,9 хил. лв. за 2018 г.).

Таблица № 22 : Разходи за пенсии

ПОКАЗАТЕЛИ	2019 г.		2018 г.	% изпълнение през 2019 г. спрямо:	
	ПЛАН – ЗБДОО (хил. лв.)	ОТЧЕТ (хил. лв.)	ОТЧЕТ (хил. лв.)	ЗБДОО План 2019 г.	Отчет за 2018 г.
ПЕНСИИ	9 988 155,3	9 860 527,1	9 455 890,5	98,7	104,3
Пенсии за сметка на държавното обществено осигуряване, в т.ч.:	9 691 644,6	9 707 185,5	9 173 574,9	100,2	105,8
Пенсии за трудова дейност и добавките към тях	8 895 076,6	8 820 223,3	8 332 532,5	99,2	105,9
Пенсии за лицата по чл. 69 от КСО и добавките към тях	796 568,0	781 725,4	738 976,1	98,1	105,8
Еднократни допълнителни суми към пенсиите – общо за периода 2013 – 2018 г.	-	1 901,8	1 742,8	-	109,1
Еднократна допълнителна сума към пенсиите за м. IV.2019 г.	-	53 147,1	49 495,3	-	107,4
Еднократна допълнителна сума към пенсиите за м. XII.2019 г.	-	50 188,0	50 828,3	-	98,7
Пенсии за сметка на държавния бюджет, в т.ч.:	296 510,7	153 341,5	282 315,6	51,7	54,3
Пенсии за военна и гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност и др.	284 213,5	143 118,3	271 462,0	50,4	52,7
Добавки към пенсиите на ветераните от войните и на ветераните-инвалиди от Отечествената война, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия за загиналите в Отечествената война	2 039,0	1 460,1	2 094,1	71,6	69,7
Добавки към пенсиите на репресираните лица по чл. 9 от ЗПГРРЛ	10 252,8	8 757,2	8 755,2	85,4	100,0
Добавки по чл. 4 от Закона за уреждане на някои трудови и осигурителни права на български граждани	5,4	5,9	4,4	109,2	134,0
Капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ	1 500,0	630,8	619,7	42,1	101,8
ОБЩО РАЗХОДИ ЗА ПЕНСИИ:	9 989 655,3	9 861 157,8	9 456 510,2	98,7	104,3

Без еднократните непланирани допълнителни суми към пенсиите за м. април и м. декември 2019 г., изразходваните средства за пенсии са с 232 865,1 хил. лв. или с 2,3 на сто по-малко от планираните. По-ниският отчетен разход се дължи от една страна на по-ниския отчетен среден брой на пенсионерите спрямо планирания в ЗБДОО за 2019 г. (9 559 пенсионери по-малко от плана), като най-голямо е намалението в броя на пенсионерите с пенсии за инвалидност поради общо заболяване. Другата причина е служебното прекратяване на социалните пенсии за инвалидност, изплащани към друг вид пенсия в размер 25 на сто.

Разходите за изплащането на пенсиите спрямо предходната година нарастват. Повисоките разходи са вследствие на реализираните през 2019 г. политики, както и на повисоките средни размери на новоотпуснатите пенсии от тези на прекратените и високия брой на изменените пенсии с допълнителен осигурителен стаж и доход след пенсиониране.

➤ *Разходите за изплащане на пенсии и добавки към тях, за сметка на ДОО са 9 707 185,5 хил. лв. и представляват 98,4% от всички разходи за пенсии през годината. Спрямо планираните 9 691 644,6 хил. лв. са изразходвани с 15 540,9 хил. лв. (с 0,2%) повече, а в сравнение с 2018 г. – с 533 610,6 хил. лв. (с 5,8%) повече. При пенсиите за трудова дейност и добавките към тях, които възлизат на 8 820 223,3 хил. лв., изпълнението на плана е 99,2% или със 74 853,3 хил. лв. по-малко, а спрямо предходната година – 105,9% или превишение с 487 690,8 хил. лв. При средствата за пенсиите на лицата по чл. 69 от КСО и добавките към тях, изпълнението на плана е 98,1% или с 14 842,6 хил. лв. по-малко, а спрямо предходната година – 105,8% или превишение с 42 749,3 хил. лв.*

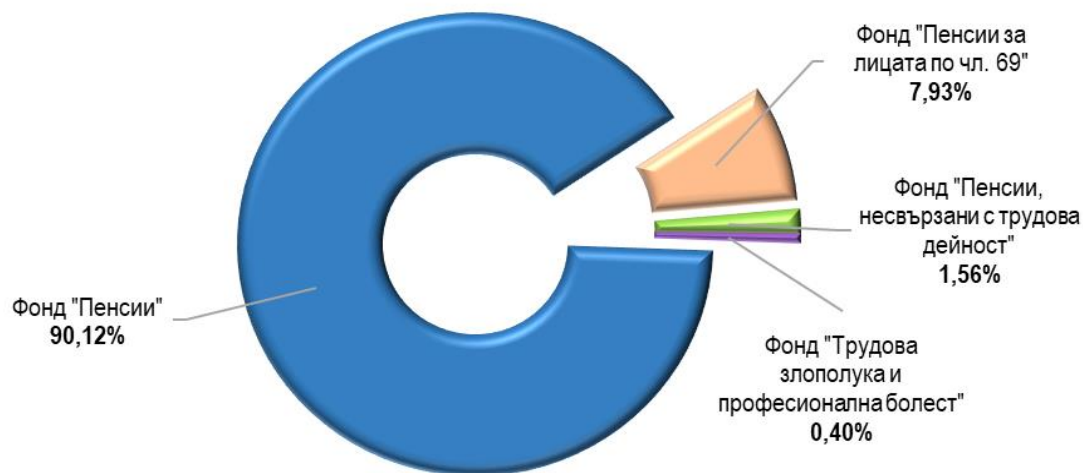
➤ *За изплащане на пенсии и добавки, за сметка на държавния бюджет, са изразходвани 153 341,5 хил. лв. с дял от 1,6% от разходите за пенсии. Те са със 143 169,2 хил. лв. по-малко от предвидените и със 128 974,1 хил. лв. по-малко спрямо 2018 г.*

– *За изплащане на пенсии за военна и гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност, персонални пенсии, пенсии по отменени закони, които*

вече не се отпускат, но продължават да се изплащат на правоимащите лица и др., са извършени разходи в размер на 143 118,3 хил. лв. Изпълнението на плана е 50,4%, а в сравнение с предходната година са изразходвани с 47,3% по-малко средства. По-ниският разход се дължи на служебното прекратяване от 1 януари 2019 г. на социалните пенсии за инвалидност, изплащани към друг вид пенсия на обща стойност 125 373,9 хил. лв. за 2019 г., както и на по малкия отчетен брой на пенсионерите с пенсии, несвързани с трудова дейност.

- Изплатената сума за *добавки към пенсиите на ветераните от войните и на ветераните-инвалиди от Отечествената война*, както и на техни наследници е 1 460,1 хил. лв. Намалението е с 578,9 хил. лв. спрямо планираната сума и с 634,0 хил. лв. по-малко от разхода за 2018 г. Към 31 декември 2019 г. са изплатени 815 бр. (1 209 бр. в края на 2018 г.) добавки от този вид.
- Средствата, изплатени за *добавки по чл. 9 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица* са в размер на 8 757,2 хил. лв., което е с 1 495,6 хил. лв. по-малко от планираните и с 2,0 хил. лв. повече от отчетените средства за 2018 г. Средният брой на добавките за репресирани лица през 2019 г. е 8 291 (8 651 бр. за 2018 г.), а средният им месечен размер е 88,02 лв. (84,34 лв. за 2018 г.).

В съответствие с Наредбата за прехвърляне на пенсионни права от и към пенсионните схеми на Европейския съюз, на Европейската централна банка и на Европейската инвестиционна банка, през 2019 г. са извършени капиталови трансфери за прехвърляне на пенсионни права в размер на 630,8 хил. лв., съответстващи на средна прехвърлена сума от 42,1 хил. лв. за 15 лица.

Фигура № 24 : Структура на разходите за пенсии по фондове в консолидирания бюджет на ДОО през 2019 г.

II. РАЗХОДИ ЗА ОБЕЗЩЕТЕНИЯ И ПОМОЩИ ПО КСО

Втората по значимост и големина група разходи в консолидирания бюджет на ДОО след разходите за пенсии са тези за изплащане на *социалноосигурителни обезщетения и помощи*. Техният дял е 14,4% от общите разходи през 2019 г.

Планираните разходи за социални помощи и обезщетения в Закона за бюджета на ДОО за 2019 г. са 1 637 887,3 хил. лв. Отчетени са 1 674 605,5 хил. лв. или изразходваните средства са с 36 718,2 хил. лв. (с 2,2%) повече спрямо плана.

Средствата за социални помощи и обезщетения през 2019 г. са с 62 465,1 хил. лв. (или с 3,9%) повече от тези през 2018 г., когато са били 1 612 140,4 хил. лв.

Разходите за парични обезщетения и помощи, изплащани от ДОО, зависят от броя на изплатените обезщетения, размера на средnodневното парично обезщетение на едно осигурено лице и броя на изплатените работни дни.

Таблица № 23 : Разходи за парични обезщетения и помощи, изплащани от ДОО

ПОКАЗАТЕЛИ	2019 г.				2018 г.		% изпълнение през 2019 г. спрямо	
	ПЛАН – ЗБДОО		ОТЧЕТ		ОТЧЕТ		ЗБДОО План 2019 г.	Отчет за 2018 г.
	хил. лв.	структура (%)	хил. лв.	структура (%)	хил. лв.	структура (%)		
Парични обезщетения общо, в т.ч.:	1 616 890,3	98,7	1 654 304,2	98,8	1 591 972,3	98,7	102,3	103,9
- временна неработоспособност и трудоустрояване	570 521,3	35,3	596 774,1	36,1	557 001,6	35,0	104,6	107,1
- временна неработоспособност поради ТЗПБ	11 261,6	0,7	9 379,0	0,6	9 163,4	0,6	83,3	102,4
- бременност, раждане и отглеждане на дете	585 539,3	36,2	623 633,5	37,7	594 444,6	37,3	106,5	104,9
- безработица	449 568,2	27,8	424 517,7	25,7	431 362,7	27,1	94,4	98,4
Помощи общо, в т.ч.:	20 997,0	1,3	20 301,3	1,2	20 168,1	1,3	96,7	100,7
- за профилактика и рехабилитация	18 195,3	86,7	17 957,8	88,5	17 953,6	89,0	98,7	100,0
- еднократни помощи при смърт	2 797,7	13,3	2 343,4	11,5	2 213,7	11,0	83,8	105,9
- за инвалидност поради общо заболяване	4,0	0,0	0,0	0,0	0,8	0,0	0,0	0,0
Парични обезщетения и помощи общо:	1 637 887,3	100,0	1 674 605,5	100,0	1 612 140,4	100,0	102,2	103,9

Разходите за парични обезщетения по КСО включват:

1. *Паричните обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване, нетрудова злополука, гледане на болен член от семейството и карантина и трудоустрояване при временно намалена работоспособност са с най-висок относителен дял в структурата на паричните обезщетения за 2019 г. – 36,1%. Изплатени са 596 774,1 хил. лв., като е налице преразход спрямо плана с 26 252,8 хил. лв. (с 4,6%). Спрямо 2018 г. е отчетено нарастване със 7,1%, а в абсолютната сума – с 39 772,5 хил. лв.*

- *За обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване, които са най-значимият разход в тази група, са изразходвани 495 339,2 хил. лв. или с 21 244,3 хил. лв. (с 4,5%) повече от планираните. По-висок е разходът за този вид обезщетения не само спрямо плана, но и спрямо предходната година (с 32 392,6 хил. лв. или със 7,0%).*
- *Превишение спрямо плана и спрямо отчета за 2018 г. отбелязват и разходите за обезщетения за временна неработоспособност поради нетрудова злополука, които за 2019 г. са 82 538,5 хил. лв. Увеличението над планираната сума е с 4,2% (с 3 300,2 хил. лв.) и със 7,1% (с 5 437,9 хил. лв.) в сравнение с предходната година.*
- *Повече средства от планираните са изразходвани за обезщетения за временна неработоспособност поради гледане на болен член от семейството и карантина – 18 857,4 хил. лв. (с 1 728,3 хил. лв. или с 10,1% повече). Спрямо изразходваната сума за предходната година се отчита превишение от 1 946,8 хил. лв.*
- *За обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност изплатената сума е 39,0 хил. лв., която е с 66,2% или с 19,9 хил. лв. под планираната. Намаление се отчита и в сравнение с предходната година – с 10,9% (с 4,8 хил. лв.).*

През периода 2014 – 2018 г. се отчита тенденция на увеличение на броя на обезщетенията за временна неработоспособност и по-конкретно за общо заболяване, за гледане на болен член на семейството и карантина и за нетрудова злополука и респективно на разходите за тях (фигура № 25). През 2019 г. тази тенденция се прекъсва и има спад на броя на изплатените обезщетения спрямо предходната година, но изплатената годишна сума продължава да нараства, което се дължи на ръста при изплащания средnodнодневен размер на обезщетенията.

Фигура № 25 : Динамика на разходите и на броя на паричните обезщетения за временна неработоспособност за периода 2014 – 2019 г.

2. Изплатените средства за парични обезщетения за *временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест* са 9 379,0 хил. лв. Изпълнението на плана е 83,3% или с 1 882,6 хил. лв. под планираното. Нарастване на разходите за този вид обезщетения се отчита спрямо 2018 г. (с 215,6 хил. лв.).

3. Разходите за парични обезщетения за майчинство (*бременност и раждане, отглеждане на дете до 2-годишна възраст, осиновяване на дете до 5-годишна възраст и трудоустрояване поради бременност и кърмене или напреднал етап на лечение ин-витро*) през 2019 г. са в размер на 623 633,5 хил. лв., като са по-високи в сравнение с плана за годината с 38 094,2 хил. лв. (с 6,5%) и с 29 188,9 хил. лв. (с 4,9%) от отчетените през 2018 г.

- За парични обезщетения за *бременност и раждане* са изразходвани 446 899,1 хил. лв. и е налице преразход спрямо плана в размер на 28 218,4 хил. лв. (с 6,7%). През 2019 г. броят на родените деца е 61 882, при 62 576 бр. през 2018 г. Въпреки по-малкия брой на родените деца спрямо предходната година, се отчита нарастване на разходите за този вид обезщетения спрямо 2018 г. – със 7,4%.
- За обезщетения за *отглеждане на дете до 2-годишна възраст* са изплатени 173 391,8 хил. лв., което е с 7 430,1 хил. лв. (4,5%) над планираната сума. Спрямо предходната година при тези разходи е отчетено намаление с 2,0%.
- През 2019 г. са изплатени 4 581 бр. парични обезщетения за *осиновяване на дете до 5-годишна възраст*, а разходите за тях възлизат на 3 342,6 хил. лв. (при планирани 892,3 хил. лв.).
- В тази група са включени и разходите за парични обезщетения за *трудоустрояване поради бременност и кърмене или напреднал етап на лечение ин-витро*. От предвидените за 2019 г. 4,6 хил. лв., не са изразходвани никакви средства.

4. Отчетените разходи за *обезщетения и помощи за безработни* за годината са 424 517,7 хил. лв. и представляват 25,7% от разходите за обезщетения. Спрямо плана се отчита икономия от 25 050,5 хил. лв. (5,6%). От общите разходи за този вид обезщетения – 423 032,2 хил. лв. са за *обезщетения за безработица по КСО*, 74,0 хил. лв. са за *обезщетения по Закона за отбраната и въоръжените сили на РБ* и 1 411,5 хил. лв. за *еднократни парични суми на безработни лица*, които желаят да започнат стопанска дейност на основание чл. 47 от Закона за насърчаване на заетостта. В сравнение с предходната година разходите за изплащане на обезщетения на безработни лица са с 6 845,0 хил. лв. (с 1,6%) по-малко. Спадът на

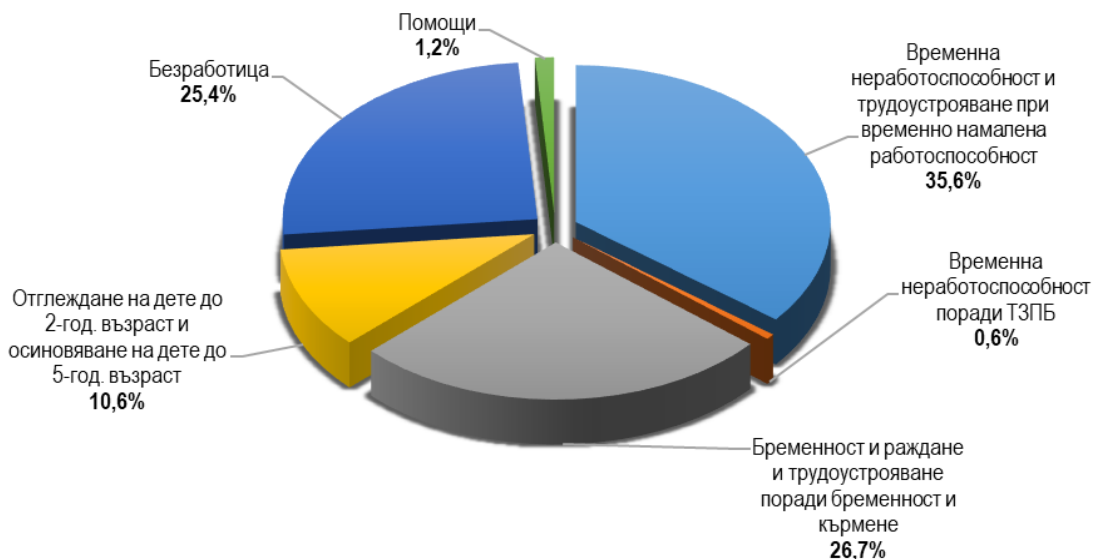
разходите за парични обезщетения за безработица е отражение на положителните тенденции в развитието на пазара на труда в България през 2019 г., свързани с отчетеното намаление на коефициента на безработица и броя на регистрираните в дирекция „Бюро на труда“ в Агенцията по заетостта безработни лица.

Разходите за парични помощи по КСО са:

1. За дейността по профилактика и рехабилитация¹⁴ на осигурените лица са изразходвани 17 957,8 хил. лв., при планирани 18 195,3 хил. лв. Отчетените средства са с 237,5 хил. лв. (с 1,3%) по-малко от планираните и с 4,2 хил. лв. повече от изплатените през предходната година.

2. За еднократни помощи при смърт са изразходвани 2 343,4 хил. лв. и е реализирана икономия спрямо плана в размер на 454,3 хил. лв. (с 16,2%). Спрямо предходната година е налице нарастване на разходите със 129,7 хил. лв. (с 5,9%).

3. От предвидените за 2019 г. 4,0 хил. лв. за парични помощи за инвалидност, когато няма основания за отпускане на пенсия, не са изразходвани никакви средства.

Фигура № 26 : Структура на изплатените парични обезщетения и помощи от ДОО през 2019 г.

III. РАЗХОДИ ЗА ПРОГРАМИ, ДЕЙНОСТИ И СЛУЖБИ ПО СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ, ПОДПОМАГАНЕ И ЗАЕТОСТ

Разходите за програми, дейности и служби по социално осигуряване, подпомагане и заетост за 2019 г. са в размер на 120 611,3 хил. лв. и представляват 1,0% от общите разходи на консолидирания бюджет на ДОО. Спрямо плана са усвоени 98,3% и е реализирана икономия от 2 106,2 хил. лв.

В тях са включени и изплатените, но непланирани 348,0 хил. лв. за програми за временна заетост (309,0 хил. лв.), други служби и дейности по социално осигуряване, подпомагане и заетост (25,2 хил. лв.) и дейности за предотвратяване на ТЗ и ПБ (13,8 хил. лв.).

За службите по социално осигуряване са изразходвани 120 263,3 хил. лв., като спрямо плана е реализирана икономия от 2 454,2 хил. лв. (2,0%), по-конкретно в:

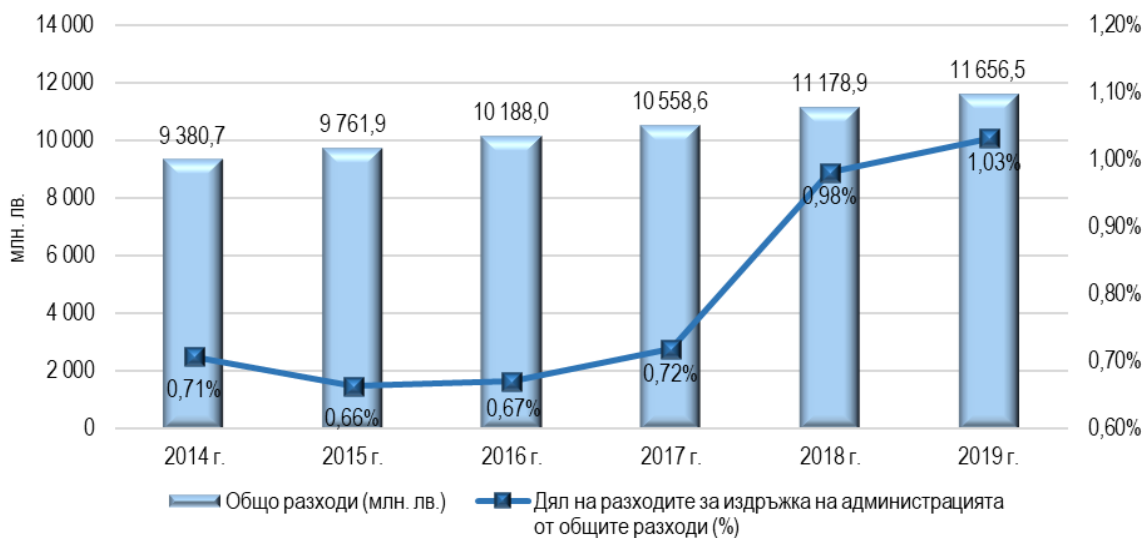
- Заплати и други възнаграждения и плащания на персонала и осигурителни вноски върху тях – икономия от 209,7 хил. лв. (0,3%) спрямо плана. През 2019 г.

¹⁴ Виж на стр. 63 информация за размера на планираните средства за профилактика и рехабилитация на осигурени лица през 2019 г.

Националният осигурителен институт е изпълнявал дейността по администриране на социалното осигуряване с планова щатна численост от 3 467 служители, от които 836 наети по трудови правоотношения и 2 631 – по служебни правоотношения.

- Издръжка – икономия от 2 030,7 хил. лв. (4,6%) спрямо плана. По-значителна икономия на разходите спрямо плана се наблюдава при разходите за външни услуги с 1 102,2 хил. лв. по-малко (с 2,8%), за вода, горива и енергия – с 401,3 хил. лв. по-малко (с 15,9%), за материали – с 237,3 хил. лв. по-малко (с 14,5%) и за постелен инвентар и облекло – с 9,2 хил. лв. по-малко (с 61,6%);
- Капиталови разходи – икономия от 67,0 хил. лв. (0,8 на сто) спрямо плана:
  - По „Основен ремонт на дълготрайни материални активи“ отчетените средства са с 12,0 хил. лв. по-малко (с 0,9 на сто) спрямо плана.
  - По „Придобиване на ДМА“ отчетените средства са с 47,1 хил. лв. по-малко (с 0,7 на сто) спрямо плана.
  - По „Придобиване на нематериални дълготрайни активи“ отчетените средства са със 7,7 хил. лв. по-малко (с 0,8 на сто) спрямо плана.
  - По „Придобиване на земя“ отчетените средства са с 0,1 хил. лв. по-малко (с 1,3 на сто) спрямо плана.
- При изразходваните суми за платени данъци, такси и административни санкции и разходи за членски внос и участие в нетърговски организации и дейности реализираната икономия е в общ размер на 146,8 хил. лв.

Както се вижда от следващата фигура, разходите за издръжка на службите по социално осигуряване, като дял от общите разходи в консолидирания бюджет на ДОО за периода 2014 – 2019 г. нарастват и през 2019 г. са малко над един процент.

Фигура № 27 : Динамика на дела на разходите за издръжка на администрацията на НОИ от разходите в консолидирания бюджет на ДОО за периода 2014 – 2019 г.

В общите разходи са включени и разходите за отбрана и сигурност, като през годината са изплатени 111,4 хил. лв., което е 30,4% от планираните средства.

Предоставени трансфери от ДОО

За уреждане на законово установени обществени отношения с други институции и фондове през 2019 г. от средствата на Държавното обществено осигуряване бяха предоставени следните трансфери:

- На *Агенцията за социално подпомагане* за помощно-технически средства, свързани с увреждания на осигурени лица – 3 147,5 хил. лв. (99,9% от планираните).
- На фонд „Условия на труд“ – 3 618,3 хил. лв. (90,5% от плана) за мероприятия, свързани с превенция на трудови злополуки и професионални болести.
- На ВМА за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица – 1 907,7 хил. лв., при планирани 1 907,8 хил.лв.
- На *Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията* – 37,8 хил. лв. (15,1% от планираните).

ДЕФИЦИТ / ИЗЛИШЪК

Дефицитът по фондовете на ДОО се финансира с трансфер от държавния бюджет, който се отчита по бюджета на НОИ.

В изпълнението на бюджетите на отделните фондове през 2019 г. се отчете следното¹⁵:

- Фонд „Пенсии“ – при планиран дефицит от 3 721 343,0 хил. лв. е отчетен дефицит от 3 691 521,6 хил. лв., или по-нисък с 29 821,4 хил. лв.;
- Фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ – при планиран дефицит от 99 944,2 хил. лв. е отчетен дефицит от 45 244,6 хил. лв., или по-нисък с 54 699,6 хил. лв.;
- Фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, който по план е с дефицит от 14,3 хил. лв., завършва с остатък от 17 780,6 хил. лв.;
- Фонд „Трудова злополука и професионална болест“ при планиран излишък от 159 964,7 хил. лв. е отчетен излишък от 172 518,8 хил. лв., или по-голям с 12 554,1 хил. лв.;
- Фонд „Общо заболяване и майчинство“ при планиран недостиг от 44 046,7 хил. лв. е отчетен недостиг от 87 541,8 хил. лв. или с 43 495,1 хил. лв. над планирания;
- Фонд „Безработица“ – при планиран дефицит от 134 494,2 хил. лв., е отчетен дефицит от 105 417,9 хил. лв.;
- По бюджета на НОИ (като общ административен фонд) при планиран излишък в края на периода от 3 839 877,7 хил. лв. е отчетен излишък от 3 745 091,4 хил. лв., или с 94 786,3 хил. лв. под планирания.

Дефицитите по фондовете на ДОО в рамките на консолидирания бюджет се финансират с излишъка по бюджета на НОИ.

Общият финансов резултат е равен на наличността в края на периода по отчета на консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване (378,5 хил. лв. – остатък по валутните сметки на НОИ).

¹⁵ По-пълна информация за осигурителните фондове се съдържа в частта „Бюджет на фондовете на ДОО“.

Таблица № 24 : Изпълнение на консолидирания бюджет на ДОО

ПОКАЗАТЕЛИ	2019 г.		2018 г.	% изпълнение през 2019 г. спрямо:	
	ПЛАН – ЗБДОО (хил. лв.)	ОТЧЕТ (хил. лв.)	ОТЧЕТ (хил. лв.)	ЗБДОО План 2019 г.	Отчет за 2018 г.
ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	11 759 728,0	11 671 106,9	11 186 077,8	99,2	104,3
1. Осигурителни вноски	7 473 161,9	7 559 866,3	6 772 399,8	101,2	111,6
Вноски за работници и служители от работодатели	4 532 140,4	4 619 730,3	4 163 552,3	101,9	111,0
Вноски от работници и служители (лична вноски)	2 578 515,0	2 576 509,5	2 281 106,8	99,9	112,9
Вноски от самоосигуряващи се лица	340 669,5	322 845,0	297 539,6	94,8	108,5
Осигурителни вноски по чл. 46 и чл. 4в от КСО, §51 и §154 от ПЗР към ЗИД на КСО и чл. 157, ал. 7 от КСО	17 614,7	37 966,8	25 634,6	317,0	134,2
Главница по ревизионни актове за начет в приход на ДОО от НАП	4 222,3	2 814,7	4 566,6	66,7	61,6
2. Неданъчни приходи	55 969,5	180 418,0	121 979,7	322,4	147,9
Приходи и доходи от собственост	6 840,0	6 174,3	6 115,8	90,3	101,0
Глоби, санкции и наказателни лихви	22 892,0	24 584,8	22 771,8	107,4	108,0
Други приходи	26 237,5	149 658,9	93 092,1	570,4	160,8
3. Внесени ДДС и други данъци върху продажбите	-1 065,0	-1 063,6	-1 026,3	99,9	103,6
4. Получени трансфери от централния бюджет за ДОО	297 560,8	198 245,6	329 596,5	66,6	60,1
5. Получен допълнителен трансфер от централния/държавния бюджет за покриване на недостига от средства	3 934 100,8	3 728 602,0	3 958 469,2	94,8	94,2
6. Трансфери от МТСП по програми за насърчване на заетост	-	309,0	399,2	-	77,4
7. Трансфери от МТСП за фонд „Условия на труд“	-	13,8	19,3	-	71,7
8. Трансфери за поети осигурителни вноски и данъци	-	4 715,8	4 240,4	-	111,2
РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	11 759 728,0	11 665 442,0	11 186 897,3	99,2	104,3
1. Разходи	11 750 420,2	11 656 486,0	11 178 879,0	99,2	104,3
1.1. Пенсии	9 989 655,3	9 861 157,8	9 456 510,2	98,7	104,3
Пенсии за сметка на държавното обществено осигуряване, в т. ч.:	9 691 644,6	9 707 185,5	9 173 574,9	100,2	105,8
- Пенсии за трудова дейност, наследствени пенсии и добавките към тях	8 895 076,6	8 820 223,3	8 332 532,5	99,2	105,9
- Пенсии на лицата по чл. 69, наследствени пенсии и добавките към тях	796 568,0	781 725,4	738 976,1	98,1	105,8
- Еднократна допълнителна сума към пенсиите – общо за периода 2013-2019 г.	-	105 236,8	102 066,4	-	103,1
Пенсии за сметка на държавния бюджет, в т. ч.:	296 510,7	153 341,5	282 315,6	51,7	54,3
- Пенсии за военна и гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност и др.	284 213,5	143 118,3	271 462,0	50,4	52,7
- Добавки към пенсиите на ветераните от войните и на ветераните-инвалиди от Отечествената война, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия за загиналите в Отечествената война	2 039,0	1 460,1	2 094,1	71,6	69,7
- Добавки към пенсиите на репресираните лица по чл. 9 от ЗПГРРЛ	10 252,8	8 757,2	8 755,2	85,4	100,0
- Добавки по чл. 4 от Закона за уреждане на някои труд. и осиг. права на български граждани	5,4	5,9	4,4	109,2	134,0
Капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенс. схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ	1 500,0	630,8	619,7	42,1	101,8
1.2. Социални помощи и обезщетения	1 637 887,3	1 674 605,5	1 612 140,4	102,2	103,9
Обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване, нетрудова злополука, гледане на болен член от семейството и карантинна	570 462,4	596 735,1	556 957,8	104,6	107,1
Обезщетения за временна неработоспособност поради ТЗПБ	11 261,6	9 379,0	9 163,4	83,3	102,4
Обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност	58,9	39,0	43,8	66,2	89,1
Обезщетения за бременност и раждане, трудоустрояване поради бременност и кърмене, отглеждане на дете до 2 години и осиновяване на дете до 5 години	585 539,3	623 633,5	594 444,6	106,5	104,9
Обезщетения и помощи за безработни	449 568,2	424 517,7	431 362,7	94,4	98,4
Еднократна помощ при смърт	2 797,7	2 343,4	2 213,7	83,8	105,9
Парични помощи за профилактика и рехабилитация	18 195,3	17 957,8	17 953,6	98,7	100,0
Парични помощи за инвалидност поради общо заболяване, когато няма основание за отпускане на пенсия на осигуреното лице по чл. 11, ал. 3 от КСО	4,0	-	0,8	-	-
1.3. Програми, дейности и служби по социално осигуряване, подпомагане и заетостта	122 717,5	120 611,3	110 138,3	98,3	109,5
Разходи за персонал	68 762,2	68 552,5	62 045,9	99,7	110,5
- Заплати и възнаграждения за персонала	49 155,0	49 153,8	44 687,4	100,0	110,0
- Други възнаграждения и плащания за персонала	4 230,0	4 121,4	3 558,3	97,4	115,8
- Задължителни осигурителни вноски от работодатели	15 377,2	15 277,3	13 800,2	99,4	110,7
Издържка	44 358,0	42 327,3	41 246,1	95,4	102,6
Членски внос и участие в нетърговски организации и дейности	127,8	106,1	103,6	83,1	102,4
Капиталови разходи	8 919,5	8 852,5	5 871,2	99,2	150,8
Програми за временна заетост	-	309,0	399,4	-	77,4
Дейности за предотвратяване на ТЗ и ПБ	-	13,8	-	-	-
Други служби и дейности по социално осигуряване, подпомагане и заетостта	-	25,2	22,5	-	112,2
Платени данъци, такси и административни санкции	550,0	424,9	449,6	77,2	94,5
1.4. Отбрана и сигурност	160,1	111,4	90,1	69,6	123,7
2. Предоставени трансфери	9 307,8	8 956,0	8 018,3	96,2	111,7
ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	0,0	5 664,9	-819,5	-	-691,3
ФИНАНСИРАНЕ	-	-5 664,9	819,5	-	-691,3
Суми по разчети за поети осигурителни вноски и данъци	-	-6 059,1	-6 559,1	-	92,4
Друго вътрешно финансиране	-	436,5	7 168,2	-	6,1
Наличност в началото на периода	-	335,4	543,8	-	61,7
Наличност в края на периода	-	378,5	335,4	-	112,9
Преценка на валутни наличности (нереализирани курсови разлики) (+/-)	-	-0,8	-2,0	-	42,4

БЮДЖЕТ НА ФОНДОВЕТЕ НА ДОО

Бюджетът на държавното обществено осигуряване е разпределен съобразно спецификата на осигурителните рискове, съвкупността на осигурените лица и изискванията на бюджетната класификация в шест осигурителни фонда: 1) „Пенсии“, 2) „Пенсии за лицата по чл. 69“, 3) „Пенсии, несвързани с трудова дейност“, 4) „Трудова злополука и

професионална болест“; 5) „Общо заболяване и майчинство“; 6) „Безработица“, както и бюджетът на НОИ като финансов план за администриране на системата.

Основните резултати, с които се характеризира изпълнението на бюджетите на фондовете на ДОО и бюджета на НОИ за 2019 г., са детайлно представени в следващата част на анализа.

ФОНД „ПЕНСИИ“

Бюджетът на фонд „Пенсии“ се формира от приходи, разходи и трансфери от държавния бюджет.

Таблица № 25 : Бюджет на фонд „Пенсии“ за 2019 г.

Показатели	ЗБ – План (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение %
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	5 134 099,7	5 195 544,3	101,2
1. Осигурителни приходи	5 107 449,6	5 128 093,4	100,4
2. Неданъчни приходи	26 000,0	45 626,0	175,5
3. Получени трансфери от централния бюджет за ДОО	650,1	21 824,9	3 357,2
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	8 855 442,7	8 887 065,9	100,4
1. Разходи	8 855 442,7	8 887 035,2	100,4
1.1. Пенсии	8 854 825,6	8 886 602,2	100,4
Пенсии за сметка на ДОО	8 853 325,6	8 885 971,4	100,4
Капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на ЕС, ЕЦБ и ЕИБ	1 500,0	630,8	42,1
1.2. Социални помощи и обезщетения	617,1	433,0	70,2
2. Предоставен трансфер за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица към бюджетни предприятия	-	30,7	-
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-3 721 343,0	-3 691 521,6	99,2

1. *Приходите* в бюджета на фонд „Пенсии“ се набират от:

- Осигурителни вноски от осигурители, осигурени и самоосигуряващи се лица;
- Осигурителни вноски и приходи, предвидени в други закони, за осигуряване за инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт;
- Суми от държавния бюджет за провеждане на осигуряването на:
  - държавните служители по Закона за държавния служител;
  - родител (осиновител), съпруг (съпруга) или един от родителите на майката или бащата на лицето с увреждане, които са полагали грижи за лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 90 на сто, които постоянно се нуждаят от чужда помощ.
- Суми от бюджета на съдебната власт за провеждане на осигуряването на съдиите, прокурорите, следователите, държавните съдебни изпълнители, съдиите по вписванията и съдебните служители, както и членовете на ВСС и инспекторите в инспектората към ВСС;
- Суми от държавния бюджет за време, зачетено за осигурителен стаж при пенсиониране в следните случаи:
  - неработеща майка, която е гледала дете до 3-годишна възраст;
  - периоди на наборна или мирновременна алтернативна служба;

- уволненият поради задържане от органите на властта е останал без работа, което впоследствие е установено като неоснователно.
- Трансфери от държавния бюджет, предвидени в Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година;
- Такси, лихви и дивиденди, дарения и завещания и други източници.

През 2019 г. всички постъпили приходи и трансфери в бюджета на фонд „Пенсии“ са 5 195 544,3 хил. лв., при планирани 5 134 099,7 хил. лв. Изпълнението на приходите възлиза на 101,2% или с 61 444,6 хил. лв. повече от предвидените. Най-значителната част са постъпленията от осигурителни вноски от работодатели, осигурени лица и самоосигуряващи се, които представляват 98,7 на сто от общите приходи. Останалата част (1,3%) са неданъчни приходи и трансфер от държавния бюджет за ДОО.

В бюджета на фонд „Пенсии“ през 2019 г. са постъпили 5 128 093,4 хил. лв. от осигурителни вноски. Изпълнението спрямо плана е 100,4% или с 20 643,8 хил. лв. са повече постъпленията от осигурителни вноски. Задължително осигурени във фонд „Пенсии“ на ДОО са всички лица, получаващи доходи от трудова дейност (без лицата по чл. 69 от КСО). Осигурителната вноска за фонд „Пенсии“ се разпределя между осигурителя и осигуреното лице, а за държавните служители – осигурителните вноски са изцяло за сметка на държавния бюджет. Размерът на осигурителната вноска за фонд „Пенсии“ за 2019 г. се запази на нивото от 2018 г. – 19,8 на сто за родените преди 1 януари 1960 г., при запазено съотношение – 11,02 за сметка на работодателя и 8,78 на сто за сметка на работника и 14,8 на сто за лицата родени след 31 декември 1959 г., съответно при съотношение 8,22/6,58 на сто. За работещите при условията на I или II категория труд и за лицата по чл. 69а, родени преди 1 януари 1960 г., размерът на осигурителната вноска е 22,8 на сто, а за родените след 31 декември 1959 г. – 17,8 на сто.

Неданъчните приходи включват приходите от универсални и професионални пенсионни фондове на основание чл. 4в, чл. 69б от КСО и § 51 и § 154 от ПЗР към ЗИД на КСО. Това са натрупаните средства в индивидуалните партии на осигурените лица, решили да ги прехвърлят от съответния универсален/професионален пенсионен фонд във фонд „Пенсии“ на ДОО. За 2019 г. постъпилите акумулирани приходи от осигурителни вноски са в размер на 45 626,0 хил. лв. Изпълнението спрямо плана е 175,5% или с 19 626,0 хил. лв. повече са постъпленията от универсалните и професионалните пенсионни фондове.

За зачитане на осигурителен стаж, на основание чл. 9, ал. 3, т. 3 и ал. 6 и 7 от КСО, са предвидени и усвоени 650,1 хил. лв. трансфер от централния бюджет. Той се отнася за зачитане на стаж за времето, през което родител (осиновител) или съпруг (съпруга) са полагали грижи за лица с трайно намалена работоспособност над 90 на сто, които постоянно се нуждаят от чужда помощ; неработеща майка е гледала дете до 3-годишна възраст; времето през което лицата са останали без работа поради задържане от органите на властта, установено впоследствие като неоснователно, както и периода през който лицето е изпълнявало наборна или мирновременна алтернативна служба.

В получените трансфери от централния бюджет се включват и 21 174,8 хил. лв., от Държавния фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система (ДФГУДПС) или т. нар. „Сребърен фонд“ за фонд „Пенсии“ на ДОО. Това са прехвърлените средства от осигурителни вноски в ДФГУДПС на лицата с отпусната пенсия от фонд „Пенсии“ на ДОО.

2. Разходите в бюджета на фонд „Пенсии“ са за изплащане на:

- Пенсии за сметка на ДОО и добавките към тях (пенсии за осигурителен стаж и възраст, за инвалидност поради общо заболяване и наследствени пенсии);
- Осъвременяване, индексирание и компенсирание на пенсиите и добавките към тях;
- Парични помощи за профилактика и рехабилитация;
- Други разходи, свързани с пенсионното осигуряване.

Разходите и трансферите по бюджета на фонд „Пенсии“ през 2019 г., са в размер на 8 887 065,9 хил. лв. Изпълнението на плана е 100,4% или има преразход от 31 623,2 хил. лв.

Общо разходите за пенсии са 8 886 602,2 хил. лв. или с 31 776,6 хил. лв. повече от планираните. В тях се включват разходи за пенсии и капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на Европейския съюз, Европейската централна банка и Европейската инвестиционна банка. Този разход представлява 99,99 на сто от всички разходи на фонда.

Разходите за изплащане само на пенсии са в размер на 8 885 971,4 хил. лв. и са с 32 645,8 хил. лв. повече от планираните. Това са изплатените суми за пенсии за осигурителен стаж и възраст, пенсии за инвалидност поради общо заболяване, добавките към тях и разходът за еднократни допълнителни суми, вкл. и за минали години. Разходите за пенсии, без добавките към тях и без изплатените еднократните допълнителни суми, през 2019 г. са 8 780 734,6 хил. лв. и имат следното разпределение по видове пенсии:

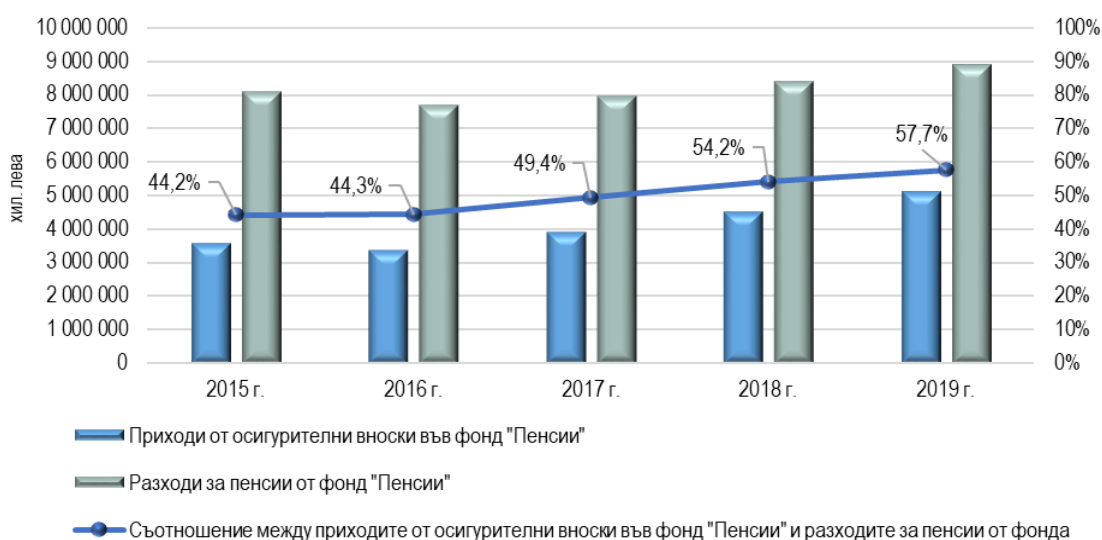
- За пенсии за осигурителен стаж и възраст, включително за пенсии по международни спогодби и пенсии по отменени закони и добавките към тях са изразходвани 7 158 819,5 хил. лв., което представлява 81,5% от разходите за пенсии на фонда;
- За пенсии за инвалидност поради общо заболяване, включително за пенсии по международни спогодби и по отменени закони – 1 621 915,2 хил. лв., или 18,5% от общите разходи.

За еднократни допълнителни суми към пенсии за м. април и м. декември 2019 г. и за добавки за минали години са изразходвани 105 236,8 хил. лв.

Извършеният капиталов трансфер за прехвърляне на пенсионни права към пенсионните схеми на Европейския съюз, Европейската централна банка и Европейската инвестиционна банка е в размер на 630,8 хил. лв.

За сметка на фонд „Пенсии“ са изразходвани 433,0 хил. лв. за профилактика и рехабилитация на осигурени лица и е предоставен трансфер в размер на 30,7 хил. лв. за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица към бюджетни предприятия.

През 2019 г. приходите от осигурителни вноски във фонд „Пенсии“ покриват 57,7% от разходите за изплащане на пенсиите и добавки към тях от фонда. На следващата фигура е показано съотношението на постъпилите приходи от осигурителни вноски и извършените разходи за пенсии от фонда за периода 2015 – 2019 г., от която се вижда, че приходите от осигурителни вноски обезпечават все по-голям дял от извършените разходи.

Фигура № 28 : Приходи от осигурителни вноски, покриващи разходите за пенсии от фонд „Пенсии“ на ДОО за периода 2015 – 2019 г.

3. Планираният *дефицит* на фонд „Пенсии“ е 3 721 343,0 хил. лв., а *отчетеният* в края на 2019 г. е 3 691 521,6 хил. лв., или с 29 821,4 хил. лв. по-нисък от планирания. По-ниският дефицит е в резултат на постъпилите с 61 444,6 хил. лв. повече приходи и трансфери и на по-високите с 31 623,2 хил. лв. разходи и трансфери.

ФОНД „ПЕНСИИ ЗА ЛИЦАТА ПО ЧЛ. 69“

Бюджетът на фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ се формира от приходи, разходи и трансфери, предвидени в Закона за бюджета на ДОО за съответната година.

Таблица № 26 : Бюджет на фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ за 2019 г.

Показатели	ЗБ – План (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение %
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	696 544,3	736 396,2	105,7
1. Осигурителни приходи	696 544,3	730 239,8	104,8
2. Неданъчни приходи	-	1 272,4	-
3. Получени трансфери от централния бюджет за ДОО	-	4 884,0	-
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	796 488,5	781 640,8	98,1
1. Разходи	796 488,5	781 640,3	98,1
1.1. Пенсии	796 487,1	781 639,0	98,1
Пенсии за сметка на ДОО	796 487,1	781 639,0	98,1
1.2. Социални помощи и обезщетения	1,4	1,3	92,9
2. Предоставен трансфер за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица към бюджетни предприятия	-	0,5	-
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-99 944,2	-45 244,6	45,3

1. *Приходите* в бюджета на фонда се набират от:

- Осигурителни вноски за лицата по чл. 69 от КСО, а именно:
  - военнослужещите по ЗОВСРБ и резервисти на активна служба по ЗРВСРВ;

- държавните служители по Закона за МВР, по Закона за специалните разузнавателни средства и по Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража;
- държавните служители по чл. 11 от Закона за пощенските услуги;
- държавните служители по чл. 16, ал. 2 от Закона за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество;
- държавните служители, осъществяващи дейността по охрана на съдебната власт по чл. 391 от Закона за съдебната власт;
- държавните служители от Държавна агенция „Национална сигурност“;
- лицата по всички предходни точки, служили на длъжности от летателния състав, парашутистите, екипажите на подводните съдове и водолазния състав;
- държавните служители от Държавна агенция „Разузнаване“;
- офицерите и сержантите от Националната служба за охрана;
- служителите в Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението“, изпълняващи някои от дейностите по чл. 17, ал. 2, т. 6 от Закона за МВР;
- служителите на длъжност „водолаз“ в ГД „ПБЗН“ на МВР.
- Трансфери, предвидени в ЗБДОО за съответната година;
- Лихви и дивиденди.

Задължително осигурени във фонда са лицата работещи в специалните ведомства, които се пенсионират по чл. 69 от КСО. Размерът на осигурителната вноска за тях се запази на нивото от 2018 г. – 60,8 на сто за родените преди 1 януари 1960 г. и 55,8 на сто за лицата родени след 31 декември 1959 г. Осигурителните вноски за фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ са изцяло за сметка на държавния бюджет.

През 2019 г. *постъпилите във фонда приходи и трансфери* възлизат на 736 396,2 хил. лв., при планирани 696 544,3 хил. лв. Изпълнението е 105,7% или с 39 851,9 хил. лв. повече от предвидените. От тях 99,2% са приходи от осигурителни вноски за лицата по чл. 69 от КСО и 0,8% са неданъчните приходи и получения трансфер от ЦБ от „Сребърния фонд“ за лицата избрали да се пенсионират с пенсия само от ДОО.

Постъпленията от *осигурителни вноски* през 2019 г. са в размер на 730 239,8 хил. лв., което е с 33 695,5 хил. лв. повече спрямо планираните за годината.

Неданъчните приходи включват *приходите от универсалните пенсионни фондове* за лицата по чл. 69 на основание § 51 от ПЗР към ЗИД на КСО/2015 г. и § 154 от ПЗР към ЗИД на КСО/2017 г. Това са натрупаните средства в индивидуалните партии на осигурените лица решили да ги прехвърлят от съответния универсален пенсионен фонд във фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ на ДОО. Постъпилите приходи от УПФ са в размер на 1 272,4 хил. лв.

В получените трансфери от централния бюджет е *трансферът от „Сребърния фонд“* в размер на 4 884,0 хил. лв., който е от осигурителните вноски на лицата избрали да получават пенсията си само от фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ на ДОО.

2. *Разходите* в бюджета на фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ са за изплащане на:

- Пенсии за осигурителен стаж и възраст, пенсии за инвалидност поради общо заболяване и добавките към тях на лицата от специалните ведомства, пенсионирали се при условията на чл. 69 от КСО;
- Осъвременяване на пенсиите на пенсиониралите се при условията на чл. 69 от КСО;
- Помощи за профилактика и рехабилитация за тези лица.

Разходите и трансферите по бюджета на фонда са в размер на 781 640,8 хил. лв. Изпълнението на плана е 98,1%, като е реализирана *икономия от 14 847,7 хил. лв.*

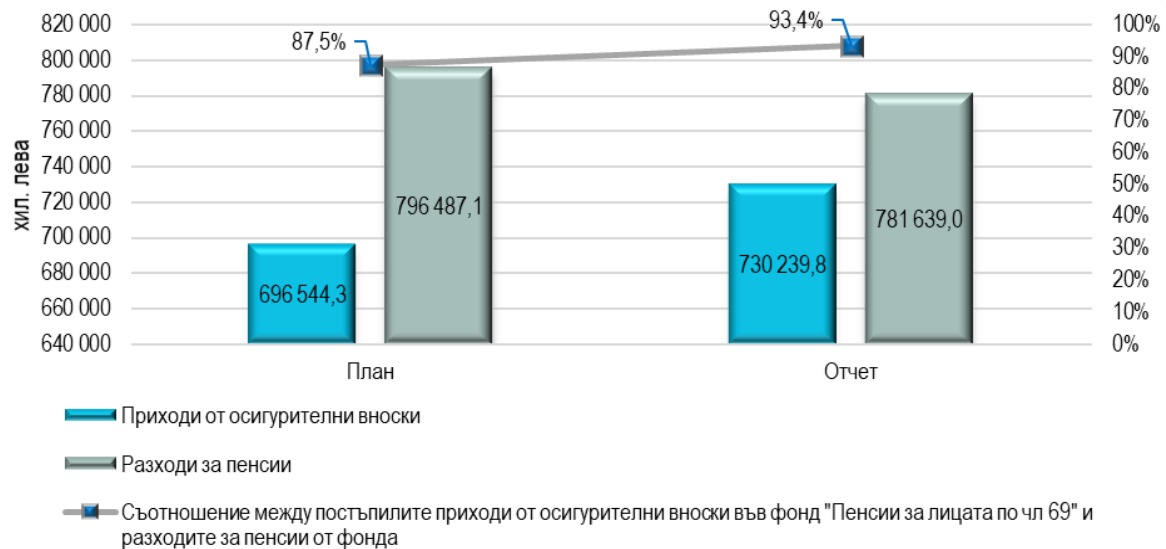
Разходите за пенсии възлизат на 781 639,0 хил. лв. Те са с 14 848,1 хил. лв. по-малко от планираните и са разпределени както следва:

- *Пенсии за осигурителен стаж и възраст* в размер на 781 389,1 хил. лв., (99,97% от разходите за пенсии);

- *Пенсии за инвалидност поради общо заболяване* в размер на 249,9 хил. лв. (0,03% от разхода за пенсии).

За финансиране на дейността за *профилактика и рехабилитация от фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“* през 2019 г. са изразходвани 1,3 хил. лв. за парични помощи, при планирани 1,4 хил. лв. Предоставеният *трансфер за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица към бюджетни предприятия* е в размер на 0,5 хил. лв.

Планираните през 2019 г. приходи от осигурителни вноски във фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ покриват 87,5% от планираните разходи за пенсии от фонда. *Постъпленията от осигурителни вноски по отчет са обезпечили 93,4% от направените разходи за пенсии и добавки към тях.*

Фигура № 29 : Приходи от осигурителни вноски, покриващи разходите за пенсии от фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ на ДОО през 2019 г.

3. Планираният *дефицит* на фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“ е 99 944,2 хил. лв., а отчетеният в края на 2019 г. е 45 244,6 хил. лв. Отчетът показва, че дефицитът е с 54 699,6 хил. лв. по-нисък от планирания. Дължи се на икономията в разходите и трансферите с 14 847,7 хил. лв. и на постъпилите повече приходи и трансфери – 39 851,9 хил. лв.

ФОНД „ПЕНСИИ, НЕСВЪРЗАНИ С ТРУДОВА ДЕЙНОСТ“

От фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ се изплащат пенсиите, несвързани с осигурителен принос, независещи от полагането на труд и зачитането на стаж. Този вид пенсии имат по-скоро социален аспект, администрират се от осигурителната администрация, а се финансират чрез трансфери от държавния бюджет в бюджета на фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“.

1. *Приходите* в бюджета на фонда през 2019 г. са в размер на 171 136,7 хил. лв.

Таблица № 27 : Бюджет на фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ за 2019 г.

Показатели	ЗБ – План (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение %
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	296 510,7	171 136,7	57,7
1. Получени трансфери от държавния бюджет за ДОО	296 510,7	171 136,7	57,7
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	296 525,0	153 356,1	51,7
1. Разходи	296 525,0	153 355,7	51,7
1.1. Пенсии	296 510,7	153 341,5	51,7
Пенсии за сметка на държавния бюджет	296 510,7	153 341,5	51,7
- за пенсии за военна инвалидност, за гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и за инвалидност, персонални пенсии, пенсии за особени заслуги, пенсии по отм. ЗП и Закон за общественото осигуряване, за които не се дължат осигурителни вноски, както и добавките към тях, в т. ч. и добавките по чл. 84 от КСО	284 213,5	143 118,3	50,4
- за добавки към пенсиите на ветераните от войните и ветераните-инвалиди от Отечествената война, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия от загиналите в Отечествената война	2 039,0	1 460,1	71,6
- добавки към пенсиите на репресираните лица по чл. 9 от ЗПГРРЛ	10 252,8	8 757,2	85,4
- добавки по чл. 4 от Закона за уреждане на някои трудови и осигурителни права на български граждани	5,4	5,9	109,2
1.2. Социални помощи и обезщетения	14,3	14,2	99,3
2. Предоставен трансфер за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица към бюджетни предприятия	-	0,4	-
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-14,1	17 780,6	-124 339,9

2. *Разходите и трансферите* на фонда възлизат на 153 356,1 хил. лв. при планирани 296 525,0 хил. лв. или изпълнението на разходите е 51,7 на сто. Изплатените суми за пенсии, несвързани с трудова дейност и добавките към тях са 153 341,5 хил. лв. и са със 143 169,2 хил. лв. по-малко от планираните. Отчетените по-ниски разходи за пенсии, основно се дължат на измененията в нормативната уредба във връзка с новия Закон за хората с увреждания (обн. ДВ, бр. 105 от 18.12.2018 г.), съгласно който социалните пенсии за инвалидност, отпуснати с начална дата до 31.12.2014 г., изплащани към друг вид пенсия от НОИ в размер на 25 на сто от следващия им се размер, се прекратиха служебно, считано от 01.01.2019 г. На същите лица се изплаща месечна финансова подкрепа от Агенцията за социално подпомагане при условията, предвидени в Закона за хората с увреждания.

През 2019 г. изразходваните средства за пенсии от фонда са разпределени както следва:

- За пенсии за военна и гражданска инвалидност, социални пенсии за старост и инвалидност, персонални пенсии, както и за пенсии по отменени закони са изразходвани 143 118,3 хил. лв. или 50,4 на сто от планираните средства. Разходът за тези пенсии е със 141 095,2 хил. лв. по-малко от плана.
- За добавки към пенсиите на ветераните от войните и ветераните-инвалиди от Отечествената война, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия от загиналите в Отечествената война, са изразходвани 1 460,1 хил. лв., като изпълнението на плана е 71,6 на сто.
- За добавки към пенсиите на репресираните лица по чл. 9 от ЗПГРРЛ са извършени разходи в размер на 8 757,2 хил. лв. и 5,9 хил. лв. за добавки по чл. 4 от Закона за уреждане на някои трудови и осигурителни права на български граждани.

Фигура № 30 : Разпределение на разходите за пенсии и добавки от фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ за 2019 г.

Разходите за изплащане на *парични помощи за профилактика и рехабилитация* от фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“ възлизат на *14,2 хил. лв.*, а предоставеният трансфер за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица към бюджетни предприятия е в размер на *0,4 хил. лв.*

3. *Бюджетът на фонд „Пенсии, несвързани с трудова дейност“* по план е с дефицит от *14,3 хил. лв.*, но в края на 2019 г. беше отчетен *положителен финансов резултат от 17 780,6 хил. лв.* Причините за излишъка са отчетените по-малко разходи за пенсии със *143 169,2 хил. лв.* и намалението на трансфера със *125 374,0 хил. лв.*, с който се финансира изплащането на пенсиите несвързани с трудова дейност.

ФОНД „ТРУДОВА ЗЛОПОЛУКА И ПРОФЕСИОНАЛНА БОЛЕСТ“

Осигуряването за трудова злополука и професионална болест се осъществява чрез задължителното държавно обществено осигуряване като средствата са обособени във *фонд „Трудова злополука и професионална болест“ (ФТЗПБ)*. Приходите на фонда се набират от задължителни осигурителни вноски от работодателите за наетите от тях лица, като размерът им е диференциран в диапазона от *0,4% до 1,1%* в зависимост от честотата и тежестта на трудовите злополуки според икономическата дейност на осигурителя (Приложение № 2 към чл. 14 от ЗБДОО за 2019 г.). В обхвата на осигурените за трудова злополука и професионална болест са и работещите по трудов договор за краткотрайна сезонна селскостопанска работа, сключили трудов договор по чл. 114а, ал. 1 от КТ, както и морските лица, които задължително се осигуряват за своя сметка.

Средствата на фонда се разходват за: изплащане на пенсии, парични обезщетения и помощи, както и за осъвременяване и индексирание на тези плащания; мероприятия за предотвратяване на трудови злополуки и професионални болести; диагностика на професионалните болести; помощно-технически средства, свързани с увреждането и други разходи, произтичащи от осигуряването за този социален риск.

Таблица № 28 : Бюджет на фонд „Трудова злополука и професионална болест“ за 2019 г.

Показатели	План (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение %
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	217 475,3	225 469,4	103,7
1. Осигурителни приходи	217 475,3	225 469,4	103,7
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	57 510,6	52 950,6	92,1
1. Разходи	53 160,6	48 984,1	92,1
1.1. Пенсии	41 831,9	39 575,1	94,6
Пенсии за сметка на ДОО	41 831,9	39 575,1	94,6
1.2. Социални помощи и обезщетения	11 328,7	9 409,0	83,1
Парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука и професионална болест	11 261,6	9 379,0	83,3
Еднократна помощ при смърт поради трудова злополука и професионална болест	53,2	25,6	48,1
Парични помощи за профилактика и рехабилитация	4,8	4,2	88,4
Парични обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност поради трудова злополука и професионална болест	9,2	0,2	1,9
2. Трансфери	4 350,0	3 966,5	91,2
2.1. Предоставени трансфери	4 350,0	3 966,1	91,2
- на МТСП за Агенцията за социално подпомагане, съгл. чл. 24, т. 5 от КСО	350,0	347,8	99,4
- на МТСП за фонд "Условия на труд"	4 000,0	3 618,3	90,5
2.2. Предоставен трансфер за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица към бюджетни предприятия	-	0,4	-
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	159 964,7	172 518,8	107,8

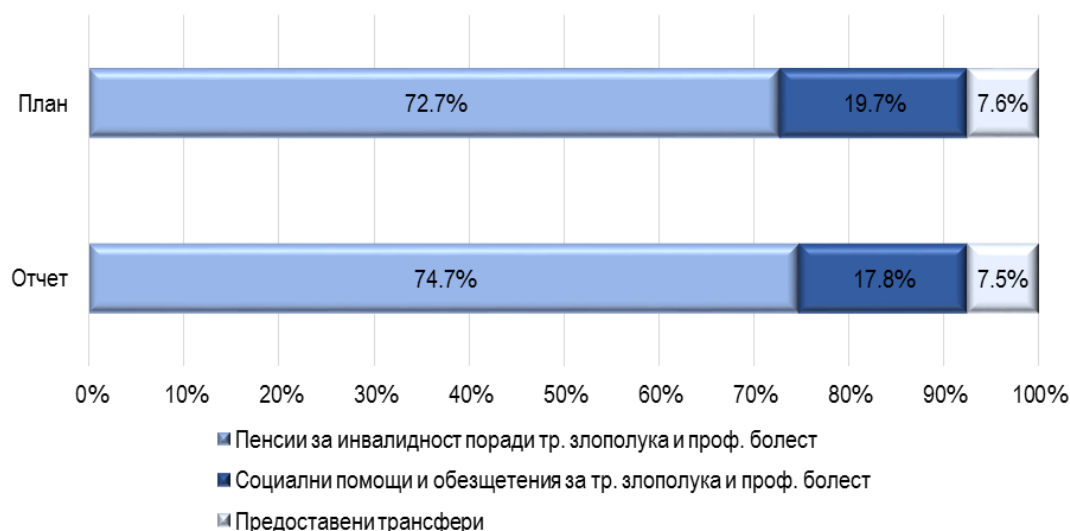
1. Приходите от осигурителни вноски, постъпили във фонд „Трудова злополука и професионална болест“, през 2019 г. са 225 469,4 хил. лв. и надвишават планираната сума със 7 994,1 хил. лв. или с 3,7%.

2. Общо разходите и трансферите на фонда, са в размер на 52 950,6 хил. лв. Разходите за пенсии и обезщетения (без трансферите) възлизат на 48 984,1 хил. лв., което представлява 92,1% изпълнение на плана.

Най-голям е делът на разходите за изплащане на пенсии – 39 575,1 хил. лв. (80,8%). Спрямо планираните суми за пенсии се отчита икономия в размер на 2 256,8 хил. лв.

Следващата група разходи е за изплащане на социални помощи и обезщетения за трудова злополука и професионална болест. През 2019 г. за тях са изразходвани 9 409,0 хил. лв. (19,2% от разходите на фонда), като е реализирана икономия спрямо плана в размер на 1 919,7 хил. лв. или 16,9 на сто, разпределени както следва:

- За парични обезщетения за временна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест – 9 379,0 хил. лв. Изразходвани са с 1 882,6 хил. лв. (с 16,7 на сто) по-малко спрямо планираните.
- На наследниците на починалите, вследствие настъпила трудова злополука или професионална болест осигурени лица във фонда се изплаща еднократна парична помощ при смърт. През 2019 г. изразходваните средства за тази помощ са в размер на 25,6 хил. лв.
- Извършените разходи за профилактика и рехабилитация от фонда са 4,2 хил. лв., а тези за парични обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност поради трудова злополука и професионална болест – 0,2 хил. лв.

Фигура № 31 : Структура на разходите и трансферите във фонд „Трудова злополука и професионална болест“ за 2019 г.

От средствата на фонд „Трудова злополука и професионална болест“ са *предоставени трансфери* на обща стойност 3 966,1 хил. лв., като от тях:

- На *Агенцията за социално подпомагане* за помощно технически средства, свързани с увреждане, причинено от трудова злополука и/или професионална болест – 347,8 хил. лв. (при планирани 350,0 хил. лв.).
- На фонд „Условия на труд“ за подобряване условията на труд и провеждане на мероприятия за предотвратяване на трудови злополуки и професионални болести са преведени 3 618,3 хил. лв., при планирани 4 000,0 хил. лв.

3. По бюджета на фонд „Трудова злополука и професионална болест“ през 2019 г. е отчетен *излишък* в размер на 172 518,8 хил. лв., при планиран 159 964,7 хил. лв., или по-голям с 12 554,1 хил. лв. По-високият излишък се дължи основно на получените със 7 994,1 хил. лв. повече приходи от осигурителни вноски.

ФОНД „ОБЩО ЗАБОЛЯВАНЕ И МАЙЧИНСТВО“

В бюджета на фонд „Общо заболяване и майчинство“ се включват приходите от осигурителни вноски за осигурените лица за общо заболяване и майчинство и разходите за парични помощи и обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване, бременност и раждане, отглеждане на дете до 2-годишна възраст, осиновяване на дете до 5-годишна възраст и трансфер към МТСП за Агенцията за социално подпомагане.

Лицата, които упражняват трудова дейност задължително се осигуряват за рисковете „общо заболяване“ и „майчинство“ във фонд „Общо заболяване и майчинство“. Размерът на осигурителната вноска е 3,5 на сто, разпределена в съотношение 60:40 между осигурител и осигурен. Морските лица имат задължението да се осигуряват във фонда, като внасят пълния размер на вноската за своя сметка. Самоосигуряващите се лица могат да се осигуряват за тези рискове по свое желание като осигурителната вноска е изцяло за тяхна сметка върху изчисления от тях месечен осигурителен доход, който не може да бъде по-малък от минималния месечен размер на дохода, определен със ЗБДОО за съответната година.

1. *Постъпленията* във фонда през 2019 г. са изцяло от *осигурителни вноски* в размер на 1 157 363,9 хил. лв. Спрямо предвидените в ЗБДОО за годината приходи има преизпълнение с 20 345,2 хил. лв. (1,8 на сто).

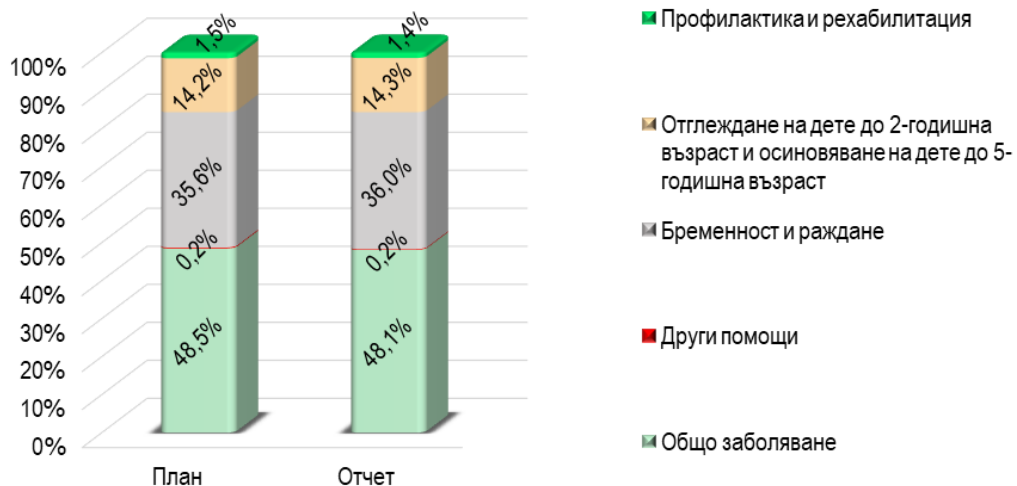
Таблица № 29 : Бюджет на фонд „Общо заболяване и майчинство“ за 2019 г.

Показатели	План (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение %
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	1 137 018,7	1 157 363,9	101,8
1. Осигурителни приходи	1 137 018,7	1 157 363,9	101,8
1.1. Осигурителни вноски	1 137 018,7	1 157 363,9	101,8
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	1 181 065,4	1 244 905,7	105,4
1. Разходи	1 178 265,4	1 240 230,3	105,3
1.1. Социални помощи и обезщетения	1 178 265,4	1 240 230,3	105,3
- обезщетения поради общо заболяване	474 094,9	495 339,2	104,5
- обезщетения за гледане на болен и карантина	17 129,1	18 857,4	110,1
- обезщетения поради нетрудови злополуки	79 238,3	82 538,5	104,2
- парични обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност	58,9	38,9	66,0
- обезщетения при бременност и раждане	418 680,7	446 899,1	106,7
- парични обезщетения за трудоустрояване поради бременност и кърмене и напреднал етап на лечение ин-витро	4,6	-	-
- обезщетения за отглеждане на дете до 2-годишна възраст	165 961,7	173 391,8	104,5
- обезщетения при осиновяване на дете до 5-годишна възраст	892,3	3 342,6	374,6
- еднократна помощ при смърт	2 735,9	2 317,9	84,7
- парични помощи за профилактика и рехабилитация	17 589,2	17 505,1	99,5
- парични помощи за инвалидност поради общо заболяване, когато няма основание за отпускане на пенсия на осигуреното лице по чл. 11, ал. 3 от КСО	4,0	-	-
2. Предоставени трансфери	2 800,0	4 675,4	167,0
- на МТСП за Агенцията за социално подпомагане съгласно чл. 26, т. 4 от КСО	2 800,0	2 799,7	100,0
- трансфер за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица към бюджетни предприятия		1 875,7	
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-44 046,7	-87 541,8	198,7

2. Извършените *разходи и трансфери* от фонда са *1 244 905,7 хил. лв.*, при планирани *1 181 065,4 хил. лв.* Налице е преразход в размер на *63 840,3 хил. лв.*, или превишение на плана с *5,4* на сто.

Разходите за *социални помощи и обезщетения по КСО* през 2019 г. възлизат на *1 240 230,3 хил. лв.* и са с *5,3* на сто повече от планираните. Те представляват *99,6%* от всички разходи и трансфери.

Според отчетните данни с най-голям дял са разходите за изплащане на парични обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване (*48,1%*), следвани от паричните обезщетения при бременност и раждане (*36,0%*) и обезщетенията за отглеждане на дете до 2-годишна възраст и осиновяване на дете до 5-годишна възраст (*14,3%*).

Фигура № 32 : Структура на средствата за обезщетения и помощи от фонд „Общо заболяване и майчинство“ за 2019 г.

- *Паричните обезщетения за временна неработоспособност* включват обезщетенията за общо заболяване, за гледане на болен член от семейството и карантина, обезщетенията поради нетрудови злополуки и за парични обезщетения за трудоустрояване при временно намалена работоспособност. Разходът за тях възлиза на 596 774,0 хил. лв., при планирани 570 521,3 хил. лв. Преразходът за тези обезщетения е 26 252,7 хил. лв., или с 4,6% повече спрямо заложеното в плана.

- Основният разход в тази група е за *парични обезщетения за временна неработоспособност поради общо заболяване*. За тях през 2019 г. са изплатени 495 339,2 хил. лв., като е налице преразход спрямо плана в размер на 21 244,2 хил. лв. Дължи се основно на по-високия брой общо изплатени работни дни (с 14,9 на сто) спрямо планираните.
- Преразход се отчита и при *обезщетенията поради нетрудови злополуки*. Изплатени са 82 538,5 хил. лв., или с 4,2% повече, вследствие на по-големия брой изплатени работни дни спрямо планираните.
- При обезщетенията за *гледане на болен член от семейството и карантина* се отчита преразход от 10,1% над планираните, като за 2019 г. са изплатени 18 857,4 хил. лв.

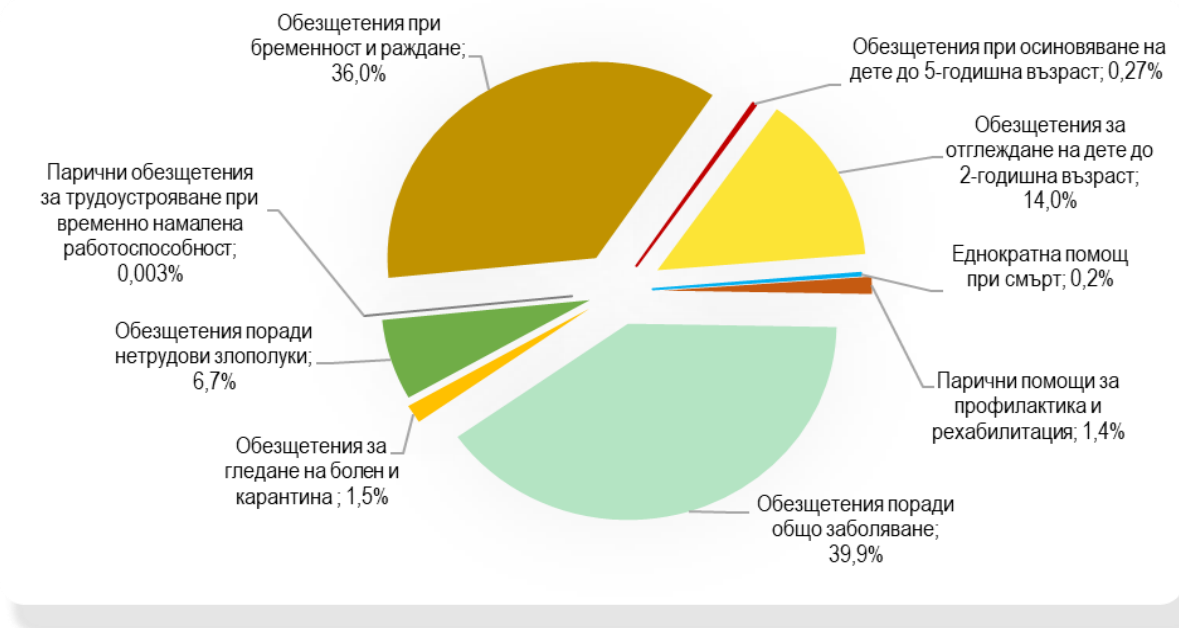
- За *обезщетения поради бременност и раждане* са извършени разходи възлизащи на 446 899,1 хил. лв., като сумата превишава планираната с 6,7 на сто. Преразходът от 28 218,4 хил. лв. е следствие на по-големия брой на изплатените работни дни (с 16,2 на сто повече от планираните) при среднодневно обезщетение (27,48 лв.), което е с 8,2 на сто по-ниско от планираното.

- За доплащане разликата при трудоустрояване поради *бременност и кърмене и за трудоустрояване поради напреднал етап на лечение ин-витро* в плана са заложили 4,6 хил. лв., но през 2019 г. не е извършен разход.

- Разходите за *обезщетения за отглеждане на дете до 2-годишна възраст* са 173 391,8 хил. лв. и превишават планираните със 7 430,1 хил. лв. (4,5%). И за този вид обезщетения по-високите разходи са в резултат на изплатените с 10,3 на сто повече работни дни от планираните.

- Изразходвани са 3 342,6 хил. лв. за *обезщетения при осиновяване на дете до 5-годишна възраст*, които са с 2 450,2 хил. лв. (повече от 3 пъти) над предвидените.

- През 2019 г. от фонда са изплатени 17 505,1 хил. лв. за парични помощи за профилактика и рехабилитация, като изпълнението на плана е 99,5% или е реализирана икономия от 84,1 хил. лв.
- За еднократна помощ при смърт е извършен разход в размер на 2 317,9 хил. лв., а за парични помощи при инвалидност, когато няма основание за отпускане на пенсия не е реализиран разход през годината.
- От бюджета на фонда са предоставени следните трансфери:
  - на МТСП за Агенцията за социално подпомагане, съгласно чл. 26, т. 4 от КСО, за осигуряване на помощно-технически средства – трансфер в размер на 2 799,7 хил. лв.;
  - за профилактика и рехабилитация на правоимащи лица към бюджетни предприятия – трансфер в размер на 1 875,7 хил. лв.

Фигура № 33 : Структура на разходите за социални помощи и обезщетения от фонд „Общо заболяване и майчинство“ през 2019 г.

3. Фонд „Общо заболяване и майчинство“ при планиран *недостиг* от 44 046,7 хил. лв., е отчетен такъв в размер на 87 541,8 хил. лв. или с 43 495,1 хил. лв. над планирания. Повисокият дефицит е резултат от отчетените повече приходи от осигурителни вноски с 20 345,2 хил. лв. и по-високите разходи за обезщетения с 61 964,9 хил. лв.

ФОНД „БЕЗРАБОТИЦА“

В обхвата на задължителното обществено осигуряване се включва и рискът „безработица“, като средствата от осигурителни вноски постъпват *във фонд „Безработица“*. Осигурени в този фонд са всички лица, работещи по трудови и служебни правоотношения. Размерът на осигурителната вноска е едно на сто и се разпределя между работодател и осигурен в съотношение 60:40. Морските лица се осигуряват за безработица по свое желание, като внасят осигурителна вноска за своя сметка.

Не се осигуряват за безработица лицата, включени в програми за подкрепа на майчинството и насърчаване на заетостта, когато това не е предвидено в съответната програма, членовете на кооперации, работещи без трудови правоотношения, както и тези, които са избрани в органите на управление на кооперацията и с тях не са сключени трудови правоотношения. Не се осигуряват за безработица лицата, работещи без трудово

правоотношение по договор с възложител (граждански договори), както и самоосигуряващите се лица.

Приходите на фонда се набират от осигурителни вноски, трансфери от държавния бюджет и други източници. Изразходват се за изплащане на обезщетения за безработица на лица, останали без работа и отговарящи на условията за получаването им по КСО и на основание чл. 230 и 231 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България (ЗОВСРБ).

Таблица № 30 : Бюджет на фонд „Безработица“ за 2019 г.

Показатели	План (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение %
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	315 074,0	319 099,8	101,3
1. Осигурителни приходи	314 674,0	318 699,8	101,3
1.1. Осигурителни вноски	314 674,0	318 699,8	101,3
2. Получени трансфери от държавния бюджет	400,0	400,0	100,0
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	449 568,2	424 517,7	94,4
1. Разходи	449 568,2	424 517,7	94,4
1.1. Социални помощи и обезщетения	449 568,2	424 517,7	94,4
Обезщетения за безработица	449 168,2	423 032,2	94,2
Обезщетения по чл. 230 и чл. 231, ал. 1 от ЗОВС на РБ	400,0	74,0	18,5
Еднократно изплатени обезщетения за безработица - чл. 47 от Закона за насърчаване на заетостта	0,0	1 411,6	
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	-134 494,2	-105 417,9	78,4

1. Общо постъпилите през 2019 г. *приходи и трансфери* в бюджета на фонд „Безработица“ са *319 099,8 хил. лв.*, от които 318 699,8 хил. лв. са приходите от осигурителни вноски и 400 хил. лв. са трансфер от държавния бюджет за обезщетения по чл. 230 и чл. 231 от ЗОВСРБ. По план приходите и трансферите са 315 074,0 хил. лв. Преизпълнението общо е с 1,3%, което се дължи на по-високите с 4 025,8 хил. лв. приходи от осигурителни вноски спрямо планираните.

2. Отчетените *разходи за изплащане на обезщетения и помощи за безработни* са в размер на *424 517,7 хил. лв.*, като спрямо плана е налице икономия от 25 050,5 хил. лв. (5,6 на сто). През 2019 г. са изплатени обезщетения средно за годината на 69 845 безработни лица (с 8,2 на сто по-малко от планираните) при средно обезщетение на лице 506,50 лв., което е с 2,9 на сто по-високо от планираното. От тях 65 103 са лицата, без стаж и доход от трудова дейност в чужбина (71 985 лица през 2018 г.) и 4 742 лица (4 550 през 2018 г.) са такива с признат осигурителен стаж и/или осигурителен доход по Регламент (ЕО) № 883/2004. Данните показват, че през 2019 г. делът им в общия брой на лицата с изплатени обезщетения се увеличава на 6,8% през 2019 г. при 5,9% през 2018 г., докато средният брой на лицата с изплатено парично обезщетение без признат осигурителен стаж и/или осигурителен доход намалява с 9,6%.

Икономията в разходите за парични обезщетения за безработица е отражение на положителните тенденции в развитието на пазара на труда в България през 2019 г., свързани с отчетеното намаление на коефициента на безработица и броя на регистрираните в дирекция „Бюро на труда“ в Агенцията по заетостта безработни лица.

За парични обезщетения *за безработица по КСО* през годината са изразходвани *423 032,2 хил. лв.* или с 26 136,0 хил. лв. по-малко от планираните. Сумата за обезщетения *по чл. 230 и чл. 231 от ЗОВСРБ* е в размер на *74,0 хил. лв.*, което е едва 18,5 на сто изпълнение на плана и е реализирана икономия от 326,0 хил. лв.

Разходът за *еднократно изплатени обезщетения за безработица* на лица, които искат да започнат самостоятелен бизнес (по условията на чл. 47 от Закона за насърчаване на заетостта) е *1 411,6 хил. лв.*

3. За фонд „Безработица“ при планиран дефицит от *134 494,2 хил. лв.*, е отчетен дефицит в размер на *105 417,9 хил. лв.* По-ниският дефицит се дължи на постъпилите с *4 025,8 хил. лв.* повече приходи от осигурителни вноски и по-ниските разходи за обезщетения за безработица с *25 050,5 хил. лв.* в сравнение с планираните.

БЮДЖЕТ НА НАЦИОНАЛНИЯ ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

Бюджетът на Националния осигурителен институт е част от консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване и обезпечава неговото администриране на централно ниво и на територията на страната. Разработва се по приходните и разходните параграфи на бюджетната класификация и включва неданъчни приходи, разходи за административната издръжка на института, трансфери между бюджета на НОИ и други бюджети, и външно финансиране.

1. Общо *приходите и трансферите* в бюджета на НОИ са *3 866 096,6 хил. лв.*, което е с *96 908,7 хил. лв.* по-малко от планираните в ЗБДОО за 2019 г.

Таблица № 31 : Бюджет на Националния осигурителен институт за 2019 г.

Показатели	План	Отчет	Изпълнение
	(хил. лв.)	(хил. лв.)	%
I. ПРИХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	3 963 005,3	3,866 096,6	97,6
1. Неданъчни приходи	29 969,5	133 519,6	445,5
1.1. Приходи и доходи от собственост	6 840,0	6 174,3	90,3
- Нетни приходи от продажба на услуги, стоки и продукция	5 615,0	5 510,1	98,1
- Приходи от наеми на имущество	180,0	39,4	21,9
- Приходи от лихви по текущи банкови сметки	5,0	0,0	0,0
- Приходи от други лихви	1 040,0	624,9	60,1
1.2. Глоби, санкции и наказателни лихви	22 892,0	24 584,8	107,4
1.3. Други неданъчни приходи	237,5	102 760,5	43267,6
2. Внесени ДДС и др. данъци върху продажбите	-1 065,0	-1 063,6	99,9
3. Получени допълнителни трансфери от централния/държавния бюджет за покриване на недостига от средства	3 934 100,8	3 728 602,0	94,8
4. Трансфери от МТСП по програми за осигуряване на заетост	-	309,0	
5. Трансфери от МТСП за фонд "Условия на труд"	-	13,8	
6. Трансфери за поети осигурителни вноски и данъци	-	4 715,8	
II. РАЗХОДИ И ТРАНСФЕРИ – ВСИЧКО	123 127,6	121 005,2	98,3
1. Разходи	122 877,6	120 722,7	98,2
1.1. Програми, дейности и служби по соц. осигуряване, подпомагане и заетостта	122 717,5	120 611,3	98,3
Разходи за персонал	68 762,2	68 552,5	99,7
- Заплати и възнаграждения за персонал	49 155,0	49 153,8	100,0
- Други възнаграждения и плащания за персонала	4 230,0	4 121,4	97,4
- Задължителни осигурителни вноски от работодатели	15 377,2	15 277,3	99,4
Издръжка	45 690,0	42 327,3	92,6
Платени данъци, такси и административни санкции	550,0	424,9	77,3
Разходи за членски внос и участие в нетърговски организации и дейности	127,8	106,1	83,0
Капиталови разходи	7 587,5	8 852,5	116,7
Програми за временна заетост	-	309,0	
Други служби и дейности по социално осигуряване, подпомагане и заетостта	-	25,2	

Дейности за предотвратяване на трудови злополуки и професионални болести	-	13,8	
1.2. Отбрана и сигурност	160,1	111,4	69,6
2. Предоставени трансфери	250,0	282,5	113,0
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	3 839 877,7	3 745 091,4	97,5
IV. ФИНАНСИРАНЕ	-3 839 877,7	-3 745 091,4	97,5
Суми по разчети за поети осигурителни вноски и данъци	-	-6 059,1	-
Друго вътрешно финансиране	-	436,5	-
Наличност в началото на периода	-	335,4	-
Наличност в края на периода	3 839 877,7	3 739 805,0	97,4
В т. ч. преоценка на валутни наличности (нереализирани курсови разлики) (+/-)	-	-0,8	-

1.1. В бюджета на НОИ са постъпили *133 519,6 хил. лв. неданъчни приходи* или със 103 550,1 хил. лв. повече спрямо плана.

- Приходите и доходите от собственост по отчет са 6 174,3 хил. лв. и са със 665,7 хил. лв. по-малко от планираните.
- При приходите от глоби, санкции и наказателни лихви има преизпълнение на плана с 1 692,8 хил. лв. При планирани 22 892,0 хил. лв. са събрани 24 584,8 хил. лв.
- Преизпълнението при другите неданъчни приходи е със 102 523,0 хил. лв. и основно се дължи на постъпилите повече от планираните прехвърлени/ възстановени акумулирани средства от осигурителни вноски по чл. 46 от КСО. По план другите неданъчни приходи са 237,5 хил. лв., а са отчетени 102 760,5 хил. лв.

1.2. Получените *допълнителни трансфери от централния/ държавния бюджет за покриване на недостига от средства са в размер на 3 728 602,0 хил. лв.* Планираният трансфер в ЗБДОО за 2019 г. е 3 934 100,8 хил. лв. или са преведени с 205 498,8 хил. лв. по-малко. Постъпилите трансфери от други бюджетни организации в бюджета на НОИ през годината са както следва: 309,0 хил. лв. от МТСП по програми за осигуряване на заетост, от МТСП за фонд „Условия на труд“ – 13,8 хил. лв. и 4 715,8 хил. лв. от трансфери за поети осигурителни вноски и данъци.

2. През 2019 г. *отчетените разходи и трансфери са 121 005,2 хил. лв.* Спрямо плана са усвоени 98,3% или е реализирана икономия от 2 122,5 хил. лв.

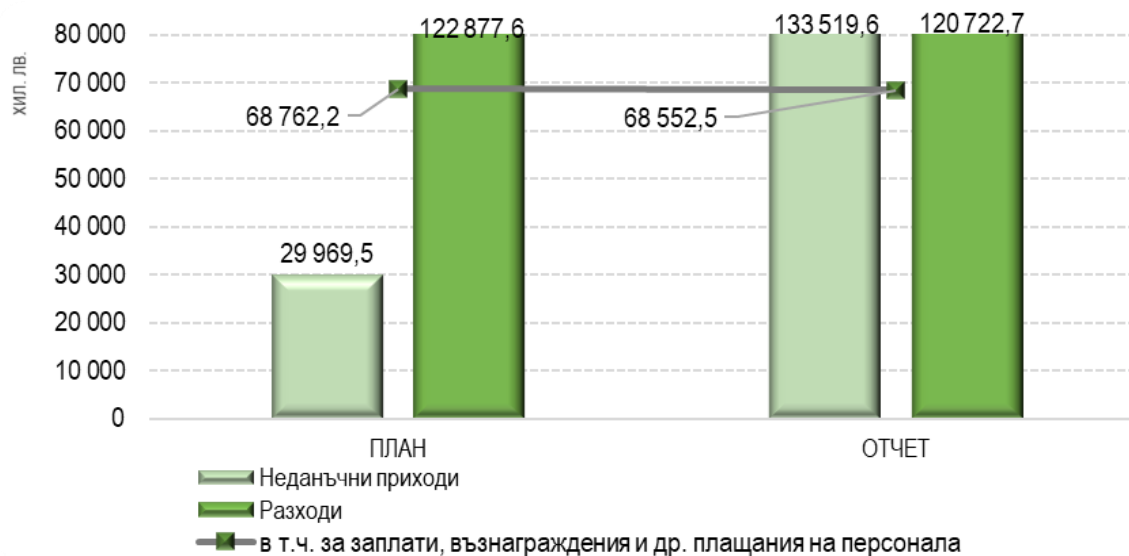
2.1. За *програми, дейности и служби по социално осигуряване, подпомагане и заетост* са изразходвани *120 611,3 хил. лв.* Спрямо плана е реализирана икономия от 2 106,3 хил. лв. (1,7 на сто). *Разходите за издръжка на службите по социално осигуряване* през 2019 г. са 120 263,3 хил. лв. и представляват 1,0 на сто от общите разходи на ДОО. Реализираната икономия спрямо плана е в размер на 2 454,3 хил. лв. и е формирана както следва:

- Разходите за *заплати, възнаграждения, осигурителни вноски и други плащания за персонала*, които са с най-голям дял (56,8%) от всички разходи за служби по социално осигуряване, по план са 68 762,2 хил. лв., а са изразходвани *68 552,5 хил. лв.* или е реализирана икономия от 209,7 хил. лв.
- *Издръжка* (платени данъци, вода, горива и електроенергия, текущ ремонт, материали, външни услуги и др.) – при тези разходи също е отчетена *икономия* в размер на *2 030,7 хил. лв.* По-значителна икономия на разходите спрямо плана се наблюдава при разходите за външни услуги с 1 102,3 хил. лв. по-малко (с 2,8 на сто), за вода, горива и енергия – с 401,3 хил. лв. по-малко (с 15,9 на сто) и за материали – с 237,3 хил. лв. по-малко (с 14,5 на сто).

При капиталовите разходи през 2019 г. реализираната икономия възлиза на 67,0 хил. лв. (0,8) спрямо плана.

За програми за временна заетост и други служби и дейности по социално осигуряване, подпомагане и заетостта са изразходвани 348,0 хил. лв., което представлява 0,3 на сто от отчетените разходи в бюджета на НОИ.

2.2. Изразходваната сума за *отбрана и сигурност* е *111,4 хил. лв.*, и е под планираните 160,1 хил. лв.

Фигура № 34 : Бюджет на НОИ и разходи за възнаграждения на персонала за 2019 г.

3. По бюджета на НОИ (като общ административен фонд), при планиран *излишък* в края на 2019 г. от 3 839 877,7 хил. лв. е отчетен 3 745 091,4 хил. лв. или с 94 786,3 хил. лв. по-малко.

Като се включат операциите по финансирането и бюджетния остатък от 2018 г., *наличността в бюджета на НОИ* в края на годината възлиза на 3 739 805,0 хил. лв. или със 100 072,7 хил. лв. под планираната сума.

УЧИТЕЛСКИ ПЕНСИОНЕН ФОНД

Учителският пенсионен фонд (УчПФ) е първият у нас професионален пенсионен фонд, създаден през м. март 1996 г. със Закона за фонд „Обществено осигуряване“. Годишният бюджет на УчПФ се приема със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година като приложение към него и не се включва в консолидирания бюджет на ДОО. Администрирането на фонда се извършва от Националния осигурителен институт.

УчПФ на практика е професионална пенсионна схема за ранно пенсиониране на педагогическия персонал зает в системата на образованието (наричани по-нататък учители). Поради специфичния характер на работата, за учителите са предвидени по-ниска възраст и по-кратък осигурителен стаж, като условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст. Разпоредбата на чл. 69в, ал. 1 на Кодекса за социално осигуряване дава право на т. нар. „пенсия за ранно пенсиониране на учителите“.

Работодателят в лицето на училищата и детските градини (държавни, общински и частни) и обслужващите звена (извънучилищни педагогически учреждения и учреждения със социално предназначение) осигурява в УчПФ изцяло за своя сметка всички учители и възпитатели, заети в системата на образованието. Осигурителната вноска се начислява и се внася върху brutните трудови възнаграждения и за 2019 г. е в размер 4,3 на сто. Постъпилите средства се разходват за изплащане на пенсиите и добавките по чл. 69в от КСО.

Основните параметри по отчета на бюджета на УчПФ през 2018 и 2019 г. и сравнението между тях, са представени в следващата таблица:

Таблица № 32 : Натурални показатели на Учителския пенсионен фонд за 2018 и 2019 г.

Показатели	2018 г.	2019 г.	Изменение (%)
Средногодишен брой осигурени лица (учители)	89 530	90 465	1,0%
Средногодишен осигурителен доход за учителите (лв.)	1 199,17	1 426,99	19,0%
Брой пенсионери с пенсии по чл. 69в, ал. 2 от КСО към 31.12.	1 999	1 954	-2,3%
Среден месечен размер на намалената пенсия, по чл. 69в, ал. 2 от КСО към 31.12. на съответната година (лв.)	406,69	451,09	10,9%
Брой на пенсионери, получаващи добавки, по чл. 69в, ал. 3 от КСО към 31.12.	27 099	28 778	6,2%
Среден размер на добавката по чл.69в, ал.3 от КСО към 31.12. (лв.)	76,18	84,22	10,6%
Брой пенсионери с пенсии по чл. 69в, ал. 4 от КСО към 31.12.	202	198	-2,0%
Среден месечен размер на пенсията, по чл. 69в, ал. 4 от КСО към 31.12. (лв.)	329,42	366,82	11,4%

Осигурени лица и осигурителен доход

Отчетеният средногодишен брой учители, за които са постъпили осигурителни вноски в УчПФ през 2019 г., е 90 465 лица, което е с 1 887 (2,1%) лица повече от планирания брой и с 935 (1,0%) повече от броя им през 2018 г.

Фигура № 35 : Брой осигурени лица в УчПФ и среден осигурителен доход, за периода 2014 – 2019 г.

Средномесечният осигурителен доход за учителите за 2019 г. е 1 426,99 лв., като увеличението е с 227,82 лв. (19,0 на сто) спрямо 2018 г. и с 416,46 лв. (41,2 на сто) повече от средния осигурителен доход на осигурените лица в ДОО (1 010,53 лв.¹⁶). Нарастването на средния осигурителен доход на осигурените в УчПФ е вследствие на увеличението на възнагражденията на педагогическия персонал и ръста на минималната работна заплата през 2019 г.

¹⁶ Източник: Касов отчет за изпълнението на бюджета на ДОО за 2019 г.

Осигурените в Учителския пенсионен фонд лица имат право на срочни пенсии в намален размер, пенсии в пълен размер или на добавка за тези, които не са се възползвали от правото на ранно пенсиониране.

Срочни пенсии в намален размер

На учителите, пенсионирали се при условията на чл. 69в, ал. 2 от КСО се изплаща *срочна пенсия за ранно пенсиониране* от УчПФ. За да възникне правото на ранно пенсиониране през 2019 г. са необходими две предпоставки, които трябва да са налице едновременно:

- Навършена възраст 58 години и 4 месеца за жените и 61 години и 2 месеца за мъжете;
- Учителски осигурителен стаж от 25 години и 8 месеца за жените и 30 години и 8 месеца за мъжете.

Към датата на изпълнение на горните условия лицата трябва да са заемали учителска длъжност, по чл. 19, ал. 1, 2 и 4 от Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж.

На лице, пенсионирано се по условията на чл. 69в, ал. 2 от КСО се изплаща срочна пенсия за ранно пенсиониране от УчПФ в размер, определен по общия ред за изчисляване на пенсия за осигурителен стаж и възраст, но намалена с 0,1 на сто за всеки недостигащ месец до навършване на възрастта му по чл. 68, ал. 1 на КСО. Броят на пенсионерите, с този вид пенсия към 31.12.2019 г. е 1 954, което е с 45 пенсионери по-малко отколкото към 31.12.2018 г. (спад от 2,3 на сто). През 2019 г. броят на пенсионерите с новоотпуснати срочни пенсии в намален размер е 589, с 24 (3,9 на сто) по-малко спрямо новоотпуснатите през 2018 г. (613).

Средният месечен размер на срочните пенсии за ранно пенсиониране към 31.12.2019 г. е 451,09 лв. Запазва се разликата в размера на пенсиите между половете в полза на мъжете. Средният месечен размер на срочните пенсии, изплащани на мъжете, е 512,68 лв. и е с 69,93 лв. по-висок от този за жените – 442,75 лв.

Средният брой месеци, недостигащи до навършване на възрастта за пенсиониране по чл. 68, ал. 1 от КСО, е 38,2 месеца за 2019 г. (37,6 месеца за 2018 г.).

Фигура № 36 : Брой на пенсионерите и среден размер на срочната пенсия в намален размер от УчПФ, за периода 2014 – 2019 г.

Срочни пенсии в пълен размер

На учителите, които имат изискуемия учителски стаж (25 години и 8 месеца за жените и 30 години и 8 месеца за мъжете) и се пенсионира след навършване на възрастта по чл. 68, ал. 1 на КСО, се изплаща *пенсия в пълен размер от УчПФ* до навършване на възрастта по

чл. 68, ал. 3 от КСО (през 2019 г. тази възраст е 66 години и 4 месеца за двата пола). След това пенсията започва да се изплаща от фонд „Пенсии“ (чл. 69в, ал. 4 от КСО).

Броят на пенсионерите със срочна пенсия в пълен размер от УчПФ към 31.12.2019 г. е 198, като спрямо края на 2018 г. те са с 4 по-малко. Средният основен месечен размер към 31.12.2019 г. на пенсията на тези лица е 366,82 лв., който е с 11,4 на сто по-висок от този през предходната година. Размерът на пенсията при жените е 365,86 лв. и е много близо до общия среден размер, тъй като този вид пенсия през 2019 г. се получава само от един мъж и е със среден основен месечен размер от 554,32 лв.

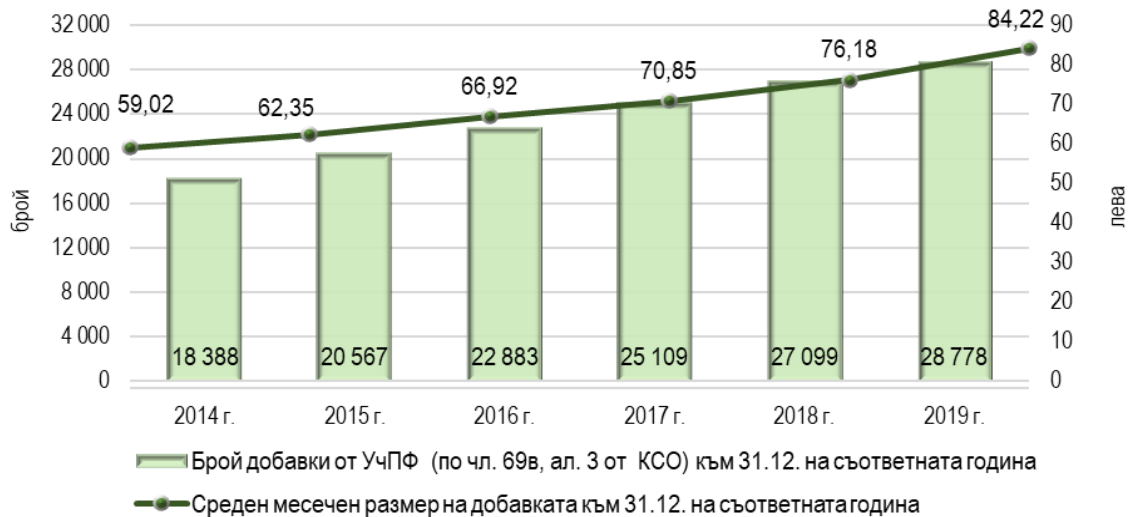
Средният брой месеци, недостигащи до навършване на възрастта по чл. 68, ал. 3 е 61,2 месеца за 2019 г., при 61,7 месеца 2018 г.

Фигура № 37 : Брой на пенсионерите и среден размер на срочната пенсия в пълен размер от УчПФ, за периода 2014 – 2019 г.

Добавки от Учителския пенсионен фонд

На учителите, които са придобили право на пенсия при условията на чл. 69в, ал. 1 от КСО и се пенсионират по общите условия за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст (по чл. 68, ал. 1 и 2 от КСО), се изплаща *добавка от Учителския пенсионен фонд* в размер 0,33 на сто от пенсията за всеки месец, за който има осигурителна вноска във фонда след придобиване право на пенсия за ранно пенсиониране. Добавката е компенсация за учителите, които са осигурявани във фонд УчПФ и са придобили право на ранно пенсиониране, но не са се възползвали от него.

Фигура № 38 : Брой на пенсионерите с добавки от УчПФ и среден размер на добавката, за периода 2014 – 2019 г.

Броят на пенсионерите, получаващи добавки от УчПФ (чл. 69в, ал. 3 от КСО) към 31.12.2019 г. е 28 778, което е с 1 679 повече от края на 2018 г. (ръст от 6,2 на сто). Пенсионерите с новоотпуснати добавки от фонда през 2019 г. са 2 004, като броят им е със 76 (3,9%) повече от отпуснатите през 2018 г. Нарастването на броя на пенсионерите с добавка към пенсията, е показателно за това, че все повече лица с учителски стаж избират да се пенсионират при навършване на стандартната пенсионна възраст и да получават добавка към пенсията си, пред това да се пенсионират по-рано и да получават срочна пенсия в намален размер.

Средният месечен размер на получаваните добавки в края на 2019 г. е 84,22 лв., който е с 8,04 лв. по-висок от този в края на 2018 г. (76,18 лв.). Стойностите по пол показват, че няма голяма разлика в размера на добавката – 84,41 лв. за жените и 82,61 лв. за мъжете.

Средният брой месеци, за които има осигурителна вноска в УчПФ след придобиване право на пенсия по чл. 69в, ал.1, през 2019 г. е 56,3, като през 2018 г. е бил 56 месеца.

Финансово състояние на Учителския пенсионен фонд

Приходите на УчПФ се формират от осигурителни вноски от работодателите за осигурените лица и от доходите от инвестиране на активите на фонда. През 2019 г. са планирани постъпления в размер 75 226,4 хил. лв., а са отчетени 74 066,1 хил. лв. Изпълнението спрямо плана е 98,5 на сто, или с 1 160,3 хил. лв. по-малко от предвидените. В сравнение с предходната година нарастването на приходите е с 11,3 на сто. При запазен размер на осигурителната вноска от 4,3 на сто, принос за нарастването на приходите спрямо предходната година имат преди всичко увеличението на възнагражденията на педагогическия персонал и отчетеният ръст при броя на осигурените лица с учителски стаж.

- Отчетените приходи от осигурителни вноски възлизат на 62 549,6 хил. лв. и са с 1 281,5 хил. лв. (с 2,0 на сто) по-малко от планираните. Те представляват 84,5 на сто от общите приходи и за 2019 г. са с 9 994,0 хил. лв. (19,0%) повече спрямо предходната година.
- Друг източник на приходи в УчПФ са приходите от лихви и отстъпки от ДЦК, които възлизат на 11 516,5 хил. лв., при планирани 11 384,8 хил. лв. или с 131,7 хил. лв. (1,2 на сто) повече.

Разходите за изплащане на пенсии и добавки (включително издръжка) от УчПФ през 2019 г. възлизат на 40 262,6 хил. лв. Спрямо плана са отчетени с 5 433,4 хил. лв. по-малко, а

спрямо отчета за 2018 г. разходите са нараснали с 4 899,5 хил. лв. (13,9 на сто). Увеличението на разходите в сравнение с предходната година е основно поради по-високите средни размери на отпуснатите през 2019 г. пенсии и добавки.

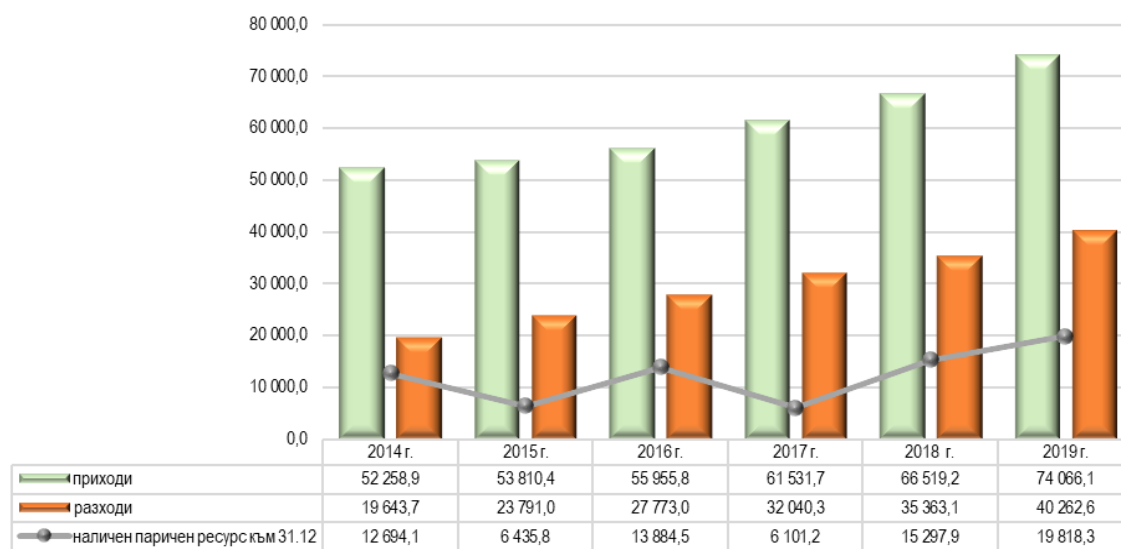
От общите разходи най-голям относителен дял имат разходите за изплащане на добавки – 69,6 на сто, следвани от тези за изплащане на пенсиите от УчПФ – 30,3 на сто.

- За изплащане на добавките от УчПФ на учителите, които не са се възползвали от възможността да се пенсионират по-рано, са изразходвани 28 039,2 хил. лв., или със 17,6 на сто повече спрямо предходната година.
- За срочни пенсии за ранно пенсиониране и пенсии в пълен размер е извършен разход от УчПФ в размер 12 195,1 хил. лв., който е с 6,0 на сто повече от този през предходната година.

Разходите за изплащане на пенсии и добавки, отнесени към приходите от осигурителни вноски, са 64,3 на сто през 2019 г., при 67,3 на сто през 2018 г.

Съгласно чл. 28 от КСО, временно свободните средства по фондовете на държавното обществено осигуряване могат да се влагат по депозитни сметки в Българската народна банка или за придобиване на държавни ценни книжа, емитирани от българското правителство. Инвестиционната дейност се осъществява съгласно утвърдените „Вътрешни правила за инвестиране на временно свободни парични средства на Учителския пенсионен фонд“. Свободният паричен ресурс се депозира по сметки в БНБ, или се инвестира чрез покупка на държавни ценни книжа (ДЦК), емитирани от българското правителството, чрез участия на фонда в провежданите от Министерство на финансите и БНБ аукциони за продажба на ДЦК на първичния пазар.

В резултат на промените на финансовия пазар през последните години и след решение на Министерство на финансите за размера на лихвените ставки, по които бюджетните организации могат да държат парични средства по едногодишни депозити в БНБ, лихвените проценти по депозитите на УчПФ, държани по сметки в БНБ са с нулеви стойности, поради което единствената алтернатива на НОИ за получаване на доход е чрез инвестирането им в придобиване на български държавен дълг (държавни ценни книжа).

Фигура № 39 : Финансово състояние на УчПФ за периода 2014 – 2019 г. (в хил. лв.)

Инвестиционният портфейл на УчПФ към 31 декември 2019 г. включва активи на обща стойност 552 024,5 хил. лв. От тях държавни ценни книжа в размер на 372 206,2 хил. лв. (67 на сто), депозити в БНБ в размер на 160 000,0 хил. лв. (29 на сто) и наличност по сметката на УчПФ в размер на 19 818,3 хил. лв.

ГАРАНТИРАНИ ВЗЕМАНИЯ НА РАБОТНИЦИТЕ И СЛУЖИТЕЛИТЕ

Условията, при които се поражда правото на работниците и служителите на гарантирани вземания, както и редът за отпускане и изплащането им са регламентирани в Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя и в Наредбата за реда и начина за информизиране на работниците и служителите и за отпускане и изплащане на гарантираните вземания при несъстоятелност на работодателя.

За изплащане на вземанията на работниците и служителите е създаден специализиран фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“ (ГВРС), чрез който се осигурява защита на вземанията на работниците и служителите, произтичащи от трудовите им правоотношения, когато спрямо работодателите им е открито производство по несъстоятелност.

Според действащата през 2019 г. нормативна уредба наетите по трудов договор лица имат право да получат от фонд „ГВРС“ плащане, заместващо дължимите им от работодателя трудови възнаграждения и парични обезщетения, когато същият е неплатежоспособен и по отношение на него е открито производство по несъстоятелност. Съществена предпоставка за правото на гарантирано вземане е и въведеното императивно изискване на закона (чл. 4, ал.2 от ЗГВРСНР) работодателят да е осъществявал дейност най-малко 12 месеца преди началната дата на неплатежоспособността, съответно свърхзадължеността, посочена в решението за откриване на производство по несъстоятелност.

Право на гарантирано вземане имат работниците и служителите, които са или са били в трудово правоотношение с работодателя, независимо от срока му и от продължителността на работното време. При определяне размера на гарантираното вземане законът разделя правоимащите лица на две основни групи:

- I. Работници и служители, независимо дали са или са били в трудово правоотношение, с начислени, но неизплатени месечни трудови възнаграждения и парични обезщетения за сметка на работодателя. За тази група лица гарантираното вземане е в размер на последните шест начислени, но неизплатени месечни трудови възнаграждения и парични обезщетения през последните 36 календарни месеца, предхождащи месеца, в който е вписано решението за откриване на производство по несъстоятелност, но месечно не повече от ежегодно определения със ЗБДОО максимален размер на гарантираните вземания;
- II. Работници и служители, чиито правоотношения са прекратени през последните 36 месеца преди датата на вписване в търговския регистър на съдебното решение и на които вземанията са само за начислени, но неизплатени парични обезщетения за сметка на работодателя, дължими по силата на нормативен акт или колективен трудов договор. Гарантираното вземане е в размер на неизплатените обезщетения, но не повече от четирикратния размер на минималната месечна работна заплата, установена за страната към датата на прекратяване на трудовото правоотношение

Фондът се управлява от Надзорен съвет и Директор. Надзорният съвет е колегиален орган с три годишен мандат и се състои от осем членове:

- четирима представители на национално представените организации на работодателите;
- двама представители на национално представените организации на работниците и служителите;
- по един представител на МТСП и на Министерство на финансите.

Директорът представлява фонда и осъществява оперативното му ръководство. Назначава се от управителя на НОИ по предложение на Надзорния съвет и има четиригодишен мандат. Директорът на фонда участва в заседанията на надзорния съвет със съвещателен глас.

Административното, техническото, счетоводното, правното и информационното му обслужване се извършва от Националния осигурителен институт.

Годишният бюджет на фонд „ГВРС“ се приема като приложение към Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за съответната година.

Приходите във фонда (регламентирани в чл. 14 от ЗГВРСНР) се набират от:

- задължителни месечни вноски за сметка на работодателите;
- приходи от встъпване в правата на удовлетворени от фонда кредитори в рамките на съдебното производство по несъстоятелност;
- възстановени от работодателя суми за изплатените от фонда вземания и за внесените за сметка на работодателя осигурителни вноски;
- доходи от инвестиране на временно свободните парични средства на фонда;
- дарения, временни финансови и безвъзмездни помощи;
- лихви, глоби и други източници.

Средствата по фонда (регламентирани в чл. 15 от ЗГВРСНР) се разходват за:

- изплащане на гарантираните вземания;
- осигурителни вноски за държавното обществено осигуряване, допълнителното задължително пенсионно осигуряване и здравното осигуряване;
- издръжка на дейността на фонда в установения от надзорния съвет размер, но не повече от 0,3 на сто от годишните приходи на фонда;
- разходи за дейността по чл. 13, определени със ЗБДОО за съответната година.

Остатъкът по сметката на фонда преминава като наличност за следващата бюджетна година и се използва по предназначение.

Финансово състояние на фонд „ГВРС“

Бюджетът на фонд „ГВРС“ за 2019 г. е приет със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2019 г. като Приложение № 3 към чл. 15, ал. 4. Той е разработен при спазване на основните параметри на консолидирания бюджет на ДОО, а нормативното основание е Законът за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя.

Съгласно ЗБДОО за 2019 г. не се внасят вноски за фонд „ГВРС“, а максималният месечен размер на гарантираните вземания се определя на 1 400 лв. Максималният месечен размер на гарантираните вземания се определя ежегодно със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване и не може да бъде по-малък от две и половина минимални работни заплати, установени за страната към датата на вписване на решението в търговския регистър.

Изпълнението на бюджета на фонд „ГВРС“ за 2019 г. показва, че са постъпили приходи в размер на 4 655,6 хил. лв. при план 4 500,0 хил. лв. или изпълнението на плана е 103,5 на сто. Прямо предходната година, когато приходите са били 6 463,9 хил. лв. има намаление от 1 808,3 хил. лв.

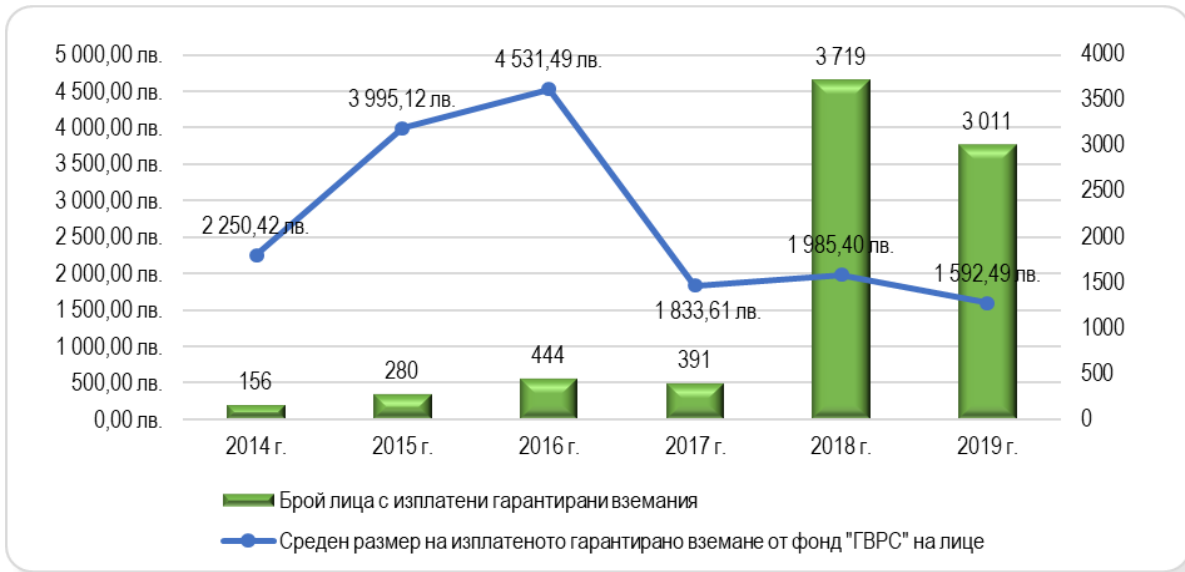
С най-голям дял (99,2 на сто) от общите приходи са приходите от лихви и инвестиции от държавни ценни книжа, които са в размер на 4 620,5 хил. лв. През годината са постъпили приходи от вноски от работодатели в размер на 23,3 хил. лв., дължими за предходни години, които не се планират и други неданъчни приходи в размер 3,7 хил. лв. Постъпленията от глоби, санкции и наказателни лихви са в размер на 8,1 хил. лв.

Таблица № 33 : Обобщена план сметка на фонд „ГВРС“ за 2019 г.

Показатели	ЗБ – План (хил. лв.)	Отчет (хил. лв.)	Изпълнение %
I. ПРИХОДИ	4 500,0	4 655,6	103,5%
Приходи от вноски	-	23,3	-
Приходи от лихви и инвестиции в ДЦК	4 500,0	4 620,5	102,7%
Приходи от глоби, санкции и наказателни лихви	-	8,1	-
Други неданъчни приходи	-	3,7	-
II. РАЗХОДИ	1 915,1	4 667,5	243,7%
Разходи за гарантирани вземания на работниците и служителите	1 666,8	4 477,8	268,6%
Разходи за дейността, извършени по чл. 13 от ЗГВРСНР (за административно обслужване на ф. „ГВРС“ от НОИ)	97,5	97,6	100,1%
Разходи за заплати и възнаграждения на персонала	35,5	36,9	103,9%
Други възнаграждения и плащания на персонала	52,2	47,8	91,6%
Осигурителни вноски от работодатели	15,1	-28,1	-186,1%
Издръжка	48,0	34,1	71,0%
Платени данъци, такси и административни санкции	-	1,4	-
III. ДЕФИЦИТ (-), ИЗЛИШЪК (+)	2 584,9	-11,9	-0,5%
ФИНАНСИРАНЕ	-2 584,9	11,9	-0,5%

През 2019 г. планираните разходи по бюджета на фонд „ГВРС“ са в размер на 1 915,1 хил. лв., а по отчет възлизат на 4 667,5 хил. лв. или с 2 752,4 хил. лв. над планираните. Направените разходи са разпределени както следва:

- Изплатените гарантирани вземания на правоимащите лица са в размер на 4 477,8 хил. лв. (4 795,0 хил. лв. плащания от фонд „ГВРС“ за вземания на работници и служители от предприятия в несъстоятелност и 317,2 хил. лв. възстановени суми на работодатели за изплатени от фонд „ГВРС“ гарантирани вземания). Те са с 2 811,0 хил. лв. (с 268,6 на сто) повече от планираните;
- За дейността по административното, техническото, счетоводното, правното и информационното обслужване на фонда – 97,6 хил. лв., при планирани 97,5 хил. лв., съгласно чл. 15, ал. 3 от ЗБДОО;
- За осигурителни вноски от работодатели за ДОО, здравноосигурителни вноски, ДЗПО – 11,1 хил. лв. и възстановени осигурителни вноски – 39,2 хил. лв.;
- За издръжка на фонда – 34,1 хил. лв. или с 13,9 хил. лв. по-малко от планираните (71,0 на сто изпълнение на плана);
- За заплати и възнаграждения на персонала, нает по трудови правоотношения – 36,9 хил. лв. и за други възнаграждения и плащания на персонала по извънтрудови правоотношения – 47,8 хил. лв.;
- За платени държавни данъци, такси, наказателни лихви и административни санкции – 1,4 хил. лв.

Фигура № 40 : Брой лица с изплатени гарантирани вземания и среден размер на гарантираното вземане за периода 2014 – 2019 г.

През 2019 г. са изплатени гарантирани вземания на 3 011 правоимащи лица със средно гарантирано вземане на лице в размер на 1 592,49 лв. В сравнение с 2018 г. има намаление в броя на лицата с изплатено вземане от фонда с 19,0% (със 708), а размерът на изплатеното гарантирано вземане е с 19,8% (с 392,91 лв.) по-ниско.

През последните две години се наблюдава съществено нарастване на броя на лицата, с изплатено гарантирано вземане от фонд „ГВРС“ в сравнение с предходните години четири години (виж. Фигура № 40). Основна причина за това са направените законодателни промени, в сила от 22.12.2017 г., с които беше разширен обхватът на правоимащите лица, като отпадна изискването правото на гарантирани вземания да възниква за работниците и служителите, чието правоотношение не е прекратено:

- към датата на вписване в търговския регистър на решението относно несъстоятелността.
- или е прекратено през последните три месеца от датата на вписване в търговския регистър на решението относно несъстоятелността.

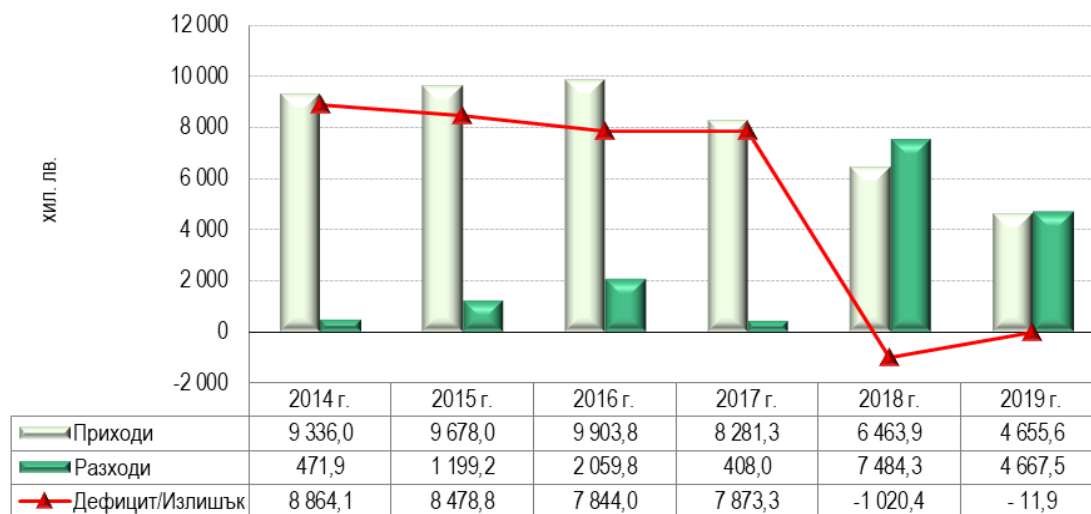
Вместо това, бе въведено изискване правото на гарантирано вземане да възниква за работници или служители, които са били в трудово правоотношение с работодателя, независимо от срока му и от продължителността на работното време.

На следващо място, бяха извършени промени, водещи до разширяване на обхвата на гарантираните от фонд „ГВРС“ трудови възнаграждения и парични обезщетения. Съществуващият до влизане в сила на промените ред предвиждаше фонд „ГВРС“ да гарантира на лицата, които са били в правоотношения повече от три месеца с работодателя, последните 6 дължими, но неизплатени месечни трудови възнаграждения или обезщетения, за периода от последните 12 календарни месеца, предхождащи месеца на вписване в търговския регистър на решението относно несъстоятелността (не повече от една минимална работна заплата – за лицата с трудови правоотношения с работодателя под три месеца). С влезлите в сила промени, периодът, за който са дължими неизплатените трудови възнаграждения и парични обезщетения се увеличи, като вече фонд „ГВРС“ гарантира последните 6 начислени, но неизплатени месечни трудови възнаграждения и парични обезщетения през последните 36 календарни месеца, предхождащи месеца, в който е вписано решението относно несъстоятелността.

Териториалните поделения на НОИ изплащат на правоимащите лица отпуснатите им гарантирани вземания в 7-дневен срок от получаване на съответното разпореждане по

деклариран от тях лични банкови сметки. При смърт на правоимащо лице отпуснатите му и неполучени приживе гарантирани вземания могат да се изплатят на неговите наследници.

Фигура № 41 : Финансово състояние на фонд „ГВРС“ за периода 2014 – 2019 г.

За периода януари – декември 2019 г. фонд „ГВРС“ е участвал в аукциони за закупуване на ДЦК на стойност 28 925,8 хил. лв. и са постъпили погашения на главници по ДЦК в размер на 49 069,0 хил. лв.

Фонд „ГВРС“ приключва 2019 г. с дефицит от 11,9 хил. лв.

Таблица № 1 : Условия за придобиване първо право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1-2 от КСО за периода 2019-2037 г. (лица с пълен осигурителен стаж)

Година	Жени			Мъже		
	Възраст	Осиг. стаж	Родени	Възраст	Осиг. стаж	Родени
2019	61 г. 4 м.	35 г. 8 м.	от 01.11.1957 г. до 31.08.1958 г.	64 г. 2 м.	38 г. 8 м.	от 01.12.1954 г. до 31.10.1955 г.
2020	61 г. 6 м.	35 г. 10 м.	от 01.09.1958 г. до 30.06.1959 г.	64 г. 3 м.	38 г. 10 м.	от 01.11.1955 г. до 30.09.1956 г.
2021	61 г. 8 м.	36 г.	от 01.07.1959 г. до 30.04.1960 г.	64 г. 4 м.	39 г.	от 01.10.1956 г. до 31.08.1957 г.
2022	61 г. 10 м.	36 г. 2 м.	от 01.05.1960 г. до 28.02.1961 г.	64 г. 5 м.	39 г. 2 м.	от 01.09.1957 г. до 31.07.1958 г.
2023	62 г.	36 г. 4 м.	от 01.03.1961 г. до 31.12.1961 г.	64 г. 6 м.	39 г. 4 м.	от 01.08.1958 г. до 30.06.1959 г.
2024	62 г. 2 м.	36 г. 6 м.	от 01.01.1962 г. до 31.10.1962 г.	64 г. 7 м.	39 г. 6 м.	от 01.07.1959 г. до 31.05.1960 г.
2025	62 г. 4 м.	36 г. 8 м.	от 01.11.1962 г. до 31.08.1963 г.	64 г. 8 м.	39 г. 8 м.	от 01.06.1960 г. до 30.04.1961 г.
2026	62 г. 6 м.	36 г. 10 м.	от 01.09.1963 г. до 30.06.1964 г.	64 г. 9 м.	39 г. 10 м.	от 01.05.1961 г. до 31.03.1962 г.
2027	62 г. 8 м.	37 г.	от 01.07.1964 г. до 30.04.1965 г.	64 г. 10 м.	40 г.	от 01.04.1962 г. до 28.02.1963 г.
2028	62 г. 10 м.	37 г.	от 01.05.1965 г. до 28.02.1966 г.	64 г. 11 м.	40 г.	от 01.03.1963 г. до 31.01.1964 г.
2029	63 г.	37 г.	от 01.03.1966 г. до 31.12.1966 г.	65 г.	40 г.	от 01.02.1964 г. до 31.12.1964 г.
2030	63 г. 3 м.	37 г.	от 01.01.1967 г. до 30.09.1967 г.	65 г.	40 г.	от 01.01.1965 г. до 31.12.1965 г.
2031	63 г. 6 м.	37 г.	от 01.10.1967 г. до 30.06.1968 г.	65 г.	40 г.	от 01.01.1966 г. до 31.12.1966 г.
2032	63 г. 9 м.	37 г.	от 01.07.1968 г. до 31.03.1969 г.	65 г.	40 г.	от 01.01.1967 г. до 31.12.1967 г.
2033	64 г.	37 г.	от 01.04.1969 г. до 31.12.1969 г.	65 г.	40 г.	от 01.01.1968 г. до 31.12.1968 г.
2034	64 г. 3 м.	37 г.	от 01.01.1970 г. до 30.09.1970 г.	65 г.	40 г.	от 01.01.1969 г. до 31.12.1969 г.
2035	64 г. 6 м.	37 г.	от 01.10.1970 г. до 30.06.1971 г.	65 г.	40 г.	от 01.01.1970 г. до 31.12.1970 г.
2036	64 г. 9 м.	37 г.	от 01.07.1971 г. до 31.03.1972 г.	65 г.	40 г.	от 01.01.1971 г. до 31.12.1971 г.
2037	65 г.	37 г.	от 01.04.1972 г. до 31.12.1972 г.	65 г.	40 г.	след 31.12.1971 г.

Таблица № 2 : Условия за придобиване първо право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 3 от КСО за периода 2019-2023 г. (лица с непълен осигурителен стаж)

Година	Възраст	Действителен осигурителен стаж	Родени
2019	66 г. 4 м.	15 г.	от 01.11.1952 г. до 31.08.1953 г.
2020	66 г. 6 м.	15 г.	от 01.09.1953 г. до 30.06.1954 г.
2021	66 г. 8 м.	15 г.	от 01.07.1954 г. до 30.04.1955 г.
2022	66 г. 10 м.	15 г.	от 01.05.1955 г. до 28.02.1956 г.
2023	67 г.	15 г.	след 28.02.1956 г.

Таблица № 3 : Условия за придобиване първо право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69, ал. 1, 2, 3, 5, 5а и 6 от КСО за периода 2019-2029 г. (полицаи, военни и др.)

Година	Възраст	Осигурителен стаж	Действителен осигурителен стаж	Родени
2019	53 г. 4 м.	27 г.	18 г.	от 01.11.1965 г. до 31.08.1966 г.
2020	53 г. 6 м.	27 г.	18 г.	от 01.09.1966 г. до 30.06.1967 г.
2021	53 г. 8 м.	27 г.	18 г.	от 01.07.1967 г. до 30.04.1968 г.
2022	53 г. 10 м.	27 г.	18 г.	от 01.05.1968 г. до 28.02.1969 г.
2023	54 г.	27 г.	18 г.	от 01.03.1969 г. до 31.12.1969 г.
2024	54 г. 2 м.	27 г.	18 г.	от 01.01.1970 г. до 31.10.1970 г.
2025	54 г. 4 м.	27 г.	18 г.	от 01.11.1970 г. до 31.08.1971 г.
2026	54 г. 6 м.	27 г.	18 г.	от 01.09.1971 г. до 30.06.1972 г.
2027	54 г. 8 м.	27 г.	18 г.	от 01.07.1972 г. до 30.04.1973 г.
2028	54 г. 10 м.	27 г.	18 г.	от 01.05.1973 г. до 28.02.1974 г.
2029	55 г.	27 г.	18 г.	след 28.02.1974 г.

Таблица № 4 : Условия за придобиване първо право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69, ал. 4 и 7 от КСО за периода 2019-2029 г. (водолази, парашутисти, летци и др., с придобит стаж в определени ведомства и по определени закони)

Година	Възраст	Осигурителен стаж	Родени
2019	43 г. 4 м.	15 г.	от 01.11.1975 г. до 31.08.1976 г.
2020	43 г. 6 м.	15 г.	от 01.09.1976 г. до 30.06.1977 г.
2021	43 г. 8 м.	15 г.	от 01.07.1977 г. до 30.04.1978 г.
2022	43 г. 10 м.	15 г.	от 01.05.1978 г. до 28.02.1979 г.
2023	44 г.	15 г.	от 01.03.1979 г. до 31.12.1979 г.
2024	44 г. 2 м.	15 г.	от 01.01.1980 г. до 31.10.1980 г.
2025	44 г. 4 м.	15 г.	от 01.11.1980 г. до 31.08.1981 г.
2026	44 г. 6 м.	15 г.	от 01.09.1981 г. до 30.06.1982 г.
2027	44 г. 8 м.	15 г.	от 01.07.1982 г. до 30.04.1983 г.
2028	44 г. 10 м.	15 г.	от 01.05.1983 г. до 28.02.1984 г.
2029	45 г.	15 г.	след 28.02.1984 г.

Таблица № 5 : Условия за придобиване първо право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69а от КСО за периода 2019-2029 г. (балерини, балетисти и танцьори в културни организации)

Година	Възраст	Осигурителен стаж	Родени
2019	43 г. 4 м.	25 г.	от 01.11.1975 г. до 31.08.1976 г.
2020	43 г. 6 м.	25 г.	от 01.09.1976 г. до 30.06.1977 г.
2021	43 г. 8 м.	25 г.	от 01.07.1977 г. до 30.04.1978 г.
2022	43 г. 10 м.	25 г.	от 01.05.1978 г. до 28.02.1979 г.
2023	44 г.	25 г.	от 01.03.1979 г. до 31.12.1979 г.
2024	44 г. 2 м.	25 г.	от 01.01.1980 г. до 31.10.1980 г.
2025	44 г. 4 м.	25 г.	от 01.11.1980 г. до 31.08.1981 г.
2026	44 г. 6 м.	25 г.	от 01.09.1981 г. до 30.06.1982 г.
2027	44 г. 8 м.	25 г.	от 01.07.1982 г. до 30.04.1983 г.
2028	44 г. 10 м.	25 г.	от 01.05.1983 г. до 28.02.1984 г.
2029	45 г.	25 г.	след 28.02.1984 г.

Таблица № 6 : Условия за придобиване първо право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69б, ал. 1 от КСО за периода 2019-2037 г. (лица с придобит осигурителен стаж в условията на първа категория труд)

Година	Жени		Мъже		Жени и мъже	Сбор от осигурителен стаж и възраст	
	Възраст	Родени	Възраст	Родени	Осиг. стаж	Жени	Мъже
2019	49 г.	от 01.05.1970 г. до 31.12.1970 г.	53 г. 4 м.	от 01.11.1965 г. до 31.08.1966 г.	10	94	100
2020	49 г. 4 м.	от 01.01.1971 г. до 31.08.1971 г.	53 г. 6 м.	от 01.09.1966 г. до 30.06.1967 г.	10	94	100
2021	49 г. 8 м.	от 01.09.1971 г. до 30.04.1972 г.	53 г. 8 м.	от 01.07.1967 г. до 30.04.1968 г.	10	94	100
2022	50 г.	от 01.05.1972 г. до 31.12.1972 г.	53 г. 10 м.	от 01.05.1968 г. до 28.02.1969 г.	10	94	100
2023	50 г. 4 м.	от 01.01.1973 г. до 31.08.1973 г.	54 г.	от 01.03.1969 г. до 31.12.1969 г.	10	94	100
2024	50 г. 8 м.	от 01.09.1973 г. до 30.04.1974 г.	54 г. 2 м.	от 01.01.1970 г. до 31.10.1970 г.	10	94	100
2025	51 г.	от 01.05.1974 г. до 31.12.1974 г.	54 г. 4 м.	от 01.11.1970 г. до 31.08.1971 г.	10	94	100
2026	51 г. 4 м.	от 01.01.1975 г. до 31.08.1975 г.	54 г. 6 м.	от 01.09.1971 г. до 30.06.1972 г.	10	94	100
2027	51 г. 8 м.	от 01.09.1975 г. до 30.04.1976 г.	54 г. 8 м.	от 01.07.1972 г. до 30.04.1973 г.	10	94	100
2028	52 г.	от 01.05.1976 г. до 31.12.1976 г.	54 г. 10 м.	от 01.05.1973 г. до 28.02.1974 г.	10	94	100
2029	52 г. 4 м.	от 01.01.1977 г. до 31.08.1977 г.	55 г.	от 01.03.1974 г. до 31.12.1974 г.	10	94	100
2030	52 г. 8 м.	от 01.09.1977 г. до 30.04.1978 г.	55 г.	от 01.01.1975 г. до 31.12.1975 г.	10	94	100
2031	53 г.	от 01.05.1978 г. до 31.12.1978 г.	55 г.	от 01.01.1976 г. до 31.12.1976 г.	10	94	100
2032	53 г. 4 м.	от 01.01.1979 г. до 31.08.1979 г.	55 г.	от 01.01.1977 г. до 31.12.1977 г.	10	94	100
2033	53 г. 8 м.	от 01.09.1979 г. до 30.04.1980 г.	55 г.	от 01.01.1978 г. до 31.12.1978 г.	10	94	100
2034	54 г.	от 01.05.1980 г. до 31.12.1980 г.	55 г.	от 01.01.1979 г. до 31.12.1979 г.	10	94	100
2035	54 г. 4 м.	от 01.01.1981 г. до 31.08.1981 г.	55 г.	от 01.01.1980 г. до 31.12.1980 г.	10	94	100
2036	54 г. 8 м.	от 01.09.1981 г. до 30.04.1982 г.	55 г.	от 01.01.1981 г. до 31.12.1981 г.	10	94	100
2037	55 г.	от 01.05.1982 г. до 31.12.1982 г.	55 г.	след 31.12.1981 г.	10	94	100

Таблица № 7 : Условия за придобиване първо право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69б, ал. 2 от КСО за периода 2019-2037 г. (лица с придобит осигурителен стаж в условията на втора категория труд)

Година	Жени		Мъже		Жени и мъже Осиг. стаж	Сбор от осигурителен стаж и възраст	
	Възраст	Родени	Възраст	Родени		Жени	Мъже
2019	54 г.	от 01.05.1965 г. до 31.12.1965 г.	58 г. 4 м.	от 01.11.1960 г. до 31.08.1961 г.	15	94	100
2020	54 г. 4 м.	от 01.01.1966 г. до 31.08.1966 г.	58 г. 6 м.	от 01.09.1961 г. до 30.06.1962 г.	15	94	100
2021	54 г. 8 м.	от 01.09.1966 г. до 30.04.1967 г.	58 г. 8 м.	от 01.07.1962 г. до 30.04.1963 г.	15	94	100
2022	55 г.	от 01.05.1967 г. до 31.12.1967 г.	58 г. 10 м.	от 01.05.1963 г. до 28.02.1964 г.	15	94	100
2023	55 г. 4 м.	от 01.01.1968 г. до 31.08.1968 г.	59 г.	от 01.03.1964 г. до 31.12.1964 г.	15	94	100
2024	55 г. 8 м.	от 01.09.1968 г. до 30.04.1969 г.	59 г. 2 м.	от 01.01.1965 г. до 31.10.1965 г.	15	94	100
2025	56 г.	от 01.05.1969 г. до 31.12.1969 г.	59 г. 4 м.	от 01.11.1965 г. до 31.08.1966 г.	15	94	100
2026	56 г. 4 м.	от 01.01.1970 г. до 31.08.1970 г.	59 г. 6 м.	от 01.09.1966 г. до 30.06.1967 г.	15	94	100
2027	56 г. 8 м.	от 01.09.1970 г. до 30.04.1971 г.	59 г. 8 м.	от 01.07.1967 г. до 30.04.1968 г.	15	94	100
2028	57 г.	от 01.05.1971 г. до 31.12.1971 г.	59 г. 10 м.	от 01.05.1968 г. до 28.02.1969 г.	15	94	100
2029	57 г. 4 м.	от 01.01.1972 г. до 31.08.1972 г.	60 г.	от 01.03.1969 г. до 31.12.1969 г.	15	94	100
2030	57 г. 8 м.	от 01.09.1972 г. до 30.04.1973 г.	60 г.	от 01.01.1970 г. до 31.12.1970 г.	15	94	100
2031	58 г.	от 01.05.1973 г. до 31.12.1973 г.	60 г.	от 01.01.1971 г. до 31.12.1971 г.	15	94	100
2032	58 г. 4 м.	от 01.01.1974 г. до 31.08.1974 г.	60 г.	от 01.01.1972 г. до 31.12.1972 г.	15	94	100
2033	58 г. 8 м.	от 01.09.1974 г. до 30.04.1975 г.	60 г.	от 01.01.1973 г. до 31.12.1973 г.	15	94	100
2034	59 г.	от 01.05.1975 г. до 31.12.1975 г.	60 г.	от 01.01.1974 г. до 31.12.1974 г.	15	94	100
2035	59 г. 4 м.	от 01.01.1976 г. до 31.08.1976 г.	60 г.	от 01.01.1975 г. до 31.12.1975 г.	15	94	100
2036	59 г. 8 м.	от 01.09.1976 г. до 30.04.1977 г.	60 г.	от 01.01.1976 г. до 31.12.1976 г.	15	94	100
2037	60 г.	от 01.05.1977 г. до 31.12.1977 г.	60 г.	след 31.12.1976 г.	15	94	100

Таблица № 8 : Условия за придобиване първо право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69б, ал. 3 от КСО за периода 2019-2033 г. (лица с придобит осигурителен стаж в условията на подземен труд)

Година	Жени		Мъже		Осигурителен стаж по чл. 104, ал. 3 (жени и мъже)	Сбор от осигурителен стаж и възраст (жени и мъже)
	Възраст	Родени	Възраст	Родени		
2019	47 г. 8 м.	от 01.07.1971 г. до 30.04.1972 г.	52 г. 8 м.	от 01.07.1966 г. до 30.04.1967 г.	10	90
2020	47 г. 10 м.	от 01.05.1972 г. до 28.02.1973 г.	52 г. 10 м.	от 01.05.1967 г. до 28.02.1968 г.	10	90
2021	48 г.	от 01.03.1973 г. до 31.12.1973 г.	53 г.	от 01.03.1968 г. до 31.12.1968 г.	10	90
2022	48 г. 2 м.	от 01.01.1974 г. до 31.10.1974 г.	53 г. 2 м.	от 01.01.1969 г. до 31.10.1969 г.	10	90
2023	48 г. 4 м.	от 01.11.1974 г. до 31.08.1975 г.	53 г. 4 м.	от 01.11.1969 г. до 31.08.1970 г.	10	90
2024	48 г. 6 м.	от 01.09.1975 г. до 30.06.1976 г.	53 г. 6 м.	от 01.09.1970 г. до 30.06.1971 г.	10	90
2025	48 г. 8 м.	от 01.07.1976 г. до 30.04.1977 г.	53 г. 8 м.	от 01.07.1971 г. до 30.04.1972 г.	10	90
2026	48 г. 10 м.	от 01.05.1977 г. до 28.02.1978 г.	53 г. 10 м.	от 01.05.1972 г. до 28.02.1973 г.	10	90
2027	49 г.	от 01.03.1978 г. до 31.12.1978 г.	54 г.	от 01.03.1973 г. до 31.12.1973 г.	10	90
2028	49 г. 2 м.	от 01.01.1979 г. до 31.10.1979 г.	54 г. 2 м.	от 01.01.1974 г. до 31.10.1974 г.	10	90
2029	49 г. 4 м.	от 01.11.1979 г. до 31.08.1980 г.	54 г. 4 м.	от 01.11.1974 г. до 31.08.1975 г.	10	90
2030	49 г. 6 м.	от 01.09.1980 г. до 30.06.1981 г.	54 г. 6 м.	от 01.09.1975 г. до 30.06.1976 г.	10	90
2031	49 г. 8 м.	от 01.07.1981 г. до 30.04.1982 г.	54 г. 8 м.	от 01.07.1976 г. до 30.04.1977 г.	10	90
2032	49 г. 10 м.	от 01.05.1982 г. до 28.02.1983 г.	54 г. 10 м.	от 01.05.1977 г. до 28.02.1978 г.	10	90
2033	50 г.	от 01.03.1983 г. до 31.12.1983 г.	55 г.	от 01.03.1978 г. до 31.12.1978 г.	10	90
2034	50 г. 2 м.	от 01.01.1984 г. до 31.10.1984 г.	55 г.	от 01.01.1979 г. до 31.12.1979 г.	10	90
2035	50 г. 4 м.	от 01.11.1984 г. до 31.08.1985 г.	55 г.	от 01.01.1980 г. до 31.12.1980 г.	10	90
2036	50 г. 6 м.	от 01.09.1985 г. до 30.06.1986 г.	55 г.	от 01.01.1981 г. до 31.12.1981 г.	10	90
2037	50 г. 8 м.	от 01.07.1986 г. до 30.04.1987 г.	55 г.	след 31.12.1981 г.	10	90

Забележка: След 2033 г. изискуемата възраст за мъжете спира да нараства, а за жените продължава да се увеличава с по два месеца от първия ден на всяка следваща календарна година до достигане на 55-годишна възраст през 2063 г.

Таблица № 9 : Условия за придобиване първо право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69б, ал. 4 от КСО за периода 2019-2045 г. (лица с придобит осигурителен стаж в условията на подземен труд, освободени от длъжност на основание чл. 328, ал. 1, т. 1 и 2 от КТ)

Година	Възраст (жени и мъже)	Родени	Осигурителен стаж по чл. 104, ал. 3 (жени и мъже)	Сбор от осигурителен стаж и възраст (жени и мъже)
2019	45 г. 8 м.	от 01.07.1973 г. до 30.04.1974 г.	10	90
2020	45 г. 10 м.	от 01.05.1974 г. до 28.02.1975 г.	10	90
2021	46 г.	от 01.03.1975 г. до 31.12.1975 г.	10	90
2022	46 г. 2 м.	от 01.01.1976 г. до 31.10.1976 г.	10	90
2023	46 г. 4 м.	от 01.11.1976 г. до 31.08.1977 г.	10	90
2024	46 г. 6 м.	от 01.09.1977 г. до 30.06.1978 г.	10	90
2025	46 г. 8 м.	от 01.07.1978 г. до 30.04.1979 г.	10	90
2026	46 г. 10 м.	от 01.05.1979 г. до 28.02.1980 г.	10	90
2027	47 г.	от 01.03.1980 г. до 31.12.1980 г.	10	90
2028	47 г. 2 м.	от 01.01.1981 г. до 31.10.1981 г.	10	90
2029	47 г. 4 м.	от 01.11.1981 г. до 31.08.1982 г.	10	90
2030	47 г. 6 м.	от 01.09.1982 г. до 30.06.1983 г.	10	90
2031	47 г. 8 м.	от 01.07.1983 г. до 30.04.1984 г.	10	90
2032	47 г. 10 м.	от 01.05.1984 г. до 28.02.1985 г.	10	90
2033	48 г.	от 01.03.1985 г. до 31.12.1985 г.	10	90
2034	48 г. 2 м.	от 01.01.1986 г. до 31.10.1986 г.	10	90
2035	48 г. 4 м.	от 01.11.1986 г. до 31.08.1987 г.	10	90
2036	48 г. 6 м.	от 01.09.1987 г. до 30.06.1988 г.	10	90
2037	48 г. 8 м.	от 01.07.1988 г. до 30.04.1989 г.	10	90
2038	48 г. 10 м.	от 01.05.1989 г. до 28.02.1990 г.	10	90
2039	49 г.	от 01.03.1990 г. до 31.12.1990 г.	10	90
2040	49 г. 2 м.	от 01.01.1991 г. до 31.10.1991 г.	10	90
2041	49 г. 4 м.	от 01.11.1991 г. до 31.08.1992 г.	10	90
2042	49 г. 6 м.	от 01.09.1992 г. до 30.06.1993 г.	10	90
2043	49 г. 8 м.	от 01.07.1993 г. до 30.04.1994 г.	10	90
2044	49 г. 10 м.	От 01.05.1994 г. До 28.02.1995 г.	10	90
2045	50 г.	От 01.03.1995 г. До 31.12.1995 г.	10	90

Таблица № 10 : Условия за придобиване първо право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 69в, ал. 1 от КСО за периода 2019-2037 г. (учители)

Година	Жени			Мъже		
	Възраст	Учителски осигурителен стаж	Родени	Възраст	Учителски осигурителен стаж	Родени
2019	58 г. 4 м.	25 г. 8 м.	от 01.11.1960 г. до 31.08.1961 г.	61 г. 2 м.	30 г. 8 м.	от 01.12.1957 г. до 31.10.1958 г.
2020	58 г. 6 м.	25 г. 8 м.	от 01.09.1961 г. до 30.06.1962 г.	61 г. 3 м.	30 г. 8 м.	от 01.11.1958 г. до 30.09.1959 г.
2021	58 г. 8 м.	25 г. 8 м.	от 01.07.1962 г. до 30.04.1963 г.	61 г. 4 м.	30 г. 8 м.	от 01.10.1959 г. до 31.08.1960 г.
2022	58 г. 10 м.	25 г. 8 м.	от 01.05.1963 г. до 28.02.1964 г.	61 г. 5 м.	30 г. 8 м.	от 01.09.1960 г. до 31.07.1961 г.
2023	59 г.	25 г. 8 м.	от 01.03.1964 г. до 31.12.1964 г.	61 г. 6 м.	30 г. 8 м.	от 01.08.1961 г. до 30.06.1962 г.
2024	59 г. 2 м.	25 г. 8 м.	от 01.01.1965 г. до 31.10.1965 г.	61 г. 7 м.	30 г. 8 м.	от 01.07.1962 г. до 31.05.1963 г.
2025	59 г. 4 м.	25 г. 8 м.	от 01.11.1965 г. до 31.08.1966 г.	61 г. 8 м.	30 г. 8 м.	от 01.06.1963 г. до 30.04.1964 г.
2026	59 г. 6 м.	25 г. 8 м.	от 01.09.1966 г. до 30.06.1967 г.	61 г. 9 м.	30 г. 8 м.	от 01.05.1964 г. до 31.03.1965 г.
2027	59 г. 8 м.	25 г. 8 м.	от 01.07.1967 г. до 30.04.1968 г.	61 г. 10 м.	30 г. 8 м.	от 01.04.1965 г. до 28.02.1966 г.
2028	59 г. 10 м.	25 г. 8 м.	от 01.05.1968 г. до 28.02.1969 г.	61 г. 11 м.	30 г. 8 м.	от 01.03.1966 г. до 31.01.1967 г.
2029	60 г.	25 г. 8 м.	от 01.03.1969 г. до 31.12.1969 г.	62 г.	30 г. 8 м.	от 01.02.1967 г. до 31.12.1967 г.
2030	60 г. 3 м.	25 г. 8 м.	от 01.01.1970 г. до 30.09.1970 г.	62 г.	30 г. 8 м.	от 01.01.1968 г. до 31.12.1968 г.
2031	60 г. 6 м.	25 г. 8 м.	от 01.10.1970 г. до 30.06.1971 г.	62 г.	30 г. 8 м.	от 01.01.1969 г. до 31.12.1969 г.
2032	60 г. 9 м.	25 г. 8 м.	от 01.07.1971 г. до 31.03.1972 г.	62 г.	30 г. 8 м.	от 01.01.1970 г. до 31.12.1970 г.
2033	61 г.	25 г. 8 м.	от 01.04.1972 г. до 31.12.1972 г.	62 г.	30 г. 8 м.	от 01.01.1971 г. до 31.12.1971 г.
2034	61 г. 3 м.	25 г. 8 м.	от 01.01.1973 г. до 30.09.1973 г.	62 г.	30 г. 8 м.	от 01.01.1972 г. до 31.12.1972 г.
2035	61 г. 6 м.	25 г. 8 м.	от 01.10.1973 г. до 30.06.1974 г.	62 г.	30 г. 8 м.	от 01.01.1973 г. до 31.12.1973 г.
2036	61 г. 9 м.	25 г. 8 м.	от 01.07.1974 г. до 31.03.1975 г.	62 г.	30 г. 8 м.	от 01.01.1974 г. до 31.12.1974 г.
2037	62 г.	25 г. 8 м.	след 31.03.1975 г.	62 г.	30 г. 8 м.	след 31.12.1974 г.

ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ

1. Статистически бюлетин „Пенсии“ – тримесечно издание на НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
2. Статистически годишник „Пенсии“ – годишно издание на НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
3. Статистически бюлетин за регистрираните безработни лица с право на парично обезщетение през 2019 г. – НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
4. Показатели, характеризиращи временната неработоспособност на осигурените лица за 2018 г. и 2019 г. – НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
5. Отчет за изпълнение на бюджета на ДОО за 2019 г. – НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
6. Статистически отчет за изпълнение на консолидирания бюджет на ДОО за 2019 г. – НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
7. Отчет за изпълнение на бюджета на Учителския пенсионен фонд за 2019 г. – НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
8. Отчет за изпълнение на бюджета на фонд „ГВРС“ за 2019 г. – НОИ, дирекция „Анализ, планиране и прогнозиране“.
9. Държавен вестник.
10. Информация от печатни и медийни издания („пресклипинг“ на НОИ и др.).
11. Информация от сайтове на други институции (НСИ, КФН, АЗ и др.).

* * *

Национален осигурителен институт

София – 1303

бул. „Ал. Стамболийски“ № 62-64

Година на издаване 2020 г.